

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 J 85

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 J 85

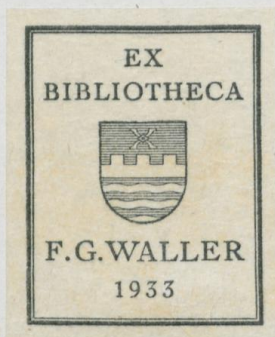

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 J 85

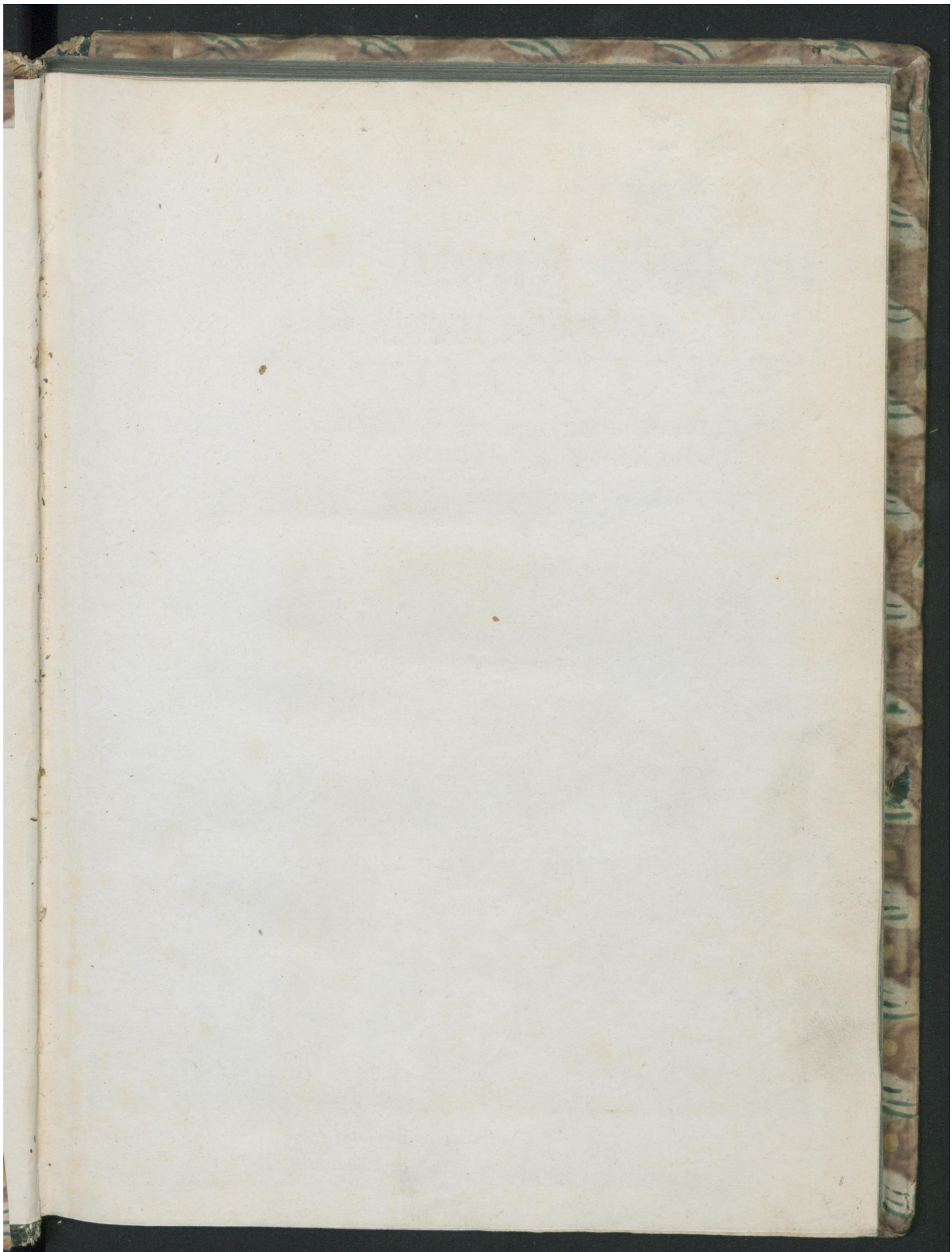

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
26 J 85

26705

127

J. 757

REYSEN
IN
Afrique / Asien / Oost- en
West-Indien / gedaen door
JAN MOCQUET,
Bewaerder van 't Cabinet der ongemeene Aerdigheden
van den Koninck van Vranckrijck in de Tuillerie binnen Paris.

Gedeelt in ses Boecken / ende verciert met Hoopere Platen/
overgeset uyt de Fransche Tale.

TOT DORDRECHT,
Voor ABRAHAM ANDRIESSZ. Boeck-verkooper, 1656.

Kort Inhoudt deser 6. Boecken.

Begrijpende het eerste Boeck een Reyse naer *Lybien*,
d'Eylanden van *Canarien* en *Barbaryen*.

Het tweede, een Reyse naer *West-Indien*, als de
Stroom der *Amazonen*, de landen der *Caripousen*,
Caribanen, en andere landen ende Eylanden in't
Westen.

Het derde, een Reyse naer *Marocko*, en andere ge-
westen van *Africa*.

Het vierde, een Reyse in *Moorenlandt* ofte *Ethiopien*,
Mozambique, *Goa* en andere gewesten van *Africa*
en *Oost-Indien*.

Het vijfde, een Reyse in *Syrien* ende 't *Heyligh-*
Land.

Het selste, een Reyse in *Spaengien*, &c.

V O O R - R E D E N .

Aerdemael Godt den gantschen Aertbodem gestelt heeft onder de kennisse van den mensch, soo is't ook geen wonder dat wy van aengeborentheydt genegen zijn tot naeuwe ofte nieuwsgierige ondersoeckinge derselve, om meer oorfake te hebben met verwonderinge t'overpeynsen en te looven de Goddelijcke wijsheyt en goetheyt, ende alle die dingen aen te leggen t'onzen gebruycke. Want met wat voor eene vervrolijckinge van geest voelen wy ons niet vervoert, wanneer wy komen te overwegen de scheppinge der Aerde ende der Zee, geschickt in foodaniger voegen als men de wateren siet rustē op het middelpunt der Aerde? weerhouden door eene geheymenisse van den Almachtigen ons onbekent, en door eb en vloet, de welcke nimmer hare palen en bepalinge zijn overtredende; soo groot is derselver gehoorfaemheyt aen den genen die hun 't weesen ende de Wet gegeven heeft. Doch inder waarheydt den mensch is te geringh eene soo diepe geheymenisse te door-gronden, en schoon dese wateren uyt eene seer diepe plaetse zijn voortkomende, ende die oorspronck aen de fonteynen, stilstaende wateren en stroomen zijn gevende: soo heeft nochtans de Goddelijcke voorsichtigheyt 't foodanigh geschickt, dat sy uyt hare plaetsen niet en kunnen komen, dan om te dienen tot noodig gebruyck van de mensché ende de dieren, bedauwende en vruchtbauer makende d'aerde, die ons in't leven voed en naer 't af-sterven weder ontfangt; dat meer is't overige deser wateren werdt gedreven derwaerts het eerst sijn weesen ofte oorspronck uyt genomen heeft. Maer wat grooter wonder is't den Hemel t'aenschouwen, omringende desen geheelen Aerdkloot ende de wateren, dewelcke door sijne dagelijcksche en on-ophoudelijke beweginge, niet alleen den tijt en de getyen des jaers is gevende, maer oock het leven en bewegen aen alle dingen? Als mede de Sonne die haren loop om den gantschen Aerdkloot vervordert, van het Oosten naer den westen, door sijne keeringe en wederkeeringe, langs den Sodiack: van gelijcke de Mane, volgende die deselve loopbane, matigende sy door hare lieffelijke invlieginge de hitte der Sonne, bevochtigende inder nacht 't gene de hitte des daegs te veel verdroogt heeft; also oock de andere Hemelsche lichamen die voedē, maken levendigh en onderhouden yder ding, volgens de schickinge, den tijt en de hoedanigheyt haer nooden, ende dit alles door eene soo schoone ordentelijkheid, dat wanneer dit groote licht sich voor ons schijnt te verbergē, om ons te latē in eene donckere nacht, soo gaet hy ondertusschen in andere wijcken bekleedē de noodige bedieningē t'harer onderhoudinge, zijnde in eene gedurige werckinge en beweginge, om sijne uytwerckinge mede te deylen aen een yder landt, volgens de hoedanigheyt van meer ofte minder dagh ende nacht, als harer gelegentheydt ofte standt bequaem is vindende: 't welcke veroorsaect dat 'er gene plaetsen op der aerde zijn, die niet op haer maniere gevoelen d'uytwerckinge van dien, soo als ick die menighmael in acht genomen

V O O R - R E D E N .

men hebbe in woefte Eylanden, die schoon sy onvruchtbaer en sonder water waren, echter niet en lieten gedierten te hebben, die niet en konden gevoedt en levendigh gehouden worden door andere dingen, als de dauw van de nachten, aen de welcke sy alleen haren toevlucht zijn hebbende. In desen is alleen te eeren d'oneyndelijke goetheydt van den Oppersten, die soo machtighlijcken en wijselijcken weet te bestieren, regeeren, onderhouden, en 't leven te geven aen alle dese schepselen, ende boven alle den mensch, die groote reden heeft geduerighlijcken sijnen geest onbegrijpelijcken star-oogent te houden in 't overpeynsen van soo vele wonderlijke werken. Maer hoe kan men beter sulcks doen als in 't reysen door de werelt, daer in acht nemende d'alderbevallickste en besonderste saken van d'algemeene natuer? soo dat ick my niet meer en verwondere over *Abraham*, den wel-beminden van Godt, die door hem wierde gelaft uyt sijn landt te gaen, Vader, Moeder, naermagen en vrunden te verlaten, om te gaen soecken een ander verheven en verkoopen Landt, daer hy alderhande slag van segeningen soude komen te genieten, naer echter vele uytgestaen te hebben, treckende door de wildernisse ende onbeklimmelijcke geberghten. 'Tselve onderwijft ons klarelijcken, dat terwijlen wy hier beneden Pellegrims en Reyfers zijn, Godt niet en wilt dat wy soudens versmoort blijven in de vermaken en teere genegentheyt onser geboort-landen onder d'onse; maer dat wy door de moeyten en ongenuchten der reysen, soudens besoecken wat goet ende quaet zy, en ons alsoo bereyden om op het aldervrolijkste te kunnen verlaten als 't noodigh sal wesen, dese aerdtische woon-plaetse, om die te verwisselen voor ons ware Vaderlandt, waer wy eeuwichlijcken fullen woenen. Dese insichten, boven mijne aengeborene nieuwsgierigheden, hebben my voornamentlijcke beweegt verscheyde reysen door de werelt t'onderwinden, soo in *Africquen*, d'Oosten en West-Indien, als t'Oosten ofte de *Levant*, ende 'tHeyligh Landt, uyt alle welcke door Godts genade gefondt ende behouden weder-gekeert zijnde, hebbe ick mijn billijcken verbonden geacht mijn Landt sulcks mede te deelen en in geschrifte te stellen, op de beste maniere het mijn mogelijcken is geweest, van't voornaemste ick in soo vele verscheyde gewesten soo ter zee als te lande, heb konnē ondervinden en in acht nemen: Ick selver d'eere gehadt hebbende den overleden Koninck die eenige malen te verhalen, scheppende dien vermaeck in die te hooren: Verhoopick derhalven dat den Leser mijn te meerder danck sal weten en te beter op sal nemen, 'tweynige dat ick hem hebbe afgemaelt, tot getuygenisse mijner goede wille, ende de begeerte die by my zy 't Gemeen daer mede voordeeligh te wesen, en aen de *France* nieuwsgierige eenigen dienst te mogen bewijzen, om hun daer door op te wecken naer mijn voorbeeld dergelijcke ofte grooter Reysen t'onderwinden, tot grootmakinge van Godt, tot eere van hun Landt, en voordeel harer mede ingeborene. Middelerwijle sal den Leser gewaerschout zijn, dit niet anders en zy dan een natuerelijck en eenvoudigh verhael mijner reysen, en verscheyde mijner weder-

varens,

VOOR-REDEN.

varens, latende de volkomener beschrijvinge der plaetsen en dingen aen naeu achnemender en bequamer dan ik zy, boven dat het een overtollige sake soude zijn weder te verhalen, 't gene soo vele andere soo wijtloopigh ende wel hebben beschreven, doch hope mettertijd en door de genade Godts een ander Boeck te doen sien, handelende van de Planten, Boomen, Bloemen, Vruchten, Dieren, en andere ongemeene dingen der Landen alwaer ick geweest hebbe, met hare hoedanigheden, krachten en afteekeningen op 't alder eygentlijckste 't my mogelijcken sal zijn: Als wesende 't selve mijn beroep, my verskerende dat ick daer in meerder vernoevinge aen de nieuwgierige sal kunnen geven.

Op de WONDERLYKE REYSEN,

Beschreven door

JAN MOCQUET.

HOe licht een fiere geest in't weijen,
Langhs beemden, heuvelen en heijen:
Of Swieren over Aerde en Zee,
Die zoekend, na een vremde ree,
Gaet stuyven deur het schuym der baaren;
Of rennen deur de groene blaaren,
In 't naare wout en donkk're bos.
Maer die een Fix gevleugelt Ros
En nieuwen PEGASUS wil toomen,
En vliegen over stroom en boomen,
Beschry de zadel van MOCQUET:
Hy voert u, spoedigh onbelet,

A 3

Als

Als PARSEUS deur de hooge wolken,
En toont uw onbekende volken,
Haer leeven, zeeden, aerdt en kle'en,
En wijst uw al haer ongemeen.
Nu by de bruyne Afrikanen,
Of weder deur de ruyme banen
Des Hemels, over d'OCEAEN.
By dolle en wreede CARIBAEN,
Die mensch noch menschen bloet verschonen;
Of langhs de Vloet der AMASONEN.
Dan swait hy sijnen Teugel weer.
Na'et heyligh Landt, aen't Middel-meer.
Zoo vaert ghy veyligh op sijn wieken,
Van't westen tot het morgen krieken,
Bescherremt voor 'et wildt gediert,
Dat Scheur-ziek deur woestijnen fwiert.
Sijn PEGASUS sal u bevryen,
Voor roover, schelm of moorderyen;
Hoe fel de zee de klippen stoot,
En buldert, dat een gantsche vloot
Verscheurt, en zinkt, en gaet ten onder,
Hier treft geen blixemen noch donder;
Men ziet de werelt en haer glans,
Als van een Hemel-hoogen Trans.

S. VAN HOOGST RATEN.

INLEYDINGE,

Tot verklaringe der Circulen, Zonen, Parallellen,
Graden der langte en breedte, Climaten en andere saken, dienstigh tot
beschrijvinge van de geheele Werelt.

Aeer wy komen tot het besonder verhael der ses Reysen/ die ick se-
dert 14. a 15. jaren herwaerts/ gedaen hebbe in verscheide gewesten
van Europa, Asia, Africa, ende America, dunct mijn tot dupe-
licker kennisse derselver 't niet buyten reden sal zijn/ in 't hoft te seg-
gen/ by maniere van Inleydinge/ eenige dingen der vier deelen van
de Werelt/ als oock eenige beginselen/ gehoorzende tot de Sphere ofte de We-
relt-kloot/ ende de Geographie ofte Landt-beschrijvinge/ om den Leeser te
lichter te leyden tot het gene 't welcke hier en daer in dese mijne Geschriften ge-
bonden wort verspreyt te zijn: stellende vooz eenen vasten en noodigen regel
verscheide dingen/ die ick andersints genootsaecht soude wesen tot veelmalen
weder te moeten verhalen/ sonder echter alleen maer in 't gros en algemeen aen
te raken 't gene die wetenschap is betreffende/ latende de naentwe ondersoekun-
ge en kennisse van dien/ aen de gene die daer van hun werck zijn makende/ en
meerder wetenschap daer van/ dan ick/ zijn hebbende/ mijn veruoeght hebbende
van alleen te kennen 't gene mijn noodigh was/ om meerder voozdeel iyt te
doen trecken/ en veruoeginge mijner reysen te kunnen geben.

Men moet dan weten/ dat by Godt den gantschen Aerdtbodem soodanigh
geschickt is geworden/ dat hy de aerde ende de zee in een ronde klomp 't samen-
geuoeght heeft/ die dooz haer gewichte rusten op 't Centrum ofte middel-punt
van de Werelt/ als op de laeghste plaetse/ om te dienen tot sekere onthoudinge
en bequame wooninge/ in haren onnelloop/ aen de menschen ende de dieren/ in
de verhebene gewesten boven de wateren/ die hare bepaelde plaetsen hebben in de
afgronden en diepten van d'aerde. Dese wateren dan omringen de geheele aer-
de/ en verdeylen die dooz eene wonderbare konst in d'v groote en wijs iyt-ge-
streckte begrippingen ofte vaste landen/ om dewelcke volgens de verordnerin-
ge en gelegentheid der bovenste deelen des Wereldts/ de Werelt-beschrijvers
stellen byf voornaem Circulen ofte Gordels/ welcke zijn den Equinoctiael ofte
Middel-linie/ de twee Tropiquen van Cancer en Capricornus, zijnde die van
den somer en van den winter/ ende de twee Circulen Arcticus en Antarcticus,
zijnde die van Noorden en Zuiden.

Den eersten Circkel dan is genaemt Equinoctiael, Equator ofte Middel-
linie/ vermits de Sonne komende onder dien ('t gene twee-mael in het jaer is
geschiedende/ ongebaer den 21. Maert ende 24. September) over den gant-
schen Aerdtbodem/ den dagh ende nacht eben gelijck is makende/ oock is sy
eben alsoo staende van de twee Poolen ofte Aspuncken/ ende deylt den Aerdt-
kloot in vier boegen in twee gelijcke deelen ofte Hemispheren, waer van d'eene
haer uytstreckt naer het Noorden ende d'andere naer het Zuiden.

De tweede Circkel is den Tropicus Cancrī, ofte den Sonne-standt van
den Somer/ vermits de Sonne daer in komende/ den Somer geeft aen alle
het landt aen dees zijde den Equinoctiael gelegen/ 't welcke geschiet op het punt
ofte de steek wanneer de Sonne is komende op den eersten graet van het teec-
ken Cancrī ofte de Kreefte/ 't gene is ongebaer den 22. van Junij: en als
dan.

Aerde
vooz de
Dieren.

Circulen
van de
Aerd-
kloot.

Inleydinge.

dan hebben wy de langhste dagen ende de kortste nachten des jaers : Desen Circkel is staende van den Equator 23. graden ende een halbe/ naer de Noort-pool van de Middel-linie.

De derde Circkel is den Tropicus Capricornij ofte den Sonnen-standt des Winters / ofte die des Steenbocks genaemt / waer in de Sonne komende (t welcke is omtrent den 23. December) ons den alderkortsten dagh en langsten nacht des jaers is makende : zijnde aen de andere Hemisphere ofte halfronde van de Aerdt-kloot/Zuydwaerts heel anders gelegen/en is dese nederwaerts bezuyden den Equator als den bozigen staende / te weten 23. ende een halbe graet.

Zonen.

De vierde Circkel is den Arcticus, ofte Noordt Circkel, ende den vijfden den Antarcticus ofte Zuyder Circkel / staende deselve eben verre van synen Pool ofte Aspunt / namentlych 23. en eenen halben graet. Woerder wert door dese vier laetste Circkelen den gantschen Aerdtbodem verdeelt in vijf Zonen, riemen ofte deyllen / welcke omringen ende decken t wesen der aerde/waer van den eenen genaemt wert de Torrida ofte den heeten Land-streeck / twee getemperde / en twee koude. De Torrida is gelegen tusschen de twee Tropicquen, byet 47. graden. Den eenen der getemperde Noortsche ofte Septentrionale, is gelegen tusschen den Tropicus Cancrj ende den Circkel Arcticus ; den anderen de Zuyder ofte Meridionalen, tusschen den Tropicus Capricornij, ende den Circkel Antarcticus, yder 43. graden. De twee koude zijn den eenen tusschen den Circkel Arcticus en synen Pool ofte Aspunt / ende den anderen tusschen den Circkel Antarcticus en synen anderen Pool ofte Aspunt / yder van 43. graden, gelegen.

De Zona ofte t Depl der Torrida, is alsoo door d'onde genaemt gelworden/ vermits hem vermoeden was/ om der recht onderstandigheyt en gewone naerby wooninge der sonne/ dat alle t selbe lant onbewoonbaer waer/om de groote hitte's halbe : Eben alsoo oock de koude Zonen om de ober groote koude/ spuytende door de verre afgelegentheydt en geduerige laeghte van het boozschelzebe licht ; maer de Scheepbaerden onser Eeuwte / en selver eenige boozgaende/hebbe door onderbindinge bebonden/ dat alle de lande bewoonbaer waren ende bewoont wierden/soo als eenige der wijsste en geleerste Oude alreede bygeschryfte naergelaten hadden / meer door verhoog van reden en vernuft als ervarentheit. Want in de Torrida wert de hitte des daeghs soetelijcken getempert door de eenparige koude des nachts : en in de koude Zonen wert de locht inden somer versiet door t lange verblijf vande Sonne bove derselver Horisont, en boven dien is de koude aldaer verdragelijcker/ vermits aldaer geen en windt is ofte seer weynigh / ende hare koelte seer kleyn en swach zy. Wel is waer dat de landen onder de koude Zonen leggende / weynigh bewoont en niet seer volckrijck zijn / vermits d'Aerde aldaer niet soo vruchtbaer is als onder de getemperde. Maer aengaende de Zona Torrida ofte heete / aldaer zijn plaetsen wonderbaerlijcken volckrijck / soo om de wel-gelegentheydt der wateren/ als de goetheydt en vruchtbaerheydt der aerden / welcke voortbrengen gerste ofte rijst in overbloeit / eben als in de landen staende onder de gehoorsaemheydt van den Koninck van Monomotapa, naer de Caep van goede hope ofte Bona Esperance, Angola, Caep des Courantes ende de landen der Abisinen ofte Paep Jan, en sich uytstrecken van Bombase tot aen de Groode Zee. Aen d'Oostzijde

Inleydinge.

zijde hebt ghy oock seer schoone Eplanden / als die van S. Laurens, Zeilan, Maldives, Sumatra, de Javaas, de Moluckes, en andere in grooten getalle / overbloeypende en vruchtbaer zijnde van alle dat noodig en aengenaem is tot onderhoudt van 's menschen leven. Naer 't Westen zijn gelegen de Landen van Nieu Spaengien, Brasiliën, Peru, en andere naest-aengelegene / niet verre van den Equator, die seer goet zijn. Alle 't selve betoont klarelighen de valscheit van 't gevoelen der Oude / over de onbewoonelijckheit deser Zonen. Belangen de d'uytstreckinge ofte breeite deser vijf Zonen van den Equinoctiael ofte Middellinie / tot aen pder der Poolen toe / die werden verdeelt in Parallelen ofte eben gelijcke verdeelingen / als hare lenghte van het Oosten naer het Westen tot de Meridianen, van waer getrockt werden de lengte en breeite van verscheide Landen. De Parallelen zijn Circulen eben verre den eenen van den anderen staende / beginnende van de Equator ofte Middellinie / en eyndigende aen de Poolen ofte Aspunten. De Meridianen zijn Circulen passerende door de Poolen ofte Aspunten en crupsen den Equator ofte Middellinie / waer de Sonne gekomen zijnde den middagh is makende voor de gene die boven den Horisont zijn / en middernacht aen de gene die onder den selve zijn.

Parallelen.

De breeite der Koninkrijcken wert onderschept door de Parallelen van 't Noorden naer het Zuiden / eben als de lengte door de Meridianen van 't Oosten naer het Westen. De Meridianen zijn van eene eenparige uytstreckinge / haer 't samen vergaderende aen de beyde Poolen ofte Aspunten / twelcke niet en doen de Parallelen, die altoos eben verre den een van den anderen zijn staende / maer echter de een grooter of kleynder is als d'ander / volgens hare naderinge van de Middellinie naer d'Aspunten.

Breette en lengte.

Achtervolgens d'uytstreckinge deser Circulen, neemt men de breeite ende de lenghte van verscheide Landen en gewesten der Aerde. De breeite ofte hooghte wert gerekent van den Equinoctiael ofte Middellinie naer de Poolen ofte Aspunten van beyde de zijden op 90. graden : ende de lenghte begint men bande Meridiaen der Canarische Eplanden / gaende van 't Westen in 't Oosten tot 360. graden over de geheele ronte der Aerde. Waer op in acht te nemen is / dat de Rijcken onder deselve graden der lenghte zijnde / van wat breeite die oock zijn / op eenen oogenblich gelijcke ure hebben / als de gene die onder besondere graden zijn / 't verscheiden zijn hebbende / en alsoo een ure maer zijn verscheelende op 15. graden eerder ofte later / naer dat men Oostelijcker ofte Westelijcker is gelegen. Van gelijcken de gene die onder een graet van breeite zijn / schoon verscheide in lenghte / hebben eene ebengelijckheit van dagen en nachten / ende gelijcke getyen des jaers aen d'eene zijde des Equinoctiaels ofte Middellinie : Want aen d'ander zijde heeft men alle dese dingen gans anders. Want als het Winter in de Noorder deelen is / heeft men den Sommer in de Zuiden deelen op deselve breeite. Soo als ick aengemerckt hebbe in 't Koninkrijcke van Canaroren en Goa in Oost-Indien, alwaer sy hunne Winter hebben in Junius / Julius en Augustus / in tegendeel derselver breeite in ons Europa. Maer die winter en bestaet niet dan in regen en groote winden / komende uyt het Oosten : ende dien regen is heet / soo dat den winter derselver gewesten van Goa wel soo heet ofte heeter is als alhier onsen Sommer / zijnde de boomen aldaer altijd eben groen / dragende pder op hunnen tijt 't allen tijde hare vruchten / als Laquebar, Annanas, Jangomas, Carambolas, Jambos, en andere. Want den geheelen winter is al-

Dagen en nachten verscheide

Inleydinge.

daer heet ende vochtigh / en als dan vertoont sich de Sonne weynigh / zijnde deselve verborzen onder swaere wolcken / makende sulchs de dagen heyl donker : maer de plaetsen die verschepe de bzeette hebben / hebben oock ongelijckheyt in dagen en nachten / meer en min volgens hare verscheydenheyt en hare naderinge ofte verre afgelegentheyt der Poolen ofte Aspunten. Den dagh wordt genomen vander Sonnen opganc tot synen onderganc ; in de Landen onder den Equinoctiael ofte de Middellinie zijn sy alle / ghelijck oock de nachten / pder van 12. uren. Van daer in de plaetsen streckende naer de Aspunten verlengen sy ; als op de 30. graet der bzeette is den langhsten dagh 13. uren 5. minuten / onder den 50. graet, 16. uren 20. minuten / onder den 66. en een halve / ofte den Circkel Arcticus, zijn sy volle 24. uren langh : onder den 70. graet gaet de Sonne in 64. dagen en 14. uren niet onder / als in een gedeelte van Moscovyen, naer ick heb hoorzen seggen van een Hollandts Capiteyn die aldaer geweest hadde / dat hare langhste dagen aldaer sonder nachten in Junij en Julij zijn / soo oock in den winter sy eben gelijcke lange nachten hebben : in dier voegen dat de Schepen van daer komende / genootsaecht zijn herwaerts te moeten keeren in de maendt Augusti / soo sy niet dooz het ys en willen opgehouden werden. De volcheren aldaer woonende / maken geduerende den Winter gaten in het ys / om Zee-wolven te vangen : maer dickmaels werden sy daer in bedroge / komende t'ys eerder dan sy dachten t'ontdoopen / soo als ick heb hoorzen seggen dat eertijds aldaer vele menschen zijn verongeluckt / dooz dien t'ys op een male quam te bzeken / vermits aldaer laioenen zijn / dat den tijdt der hette d'eene tijdt eerder dan d'ander is komende : t'gene hun sedert oock vroeger naer het landt heeft doen keeren.

Graden en
hare hoe-
danigheyt.

Men moet mede in acht nemen / dat de graden der bzeette altoos ober al gelijck zijn / pder houdende 15. Hooghdijtsche ofte 17. Spaensche / 25. Fransche / en 60. Italiaensche mijlen / t'welcke is 20. uren weghs : maer de graden der langhte zijn niet die der bzeette eben gelijck onder de Middellinie alleen / maer hoe sy meerder daer van afwijcken / hoe sy minder werden / soo dat onder de Aspunten sy hun alle komen te verliezen in een punt. Want onder de Linie houden de graden der lenghte 60. mijlen ; en onder de 60. der bzeette niet meer dan 30. mijlen / ende onder de Aspunten zijn die gantsch niet. Soo dat gebeuren sal / indien twee schepen het eene van het andere 150. mijlen verre zijnde / en van den Equinoctiael ofte Middellinie naer t'noorden komende te zeplen / gekomen zijnde onder de 60. graden, sy niet verder den eenen van den anderen sullen zijn dan 75. mijlen / ende onder de 71. graden 31. minuten / naer 50. mijlen / ende onder de Poolen ofte Aspunten sullen sy den anderen komen te ontmoeten. Het welcke de Stuerlynden wel hebben in acht te nemen / ten aensien der waterbloeden die in eenige gewesten gebonden werden / meenende een sekeren weeg te liefen / men eenen anderen komt te nemen / van gelijcken om niet bedrogen te zijn / dooz sekere Landt-kaerten / t'meerendeel valsch zijnde / indien niet wel alhoorzen ondersocht en naergesien zijn dooz goede Stuerlynden. Gelijck ons gebeurde op onse reyse naer West-Indien, zeplende van de stroom Cajenne, by de Caribische Eylanden gelegen / naer d'Eylanden van S. Lucia ofte die van Capo Verde : want hier wierden wy bedrogen / soo dooz de waterbloeden als de kaerten die wy hadden / die gantsch valsch waren / ende bonden niet meer dan eenen van die gewesten die seker was. Want in plaets van naer die geseyde Ey-

Rechtne-
minge
dooz de
Stuer-
lynden.

Inleydinge.

Eplanden te geraken/ passeerden wy langhs het Eplandt Tabago, en dat van Trinidad, ende wierden gedreben aen 't Eplandt Blanca, daer wy geen water konden vinden/ 't welcke wy grootelijcs noodigh hadden/ 't gene mijn dede verwonderen/ waer van dat konden leven een onepndelijck getal van Gepten en Boeken/ ende soo veel ander gedierde dat wy daer vonden/ sonder een drop water om te drincken: maer de booshtienighejdt Godes heeft (soo alrede hier boven aengeruert hebbe) daer in versien dooz de frische nachten ende den dauw/ waer dooz dese beesten hun bebochtigen. Van daer setten wy het naer 't Eplant Margueriet, alwaer mede geen vers water en konde vinden. Wy racchten aen den mont van Cumana, daer wy sulchs vonden/ aen d'inkomste van den stroom des selven landts/ gelijk een Hollands Schip ons geseyt hadde; waer by be- toont wert de nootsakelijchhejdt die daer zy van goede en wel-gemaekte haer- ten te hebben.

Maer om nu te komen tot de dyp vaste Landen/ waer by 't geheele Aerdt- rijck dooz de wateren werdt geschept/ is het eerste verdept gelwozden dooz de Oude in dyp deelen/ te weten/ Europa, Asia en Africa, alle aen een hangende. Het tweede (aen d'oude onbekent/en ontdeekt in onse dagen dooz Christoffel Co- lombus, in den jare 1492. en dooz Americus, Vespucius, in den jare 1495.) is America, dat dooz syne wijde uytstreckenthejdt gedept wert in twee deelen/ als Mexico en Peru. Het derde is Terra Australis ofte Magalanica, alsoo ge- noemt/ vermits Ferdinandus Magellanus eerstmael in den jare 1519. het selve vonde. Men houdt het selve heel groot/ maer 't meeste gedeelte onbewoont en woest. Men noemt het oock Terra del Fuego, vermits de menighte der buer- ren die men aldaer uyt de grondt siet voortkomen/ ende 't selve onbuchtbaer en onbewoonbaer is makende/ zijnde aldaer menighte mijnen van swabel die deselve bueren beroozaken/ soo als ick selve gesien hebbe/ gaende naer de West- Indien: Want passerende dooz d'Eplanden van Capo Verde, is aldaer oock een genaemt Fogo, vermits de bueren die 't selve geduerigh is uytwerpende/ ende is seer hoogh gelegen. Wy heerden eenen geheelen nacht rontom het sel- ve/ ende sagen de blammen met seer groote menighte uyt de hooghte voortko- men/ als mede aen de zijden van dien: ende den volgenden dagh langhs ver- by 't selve Epland zeplende met eenen seer onstymigen wint/ en daer heel naer by komende/ bracht ons den windt oock seer stercke en quade sulpherachtige dampen toe.

Europa het eerste der dyp vaste landen/ is wel het kleynste ofte minst uytstrec- kentste/ ende wijcht d'andere weynigh in buchtbaerhejdt: maer in wape- nen/ wetten/ Godels-dienst/ Konsten/ wetenschappen ende alderhande slagh van deughden/ gaet het deselve verbe verby. Ende onder de Probintien van Europa, behaelt Vranckrijck alleen den prijs/ in't oordeel selver der Volcheren haer grootste vanden zijnde/ 't zy dat men overweeght desselfs goethejdt/ buchtbaerhejdt en schoonhejdt van Landen/ genouchelijchhejdt en soete ge- temperthejdt harer lucht/ gesonthhejdt en overbloet van wateren/ en groot ge- tal harer bewoonderen: 't zy dat men aensiet de zeden harer volcheren/ harer Godelsalighejdt/ kloechhejdt/ Geleerthejdt/ Recheveerdighejdt/ Tucht/ Milthejdt/ Openhartighejdt/ Beleerthejdt/ Wythejdt/ en alle andere Boz- gerlijke onnuegangeren en oorloghs-bedrijven: Kort om den roem der Fran- schen is soodanig geweest dooz hare overwinninge in't Oosten/ dat harer naem

Vaste
landen.

Terra del
Fuego.

Europa.

Vranck-
rijck.

Inleydinge.

Franghi.

aldaer gebleven is tot eeuwiger gedachtenisse / namentlijk hier dooz / dat noch ten huydigen dage / dooz geheel Asia en Africa men met den naem van Franghi noemt / alle de gene die upt Westen en Europa , van wat geweste het oock zy / aldaer komen . De vruchtbaerheyt van Vrankrijck is soodanigh / dat sy in overbloedt Spaengien, Portugael, Italien en Barbaryen , niet alleen van granen / maer oock van verschepte andere gerieffelijcheden versozght / en ick geloof waerlijcken dat daer alle jaren upt Provencon , Languedoc , Bretagne , Poitou , Saintonge en Normandien , over de 6000. Schepen derwaerts varen / voerende granen / balen en andere koopmanschappen : Tot Lisbon komen alleen over de duysent soo groote als kleyne schepen dooz haer gedeelte aen . En ick vertrouw dat de Spaengiaerts en Portugeesen niet en souden kunnen versozgen een soo grooten getal van Blooten naer d' Indien , soo sy niet geholpen wierden dooz granen / die men hun upt Vrankrijck is toebrenghende / om hun beschuyt te doen baken / boven de Zeplen / Kabelen / gezoute Brees en andere noodige dingen om hare schepen mede te versien .

Europa.

De voornaemste Provintien van Europa zijn Vrankrijck, Spaengien , Hoogen Laeg - Duytslandt, Italien, Slavonien, Griecken, Hongaryen , Poolen, Dencmarcken, Sueden, Moscovien : ende d' Eylanden Engeland, Schotland, Yerlandt, Yslandt, Groenlandt, Sicilien, Candien, Malta, Sardaignen, Corsira, Corfu, Majorque, Minorque, ende andere der Middellandsche Zee.

Asia.

Asia, het tweede deel onser eerste vaste Landen / is om syn seer groote uytstreckentheyt / rijckdom en vruchtbaerheyt van allen tijden seer beroemt geweest / om dat het gedragen heeft de grootste Monarchien ofte alleen-heerschingen / en eerste Keyser-rijcken / als de Asirische, Babilonische, Persische, Griekische, Partische, Bactrianische, Indische ende andere : en huyden de Turcksche, Persische, Arabische, Tartarische, Mogolsche, Chineesche en andere Indiaensche. Maer boven al is dit gedeelte hoogh geacht dooz de scheppinge van den eersten mensche / Plantinge van t aertsche Paradijs / ende dat de Colonien en Populeringen van daer gekomen ende versozpt zijn dooz alle t oberige van de geheele werelt ; doch noch meer om de verlossinge van t menschelijcke geslachte en bewerkinge onser saligheyt aldaer verkreghen. Mede van gegeven te hebben den Godts-dienst / Wetenschappen / Konsten / Wetten / Burgerlijcke Regieringe / Wapenen en Konst-grepen / aen alle de andere deelen : kort om / vermits haren onschatbaren rijckdom / ende de wijsheyt en behendighheyt harer bewoonderen. Derselver aller vermaerste Provintien zijn de Landen van den Grooten Heer ofte den Turck, van den Persiaen, den Grooten Mogor, Groot Tartarien, Arabien, China, Indostan, de Kuste van Oost-Indien, als Guzeratte, Cambaye, Malabar, Coromandel, Bengale, Pegu, Siam, ende t oberige van Indien aen dese en gene zijde van de Ganges, d' Eylanden van het selve zijn ontelbaer in getale / als Zeilan, Sumatra, de Javaas, Molucques, Philippinen, Japon, de Maldives en andere.

Africa.

Het laetste deel van dit eerste vaste Landt / is Africa, geschepten zijnde van Europa dooz de Middellandsche Zee / ende van Asia dooz de enghte van Egypten ende de Roode Zee / makende sy naer een Eylandt / doch omringht van alle zijden dooz de zee / uptgenomen het streechjen landts / tgene tusschen Egypten ende t Heylige Land is leggende. Hare voornaemste Provintien zijn Egypten, Barbaryen, Fez en Marocko, Morenlandt ofte Abissina, Nubien, Lybien, Guinea, Con-

Inleydinge.

Congo, Monomotapa en andere aen de Zuid Kuste. Dit deel is goet en vruchtbaer in eenige gedeelten/ maer begrijpt in haer groote wildernissen en zandachtige Landen sonder water. 't gedeelte van Africa, aen d' Oude onbekent/ ende ontdeekt door de Portugeesen ingebaer in den jare 1497. werdt genoemd door d' Arabiers Zanzibar, ende streckt sich upt van de binnen Zeen (upt welke den Nil sinen oorsprong is nemende) tot aen de Caep van goede hope ofte Bona Esperance, ende begrijpt in sich seer goet Landt/ zijnde naest gelegen aen den Grooten Monomotapa, soo oock onder andere Zefala en Couama, van waer groote menighte van seer fijn en suwer gout getrocken wert: sulchs heeft aen verscheide doen oordeelen/ dat 't selve land van Zefala en Couama, Ophir was/ waer Salomon sondt sin goudt te halen: andere duncken sulchs eerder naer Malacca en andere plaetsen van Oost-Indien is geweest/ ende daer zijnder selve die willen dat het in Peru in het Westen zy.

Het tweede vaste landt des Werelts/ is dat deel 't gene men America noemt/ en soo ick geseydt hebbe/ gedeelt wert in twee doornamen deelen/ als Mexico in't Noorden/ en Peru in't Zuiden/ geschepten door d' enghte van Panama: waer in verscheide Provincien en volkeren zijn van verscheide bysondere zeden/ talen en manieren van leven. De grootste stadt die in't Noorder deel is/ is Mexico ofte Temillitan, overbloedigh in alle slaghe van goederen en wellusten: selver alhozen het door de Spaensche is t' ondergebracht geworden/ hadde het (soo als sy vertellen) over de 70. duysent huysen/ met eenen seer grooten en prachtigen Tempel/ waer mannen/ vrouwen en kinderen van alderhande jaren en slag aen hare Afgoden geoffert wierden/ sy deselve de borst opsnijdende/ en 't herte al slaende uyttreckende/ wierpen het hare Afgoden alsoo toe/ ja selver hunne vyanden/ gebangen in den oorlogh/ offerden sy in dier voegen. Om dese groote wreethet en verschrikkelijke tyrannie/ die sy tegens hare vyanden oefenden/ haelden sy een seer quaet geruchte onder alle de naest-aengelegene volkeren over haer/ die niet dan door geweld ofte als gedrongen sich hun vrienden maechten; en 't gene 't vreemste is/ sy en spaerden selver niet hare naeste bloetmagen in dese offerhande: en wanneer eenigh gesaglijck Persoon quam te sterben/ mosten'er van hare slaven levendig met hem begraven werden/ om hun geselschap in d' andere Werelt te gaen houden: Wanneer sy hare vyanden in offerhande geoffert hadden/ sneden sy de lichamen in stukken/ daer naer braden sy die ende hielden Maeltijden daer van met hare vrienden. De Caribanen een ander volck in't Zuiden/ doen noch van gelijcken alsoo/ als wy 't soner plaetse sullen seggen. Ferdinandus Cortes die Mexico gelan/ hadde de meeste moeyten ter wereldd/ hem van dese verbloechte gewoonte te doen afftaen: den haet die him alle hare nabueren toedroegen/ was oorzaak van haer algemeē bederf: want sy stonden in soo grooten getalle op om Cortes te helpen/ dat sy hem eyndelijcken/ naer vele van haer waren doot-geslagen/ de overwinninge deden verkrijgen/ ende dese Stadt innemen/ tot ongemeene vreught en vernoeuen van alle de naest-aengelegene Indianen, hare gestroozene vyanden van allen tijde. Het Noorder deel van America verbaecht in sich het Land van Mexico ofte Nieu-Spaengien, Florida, Virginia, Canada ofte Nieu Vranckrijck, Estotilandt, Terra de Labrador, Cortereil ende verscheide andere Landen om't Noorden tot aen de naente van Anian gelegen/ die noch niets te wel bekent en zijn. Naer 't Noorden van Nieu Spaengien zijn verscheide landen door de Spaensche ontdeekt

Ophir.

America.

Wrede offerhande

Inleydinge.

in den jare 1583. als 't Landt der Conchos, Passaguates, Tiquas, Toboses, Jumanns, Patarabives, Quires, Cumanes, Cibola, Quivora en andere. 't Zuyder deel van America verbat in haer verscheide Probindien / als Peru, Chili, der Paragones, Brasilien, Caribane, Cumana, Darien, Vraba, Castille del oro, Nieu Granade en andere / boven de Eylanden soo van de Nooydt Zee / als Cuba, Espagnola en andere; en die van de Zuyd-zee ofte Pacifique, als die van Salomon en andere onbekende meer.

Brasil.

Brasil heeft tot Landt-palen naer 't Noorden den grooten stroom der Amazonen, ende naer 't Zuyden die van La Plata, ofte de Silbere / 't Landt is genoeghsaem schoon en aengenaem / van goede locht en wel getemperthepdt / den meesten tijdt heet en vochtigh / oberbloeyende in verscheide slagh van inlandsehe en wilde vruchten / en wortelen / als Patattes en Cassaves, van het welcke d'Inwoonderen leven: aldaer zijn een groot getal van Werd-dieren en Zeeschepselen die sich van dese vruchten spijsigen / oock serpente van eenen breezden en monstreusen aerdt: doende de berwe alleen van him vel het gesichte schrikken. Men eet aldaer van een Armadillo, die met harde schobben is gewapent / en van eenen Crocodil en Govyen, 't welcke een seker slagh van Egedissen is / wesenende hoogh van beenen / zijnde het vleys van alle dese sappigh genoegh / doch eenighsints soet ende slap. De Brasilianen zijn groote wyanden van de Portugeesen, en wanneer sy deselve konnen betrappen / eten sy deselve sonder uytstel ofte genade: ende 't gene het wonderbaerlijckste van allen is / sy weten te kinnen in de zand en slijckachtige wegen / de treden der Portugeesen uyt alle andere volckeren / ende konnen die onderschepden aen de voetschappen / eben als den Jager die der jacht-beesten kent. Deselve namen op sekeren tijdt eene Portugeesche Vrouwe / die de Francoisen die met haer waren / noyt weder konden redden / door dien sy alreets gegeten was: Want sy zijn seer wzaekgierigh / minner vergevende van doot gewelt / en niet uyt goede wille. Wanneer de Francoisen aldaer komen / geben sy die hare dochters om by te slapen / hopende sy haer op haer vertreck ietwys daer voer in vergeldinge sullen geben.

Het derde vaste Landt is Terra Australis, als noch niet ontdeckt / ende 't gene men anders noemt Vuer-aerde, dat der Papegayen en Nova Guinea: Naer de Mare Pacifique of Zuyt-zee / en d' Archipelago van S. Lazaro, zijn d' Eylanden van Salomon, die als noch niet wel bekend en zijn. Sedert eenige jaren herwaerts heeft een Portugees Capiteyn genaemt Pedro Ferdinando de Queiros, eenige kusten van dien bebaren / en seyd wonderen van die landen wegens hare goetheydt en schoonte: ja dat het eenighsints gelijck naer een aerdtich Paradijs: doch men moet af-wachten een sekerder en breezer ontdeckinge. De Portugeesche Landt-beschijvers en Stuerlieden seggen / dat alle die Australische Landen groeter dan Europa ende een gedeelte van Asia zijn: Desen Capiteyn Pedro Ferdinando heeft aldaer gevonden de Bapen van S. Philippus en Jacob, ende de haven Vera crux, welcke sy seer goet ende bequaem zijn om meer dan 1000. schepen in te leggen / op de hooghte van 15. ende eenen halven graedt.

E E R.

E E R S T E B O E C K

Der Reyſen van

J A N M O C Q U E T,

Naer Lybien, d'Eylanden van Canarien.
ende Barbaryen.

Volgende den luſt die ich oberlaugh gehad hadde / van dooz de We-
relt te reysen / wilde ich dooz Africa beginnen / om de gelegentheyt
die ich vondt / van een ſchip / 't welck naer Lybien was gaende.
Ich vertroock dan van S. Malo, en gingh te ſchepe in 't Schip Vertrockt
van S. Ma-
lo.
genaemt de Sirene, geladen met zout / 't gene wel verſien was
van mont-kosten ende oorloghs-behoeften: Wy waren daer op in alles
25. Perſonen ſterck: Het dan zuyd-weſt ende zuyd-zuyd-weſt aengeſet heb-
bende / den windt ons heel gunſtig zijnde / voeren wy verby de Caep van S. Vin-
cent, ende op de hooghte der Eylanden van Canarien gekomen zijnde / ontmoet-
ten wy van verre een Schip ende een Yacht / die haer beſte deden om by ons te
komen; het Yacht quam met eenen kleyne wint / om ons van naer by te beſien
ende te prepen; maer waren echter ſoo ſlecht niet van onder het geſchut te naer-
deren. Epindelich naer ons van alle kanten genoegh beſien / ende beſchout te
hebben de geſtalte ende groote van ons Schip / keerden ſy weder naer haren
Admirael, die o. trent drie of vier mijlen van ons was / hem verhalende dat ons
Schip ſoo groot niet was als het hare / maer niet en wiste wat booz volck wy
waren / dewijle ſy met ons niet geſproken hadden. Haren Admirael dit alles ver-
ſtaen hebbende / ſondt haer met het Yacht weeron naer ons toe; op ons de ge-
heele nacht aldus paſſende met een lantaerne op de maſt / volgden ſy ons geſta-
digh deur van verre op de zijde / wy ondertuſſchen ons aldus ſoo na van deſe
Zee-robers vervolgt fiende / braken onſe boot om daer een platte grondt van
te maken / om ons grof geſchut van 't eene aen 't ander boozt te kommen berwiſ-
ſelen: Daer na ons boevenet geſpannen / ende onſe muſquetten met onſe ſteen-
ſtuckjes ende grof geſchut veerdigh gemaecht / onſe reen ingenomen / onſe ze-
len nat gemaecht / en boozraet van wijn op de oberloop (om de Boortgeſellen te
drincken ende beter moedte te geven) gebzacht hebbende / beſloten wy lieber alle
te ſterben / als ons van deſe Zee-robers te laten nemen. Sy twee dagen en twee
nachtē om ons gelueſt hebbende / epindelich haer Admirael met alle ſyne mars-
zeplen en andere / zepl op zepl genaerdert zijnde / gelaste hy ons ober te kommen /
maer wy doof daer naer zijnde / ende baerdigh hem onſe heele laegh geſchut te
geven / riep hy oberluyt / dat wy niet ſouden ſchieten ſoo wy wijs waren / en in-
dien een Frans Schip mochten zyn / wilde hy ons geen quaet doen / maer al-
leen dat wy onſe boot ſouden wtfetten: Wy antwoorzen hem dat onſe boot ge-
wohen was / en derhalven de ſene ſoude wtfetten: Hier ober metten andere lan-
gen.

Ontmoes-
tinge van
een ſchip.

Andere
ontmoet-
tinge.

Gebecht.

gen tijdt getwijst hebbende / en hy ons soo wel gemoedt / en door ons boe-
benet soo wel beschermt siende / sette eyndelijck syne boot upt / en quam ober
aen ons boot / doch siende in ons Schip niet dan zout geladen / keerden te
rugge / als willende ons om soo kleynen sake geenighe ongenuchte aen-
doen : te meer dewijle hy ons vast boornemen sagh / van ons te willen vertoe-
ren / en dat daer niet als slagen te winnen souden zijn / soo verliet hy ons t'een-
mael. Dit boorhy zijnde verbolghde wy onse cours / maer in't wederom kee-
ren ons andermael ontmoetende / bebocht hy ons heel sterck / en dede ons groote
schade aen / zijnde wel drie ofte vier tegen ons alleen. Een maent daer na wier-
den wy een ander schip met een Jacht / die achter Cabo Blanco ofte 't wit-
te hooft verborzgen lagen / gewaer ; deselve ons siende aenkomen / en dat wy de
Caep sochten aen te doen / begaben haer onder zepl ende quamen op ons af /
maer wy ons soo naer verrast siende / zijnde ten vier of vijf wyzen naer de mid-
dagh / wonden wy 't ober den anderen boegh / om tijt te winnen / en ons vaerdigh
te kommen maken : doch eer wy ons grof geschut upt-gefet ende ons boebenet
gespannen hadden / waren sy al aen ons boot / ende geboden ons sonder toeben
ober te komen / ofte dat sy ons in de grondt souden schieten. Onsen Capiteyn
die sich ober hare dregementen niet en ontfelden / bebal de Constapels haer
best te doen / 't geen sy dock deden ; haer van heel naby groettende / antwoorden
sy ons wacker op dat pas : Eyndelijck naer verscheide lagen geschut ende
musquet schoten geschoten hadden / die op ons als hagelbuiwen vielen / overviel
ons de nacht / doch bleef het een weynigh licht door het schijnen van de Maen.
Ondertusschen waren eenige van ons volck gequetst / doch geene doot : heb-
bende den vpandt ons geduerigh van eene zijde maer bebochten / ende aenge-
ballen / meenende ons te overwinnen / maer wierden alsoo dza sy aenquamen
wederom afgewesen / 't welcke sy siende deden eenen anderen aenbal / en qua-
men onder de windt van ons op / vertrouwende alle ons geschut aen d'andere
zijde verandert was / doch bonden sich bedrogen : want wy aldaer drie stucken
en eenige steen-stuckjes vol steenen ende cardoesen vol spijckers by de kogels
vaerdig hadden / komende dan den een den anderen aen boot / losten wy op hem
de boorz. drie stucken / en steen-stuckjes / recht in syne boorzstebe / waer 24. man
vaerdig stonden om in ons Schip ober te springen : Sy him siende geheel in
vuer door soo veel schoten die wy op him deden / en veel van de hare op den ober-
loop omberre geschoten / begosten te roepen in het Engels / O Heere Godt :
daer naer van ons afwendende / schoten een schote dwers door ons Schip / de-
welcke een onser Bootsgezellen sy been vermozfelden / die boorz upt naer de
pompe quam gelopen / vernits men riep dat wy te gronde gingen / en alreede
by de twee voeten waters in ons Schip hadden / door een canon-schote die sy
ons in't beginfel al gegeven hadden / doch onsen Timmerman was heel han-
digh in sulchs weder te stoppen / en wierden die repse bebrjdt / soo van de
Roovers als van het sincken. Dese Roovers verlieten ons dza en wy en sagen
him niet meer. Ick geloobe sy veel volck verlooren hadden / anders souden sy
ons in dier boegen soo niet verlaten hebben / zijnde soo seer tegens ons gemoet-
dicht / naerdemael sy geswooren hadden ons alle de voeten te willen spoelen.
Sy moesten doch groot gebreck aen Mont-kosten hebben / dewijle sy van ons
niet anders afworerden. Dit gebaer van ontkomen zijnde / arbeiden wy om
ons tou-werck dat alle aen stucken geschooten was / weder te splitsen / ende on-
fe

se gescheurde en aen alle zijde doorschootene zeplen te vermaken; onse masten stonden oock en waggelden / vermits de swaere Canon-schooten die sy gelregen hadden. Wy en deden niet dan heen en weder slijngeren dan ober d'een en dan ober d'andere zijde / alsoo het Schip qualicken meer konde geregeert werden / obermits dat alle onse zeplen uytneemende waren aenstucken gheschooten. Doortgaende woenen Cabo blanco, daer wy seuen Schepen van Brouage vonden / die ons sagen aenkomen by de Kreecke, 't welcke een streeck landts ofte baey is / leggende boort d'inkomste van de Haven / waer wy ontrent ten 11. uren des abonts aldaer aenkomende / ons anker wierpen. Twee der seve schepen van de grootste en beste gewapende / hun aen beyde zijden van ons boeghden / ende de vijf andere in 't ronde / de Trompetten blafende en de Trommelen roerende / maechten sy ons alsoo wel ter degen wacher / wanneer wy om te rusten dachten: Op het boortsz. geluyt begosten wy ons geschut en musquetten te verbaerdigen / ons boebenet te spannen / ende onse reede op te halen: maer sy ons toe-roepende van waer het schip? stonden wy lange genoegh eer wy hun antwoorzen / niet wetende wie sy waren / ende hadden reets op de tonge te seggen / Spaenjaerts, geloovende sy sulchs mede waren: Doch ten laetsten riep den Schipper / genaemt Hamon Clement, Wy zijn Franzen, 't welcke sy niet willende gelooven / gelasten ons dat wy onse boot souden uytsetten; maer deselve gebroken zijnde / soo ick alreede geseydt hebbe / antwoorzen wy hem / dat sy de hare souden uytwinden / 't gene sy lange weygerden / 'elckens dregende op ons te willen schieten: doch eyndelicken beslooten aen ons boort ober te komen / met hunne wapenen / om te sien wie wy waren: sulchs gedaen / en kennisse van ons genomen hebbende / souden sy hare boot te rugge naer hun schips-boort / ons begroetende met vele Canon schooten.

Den volgenden dagh des morgens / liepen wy in de Haven / alwaer wy op het landt d'w Lybische Mooren vonden / die verlopen waren van het volck der boortsz. seuen schepen: doch en hadden die vermits de wildermissen niet konnen achterhalen. Dese d'w Mooren quammen dan bymoediglicken aen ons boort / om onsen Schipper te sien / alsoo dien boort desen meermalen in die gewesten geweest was; sy gaben ons te kennen dat een Portugeesche Caravel, niet verre van de oude Caep, aen d'andere zijde van Cabo blanco lagh / die onsen Capiteyn besloot te lande te gaen vinden / en oock met groote moeyte dede / naerdemael seer verbrant ende verhaert van de Sonne / gegaen hebbende doortzandachtige bergen / weder keerden / doende deselve Caravel in de Baey van de Caep by ons op de reede komen. Ondertusschen liet ick my aen landt setten om eenige Vogelstrups-eyeren te mogen bekomen / doortzeden van den Koninck Base Alformo, de welcke in een plaetse niet verre van daer gelegen was: doortz die zanden en wildermissen dan gaende / dacht ick doortz de Mooren gebangen genomen te zijn geworden / doortz dien sy langen tijdt raedt hielden om 't selve te doen / doch 'k reddden my / my in de zee werpende naer 't boort van een schip / 't gene naer 't landt was komende / 't welcke hem betweeghden dat sy elck anderen wilden affmeeren / doch trachten den Koning Base hun weder te bezedigen / en alsoo ontquam ick hun / die mijn bukten twijffel anders niet hun gelept souden hebben / om verre te verhoopen.

Alle die Landen van Lybien 30. ofte 40. mylen weeghs van Cabo blanco, zijn niet anders dan zanden en wildermissen: ende moeten die van dat landt

Cabo
blanco.

C

ha

Arguin. hare wateren verre loopen soecken/ brenghende sy deselve in gepte-bellen op Re-
 melen daer sy die noodigh hebben/ gaende sy dat putten in de sterckite Arguin,
 't welcke 7. a 8. mijlen van Cabo blanco, gelegen is op eene klepne verhebene
 plaetse / beset door eenige Portugeese Soldaten ende eenen Hopman: zijnde
 brenghende van de Mooren des landts / die niet t'eenemael swart maer witte
 Mooren zijn/ doch zijn eenige swarten onder hun / en alle Mahometanen: dijs-
Vogel-
strupsen. den Koophandel met Pluymen van Vogelstrupsen en visch / die sy alle Halle-
 branches noemen. Wengaende de Vogelstrupsen / deselve zijn aldaer in ober-
 vloet/ leggen hare Eperen in het zand / ende begraven die in het selve / soo dat
 het moepten geest die te binden / doch den windt waepende komts die weder
 ontdecken: dese Eperen zijn seer goet om t'eten / ende leven oock de Swarten
 meest daer van.

Wij a ses dagen naer 't voorsz. soo quam aldaer eenen Franssen Koover aen/
 desen wilde in de Haven zijn / doch wy beletten hem het selve / begeerden oock
 dat wy hem de voorsz. Portugeesche Caravel soude laten nemen: maer alsoo
 wy die in onse bescherminge en bewaringe hadde/bezijden wy die tegens hem.

De

Eerste Boeck.

5

Spaensche
schepen.

Seben a acht dagen daer naer quamen aldaer noch vijf Spaensche schepen aen / gehoorzende aen den Hertogh van Adelantado, dese veroorzaechten dat wy ons een wepnigh toe-rusten / om hun d'inkomste van de Haven te beletten / ten dien eynde sonde de boot van de Caravel wyt / om te sien wat booz volck sy waren / haer gelastende indien sy vrienden waren / dat sy een wit Vaendel souden laten waepen / en dat wy hun dan by laten inkommen souden / het welcke sy deden / en setten oock van hun volck in de selve boote om aen ons boort te komen / en alsoo daer dooz te betuygen dat sy ons geen ongenuchte wilden aendoen: Alle dan in de selve Haven gekomen en geanchert zijnde / besochten wy den anderen / en daer naer verhoegden sich yder weder naer syn boort. Dyz dagen naer 't boorsz. de Spaensche op hun gemack in't ronde van ons zijnde komen leggen / geboden ons de Haven te verlaten / booz reden gevende het aen de Fransche niet geoorloft was aldaer eenige visch te moge vangen / 't gene / ons dus gedwongen siende / bebonden te moeten doen; alsoo namen wy met ons van daer mede een Moor, om ons naer de oude Caep te lootsen ende te geleiden. Desen Swart was genaemt Hise, en was de Kust heel wel bekent: oock en waren wy nu niet seer verre van het Kasteel Arguin, waer binnen hun een besettinghe van Portugeesen en Swarten is onthoudende. Vonden dese plaetse mede seer goet tot de vangst. Aldaer eenigen tijt gelegen hebbende / quam een Spangiaert van't Kasteel Arguin tot ons af / biddende dat wy hem eenige spiijkers wilden geven / ende een seker hout 't gene sy noodigh hadden booz hume schepen / leggende in de Haven daer wy wyt gekomen waren. Wy gaven hem 't gene sy versocht / doch quam den Berrader maer om ons te verspiede / ende te weten wat wy deden / en ofte wy onse ladinge waren hebbende / seggende sy geen visch aen hare Haven en bonden / ende genootsaecht souden zijn die te komen soecken aen onse zijde daer wy lagen / ende dit alle om ons te bedriegen / gelijk sy deden: want dyz a vier dagen daer naer soo quamen sy met dyz schepen aen / om ons te lichten / ende hier toe gebuyckten sy dese loofheydt / te weten / sy leiden hare netten in hare booten / ende hare wapenen onder deselbe verborzen / en siende al ons volck aen landt belet met het visschen / sonden sy daer op twee van hare booten derwaerts / om haer van die te verskeren; komende d'andere ondertusschen vast naer ons boort als vrienden / hare wapenen verborzen zijnde / als boben verhaelt / d'onse geen quaet achterdencken op hun hebbende / wesende niet meer dan dyz man op ons schip / als den Capiteyn, den Timmerman en mijn Persoon met een Swart, geboot den Capiteyn my dat ick hun den ontbijt soude verbaerdigen / doch sy ontlasten my van die moeyten / alsoo sy haer op staende boet verskerden van onsen Capiteyn ende de kamer onser wapenen. Een der Pagien van den Hertogh een bloot swaert in syn handen nemende / stelden hem booz de deure van de kamer / om te beletten dat niemant van ons daer binnen soude komen / daer naer lichten sy d'anchors / ende trocken de ree in top om naer de Kreeck ofte Baey te geraken / daer hare schepen lagen. Aldaer gekomen zijnde / namen sy alle onse wapenen / krupt / groote ree en zeilen / naer 't selve herstelden sy al ons volck in ons schip / om de ladinge van de vis te voltrecken / houdende alle den nacht goede wacht / hun aldeur van ons mistroutwende. Maer de heplige dagen van Kerstmisse gekomen zijnde / 't welcke by naer de tijt is dat men van die gewesten moet vertrecken / om met de vis booz de vasten te keeren / namen sy al ons volck van ons schip / verdeliden die op de hare / en stelden

Porto
Santo.

Madera.

Doornen
men om
ons te
redden.

den Spanjaerts op het onse / latende ons volck aldaer om hoorder te helpen vif-
ſehen: van d'z ſchepen die aldaer over waren / gingen twee onder zepl / makende
't onse het derde / om weder naer Spaengien te keeren. Maer in volle zee weſen-
de / houdende den Schipper van ons Schip in 't hare / gaven ſy het gebiedt aen
den Spaenschen Capiteyn die op 't onse was / zijnde de Pagie van den Hertogh,
aldaer als Schipper: d'andere dan namen haren cours / latende ons alleen:
maer ontrent by Porto Santo, niet verre van 't Eplandt Madera zijnde / wierden
wy dooz tegenwindt ſoodanigh beſtreben / dat wy genootſaecht waren ons
naer 't Eplandt te moeten begeben / aldaer 't anchor heel verre geworpen heb-
bende van de ſtadt Madera, onderſonden wy om aen landt te mogen gaen om
ons te verberſchen: doch de Portugeeſen en Meliſen die aldaer waren beletten
ons ſulchs / ſeggende ofte boorgebende wy de peſte hadden / en derhalven ſelden
wachten op alle de aankomſten: ſoo dat wy genootſaecht waren te landen ach-
ter de rotſen / alwaer men ons broodt en wijn bzacht over de mueren / het ons
af latende met een koozde ofte toulw booz ons gelt / en dat noch met groote bid-
dinge. In deſe ellende bleben wy 14. dagen / en op het eynde van de ſelbe qua-
men de Spaenſche ſchepen en onse met-geſellen / die wy in zee achter-gelaten
hadden / mede aen 't boorz. Epland / zijnde haer maſten gekozben dooz het quaet
weder. Den Generael derſelver ſchepen / dede aldaer ſoo veel dooz woorden en
derſoeken / dat hy toelatinge bequam van binnen Madera te mogen komen /
midts aendoende / nebens alle de ſyne / de kleeedinge aldaer wordende gedragen.
Weynigh tijt daer naer / den Generael booz ſyn Perſoon onpaſſelijk geworzen
zijnde / ſondt naer my te ſoeken in de ſtadt dooz ſyne wachten / ter plaetſe daer
wy waren; Ick een kleeedt van die ſtadt op ſyn Spaenſch aengedaen hebbende /
't gene my een der Soldaten van 't Kasteel leenden / quam ick alſoo binnen
Madera om den Generael te beſoeken / ende bleef aldaer tot den tijdt onſer we-
der ſcheep-ganninge. Paderhandt alſoo ick beſocht ende geplondert wierde dooz
het volck van de opperwacht / en derhalven van kleeedt veranderende / vergat
ick mijn bozſe in mijn dieſſack / doch dachten die gaſten daerom te beter die te
beſoeken / ende namen mijn het meeste van mijn gelt / al-er ick het gewaar
wierde / en indien ick niet van ſtonden aen te rugge hadde gekeert om daer over
laſt te geben / ſouden ſy my niets altoos gelaten hebben gehad. Op een avond /
wy alle in ons ſchip gekeert weſende / wylt-genomen den Capiteyn en Spaen-
ſchen Stuerman / beſloot onſen Capiteyn met ſes der ſynen / aldaer gebleben /
aen de Spaenſche een aerdige part te ſpeelen / booz derſelver komſte binnen boort:
onſen Luytenant wierde oock dooz hem vermitticht een gedeelte der andere be-
neden in 't ruyt te leyden / hun beſoeben goeden wijn te ſullen doen drincken:
waer over de Spaenſche Boortgeſellen (begeerigh tot de ſlamp wannert het
hun maer niet en komt te koſten) niet in ghebreke ſouden gebleben hebben.
Ons ander volck hadde hy oock gelast d'eene de wapenen te bewaren van de
Kruyt-kamer / waer ik met een van d'onse / maer een been hebbende / alſo hy het
andere in een boorgaende gevecht verloorzen hadt / toegelicht waren; d'andere
om de zeplen los te laten: en om het koster te maken en onſen aenſlagh te be-
vozeren / lichten wy een anchor / latende het andere in de grondt leggen. Maer
als wy by naer 't ſelbe gelicht hadden / 't gene omtrent 10. uren in den avond-
ſtondt was / ſiet ſoo quamen den Capiteyn, den Spaenſchen Stuerman niet
d'andere Boortgeſellen aen boort / den Stuerman gequetſt en met een Deegen

ge-

gesteken zijnde / alsoo hy aen landt met een Spaenjaert van d'andere schepen ge-
bochten hadde; dese komste bracht alle ons voornemen / ende den volgenden
dagh de windt goet zijnde gingen onder zepl. Wat nu belanght het Eylandt
van Madera, een der Canarische, hy d'Oude de Fortunata genaemt / is ontrent
40. mijlen in't ronde groot / en daer sijn twee Steden op / waer van de vooz-
naemste oock genaemt wert Madera; 't heeft twee sterckten / zijnde een van dien /
het alder vaste / met Castiliaensche Soldaten beset / ende 't andere met Portugee-
sen. De Stadt is gelegen in een Dal onder eenen Bergh / van de welcke soo
veel waters en in soodanigen overbloet somwijlen komt nederstorten / dat sulcx
dichtwijls onderloopingen veroorzaecht / 't gene hun grootelicks beschadicht /
en bruggen / huysen / kercken en andere gebouwen wech neemt. De Stadt is
ontrent soo groot als S. Denijs in Vranckrijck, doch seer dicht bewoont; en
daer sijn een groot getal van swarte Slaven die buyten de Stadt in de supche-
ren wercken; in 't oberige des Eylandts staen hier en daer vele lust-huysen.
Het landt is seer overbloedigh in alderlep uptnemende vruchten / en vooz al in
wijnen; de lucht aldaer is soet ende getempert / ende de woonsteden d'aenge-
naemste des werelts: Ick en verwonder mijn daerom niet meer / dat d'Oude
dit landt gehouden hebbe te zijn / de Eliseesche Velden, als een aertsch Paradijs;
onder anderen brengh dit landt voozt menighste van supcher-rieten / welke seer
sponcieus zijn / en die de gene die buyten woonen affnijden / onder een moolen
verbrijffelen / in een pers stellen ende d'uytgedruckte bochtighejdt op het wyer
setten / en die gehoocht en herhoocht wesende / in kuypen als die van de berwers
gieten / ende daer in soo lange laten staen / tot dat alle de bochtighejdt daer van
verteert zy / het aldus hebbende gesuybert / werpense het in steene potten / waer
het sich dan in supcher-brooden vormt / op soodanigen manier als men 't ons
van daer is overbrenghende: d'obergebleve heffe is een roodtrachtige en swarte
supcher / 't gene sy noemen de berepde supcher / dat is te seggen swarte.

Ick sagh aldaer den Franschen Consul, genaemt Jan de Caux van Chartres,
getrouwt hebbende de Richte van Dom Christoval de More, Viceroy ofte
Stadthouder van Portugal: Den selven is seer rijck / ende bethoonde ons veel
gunste en beleefthejdt / soo aen mijn als oock aen mijn geselschap; aldaer sijn
geduerigh vele Fransche, Engelsche, Duytsche en andere Factoors, om de sche-
pen aldaer komende te laden. Daer worden oock gemaecht groote menighste
van uptnemende Confituren, die alhier gebrecht werden / als Marmeladen,
Quevleys, Citroen-schillen en verschejde andere soorten. Maer om weder te
komen tot ons vertreck / wy waren geen 30. mijlen van het Eylandt / ofte ons
quam een soo groot onweer ober / dat wy gedrongen wierden te moeten keeren
naer Madera, daer wy wel d'z weeren verbleven; eyndelijcken weder in zee
gegaen zijnde / geraeckten tot S. Lucar de Baramede in Spaengien, aldaer geko-
men wesende / leyden sy van stonden aen onsen Capiteyn in het huys der Galepen
gevangen / leggende aen de Haven van S. Maria: vooz reden harer doeninge ge-
bente / dat hy in eenige voozgaende reysen granen en wapenen aen de Mooren
van Barbaryen in de vooz. plaetse van Cabo blanco verkocht hadde. Hier ober
d'ondersoeckinge met de getuygenisse der Mooren hy gebrecht zijnde / wilde den
Opper-rechter ofte Adelantado, geen geloofte geven aen hun seggen / maer liet
onsen Capiteyn weder in vryhejdt henen gaen met syn schip: doch onse visch
was t'eenemael bedorven / 't gene een groot verlies vooz ons was. Van daer

Eylant en
Stadt van
Madera.

Komste in
Spangien.

raeckten wy naer Lis bon om deselve daer te verkoopen / soo als wy een gedeelte deden : doch den Onderfoecker der gesontheyt / aen ons boozt gekomen zijnde / om deselve te besichtigen / die qualick bevinderde / dede verbodt dat wy geen meer souden verkoopen op groote straffe / soo dat wy genootsaecht wierden de oberige in zee te werpen.

Reyse
naer
Mazagan.

Grooten
honger der
Spaensche.

Onsen Capiteyn vondt ondertusschen aldaer geleghentheydt syn schip te bezachten / om naer Mazagan in Africque granen en beschuyp te brengen / aen de Portugeesche Soldaten aldaer tot besettinge leggende / om den oorlogh te voeren in Barbaryen : Met dese ladinge vertroocken wy van Lis bon in aller spoet / om de boorz. arme luden onderstandt te brengen / die by naer van hunger vergingen. Daer waren te voozen derwaerts wel andere schepen geladen met mont-kosten gesonden / maer waren alle door de Groovers genomen geworden. Aldaer gekomen zijnde / schooten wy een stuck af / om hem te verwittigen dat sy ons een Loots wilden senden om te mogen naerderem; hier op antwoorden sy ons met een gelijcke schoot / ende sonden ons een Loots / en soo quamen wy soo naer als 't ons mogelijcken was / en wierpen het anchor ongebaer d'yn quartier mijls van Mazagan. Kortz daer naer kregen wy vele scheepjes aen boozt / om ons t'ontladen. 't was een groote ellendicheyt die arme menschen te sien / hoe seer sy verhongert waren ; ende indien dese mont-kosten dus ter goeder tijdt niet ober gekomen waren / ick geloove dat sy alle souden van hunger gestorven hebben / ofte genootsaecht zijn gheweest / hun boozt Slaven aen de Mooren te moeten overgeven. Ick en konde de kinderen / en selver d'oude luden / niet belletten dat sy de sacken met beschuyp niet doorboorden / om te eten ende hun hunger te mogen versaden. Ick dede mijn best hun daer van af te weerem en sulcx t'onthouden / maer aen d'andere zijde hadde ick medelijden / hun siende soo flauehartigh / en schrickelick om aen te sien / van hunger. Mijn Capiteyn hadde my de beschuyp in bewaringe gegeven / om die by de wicht ober te leveren / in dier voegen als hem die tot Lis bon was behandicht. Die dan ontladen zijnde / ende in de boorz. schueren / daer toe verordineert / gebacht wesende / sagh ick d'Edel-luden en Bebel-hebberen een yder syn wicht van 't beschuyp / en mate van 't graen komen halen / 't gene hun van den Koninck van Spaengien was toegelept. Een deser Edelen ontfing my en gaf mijn huys-besting tot synent / naerdemael aldaer geene Berbergen ofte plaetsen zijn om in te kommen blijven boozt de Vreemdelingen. Ick dede soo veel dat onsen Capiteyn en Schipper mede aldaer gehuysvest wierden. Mijn persoon aengaende / ick ontfingh duysentderley beleeftheden van dien Edelman / alsoo ick hem genas van een quale die hy aen d'oogen hadde / daer van sich verlost voelende / wist hy niet wat goede onthalinge hy my daer ober doen soude. Want aldaer noch Genees-meester noch Dranck-maker was / maer alleen een Heel-meester , die by geoeffent was in de Latijnsche Tale / doch die hemisse ontzack / om de geneesmiddelen ende d'onderbindinge van dien te hemmen. Den Rechter aldaer / nooden my op sekere dagh ten eten met dien Heel-meester , die seer wel in het Latijn konde spreken / maer alle 't selve gaf hem geen vermogentheydt heel-middelen te kommen geven in een sieckte die hy was hebbende. 't meeste deel des volcks van de Stadt / quamen my binden in mijn huys om hem te laten genesen / en deden my groote aanbiedinge / maer 'k hadde geenen tijdt die alle te kommen boldoen / ten opsigte wy in 't kortz stonden van daer te rugge te sullen heeren / soo als wy doch

ook weynigh tijds daer naer quamen te doen.

Alengaende nu dese stadt van Mazagan, deselve is seer sterck/ ende heeft so- Beschij-
vinge van
Mazagan.
danige dicke mueren/ dat ses mannen heel in 't ronde daer boven op konnen
gaen: de huysen aldaer zijn seer laegh/ ende gaen deselve voorsz. mueren in
hooghte te boven. Oock zijn daer heel veel uytneemende groote en lange stukken
geschuts/die by naer de geheele Muere van dese Plaets in 't ronde bedeckt/doch
waren slecht geassijt. Daer zijn ontrent 40. Constapels en 600. Soldaten/
te weten 200. paerden en 400. man te voet/ meest alle getrouwt. Dese stroo-
pen op d' Arabiers die sy gebangen nemē/en hare beesten met hun te rugge bren-
gen: sy hebben dicke by haer een Stadt genaemt Azamor, die hun hart den Azamor.
oorlogh aendoet/ en zijn maer twee mijlen van den anderen gelegen. Alle mo-
gen gaen uyt Mazagan ontrent 40. paerden om te ontdekken/deselve blijven tot
de middagh bukten: des naermiddaghs gaen 40. andere uyt/ die met den
avondt weder te rugge keeren: oock zijn daer 6. van dese Edelen ofte Cava- Atalāyes.
liers, die sy Atalāyes, dat is te seggen wachten/noemen/ die berre van den an-
deren zijn/ pder aen een besondere wijck/ en ober al de wacht houden; wanneer
die eenigh dingh ontdekken/ komen deselve in aller pl te rugge loopen/de wach-
ten van de Stadt hun siende/ trecken 2. a 3. mael de kloche/ en daer op stijgen
d' andere van binnen terstondt mede te paerde/ ende loopen naer de zijde van 't
gegeven teecken. Want aen alle de plaetsen waer dese voorsz. wachters zijn/
staet een groot hout opgericht als eē mast/ wanneer sy nu eenig ding sien/ trec-
ken sy met een dun tou haer Wendel/ daer aen vast zijnde/ om hooge/ en dient
't selve tot een teecken booz alle die gene die uyt Mazagan trecken. Wanneer sy
nu een tocht willen doen/ begeben sy haer alle in de wapenen en trecken in ordze
uyt/ dzagende pder met hem 't voer booz syn paert/ 't welck sy kiezen t'eten ge-
ben/ volgens den regel ende 't loon hun uyt Portugal werdende toe-gefondē.
Sy eten aldaer veel klepne slach-hoozentjens/die hun onderhouden op de plan- Honigh in
Afrigue.
ten; welcke planten aldaer van groote krachten zijn. De Honigh-byen ma-
ken aldaer witten honigh ende van seer goede sinaeck; sy stellen hare korb-
en op de huysen/die op de maniere van Afrigue, zijn gedeckt met houte solderinge
op zijn Moors/ en men kan sonder moeyte van 't eene huys tot op het andere
gaen. Dese Stadt van Mazagan is niet anders dan een sterckte/ ongebaer een 't Landt
van Ma-
zan.
half ure in 't ronde groot/ werdende alleen door Soldaten ofte krijghs-volck
bewoont/ die pder een gedeelte landts ontrent de Stadt gelegen hebben/ waer
op sy gerste/ tarwe/ peulen/ boonen en andere granen zijn zaepende; doch de
Mooren komen sulchs de meeste tijdt inder nacht affnijden en verderben. Het
oberige des landts leydt onbebout. De Mooren doen hun dussentderley boof-
heden aen/ ja vergiften haer een Put die buyten de Stadt in een Churn is
staende/ ende werpen daer in doode Asen en andere vileynigheden meer. In
de Stadt hebben sy eenen gedeekten regen-bach/op welckers hooghte sy wacht
zijn houdende: Dese is seer hoogh en bzec/ ende bequaem om ober de 20000.
pijpen water te konnen begripen. Het hadde seer weynigh gescheelt ofte ick
was aldaer gebleven/ want daeghs te vozen als wy onder zepl soudē gaen/
quam onsen Capiteyn en Schipper aen landt om my te halen: want ick en
ginch niet uyt de stadt/ ende en dede aldaer niet anders als het siecke volck te
genesen; doch doen langhs de zeeant zijnde gaen wandelen/ om Zee-pieter-
sy te versamelen/die aldaer in overbloedt is wasschende/en weder inde Stadt

Ge-

gekomen zijnde om te rusten/ wierde ick in aller spoet gehaelt om een siecken te gaen besichtigen/ onsen Capiteyn my niet bindende gingh daer ober weder wech/ latende my alleen aldaer. Thups komende/ en 'tselbe verstaende/ gingh ick van stonden aen naer de zee kant om hem te speelen/ maer bevondt dat hy alreede heel verre was/ derhalven ick my ghenootsaecht vondt weder in de stadt te keeren/ om den volgenden dagh af te wachten. Ondertusschen 't Schip goeden windt krijgende met het aenkomen van den dagh/ gingh 't selve onder zepl/ doch een Soldaet op de muur te wacht staende/ wetende dat ick noch in de stadt was/ quam my sulcks dadelicken bekent maken/ daer ober verwondert zijnde/ liep ick naer de wal om te sien 't gene waerachtigh was/ derhalven in groote bekommernisse wesende/ hoe ick van daer sou mogen geraken/ gingh ick naer het hups van den Capiteyn van 't voet-volk/ om de poozte te doen openen/ 't gene hy my toestont/ ende gaf den sleutel aen den Portier/ doch moeste wachten tot dat de Ruyterpe vaerdigh was om uyt te rijden. Derhalven my dien tijdt seer lange viel. Eyndelijcken de poozte geopent zijnde/ badt ick den Moorischen Loots my een schuytjen te willen verbaerdigen/ om my aen boort van ons schip te brengen. Doch 't mijnen goede gelucke vondt ick eenige Soldaten die gingen visschen/ waer onder eenen was die wy aldaer uyt Portugal gebracht hadden: dese deden my soo vele te geballe dat sy my in haer schip namen/ en sonder de windt die heel stil was/ soude ick genootsaecht zijn geweest aldaer te hebben moeten blijven: Ik en soude soo vele daer naer niet gebragt hebben/ hadde ick mijn Reys-tuygh en Genees-middelen gehad/ maer 't mijner ongeluck en hadde ick niet meer dan dat ick om en aen hadde/ sonder troost vaneenige dingen. Dese Soldaten dan deden hun beste om 't Schip 't onderhalen/ 't gene alreeds seer verre was/ boven dien begoft haer de zee heel hoogh te verheffen/ soo dat sy niet verder wilden/ my verthoonende indien de windt quam op te steken/ dat sy in geenige manieren weder aen lant souden konnen komen/ maer gebaer loopen aen hun leven: hier op lietense af verder te varen/ ende hielden onder hun raedt wat sy te doen hadden: eyndelick/ beslooten hebbende te keeren/ saten sy om. Hier ober seer moepelicken geworden zijnde/ begoft ick haer seer te bidde/ ende beloofden haer wel te sullen verhoegen/ 'tselbe haer moedigende keerden sy weder naer het schip/ dooz hart aenroepen deden sy soo veel datse daer aengquamen. Dit en was geen kleyn sake dooz my/ ten opsichte van de moepten die men heeft aldaer te leven/ ja het meeste gedeelte der Portugeesen selver aldaer zijnde/ zijn menschen die aldaer dooz gewelt gebracht werden/ gebannist wesende aldaer in ballinghschap dooz sekeren tijdt te moeten zijn/ om den oorlog tegens de Mooren te helpen voeren, hozt om 't zijn hy naer alle te male misdadigers die den hals verbeurt hebben; want buyten dat wert geenigh mensch gedwongen aldaer te gaen. Aldus geluckelijcken aen ons Schip geraecht wesende/ dede onsen Capiteyn tot sner ontschuldunge my verstaen/ dat hy my niet langer hadde konnen wachten als tot den dagh/ en soo ick niet aen landt ware geweest soude hy al met de nacht onder zepl gegaen hebben/ wel wetende dat wanneer ick haer soude sien zeplen/ ick my verhaesten soude him te komen binden. Maer ick geloobe dat waerom hy soo ras sonder my te wachten dewe gingh/ alleen was om van my ontslagen te zijn/ wegen eenigh gelt 't gene ick hem geleent hadde/ en hy my dies halven schuldigh was/ ende my naderhandt voldee tegens synen danc/ my voozwerpende syne gele-

geledene verliesen/ doch was ick inder daedt niet gehoude desesue te moeten helpen dragen/ ten opsichte van 't verdragh met hem gemaecht/ van noch voordeel ofte verlies te sullen genieten: want ick en konde noch in een rondt jaer daer naer sulcks van hem niet dan doorz bannisse van 't Parlement van Bretagne weder krijgen.

Opndelijck quamen wy tot S. Lucar de Baramede, ons vol zout geladen hebbende in de Ribier ofte Stroom van Sivilie, uyt de zout-pannen aldaer langhs de kuste leggende/ nevens eenige Cochenilie, en ontrent 30. a 40. dursent kroonen aen gemunt gelt; doch twee maanden daer naer vertrocken wy weder van daer/ in 't geselschap van een kleyn Neerlandts Schip; 14. dagen t'samen op Zee geweest zijnde/ wierden wy gewaer twee groote Schepen en hare Jachten/ met volle zeplen op ons aenkomende/ hier ober ons spoedig baerdigh gemaecht hebbende om hun t'ontfangen/ spanden wy ons boevenet/ setten ons geschut uyt tot 12. stucken in getalle/ met onse steen-stuckjes en musquetten/ daer naer onse zeplen genat en onse reede versiekt hebbende/ verwachten wy hun alsoo: doch sy en toefden niet lange ons aen boort te komen/ gekomen zijnde geboden sy ons aen te komen leggen/ en onse zeplen te strijcken/ en niet eenen begroeten sy ons/ gevende ons pder een lage van hun geschut/ hier ober en bleven wy in geenen gebzeke haer t'antwoorden: en alsoo duerden het gebecht den geheelen dagh/ sonder dat wy pets den eenen op den anderen gekonnen/ doch hadden wy veel gequetsten/ en doch gebzande bekomen/ doorz het buer/ by 't affschieten van 't geschut: dat meer is een onser stucken bozte aen dursent stucken/ ende 't achtercasteel viel de twee oberloopen in/ tot heel diep in 't zout; en sonder de tegenstandt van 't selbe zout/ daer 't op viel/ soude het ons Schip aenstucken doen ballen hebben: De musket-schooten regenden ondertusschen op ons sonder ophouden/ soo dat ons Schip van alle zijde doornagelt was van 't eene tot 't andere boort/ onse zeplen waren geheel aen stucken/ ende de reste in seer quade toestand. Maer de nacht gekomen zijnde/ hielt het gebecht op/ doch namen onse byanden ons den geheelen nacht waer/ tot den volgenden morgen/ toen sy van ons wecken. Den geheelen nacht waren wy in beraedt wat wy te doen souden hebben/ ofte ons ober te geben ofte tot den uitersten te verweeren. Onsen Capiteyn, die den moet hoogh lagh/ wilde niet hoorz van hem ober te geben. Ondertusschen waren wy aen het boort van 't kleyn Neerlandts Schip/ om desselfs wille te verstaen. Desen Neerlandt met syn eerste schoot die hy gedaen hadde/ was syn kruyt gesprongen/ derhalven vele van de syne verdozen en verloozen waren gegaen; sy hun kruyt in een groot stuk van een zepl gelept/ en sulcks met de lont in de handt daer uyt gehaelt hebbende/ hadde dit ongebal veroorsaecht. Inder nacht was ick aen hun boort/ om haren Stuerman te besichtigen/ die geheel verbzandt was/ nannelick syn boort/ aengesicht en handen/ zijnde alles seer dick ende gestoolen/ waer doorz hy doch niet een steeck uyt syn oogen sagh/ alsoo bzacht ick hem eenige Heel- en Genees-middelen toe. Vordr sepden sy my/ dat 'er noch 4. a 5. andere seer qualijcken daer aen waren/ en op 't sterben lagen/ doorz dien sy op eene verschzichelijcke en jammerlijcke maniere gebzandt waren. Ten laetsten als men sich viel met hun beraden hadde/ wierde met een algemeen goetbinden beslooten/ dat men de boot aen het boort van den byant soude senden/ met een man hun tale kennende/ dewijle sy Engelschen waren: 't selbe wierde gedaen/ doch sy wilde hun in geeniger ma-

Weder-
komte uit
Afrigue.

Gebechte
op 322.

Goebat
van 't
kruyt.

manieren laten bebrედigen/seggende dat sy veel schade geleden hadde/en dat het hare meyninge niet en was quaet aen de Fransche te doen/ zijnde hun sulcx uyt druckelijcken verboden dooz den Koninck van Engelandt, haren Heer; maer onsen Capiteyn hadde haer met sinadige woorden toegesproken/derhalben wilden sy dat sy selver aen hun bootz soude komen/ hem daer ober te verontschuldigen/ soo als sy moeste te doen: daer na quamen sy aen ons bootz/met de boot der twee schepen/ ons ober al besoeckende / doch en bonden niet anders dan het zout: maer soo sy ons gelt gebonden hadden / souden wy qualick daer aen geweest zijn; want sy dan lichtelick ons een treck van hun hantwerck gespeelt souden hebben. Eyndelijcken/naer wy hem eenige vereeringe van montkossen gedaen hadden/ keerden sy weder naer hun bootz: doch seyden ons de Bootsgesellen en Soldaten van hun Schip/ dat sy beslooten hadden gehad met den mozenstont ons te lichten/ en dat sy met den anderen alle hare kleynen verberschingen gedroncken en gegeten hadden / op hoope dat sy andere van ons souden krijgen: maer Godt dooz syne genade behoeft ons daer bootz.

Weder-
komste in
Vranckrijk.

'Tis aemmerckens waerdig/ dat een van dese twee Schepen/ waer dooz wy bevochten waren geweest / 't selve was dat ons in't eerste van onse Reysen ontmoet en doen naer gejaeght hadde/ zeplende naer Capo blanco; 't gene ons vele hielp/ vermits sy doen van ons wel onthaelt was geworden/ende seyde nu/ dat naer sy ons darmael berlaten hadde / een Schip/ geladen met sucker / genomen/en sulcx hem de moeste om ons gedaen/wel betaelt hadde. Ondertusschen wy dit gebaer ontkomen zijnde / deden wy soo veel dooz ons dagelijcks zeplen/ dat wy aen de Caep van 's Lants eynde quamen/alsoe wy aen dees zijde van deselve/ een groot hooghdijpts Schip van Lubeck bonden/en setten onse Boot daer naer uyt/om van hem een weynig beschuyt te hebben/alsoe d'onse by naer op was / vermits de tegenwinden die wy ondertusschen gehad hadden; wy kregen sulcx van haer om gelt en goede woorden / ende bebonden dat het seer eereijcke Luyden waren. Ick was mede in de Boot om eenige verberschingen te bekomen/doch de windt sterck/ de zee verholgen en onse Boot bootz gebroken wesende / kregen wy soo veel waters in de selve / dat wy die niet weder ledigh konden krijge/zijnde 'thooghdijpts Schip alreede by naer anderhalf mijle van ons; doch quam weder ee weynig naer ons toe/ons in zee siende; maer wy hadden dus sent ongelegentheden om daer in te komen / ten scheelden oock niet veel ofte ick soude tusschen 't Schip en onse Boot geklemt geworde zijn/vermits de zee heel hol gingh: maer ick 't eynde van een tou gebat hebbende kilom ras op/ende hadde maer een weynigh letsel aen mijn een been. Eyndelijcken geraeckten wy te Sint Malo naer een maent zeplens: den volgenden morgen naer onse aenkomste/soude ons Schip by naer op de ree vergaen hebben/dooz een groot ophoiment onweert: en men hadde vele moeyten met ons volck aen bootz te senden: want sonder dat soude 't Schip te gronde gegaen zijn onder syne groote Anchor-kabels: En alsoe wierde dese moeyelicke reyse voleyndt / waer Godt bootz gedancht moet zijn.

Eynde van het eerste Boeck.

T W E E.

T W E E D E B O E C K

13

Der Reyſen van

J A N M O C Q U E T.

Naer de Weſt-Indien, de Rivier der Amazonen,
't Landt der Caripouſen, Caribanen, en andere Landen en
Eylanden in het Weſten.

Naer het wederkeeren mijner Reysſe uyt Africa, bleef ick eenigen tijdt in Vranckrijck; maer wetende dat den Heer van Ravardiere baerdigh lagh om te gaen naer de Weſt-Indien, beboogh my eene wonderlijke genegenheit om die Landen mede te ſien: derhalven beboegden ick my tot dien Heer/ende begaf my te ſchepe in ſyn Schip/leggende in de Haven van Cancale. Wy ſetten het naer Chozé, een Eylandt vijf mijlen van Cancale boorz./ om aldaer af te wachten bequaem weder om ons in volle zee te mogen begeben. Wy lagen aldaer veerthien dagen / niet ſonder groote winden en onweeren uyt te ſtaen/ en die ons moepelijckheit genoegh gaben/ ja van een Boot te verlieſen: doch wy kochten weder een ander. Eynelijcken gingen wy t'zepl/liepen zuid-weſt ten weſten aen/ende alſoo geraeckten wy in't korte door de naeute: maer door dien ons Schip nieuwt was/ hebbende noch niet in zee beproeft geweest / waren wy gedwongen te moeten lijden ('t gene ons wy tegens de boorz was) dat het gene groote zeplen konde voeren/ door dien het die ſoodanigh deden hellen/ de marſe ſeer hoogh zijnde / dat het geduerig niet de zijde op het water lagh/tot groote ongelegentheit/niet-te-min vertrouwen wy volkomen in Godt/ ende lieten daerom niet naer boorz te gaen. Op de hooghte van 's Landts eynde gekomen zijnde/ ſagen wy een Schip; wy ſetten't daer na toe / om te mogen weten van waer het quam; 't ſelbe naer wy tinge. wiefende/ en wy gants baerdigh ſulchs aen te taſten / ende hy van gelijcken wel uytgeruſt ons t'onſangen/bekende wy dat het een Frans Schip was: ſtaende den Capiteyn daer van achter op de Companje, wel gewapent niet ſyn ſwaert in de hant/ ons toeroepende ſoo wy niet onder de wint wilden ophomen/dat hy ons beſchieten ſoude:doch twiſten wy een weynig daer tegens/om hem te beter te mogen bekennen / ende te weten van wat plaets in Vranckrijck hy mochte zijn: hem wel beſichticht ende bekent hebbende boorz een recht Fransman, quam wy van onder de wint tot hem: 't gene hem een weynig den hoobaerdigen dede ſpeelen/geloobende dat wy een Oorlogh-ſchip ware/ ende hem niet gedozft hadden aen te taſten: naerdemael hy van ſyne Companje niet ſyn ſwaert eenige teekenen dede/als ofte hy wilde ſeggen dat wy wel gedaen hadden dat wy op quam. Echter was ons ooghmerck heel anders/ als die van ons Landt den oorlogh aen te doen/boven dat ſulcx genoegſaem ſoude zijn geweest om onſe reysſe te verhinieren. Onſen Cours herbat hebbende / hadden wy den windt

foo gunstigh/ dat in 14. dagen tijds wy aen het Eplandt Lancelote quamen; waer ontreint een van onse Gasten overboort in zee viel / ende 't was voer ons onmogelich hem te komen redden / alsoo wy voer de windt hadden / en schoon wy evenwel naer hem wonden / ende tot aen de plaetse daer hy ingevallen was keerden / soo bonden wy niet dan syn hooch / naerdemael hy/ syn geboegh gedaen hebbende/ van de voerstepen was komen te vallen. Alle syn Plunje wierde dadelich op den overloop te hoope gebracht/ende aldaer kost een yder syn gaedingh/ en 't gene hy noodigh hadde van kleeven/ linnen en andere saken / zijnde van alles wel versien / alsoo hy hem uytgaf voer een Edelman : en was genaemt du Val, en van Vire in Normandien. 't selve verby zijnde/ liepen wy na de kust van Barbaryen, dewelcke wy sagen; den volgenden dagh quamen wy onder 't Landt van dien / om reede te soeken / ende wierpen 't anchor in een Baeye tusschen twee stroken landts gelegen / aldaer setten wy de Boot uyt om te landen; by 't selve komende/ bonden wy niet dan Wilderissen sonder pets anders meer / wes halven wy weder naer 't boort van ons Schip keerden / om d'anchors te lichten / en eenige andere bequamer plaetse te soeken om ons te komen onthouden / en ons Jacht op te maken. Dien geheelen dagh boorts langs de kust loopende/ en den volgenden nacht/ bonden wy een wepnigh daer naer de mondt van Rio Ouro, werwaerts wy onse Boot uyt fonden om deselve te peplen / om te mogen weten of wy die in soude komen zeplen tot aen een kleyn Zandt-eplandt/ 't gene onse Boot gesien en geraecht hadde; doch bonden aldaer niet meer dan 12. voeten waters / gaende ons Schip selfs by naer soo diep; derhalven wy met onse kiel aen de grondt stieten / doch en kregen daer geen letsel van / door dien de Rivier stille was: aen dat kleyn Eplandt van gekomen zijnde in Rio Ouro, ontreint vijf mijlen in de mondt / en 't gene niet in de Kaerte stondt bermelt/ noemden wy het selve Eplandt/ de la Touche, naer de toe-naem van ons Opperhoofd den Heer van Ravardiere, aldaer wierpen wy ons anchor uyt om eenigen tijdt te verblijven: begosten daer oock ons Jacht op te maken / 't gene geheel daerdigh lagh in ons Schip/ en niet aen en onthack als alleen in een te stellen/ te calefateren en te picken. Ondertusschen gingen wy alle dagen aen landt Hoozentjes te soeken / die de schoonste waren die men met oogen konde sien / wy bonden die op de krupden/ ende scheenen die ofte sy met gout ge-emaleert ofte gemarmert waren; dese in mijn neusdoech gelept hebbende/ verfden den visch daer in/ die als een kleyn slachjen was/ eene purperachtige verwe daer aen. 't magh wel zijn/ dese van dat slagh van mofselen zijn/ genaemt Murea, die purperachtig sap van hun geben / en waer van de Oude soo veel gesproken hebben/ doch in onsen tijdt onbekent zijn. Wy vergaderden daer vele om hare schoonhepds halve / ende vischten oock seer goede visch met onse netten/ ja soo veel/ dat wy niet en wisten wat wy daer mede souden doen.

Cormo-
rans
en hare
wach-
houdinge.

Dit Eplandt was vol Cormorans, zijnde eenen sekere Vogel hem in Egypten in de Woestijne onthoudende/ en Serpenten etende by de Latijnlen Ibis genaemt; wy schootender heel vele met onse Vuerroers. Van dese Vogelen houdt altoos eenen de wacht als d'andere slapen / eben als men segdt dat de Acanen doen: Wy hadden groote moeyte die te naerderen / ende mosten op d'aerde kruppen als wy die wilden schieten. Maer naer dat sy een wepnigh verschijcht waren geloozden door de Vuerroers / quamen sy aldaer niet meer
foo

soo veel als wel te hozen. In dat geweste bleben wy by naer een geheele maent / Swartē van Lybien.
 sonder een eenigh mensch te sien: maer ontrent 5. a 6. dagen voor ons ver-
 treck/ wierden wy op het Landt eenige roock gewaer / by naer drie mijlen van
 ons: twelke ons dede dencken dat aldaer eenige Lybianen en Swarten gekomen
 moesten zijn/ vermits aldaer ontrent de kust/ de Wildernissen van Lybien be-
 ginnen; dese Swarten quamen verde upt het Landt aen de kusten / om te sien
 ofte aldaer geenige schepen waren leggende/ om met Ambergrijs te mogen han-
 delen. Dese brachten de wateren tot haren dranch in gepte-bellen/ daer toe be-
 sonderlijcken gemaect/ met hen mede: begroeven haer in't zant om 's nachts
 te rusten/ oock upt breefe van aen de Leeuwen en Tijgers/ aldaer in groote me-
 nighthe zijnde/ hun niet te doen rupcken. Men soude eygentlick geseydt hebben
 dat dese menschen upt de Helle quamen / soo seer waren sy verhandt ende ver-
 hept om aen te sien: wy sonden dan onse Boot upt / om de reden te weten der
 bueren die wy gesien hadden in het landt; aldaer komende vonden wy dyp van
 dese Lybianen, waer van'er twee in ons Schip quamen / en een van dien seyde
 my dat hy bloerbziert was van Taguyde Alforme, hem onthoudende op Cabo
 blanco, wes halben ick hem naer yet nieuws van dien braeghden/ alsoo ick daer
 van hadde hoorzen sprekken in mijn voorgaende reyse naer de Caep voorz. Voor-
 der verstonden wy dat het den tijdt was van hare Vasten/ by hun genaemt Ra- Ramadan
 madan, der halben en aten sy oock niet voor op den abont en inder nacht. 'Twas Vastē der Heydenen
 een hartseer alle dese menschen te sien / hoe arm en ellendigh dat sy zijn / sonder
 broodt ofte andere spijs; eten alleen eenige Vogelstrups Eperen / gedrooghde
 visch ende dergelijcke slaghe van vleesch. Den volgenden daghe sonden wy haer
 weder naer het landt. Den genen welcken alleen aen het landt gebleben waer/
 was de Sone van een deser twee anderen / ende quam syn Vader/ upt de Boot
 aen landt tredende/ onfangen / werpende sich aen syne voeten ende syne handen
 kussende. Naer 't selve gaf de Vader hem een beschuyt / 't gene wy hem gege-
 ven hadden/ daer hy seer blijde mee was / dewijl hy grooten honger en qualick
 in die Wildernissen abont-maeltijdt gehouden hadt / en boben dien in de on-
 genade van de wilde beesten was geweest / die hun aldaer geduerigh zijn ont-
 houdende/ hebbende wy van ons Schip af eenige malen inder nacht psselicken
 hoorzen huylen en brieschen. Op dese geheele kust en konden wy geen soet wa-
 ter vinden/ nochte oock al heel verre in de Rivier / en om sulcks te soecken son-
 den wy aldaer onse Boot upt/ doch te vergeefs / zijnde 't geheele landt woest en
 onvruchtbaer van alles. Dit Eplandt daer wy ons anchor geworpen hadden
 was recht onder den Tropicus Cancrī gelegen. Ons Jacht nu opgemaect en
 in Zee gebzacht hebbende/ gingen wy onder zepl/ naer dat wy aldaer vijf volle
 weechen gelegen hadden / ende liepen zuyd ten westen naer d'Eplanden van Eplanden van Capw verde.
 Cabo verde; en so langs d'Eplandē Sal. S. Jago en Fogo (die der voorz. Caep) om
 te gaen anchoren aen dat van Brava, daer wy eenige dagen verbleven. Alle dese
 Eplanden zijn seer onderworpen/ stormen ende harde winden/ soo als ons aen
 dit Eplandt van Brava oberquamen/ alwaer wy een anchor / door 't veranche-
 ren/ en van alle oogenblicken te moeten anchoren/ verloozen/ naerdemael ons de
 windt nu naer 't landt en dan naer de zee toe joegh; men soude seggen dat dese
 winden aldaer beslooten leggen in eenige afgrondt / alsoo sy daer upt voortko-
 men op sekere uren van den daghe ende inder nacht. Ende 't gene breeint is/
 is dat een mijle van daer de zee stille en sonder windt was: 't welcke my doet
 ge-

Stromste in
America.

Ribier der
Amazonen

Ontmoet-
tinge der
Indianen.

Cape Cay-
pour.

gelooven dat dese winden alsoo beslooten zijnde en met geweldt uytberstende / de kracht niet en hebben van verre dooz te kommen dzingen / wech gedreven en boort-gestooten werdende dooz de windt uyt der zee komende. Wy en konden de wooningen ofte onthoudingen der Eylanders en Portugeesen, Mestien en Swarten niet vinden. Dit Eplandt brenght Taback boort/ als oock veel Milie en andere vruchten/ zijnde 't landt aldaer by bergachtigh / aldaer vindt men eenige Vijge- Moerbessen- en andere boomen. Maer dat wy ons hier wel verberst hadden met soet water/ droge visch en gedrooghte geptjes/ die deselve Eylanders ons te koop brachten/ lichten wy ons ancker om onsen cours te volgen; en hadden de windt soo gunstigh dat wy aen de mondt van de Stroom der Amazonas quamen in 14. dagen / ontrent drie uren boort dagh. Aldaer bonden wy een groote ebb' en bloedt/ dooz de getyen die aldaer met eene ongemeene rasfigheyt/ en een wonderbaer geluyt te maken/ zijn op en aflopende/ en vele boomen en planten/ die langhs de kust ontwoortelen/ mede nemen: 't water van de zee is aldaer van een taneytte verwe. Wy ons in den morgenstondt heel schielijck onder dese bieschende en rasende aflopende golven bebindende/ hebbende by naer geen windt / soo begosten die op de wacht stonden te roepen / dat wy verlooren waren / dooz dien sy meenden dat wy op de bancken saten: Op dese geruchten quam een pder te voorschijn om hulp-middelen te soecken: Ich boort wy/ hoozende het woort van te sullen vergaen / kilom haestelijcken om hoogh/ om te sien ofte daer gelegentheidt was om te kommen ontsweemmen/ en ofte wy dichte aen de kust waren / zijnde niet anders te hoopen oberigh sich te mogen redden/ dan dooz het sweemmen tot den dagh toe / alsoo wy 't landt gesien hadden/ naerdemael men ons/ berrmits de hoogte die wy waren hebbende / berichte dat wy daer dicht by mosten zijn: Hier op den Stuurman wel bedacht wesende/ nam hy het Sinck-loot in de handt/ ende vondt al peplende 25. bademen water/ dief halven seer verbljdt wesende/ riep hy luyt uyt/ dat wy in de Ribier der Amazonas waren / dewelcke ontrent een graet aen dese zijde de Middellenie is leggende. Hier op boerden wy weynigh zepls / den dagh afwachende om 't landt te sien/ soo als wy des morgens deden/ ende weder peplende bonden niet meer dan 9. bademen waters / de diepte vast afnemende tot 3. a 4. bademe toe / schoon wy noch geen landt en sagen; 't selbe hielt ons grootlicken in bekommernisse. Den volgenden dagh sagen wy 't landt/ doch heel laegh zijnde / doen hielden wy het al Oost Zuid-oost / ende naderden vast de kust ontkennisse van 't Landt te mogen nemen: maer al met breefe van te stranden ofte op eenige droogten te sullen geraken/ alsoo het aldaer niet dan vol plaeten was/ en wy 't elke male op deselve stieten.

Terwijlten wy aldus doolden/ wilden 't geluck dat wy in zee een Canoë, een hummer schuyten/ getwaer wierden / zijnde daer in 17. Indianen, sy ons siende quamen naer ons toe/ en in ons Jacht/ dat boort ons uytboer / en ten laetsten geraeckten sy aen ons boort; dese waren alle naecht ende geschildert / soo alsse in dat landt zijn gaende / met hare kroonen van Pluymen op het hooft / dese seiden ons dat sy uyt den oorlogh van de Caep Caypour quamen (zijnde een der Capen by de Stroom der Amazonen gelegen) en eenigen buyt in haren Canoën hadden. Haren Hooft-man was van een goede gestalte/ schoon hy heel naecht waer / had alleen maer een kleyn stuckjen geschildert Cattoen-linnen om het lijf/ daer mede hy syne mannelijchheyt bedeckten / by hem genaemt werdende Lan-

Langoutin. Desen sprack met foodanigen behallichhejdt/ dat men hem geno-
men soude hebben vooz een Raets-heer: want hy sprack bedaert/ ende gaf cie-
relijckhejdt aen sine woorden en gelaet. Maer dat hy met ons reden geboert
hadt wegens 't Landt/ende waer wy t'ancheren hadden/ liet hy ons twee In-
dianen om tot leyds-luyden te verstrecken/ ende deselbe leyden ons naer het
Landt van Yapoco in de mondt van de Riviere ofte heel naer daer by/ en dede
ons ons Schip leggen aen een hoercken landt/ om ons te verschuylen vooz het
afloopen water: soo dat wy als de getpen verlopen waren/ op de platen ofte
zandt-gronden geheel bleven leggen: maer de bloet keerende raechten wy we-
der blot.

't Landt
van Yapoco.

Men dit Landt van Yapoco komende/ lieten wy de Riviere der Amazonen
aen de linkerhandt van ons leggen/ zijnde aen gene zijde van deselbe naer het
zuyden 't Landt van Brasiliën gelegen/ en aen dees zijde naer het noorden de
Caripoulen en Caribanen. 30. a 40. mijlen van die groote Stroom ofte Rivier
borden wy langhs de Kust eenige steen-klippen/ en in deselbe eenige aderen/
hebbende een lepachtige berwe/en in die eenige silber aderen vermengt/ hier
van trock ick een kleyn stuchjen steen/ doch verloor het weder. Wy sagen oock
alhier teecken en dat eenigh Hollandts ofte Engels Schip hier verby was ge-
passeert. Den volgenden dagh/ willende weten wat wy aldaer souden kommen
gewinnen/ gingen wy aen landt om hact-messen/ bylen/ messen/ ketenen van
Couralen, van verschepde berwe/ en andere dergelyke dingen te verruplen. Hier
sagen wy de Indianen vooz twee kleyne houte stochjes byer slaen: soo ick na-
derhandt/ twee jaren daer naer/ de waerhejdt hier van aen den overleden Ko-
ninck tot Fontaine-bleau hebbe verthoont: d' Indianen aldaer t'samen gekomen
uyt hunne woonplaetsen/ hadden daer hare Amacs, ofte hangende bedden ge-
spamen/ gemaect van basten van Palm-boomen/ ende waren in grooten
getalle soo mannen/ vrouwen en kinderen/ alle naecht/ ja foodanigh alsse van
moeders lijbe gebozen waren: Sy hadden alle eenige ketenen van Courael aen/
tot rieringe huns lichaems: en aen hare ooren hadden sy lange stuchjens hout/
en ronde steentjes/ ende voorts hadden sy met hun duysentderley bodderpen
gebracht om te ruplen/ ende buyten/ als Gommen, Reygers-veeren en Pape-
gaeyen, Taback en andere dingen meer/ 't gene het landt hun is voortzengen-
de. Ick dede mijn beste om met hun te ruplen/ ende nam van haer soo veel
Koopmanschap als wy mogelijk was: Wy maechten onsen Kooop sonder
spraken/ toonende met teecken en/ 't gene wy 't een tegens 't andere wilden heb-
ben ofte geven.

Hout om
byer te
slaen.

Koop-
manschap
des lants.

Den Koninck van dat Landt Yapoco, genaemt Anacajoury, dede verschep-
de Canoës verbaerdigen/ om te gaen oorlogen tegens de Cariben, 't welke
oorfak was dat wy te dier tijdt geen groote ruplinge aldaer en konden doen/
vooz dien sy alle doende waren met wercken/ d'ene aen hare Canoës ofte
Baertuygh/ d'andere volgens hun gebruycke/ met hare wapenen te ma-
ken/ andere met mont-kosten te verbaerdigen/ 't gene de vrouwen deden/ in
sonna wy sagen alle dit volck seer doende met hun werck: onder anderen
maechten sy eenen sekeren dranch ofte wijn van vruchten/ die pemandt alsoo
wel droncken kan maken als vier ofte appel-dranch/ bereyden die oock van
verschepde berwe. Hier toe haetwen sy eenen sekeren wortel/ daer naer latense
dien een langen tijdt in water koochen/ en dan doense sulchs afloopen/ 't gene
deert-

d'eerſte maniere is. Want daer is een veel dicker ſoort/die by hem gemaecht wordt dooz de vruchten van den Palm-boom / zijnde die van de groote eens galnoots / van deſe pellen ſp niets dan de ſchellen / om deſelbe ſittende / weſende die geelachtigh als een Oranje Appel / dienende haer de noote nergens toe ; daer naer koken ſp 't boorz. ende zijgent deur / ende dat is de tweede maniere. Daer is noch een andere ſlagh / 't gene men ſoude ſeggen te zijn klare melch / gemengt met weechte kafe. Ick hadde begeerte de ſmaeck daer van te hebben / alſoo ick daer toe dooz hem gebeden was ſulcx te drincken / wilde ick 't hem niet wegeren / uyt breeſe dat ſp niet ſouden dencken dat ick hem verſnade ofte kwalick wilde ; ſoo dat ſp derhalven ſeer vernoecht waren my ſiende ſulchs drincken. Sp lieben geene droevige en ingetrokene perſonen : en ſoo ghy met hem ſpeelt oft al ſpeelende aenraecht / moet ſulchs al lacchende geſchieden. Ick leyde haer ſomwijlen de handt op de rugge al ſpeelende / en ſp wilden my ſulchs al lacchende van gelijcken mede doen. Sp zijn ſtout en ſtrijtbaer / beleeft en milt / ende hebben een vrolijk aenſicht. De Caribanen zijn niet alſoo : want ſp ſouden ons niet hebben willen / by maniere van ſpreken / eene Patatte geben : dat is een wortel als een Radijs ; maer langer en van een roode en geelachtige verwe / en van ſeer goede ſmaeck / eten die gekoocht ofte gebraden op de koolen ; doch ſoo men daer van dickmaels komt te eten / wert men die tegen / en is oock ſeer windigh.

Maniere
en aerdt
der India-
nen.

Vruchten.

Aengaende de vruchten aldaer / ſp hebben verſcheyde ſlagh die goet zijn om t'eten / maer wildt en by ons onbekent / ten 3p d' Ananas (een vrucht van langte als een comcommer ofte ſpinrocken / perſende 't ſap daer van uyt als die vers zijn / is ſulchs ſoo liefſelick als Malvaleye en Vijgen) die een ſpanne langh zijn / en van dichte als een dicken beuling. Dooz hebben ſp Plantanas ofte Wijge-boomen / die de Spangiaerts Plantins noemen. Sp maken oock dunne uytgerolde breede hoecken van Caſava, 't welcke een wortel is die ſp op een ſteen ofte hout caſpen / in maniere van een bijl / hebbende ſp geen moztieren om te konnen ſtooten : daer naer leggen ſp 't geraſpte in een groote kofve / gemaecht van kleyn ſtruychjes / uytgerecht als teenen. Deſe wortel geeft oock een ſeuynigh ſap van ſich. Daer de boorz. geraſpte vrucht wel uytgeperſt te hebben / laten ſp die droogen / daer naer weechen ſp die in water / ende maken van een deegh hier van / 't welcke ſp op een groote platte ſteen ober 't byer uytgeſpreyt leggen / ende de gelijckheydt van een ſeer dunne hoecke geben. Aldus bereyt zijnde kan die wel 3. a 4. jaren bewaert werden / mits op een drooge plaetſe leggende. Ick proefden die / doch en vondt daer de ſmaek van ons broodt niet in / en geloof dat men die wel haest moede ſoude werden / deſelbe dickmaels etende. Nocht maken ſp veel ander ſoort van ſpijſe toe / maer al heele routoe / en die niet ſeer aengenaem en is / booz de gene die deſelbe niet gewoon en zijn te nuttigen. Ick ſagh haer hare toeruſtinge verbaerdigen in 't Hof van haren Koningh Anacajoury ; namentlick de verſieninge van mont-koften booz hare Canoes die naer den oorlogh ſouden gaen / hier toe leyden alle die geſepde hoecken op een geſtappelt in 't midden van het huys / en haren dranck in Cawoerden , meer dan een emmer nat houdende / want deſe Cawoerden zijn van een wonderlijcke grootte / by d'onſe te reechenen. Ick ſagh in 't huys des Koninckſ een Caribiſche Slave / die aen de bereydinge der mont-koften tot den oorlogh werckten. Deſe Scheeps-bloet beſont ontrent in 35. Canoes. pder verſien met 25. a 30. manne.

Broodt.

Maer

Tweede Boeck.

19

Maer om weder te komen tot onse komste in dese plaetse van Yapoco, soo dra wy aldaer gelandt waren / gaf ons den Koninck Anacajoury twee spier
 Neben in gsfelinge / of by gebal pemandt van d'onse mochten komen te ver-
 liefen ofte aldaer te verdwalen: De Hebe van dien Koninck leyde my door
 de Boffchen; want de geheele Kuste aldaer vol boomen staet; en hy hadde een-
 ge Indianen by hem. Dit kleyn kindt was heel wacker / en wel afgericht voor
 een Wilde / ende het thoonden my de vruchten die goet waren om t'eten en we-
 der niet. Onder anderen hebben sy aldaer een vrucht genaemt Mancinille, van
 de groote eens kleynen Orangien Appels / heel geel en schoon van aensien / maer
 echter soo fenijnigh / soo sy seggen / dat indien men daer van maer een weynigh
 in den mont komt te nemen / het pemandt dadelijcken doet sterben: de visschen
 selver / die langhs de Kust aldaer hun onthouden en van dese vrucht suppen /
 werden door de bloeden aldaer opgeworpen; want de boom die deselve voort-
 brengt staet heel dicht by de Zee / en die bloeyt seer verre in het Bosch / soo dat
 sy dupsentderley slaghe van vruchten met haer te rugge sleept / als wy in de Ri-
 vier der Amazonen selver sagen zuyden; de visch die dese uyt supghet / verbelt en
 verschobt geheel / ende de gene die van dese visschen eten / verliefen het bovenste
 vlies van haer geheele vel / als de Lasersissen die het vleesch der Vipers eten. En
 alsoo dra pement hem bindt behangen van eene deser qualen / beelden sy hem in
 dat sy van't vergift eens Mancenille gegeten hebben / soo als de Spangiaerts, die
 dese Indien bewoonen / het zyn noemende. Desen Reef des Konincks thoonden
 my oock verscheide krupden waer van sy hem dienen / onder anderen eenen die
 sy gebuycken tot tegen-gift / wanneer sy gequett zyn door vergiftige pijlen.
 Ich nam eenige bladeren van dit krup / om een salve van te maken / welke
 seer treffelijck is door wonden en andere qualen. Ich wil den oock de wortelen
 uyt trecken van't selve / maer desen Jongelinc wilde sulcks niet gedooogen:
 en d'Indianen selver die by hem waren / thoonden moepelijckheydt / dat hy my
 dese Plante gewesen hadt / die sy boven alle de andere waerdeerden ende achten.
 Ich en wilde my niet verder daer tegens stellen / uyt vreesse ofte oock syn Va-
 der hier ober qualijck te vrede op my mochte syn geworden. Naer dat ick me-
 nigte van Planten / Vruchten en andere naukeurige dingen hadde vergadert /
 heerden ick weder naer ons Schip / om alles wech te sluyten. Ich was oock
 in hare wooningen om noch eenige sinnelijckheden aldaer meer te mogen beko-
 men / en ten dien eynde nam ick eenige messen en andere sijnsteringen mede /
 om met hun te rupen. Onsen Stuerman was by my / wy waren in eene Ca-
 bane, daer veel Indianen by den anderen waren / soo Mans als Vrouwen; onder
 anderen was daer eene ontrent van 17. a 18. jaren oudt / die in een Mortier /
 gemaect van een hol hout / stampen met een langh stuck hout / ick nam oock
 een hout om met haer te stampen / waer ober sy seer verblijdt waren / siende dat
 ick het verstondt haer op hare maniere te stampen: en schoon sy heel naecht
 was / trock sy het haer niet aen dat ick recht ober haer stondt. Naer't selve de-
 de sy ons Patatten koochen / ende gaf ons noch andere dingen t'eten / met eene
 wonderlijcke hantfaemheydt en soetheydt. Ich geloofte dat dese Caripoufen het
 aldersoetste en menscheijckste geslachte van alle d'Indianen zyn. Sy zyn oock
 seer sorghebuidigh ober haer eer / en dienstbaer aen de gene die hun besoecken:
 de Vrouwen / Dochters en Kinderen quamen seer bymoedighlijcken aen't
 voort van ons Schip / sonder gelaet van eenige schaemte ofte beschaemtheydt
 ober

Den Koninck
Anacajoury.

De vrucht
Mancinille.

Salve te-
gens gift.

Onnoofele
naechte
deser mens-
schen.

over haer naechthepdt: maer ſy neyen altydts hare beenen dichte toe / als of ſy die krupſſelighs over een leyden. Daer was oock eenen kleyne Indiaen die my kleyne bondeltjes toebach bracht / met een kleyne hoochertje / van ſchorſe van boomen gemaecht / breekt als een dym / en rondt als een ringh / 't welcke een dingh is daer de mannen hun van dienen om hare ſchamelhepdt in den buick mede te beſlupten: het ſelbe keert en draept ſich ſoo als men wilt: ick nam daer 2. a 3. ſtucks van upt nieuſgierighepdt / om dat ſy ſeer curieuſſelijcken gemaecht waren. Alle d' Indianen daer in't ronde / hebbende ons geſchut hoozen aſſchieten / quamen van alle kanten aen ſtrandt om met ons te ruypen ende te handelen / houweelen / hou-meffen / meffen en andere kramperpe. Als by 't geſchut nu afgelchooten hadden / wierde het geluyt daer van by naer een quartier uers langh gehoozt dooz deſe menighe van boſſchen / naerdemaect alle dat landt vol bergen / vallepen en woergalmen was / die d'een op d'andere antwoorden met een wonderlijch geluyt / en ick geloobe ſulchs meer dan 25. mijlen weeghs konde gehoozt werden.

Cariben.

Belangende dit volck / de Caripouſen, ſy zijn groote byanden van de Caribanen, ende voeren eenen doodelijcken oorlogh met den anderen. De Caribanen eten de Caripouſen, doch deſen niet d'andere: de oorſchreben Rebe van den Koninck Yapoco, toonden my dooz teekenen hoe dat de Caribanen groote tanden hadden / bytende in ſinen arm / gaf hy my daer dooz te kennen dat ſy hunt aten / wanneer ſy hen in den oorlogh gevangen gekregen hadden. Den haet onder hun is ſoodanigh ende ſoo groot / dat het onmogelijch is hun opt met den anderen te kommen vereenigen; en echter heb ick ſedert hoozen ſeggen / van een Bootſgeſel van Havre de Grace, dat ſy hun met den anderen verdragen hebben. Dat volck eten oock ſekere Serpenten / als ſlangen / van eene wonderbare dicke en langhte. Dat Landt van Yapoco is meer dan 120. mijlen van 't Landt der Toupinambous gelegen / naer de Stroom van Maragnan toe / in Braſil: die van Yapoco zijn wel van deſelbe verwe / en half verſenght als d'andere / maer zijn ſchoonder / wackerder en vrolijcher. Onder deſe Wilden aldus zijnde / ſaght ick op ſekeren dagh / onder anderen dien Capiteyn der Canoes die ons eerſt was komen binden / die my groote teekenen van briendſchap dooz ſyn gelaet be-toonden / ſeggende dat hy my van ſyne woon-plaetſe verre genoeg van daer gelegen / beeldderhande voornamen dingen ſoude brengen / onder andere heele ſchoone kleyne Papegayen, ſprekende hun-luyder tale: echter verliet ick my ſoo ſeer op ſyne belofte niet / maer verſaght my elders van deſelbe. Mijn eerſte reys-tuygh van was een kleyne Papegay, van de groote eener muſſche / hebbende een langen ſtaert / en zijnde van eenen tammen aerdt: deſelbe konde niet ſoo een wonderbare ſachtigheyt het hayz ende den baert van eenigh menſche pluſſen / dat men ſulchs by naer niet en konde geboelen / ick gaf in wiſſelinge daer dooz een kleyne meſſen. Den oorſchreben Capiteyn, den welcken my ſoo vele ongemeene dingen beloofte hadde / quam my onder anderen aanbieden een bondel Slangen / die ſoo bet als eenen dicken Wel waren / ende die 't wel ſoo gemarbert hadden / van geele / graeutwe / blaeutwe en andere verwen / dat het my alle genegenhepdt benam daer van te proeven ofte t'eten / ſoo ſy-luyden zijn doende / als daer van lebende / ende den anderen grootelicks mede zijn onthallende; deſe waren geheel berept / gaer en baerdigh om te nuttigen / leggende deſelbe in bla-deren. Ick vermerchten oock / dat deſe Caripouſen ſich beter onthaelden als wel

Papegayen.

Slangen
goet om
t'eten.

Wel de Caribanen; sy backen mede hoecken van Melie die seer goet zijn / hebben mede noch eenige andere slaghe van spijsse / die aengenaem genoegh is vooz den aerdt van het landt aldaer.

Wengaende den voornomenden Capiteyn, sal ick wegen syn volck alhier een byemende en aenmerckens waerdige sake verhalen / soo als my de Rebe van Anacajoury vertelt heeft / staende aen hem 't opperste gebiedt over 't selve landt; doch regerden synen Oom vooz hem vermits syne jonckheyt / tot dat hy 't syner jaren gekomen soude zijn: den selven seyde my dan / dat sy geen vleys ofte visch vermochten te eten / vooz en al-eer sy eenige harer wyanden gedoodt ofte in den oorlogh hadden komen om te brengen; en dat men hun dese volgende eere aen dede: (die in waerheyt aen onse France Capiteynen niets te aengenaem soude zijn) namentlyk dat sy een Looben-hut van Palm-boomen verbaerdigden / ende den genen die sy tot Capiteyn willen verheffen daer in setten / dat eenen dusdanigen al-eer hy vleys ofte vis magh eten / synen tijdt doozbrenght met het maken van wapenen; hier komen dan de grootste Capiteynen van het Landt by / met den Koninck van de plaets / die aen desen nieuwen Capiteyn, d'een naer den anderen / een vertoog doen / hem voozhoudende dat hy kloechmoedig / onberisfaeght en haerdigh in 't gebecht moet wesen / nimmer daer in aerselen sonder groote reden / doch met oordeel / dat hy alle den last des oorloghs moet tegenstaen / hoe onberdzaeghlyck die oock soude mogen komen te wesen / ende de deught / eer en goede naem eens goeden en rechtbaerdigen Capiteyns moet be-minnen; dese reden ge-eyndicht hebbende / nemen sy in de handt een dicke teene roede / ende geven hem pder daer mede dzy slagen / met alle hunne macht / op het lichaem / soo datse daer dooz hem 't selve geheelyck doen bloeden / ende oock siet men op het selve daer dooz blaren op komen loopen / van de groote eens vingers: aldus en in gelijcker manieren spreken sy hem aen / ende slaen hem met hare teene roeden den eenen naer den anderen / en dat een geheele maendt lanck / 3. a 4. male ter weecke: ondertusschen / geduerende dien geheelen tijdt / en magh desen armen gequetsten niet anders eten / als Casaven ende Patatten, totter tijdt toe dat hy alle dese bercieringe ende verheerlijckinge van kloechheyt heeft ontfangen: naer 't voorsz. maken sy een groot byer / waer op sy groene bladeren leggen / soo om te roocken als om de kracht der vlamme te beletten / over 't selve byer hangen sy een Amac, ofte hangh-bedt / op haer wyder manier / in 't welcke desen nieuwen Capiteyn moet leggen / hem geheel met bladeren bekroonnende; aldus moet hy alle hitte en roock verdragen / tot hy dat geheel van syn selven komt te vallen / wanneer sy nu sien dat hy by naer niet meer en asem / dan werpen sy het bedde om laegh op der aerde / nemen menighe vers water ende gieten sulchs in overbloet op hem / tot dat hy / armen Gast / als vander doodt tot het leven weder berijst. Alle 't selve voltrocken zijnde / doen sy d'eere hem aen als aen eenen grooten Capiteyn, ende doen een rocht met hem ter Zee / langhs de kust / om hunne wyanden t'ontmoeten: daer naer weder-gekomen zijnde in hare woonstede / doen sy aen desen nieuwen Capiteyn op nieuw vermaningen / ende geven hem pder weder dzy slagen als vooren: en van dien tijdt af vermogh hy vleys te eten. Een weynigh daer naer gaen sy noch een repse hun verlustigen met hare Canoes in de Zee / en soo sy geene wyanden komen te vinden / laten sy niet naer te rugge te keeren ende haren Capiteyn volkomen te verheerlijcken / gebende hem nochmaels als vooren pder dzy slagen / en als dan

Wonder-
lijke om-
standighe-
den die sy
plegen in 't
makē van
een Capi-
teyn.

Wonder-
lick gedult
deser In-
dianen.

staet hem vry Viscch te mogen eten/ende in dusdaniger manieren wert hy be-
sticht / ende onder hem ontfangen in het Ampt om ober d'andere te gebieden.
Doch 't selve en geschiet niet als aen de gene die hem in een gebecht wel ge-
dragen en vele vanden verslagen hebben. Ick laet u bedencken/ Leser/ ofte
ons krijghs-volck/ die tot deselve waerdigheyt 't meestendeel eerder dooz ha-
re boze/ als hare vroomheyt syn komende / 't selve wel booz soodanigen prijs
souden wille kooppen/ als wel die arme Wilden zijn doende. (E gene ick noch
't vzeemste van alle in desen vinde/ is dat den Indiaen die dese Teen-slagen ver-
draeght / niet en vermaght hem te bewegen ofte te krijten in eeniger manieren
altoos/ zijnde hem maer alleen geoorloft syn schouderen t'samen te mogen hale.
Ick selver hebbe hy naer een dergelijke sake / van mijne reyse wederkeerende/
gesien: want wy hadden in ons Schip drie Indianen, die wy naer Vranckrijck
brachten/ namentlyck twee Caribanen, gebroeders/ ende eenen Caripous, Nebe
van den Koninck Yapoco; een deser Caribanen, gebroeders/ den kleynsten ge-
naemt Atoupa, zijnde wy noch in de Riviere ofte Stroom Cajenne, alwaer
hem de Caribanen onthouden / seide dat hy wel in Vranckrijck wilde komen/
doch geloofden dat ons Schip 't selve was/ ende noemden het oock alsoo: maer
sullende vertrecken / wilde hy niet alle geweldt sich van boven neder in de Zee
werpen/ om hem naer landt te redden: maer wy ten anchor in de Riviere leg-
gende/ om hem sulchs te beletten / gaben wy hem in bewaringe van Yapoco,
Caripous, synen geswozen vrandt: soo dat elcken voet-stap die Atoupa quam
boort te setten/ Yapoco eenen van gelijken dede/ hem ober al boven en beneden in
het Schip verbolgende/ seggende den desen aen ons dat men hem maer soude
laten begaen / en indien den anderen soo stout mochte komen te zijn / van hem
in syne tegenwoordigheyt in Zee te werpen/ dat hy hem dadelijcken soude vol-
gen/ 't hooft in de grondt setten ende hem doen dincen op synen vrienden wel-
varen. Desen kleynen Atoupa dan en was niet ouder dan 12. a 13. jaren/ en-
de nam op eenen dagh een boornemen / hem te willen verdrincken of te dooden
op eeniger manieren / en dienbolgens meenden hy sich van 't boort in Zee te
werpen / soo den genen die 't ooge op hem hadde hem by de beenen niet weer-
houden hadde. Wy in volle Zee zijnde/ hielt hem synen broeder geduerigh in de
armē/ en des nacht bont hy hem vast/ doch bont men hem diekwoils weder los-
sende hy derhalven geene middelen oberigh om hem te komen verdrincken of-
te te doen sterben / (alsoo men hem geene messen oberigh liet om sich te mogen
beschadigen) soo vondt hy echter op eenen dagh een puntigh hout/ en daer mede
sloegh hy Yapoco in den hals / soo dat hy hem de geheele zijde van de keel 't vel
af haelden. Den Generael sulchs verstaen hebbende/ dede hem op den oberloop
komen/ en met een sweep van toulven aen een stock gebonden/ wel scherperlijck
geesselen: doch 't scheen hy niet geraeckt en wierde / alsoo hy niet anders dede
dan de schouderen t'samen te halen / sonder krijten ofte een eenigh woort te
spreken: 't selve verwonderden wy ten hooghsten/ hem siende soo wel getekent
dooz de ontfangene slagen / en dat hy geen meerder wercks daer van was ma-
kende.

De stroom
Cajenne.

Om dan weder te keeren tot onsen koophandel in dat Landt van Yapoco,
naer aldaer alle de mangelinghe van koopmanschappen gedaen te hebben die
wy konden vinden / beslooten wy naer de Riviere ofte Stroom Cajenne te
gaen / daer hem de Caribanen onthouden: doch booz ons vertreck / quam den

Ko-

Koningh Yapoco binnen 't boort van ons Schip/met syn Brouto/ syn Suster en haer Moeder / ende den Indiaen Yapoco, synen Nebe / die wy met ons mede namen/ zijnde die een Sone van syn Suster/ in welckers plaetse den Koninck Anacajoury 't gebiedt was hebbende / terwijl syne onmondige jaren duerden/ die eer lange hy stont te sullen hebben. Desen Neef seide my dat hy naer alle de gewoone lijcke gebuycken om een Capiteyn te mogen werden / van gelijcken als alle andere/ die tot dese waerdigheyt wilden komen/ alreede geleden ende uytgestaen/ en oock op den uyttocht geweest / en alreede blees / maer noch geen visch gegeten hadde/ 't welcke syne laetste bercieringe soude wesen/ om tot syn hooghste eere te komen. Synen Oom en Moeder leverden hem in onse handen / ende versochten ons ernstelijken booz alle dingen dat wy hem doch niet en souden laten vallen in handen der Caribanen, hare vyanden / ofte der Spaengiaerts, hebbende sy hoozen spreken van de woedtheit / die deselve tegens hare Landsaten geoesent / ende het quaedt onthael 't gene sy gedaen hadden aen die van Jucatan, Zempallan, Tlaxcallan, Panuco, Tecouantepec en Mexico. Desen Koninck badt ons oock dat wy hem wilden helpen strijden tegens de Caribanen, ende dat hy te gelijcke met ons soude gaen / met syne vaerdigh leggende Scheeps-bloote/ (soo als ich verhaelt hebbe) en dat alle den buyt die wy souden komen te nemen booz ons soude zijn: maer onsen Generael, begeerende ter goeder trouwe met dese Caribanen te handelen / wilde hem syn versoek niet verwilligen / doch beloofden hem alleen dat hy synen Nebe wel bewaren/ ende oock de Caribanen tegens hem niet en soude bystaen. Desen Neef die met ons quam/ wierde mede gelocht en tot sich getrocken/ dooz eenen Indiaen, Sone van den Koninck des Eplants van Trinidad, welke d'Engelschen dooz arglistigheyt van syn Eplandt verboert hadden/ en dooz den Heer Ralleygh, in een reyse was mede genomen. Desen verstont echter niet te wel de Caripouse sprake / om dies wille hy verre daer van daen woonachtigh was: boven dien om dat hem-luyder tale geheel besonder en verschepte van die der Caribanen was/ derhalven hadden sy moeyten genoegh den anderen te kommen verstaen / schoon hun Landt-streecke maer 30. mijlen den eenen van den anderen gelegen zy. Maer desen Colck ofte Indiaenschen Tael-meester, begeerigh zijnde sich te huwen met een Dochter van Anacajoury, ende alreede met den Vader daer ober gehandelt hebbende/ hadde syn Neys-tuygh al aen landt doen brengen/ seggende aen dien Koninck/ dat hy de Caribanen den oorlogh met hem wilde aendoen/ dewijle sy een syner Broederen gegeten hadden. Onsen Generael hier van verwitticht wesende / gebodt hem niet uyt het Schip te gaen / ten opsichte syn Persoon ons om de sprake hoogh noodigh was / hem beloobende dat men de naeste reyse hem aldaer te rugge brengen soude; hem dooz getwelt aldus gehouden siende / dede hy soo veel dat hy Yapoco (den boorsz. jongen Gesel die wy met een syner Broederen in waerbozge hadden) betweeghden om mede te gaen/ hem seggende heel veel goets van Vranckrijck ende Engelandt, soo dat de Moeder nochte Oom hem niet weder tot hun honden krijgen / en hy alsoo met ons naer Vranckrijck voer. Alwaer hy gekomen zijnde men hem gebuycken om 't Spit te drapen/ 't welcke hem soodanigh mishaegden/ dat hy sonder een woort te seggen/ van Cancale naer S. Malo ginck/ van waer men hem weder te rugge dede halen. Regen Jaren daer naer/ van alle mijne Neysen tot Parijs gekeert wesende / woonende in de Tuillerye, als Bewaerder van 't Cabinet der

Strafheyt
Spanjaerts.

Verhaelt
van den
Indiaen
Yapoco.

Maragnan.

Gorden
aert der
Caripoulen

bysonderheden van den Koninck / quam den Heer Rasilly oock aldaer weder van de Brasiliaensche gewesten: Ick sulchs verstaende / ende dat hy eenige Brasilianen met hem gebracht hadde / om deselve den Koninck ende de Koninginne Regente op te offeren / ginch ick op eenen morgen in't Capucijnen Klooster / alwaer deselve waren / soo om die te sien / als om eenige tijdinge te vernemen van den Heer Ravardiere, Lieutenant van den Heer Rasilly, verbleven op Maragnan, om in de Stroom der Amazonen te gaen: Ik en was soo dya in de Kamer niet getreden / daer dese Brasilianen Toupinamboux waren / ofte ick sagh den voornoemden Yapoco, die my mede kennende / van stonden aen om den hals quam springen ende om-armen / my vertellende al syn voorgeballe leven / en hoe hy naer Brasiliën gekeert / maer by naer wel 200. mijlen van syn Landt Yapoco aengekomen was / en dat hy aldaer niet hadde konnen wederkeeren / maer gegaen was naer Maragnan, een kleyn Brasiliaens Eplandt / en daer naer in een kleyn Scheepken geraecht was / met den Heer du Bos (een Bretons Edelman / zijnde aldaer vooz desen met den Heer van Ravardiere en mijn persoon gekomen) maer op Zee genomen was ge worden / dooz sekere Koobers omtrent Engelandt, doch echter gelegentheyt gebonden hadt van in Vranckrijck te keeren / en waer hy / aldaer aengelant zijnde / De-vrouwe van Ravardiere in Poictou was wesen binden / (alsoo hy alreede d'andere reyse daer geweest was) haer tijdinge van haeren Heer / in Brasiliën verbleven / brengende; dat geduerende hy hem aldaer onthielt / op sekeren dagh een Varchen in de gracht van 't Kasteel gevallen zijnde / ende de voornoemde Vrouwe hare Dienaers / en van gelijcken hem Yapoco die te helpen gebiedende / 't selve daer weder upt te halen / hy haer vymoedelijcken daer op (schoon oorspronckelijcken gesproten upt het Landt der Wilde) geseyt hadde / hy soo slechten en geringen werck niet en konde doen: de Vrouwe hem hier ober eenige schelt-woorden toevoegende / dat hy upt spijt van die / sonder een eenigh woordt daer op t'antwoorden / regel-recht van daer naer Rochelle gegaen was / aldaer eenige personen van Havre bindende / deselve hem derwaerts geleydt hadden / en hy alsoo naer Parijs geraecht was. Ick hem nu alhier dus ontmoetende / ende hy my als voorsz. verwillekommende / leyde ick hem in mijn huys / daer ick hem 't beste dat my mogelijck was tracterden; daer naer leyden ick hem tot den Koninck / die hem woensten te sien; Ick dede hem op syn knien vooz sijn Majesteit vallen / die my gebodt / in sijn sprake hem toe te spreken / daer ick maer een weynigh van konde; naer 't selve liet sijn Majesteit hem eenigh gelt geven / en alsoo wierde hy gebracht naer Havre de grace, daer De-vrouwe de la Ravardiere hem van daen dede weder halen dooz haer volck / en sedert hebbe ick niets nader van hem gehoozt. Siet daer hoedanigh het met het leven van desen jongen Yapoco is gegaen. Om nu weder tot dit volck te komen; hoe wilde sy oock mogen zijn / echter zijn sy groote vrienden van d'eer / en vooz al van alle dat rechtbaerdigh en waerachtigh is: 't selve hebben sy van hun eygen aengebozenthed / houdende sy in groote verachtinge / de boosdadigers en bedrighers / ja soo seer als sy vrienden der goede en deughtsamen zijn. Sy beminnen oock gene bloode ofte breefsachtige / maer doen groote eere aen kloeckmoedige en dappere menschen.

Maer dewyle wy noch by de Stroom der Amazonen zijn / al-er wy van daer vertrecken / sal 't goet zijn pets te seggen / van 't gene ick op de plaetse selver heb konnen vernemen. Enige hebben dese Riviere der Amazonen, ofte

Ore-

Oregliane, genomen booz die van Maragnan, maer andere willen daer thoe van maken / ende seggen hare monden ofte inkomingen eenige hondert mijlen van den anderen zijn leggende / makende die van Maragnan aen de noort-zijde d'afschepdinge van Brasil, eben als de Rivièr de la Plata, ofte Silver-stroom / d'andere aen de zuyd-zijde: alle dese Stroomen ofte Rivieren komen van de Bergen van Peru, zijnde d'alderhooghste / en beswaerlijckste om te beklimmen / van't overige deel der geheele Werelt.

Den Stroom der Amazonen is seer wijdt in hare inkominge / by naer 50. mijlen van het eene tot aen het andere eynde des Landt / ende heeft in haer verscheyde groote Eylanden: de Zee loopt aldaer op de uyzen harer getyden seer snellijcken op en af / ende brenghet met haer menighe van vruchten / boomen en planten te rugge / welcke sy langhs de kust (die vol bosschen is) ontwozfelt. Want alsoo de oevers laegh zijn / loopt de Zee onberhindert heel verre in het Landt. De verwe van het water deses Strooms treckt op het menijn: Wy behouden die meer dan 30. mijlen in Zee soetachtigh. In deselve / 30. a 40. mijlen inelwaerts / zijn oock eenige Eylanden waer hun de strijdtbare Vrouwen Amazonen genaemt / op zijn onthoudende / voerende deselve den oorlogh met die van het vaste Landt op de kust van Brasil: en die aen d'andere zijde / daer d'Indianen naer de Caep Vayanpouc woonen / dat zijn hunne Vrienden en Bondtgenooten / ende daer mede trecken sy upt ten oorloge. Dese Vrouwen dan / om boort te teelen / hebben alle jaren te doen met deselve Indianen in de maent van April / ende geven daer toe aen die een teecken / wanneer sy begeeren dat sy tot haer overkomen / en dat alle dagen en uren van de boorsz. maent; boorts en staen sy niet toe dat deselve Indianen stercker in haer Eylandt komen dan sy selver zijn / stellende sich eenige van hun aen de Haven / om die te bewaren / terwijle d'andere haren tijt in genuchte doorbrenghen / doch daer naer gaen deselve Wachtersen van gelijcken op haer beurt hun mede verblijcken / en alsoo besteden sy die geheele liefelijcke maent in vrolijckheyt en genuchten. Als nu op 't eynde van't jaer hare Vrienden en Bondt-genooten tot hun wederkeren / en sy ondertusschen komen te baren / soo behouden sy daer van alleen de Vrouwelijcke vruchten / ende geven die der Mannelijcke aen de Mannen / om die met hun mede te nemen / willende die slag niet langer dan een jaer onder hun gedoogen. In desen soude het waerschijnelijck zijn / dat de Sonen die sy dese Indianen mede geven / naderhandt noch wel te doen komen te hebben met hare Sisters ende nae Bloedverwanten / te meer alsoo sy altoos gewoon zijn te soecken de kinderen der gener die met hun te doen ghadt hebben. Echter alhoewel dese Indianen van het vaste Landt getrouwt zijn / soo en dienen hun dese Amazonen anders nergens toe / als tot Vriendinnen / die den een den anderen vereeren in teecken van liefde en goede genegentheyt tot malkanderen. Mengaende 't gene dat eenige willen segghen / dat sy maer een boort souden hebben / ende d'andere afbranden / op de maniere der oude Amazonen, die aen de Stroomen Thanais en Thermodoon gewoont hebben / sulcks zijn alleen maer verzierde verdriftselen. Doch waerachtigh is het dat dese de melck van hare eene boort laten verdoogen / om alsoo te vyer met de bage te konnen schieten: ende 't kan zijn dat men aldus het seggen der Oude oock moet verstaen. Den Soort van den Koninck Yapoco seyde wy onder anderen / dat dese vrouwen 't hays van hare vrouwelijckheyt heel langh dragen / ende sulcks kenmen als het hays

Rivier der
Amazonen

Amazonen
strijdbare
vrouwen

harz op hun hoofd/ende dat sy van seer groote gestalte zijn: seyde oock noch/dat
 hy in haer Landt getweest was met synen Oom Anacajoury. Wy en konden
 haer niet gaen besoecken/gelijck wy wel wensden te doen/vermits d'afslietinge
 van het water aldaer al te sterck booz de Schepen zijn neerschietende/ ja selver
 booz ons Schip en Jacht/ 't gene alreede genoegh naer 't water hielden: en
 dewyl de bloeden aldaer naer de kusten trecken/ kan men derwaerts niet ko-
 men dan met een Koerschupe/ ofte met de Canoës der Indianen, die niet bo-
 ven een voet water diep gaen. Siet daer alle 't gene ich hebbe konnen erbaren
 van deselve Amazonas: 't welcke wy niet en doet in twijffel trecken alle het ge-
 ne wy daer van geschreven vinden/ van die beroemde oude Schryjvers; men
 hout oock dat daer noch eenige in Africa ontrent de Caep de bona Esperance
 ofte Goede Hope/ in't Koninckrijcke van Monomotapa zijn. Alle het Landt
 dat aen de sinckerhandt in de Stroom der Amazonen leydt/ is verbat onder
 de groote Provintie van Brasil, eerstelijcken ontdeckt zijnde geworden door
 Alvares Cabral, Portugeesch Capiteyn, in den Jare 1500. Jan Vincent en
 Arias Pinçon, vonden in den Jare 1509. de Bloedt Maragnan, gehouden booz
 de

de grootste van de geheele Werelt. Sedert heeft Americus Vespucius en andere/ die Landen beter leeren kennen: Ende in't Jaer 1542. heeft den Capiteyn François Oreglianus, Castiliaen, (gesonden zijnde door Gonfales Pizarro) een Riviere ofte Stroom gebonden/ die uyt de Provintie Atunquixo is blietende/ gelegen 30. mijlen van de Australische Zee. Desen van Peru vertrocken zijnde/ vervolghden die Stroom ober de 400. mijlen/ af-varende eenen rechten wegh tot aen haren mondt/ en meer dan 1700. in krommigheden en ombwegen/ bindende daer in vele volckrijcke Eplanden; en was acht maenden langh op dese reyse/ in duysentderley gebaren en ongelegentheden: dese heeft aengebracht dat hy op sekeren oever deses Strooms gebonden hadde/ Vrouwen die met de hoge schooten/ welcke d'Amazonen zijn/ ende hielden de Spaenjaerts aldaer met hen gebecht. Columbus, in syne tweede reyse/ hadde alreede dese Amazonen ontdeckt op seker Eplant/ t gene d'Indianen Madannina ofte Martinina noemen. Desen Capiteyn Oreglianus gaf aen dese groote Stroom/ ofte Riviere der Amazonen, synen naem/ ende nam die oock door die van Maragnan, so als de hedendaeghsche Reysers daer in genoeghsaem ober een zijn komende: inder daedt de gene/ welcke in den jare 1612. in de Toupinambous, ende in't Eplandt van Maragnan zijn geweest/ berichten ons/ dat aldaer geen Rivier ofte Stroom van die name en is/ maer alleen een Inham ofte Baey/ ende in de selve rboorz. Eplant van Maragnan, welcke name wel oorzake kan zijn/ dat men die door een andere Riviere van Maragnan genomen heeft/ verscheyden van die van Oregliano, ofte der Amazonen, die echter niet-te-min maer een en is.

Maer om weder te keeren tot ons vertreck van het Landt Yapoco, om te gaen naer de Caribanen of Mensch-eters; Wy vertrocken dan/ naer wy een maent aldaer gelegen hadden/ langhs de Kuste/ en alsoo ons Schip sich op dzooghte bevondt wanneer de Zee quam af te loopen/ soo waren wy t'elckens genootsaecht stil te leggen ende t' anchor te moeten laten vallen/ tot dat de Zee ons weder blot quam te maken/ ende te lichten van de plaetse waer wy pal lagen. Wy liepen dan geheel langhs de Kuste/ die heel schoon was/ ende verbuult met een onepndelijck getal van groene boomen/ dewelcke alle die geweest seer vermakelijcken en aengenaem zijn makende. Wy nu de Stroom/ ofte Riviere van Cajenne, naderende/ wierde eene Canoë gelwaer die aen ons Schip quam/ ende was in de selve eenen genaemt Yago, Broeder van Camaria, Koninck der Caribanen; desen de Hebe van Anacajoury gelwaer werdende (die wy in ons Schip hadden) verwonderden sich in't beginsel daer ober seer/ niet wetende hoe hy onse komste met dien Yapoco, haren geswozen vyant soude verstaen; echter en liet daer om niet naer/ ons in de Stroom Cajenne te geleiden/ wese die een beplig en goet onthouden door de Schepen/ zijnde aldaer 5. a 6. bademen waters/ ende in eenige geweest meerder en in andere minder. Desen Yago sepde ons/ dat hy wel wiste/ dat den Koninck Yapoco sich toerusten om haer te komen besoecken/ ende dat sy hem oock binnen 3. a 4. dagen waren verwachtende: soo als haren Toupán ofte Dupbel haer hadde geseydt. T selve was waerachtigh; want naer dat wy eenige dagen aldaer geweest waren/ sondt onsen Generael eenige van syn volck/ met Camaria, in het Landt/ (een mijner dienaers mede gegaen zijnde/ om my mede te brengen t gene hy door t ongemeenste ende sinnelikste soude binden) en die in een plaetse gekomen zijnde/ waer Camaria hun geleiden/ 5. a 6. mijlen van ons gelegen/ bonden ende wierden

Cajenne
Caribanen.

den sy bekenit/ hoe dat Anacajoury aldaer met syn Scheeps-bloote aangelandt was geweest/ 't Landt bedurben en verbrandt / ende een groot gedeelte der be-
^{Eten de} woonderen van die Kuste gekregen hadde ; en sagen oock hoe sy hare vyanden/
^{menschen.} op de plaetse doodt gebleven / geslacht hadden en al gebraden op aten : en dat
 daer oock eene Indiaensche Vrouw was / die een gebraden hant onsen Capiteyn

aenbodoet / welcke hy heel rouwelijcken van hem siet ; en alsoo onsen Generael aldaer t'syner eerste reyse al geweest was / en hem een gedeelte harer woertheden alreede bekenit waren / wilde hy hier niet verblijven ofte weder-keeren / maer sondt de syne aen landt / als ick gesepdt hebbe. ^{My} Dienaer weder-gekeert zijnde / berichten my dat sy aen Camaria groote klachten ober hare geledene schade gedaen hadde / waer ober hy in sodaniger maniere ter selver tijt met haer geweest hadde / dat men hem niet vermogens was geweest te konnen stillen ; echter dat hy hem / op 't beste dat hy konde / weder getroost hadde / haer belovende dat hy 't soodanigh soude sien te bestellen / dat hy Yapoco, Nebe van Anacajoury, in syne handen mochte krijghen / om daer mede met den anderen een piechtelijcke Feeste te houden / en dat sy in weynigh tijds hun weerwzake van
 hare

hare byanden hebben souden/ende met bzeughde naer hun welgeballen die sou-
den kinnen te verstoozen. Dat daer eene Indiaensche vrouwe was geweest/ die
kennisse hebbende gekregen dat mijnen Dienaer een Heel-meester was/ haer
tot hem hadde geboeght/ biddende dat hy haer doch wilde verbinden van een
steect/ die sy dooz eenen Brasiliaenschen deegen in het hooft gekreghen hadde;
doch dat hy (siende den steect so groot/en dat de pannie selver deur was/en men
de harsenen bloot daer onder leggē sag) geseyt hadde dat hy daer geene Genees-
middelen toe gehē konde; dat daer noch vele andere geguetste waren/en aen die
gedaen had alle 't gene hem mogelijk was geweest. Doch ondertusschen in
syn onthouden aldaer (op een abondt met haer in hare Cabanen ofte hutten/ge-
maecht van Palmboome-tacken/ geweken wesende) gesien hadt hare Cere-
monien/ die sy gewoon waren te plegen ober hare Mannen en Vrienden in ge-
becht doot gebleven. Erstelijck dat daer een Indiaensche Vrouwe heel naecht in
haer Amac of hang-bedt was geseten/ die een seer vermakelijck en aengenaem
gesangh/ 't gene heel langh duerde/ begoft hadde/ ende sulcks gedaen zijnde/ sy
toen de vrouwe seften van haren overledenen Man aengevangen hadt te bertel-
len; hoe hy haer bemindt/ hoe stoutmoedigh hy tegens syne byanden geweest/
hoe upnemen hy met de boge schieten/ende de lasten en arbeyt banden oorlogh
hadde kinnen verdragen: en voorts noch dupsent andere hoedanigheden en
volmaechtheden meer/ die sy alle in 't kort verhaelde. Dat 't voorsz. gedaen
wesende/eene andere Indiaensche Vrouwe upt hare Amac ofte hangh-bedt op-
geresen/ en aen alle d'andere gaen bidden was om met haer te willen weenen.
Daer op deselve in soodaniger manieren beginnen hadden te krijten/ dat men
geseydt soude hebben/ dat sy alle sinelloos waren geworden. Dat sy/ dese hup-
singhe ge-eyndicht wesende/ op-gestaen waren om goet-cier te maken van't
bleys harer byanden/zijnde eenige gebrade Egedissen en Crocodillen daer onder
gemenght: dat sy alsoo haer-luyder Feesten op de Graben harer doode Man-
nen en Vrouwen gehouden hadden; oordeelende dat sy die in dusdaniger manie-
ren ten vollen konden vernoegeen/ naerdemael sy mede d'onsterffelijckheyt der
Zielen zijn geloovende: siet daer alle 't gene mijn knecht my verhaelden dat hy
in acht genomen hadde ober hare Ceremonien. Ondertusschen rusten wy ons
Schip toe/ om te gaen bekennen de gronden van de Stroom Cajenne, ende te
weten van waer deselve haren oorspronck was nemende. Wy hadden by ons
twee Indianen, om ons eenigh Brasilien-hout te wijfen/ waer van sy hunne Bo-
gen zijn makende; hier toe een tonne dranck en beschuyt/ om van te mogen le-
ven/ met ons genomen hebbende/zeilden wy alle 't oberige van dien dagh ende
nacht/ houdende het aldeer langs de kust/ die seer vermakelijcken was; zijn-
de aldaer oock dupsentderley Vogelen/ die soodanigen geluyt maechten dat het
verschrickelijcken om hoorzen was; boven dien bonden wy daer oock veel kleyne
vliegheftkens/ een seker slag als muggen zijnde/ die ons heel lastigh bielen/ende
seer groote ongenuchte/ soo des daeghs als des nachts/aen deden/ maer inson-
derheyt des nachts. Den volgenden morgen geraeckten wy aen het eynde van
dese Riviere ofte Stroom/ aldaer sagen wy een Waterval/ 't welck van eenen
bergh in een vallepe storte/ en beneden een Meer maechten/ en van daer ober
een platte en seer bzeede rotze in een diepe graft viel/ die allenstiens wijder wer-
dende/ eyndelijcken haer in de bolle Zee quam te storten: gaende het gety tot
aen die plaetse toe/ daer sy eerst begoft te vallen. Wy en bonden in dese reys
niet

Ceremo-
nien ober
de dooden.

kuste van
Cajenne
en reys op
deselve.

Andere
reysse.

Root
hout.

uyn-
nemden
honigh.

niet befonders / dan alleen verscheyde slaghe van beesten / en Indiaensche Hoenders van een seker ander gedaente als die van ons Europa ; de ouden / als manneken en wijfken / waren by hare jonge / ende en bloden niet ons tot hun siende komen / maer waren van een geheel tammen aerdt. Dese Hoenders hadden swarte pluymen op 't hooft / waren seer schoon ende geleken naer een Kieper. Hier van brachten wy 'er in ons Schip / maer en konden die alle tot in Vranckrijck toe niet bewaren. Dese geheele kuste bonden wy seer woest. Weder aen 't boort van ons Schip gekeert zijnde / en verhaelt hebbende 't gene wy gesien hadden / op die Riviere ofte Stroom / sont ons onsen Generael op eenen anderen daghe weder uyt / om noch eenen anderen te besichtigen / die sich van die van Cajenne scheyde / ende sich naer 't zuyd-oosten streckte. Aldus verbaerdighden wy ons Boot met d'Indianen / en geloovende dat desen Stroom niet verre van daer was / ofte wy onsen Tolck niet wel verstaende / namen wy geene mondkosten met ons : derhalven wy oock maer alleen van eenige stukjes beschuyt versien hebbende / en daer van aen een onser Indianen mede deylende / was die seer blijde over dese boozraet die ick noch by wy hadde : naer dat wy heel verre in desen Stroom ofte Riviere geloopt waren / bonden wy aldaer niet anders dan meenichte van boom-tacken / die wy naer de geheele Canael bedekten / derhalven mosten wy ons oock 't elcke male in de Boot nederleggen / om onder de tacken der boomen te kommen doozvaren / die vol Gesters waren. Cyndelicken geraechten wy in een seker plaetse van vele afgehoute boomen / aldaer gelaten dooz eenige Luyden van andere schepen / booz ons alhier geweest. Dese boomen bonden wy uyttermaten groot / en van binnen aen het hart seer rootachtigh / als Brasilien hout / schoon het sulchs niet en was / soo ick onderbonden hebbe. Ondertusschen den Indiaen wien ick als boozsz. beschuyt gegeven hadde / en bemoeiden sich niets soo seer ons volck te volgen / als wel om eenigh onderhoudt te soecken om van te leven / doch quam haestelicken wederom / wy thoonende dooz teercken ofte wijfinge dat hy iets goets booz ons gebonden hadt / hier op het Hoosvat van de boot gaende halen / dat ons diende om 't water uyt te scheppen / leyde hy wy alleen met hem / heel verre in het Bosch / op een seker plaetse daer eenen afgehouten hollen boom lag / in hebbende eene honigraet van Byen / d'alder-uynnemende / klaerste / soetste en aengenaemste die men soude kommen bedencken. Desen Honigh was heel helder en klaer / treckende naer het groen / geslooten zijnde in beurskens / eben als der Koop-luyden groote Stockbeursen die een hantbatfel hebben / en daer veel beurskens aen vast zijn / daer desen Honigh met een blies ofte bel om sat / zijnde een heel supbere vochticheydt ; wanneer men mit een deser beurskens open brack / quam den Honigh alleen uyt dat selve geloopt / en niet uyt de andere : alsoo brack oock den Indiaen het eene naer het andere open / stotende den Honigh daer uyt in het hoosvat / 't welcke hy wy te dincen gaf / als eene seer uynnemende dzuypende vochticheydt : naer dat wy op dese maniere hier van genutticht hadden / ginck hy uyt de Stroom ofte Riviere water halen / om sulcx daer mede te mengen / om dien dzanck alsoo te verlengen / ende ons te beter den doost te doen lesschen. Ondertusschen waren onse metgesellen aen een ander zijde in 't Bosch gegaen / om het Brasilien hout te soecken. Ick dede soo veel dat ick een woeynigh van desen Honigh in het hoosvat bewaerden / als niet anders hebbende om sulcx in te kommen doen : maer ons volck seer verhit en doostigh weder uyt het Bosch gekomen we-

wesende/ en 't Hoosbat nemende om te dzincken/ vermengden sy het water met desen Honigh ende dzoncken sulchs; 't welke my een groote twistinge met onsen Timmerman veroorzaechten/ alsoo hy het voozsz. met opset gedaen hadde/ als een van syn landtaerd/ waer in sy tot alle nijdighepdt en heymelijken haet gebozen zijn; dit ongelijck/ ober het verlies van desen uptnemenden Honigh/ verdroegh ick op 't aldergeduldighlijckste dat 'et my mogelijcken waer/ vermits onsen Luytenant daer by was/ die niet souden hebben willen doen 't gene desen stoutmoedigen Timmerman dede; scheppende dien vooz sich water upt den Stroom ofte Riviere/ met syn handt om te dzincken. Ick en konde noyt weder van dese soete bochtighepdt bekomen/ wat teercken ick dies halven oock quam te doen aen den Koninck der Caribanen, om hem te verstaen te geven hoedanigh die was geweest; want ick de name daer van niet en wiste; 't welke my te meer dede verwonderen ober desen Indiaen, hoe hy soo wel ter bequamer tijdt desen Honigh in het Bosch hadde weten te vinden/ sich daer toe expresselijcken van d'andere afgesondert hebbende. Indien ick alleen maer 3. a 4. oncen daer van hadde konnen bewaren/ 't en soude die niet om iets ter werelt gegeven/ maer die weerdelijcken in acht genomen/ ende den Koninck/ mijnen waerden Meester/ mede obergebracht en bereert hebben/ soo als ick dede van de gene die ick upt Afrika bracht/ die hy seer goet van smake vondt/ en sozghbuldighlijcken gelasten te bewaren in syne Koffers/ in de Potté selver van het landt/ waer in ick die van daer gebracht hadde. Desen Afrikanischen Honigh was wit als sneeu/ klaer ende van eenen goeden smaech: oock bekenden den Koninck selver noyt soo uptnemende gesten te hebben: maer dit en was niet anders dan groben Honigh/ te vergelijcken by die upt het Landt der Caribanen: De Byen die desen Honigh in West-Indien maken/ zijn stroo-geel van berwe/ kleyn en langh/ en ballen niemant in geeniger manieren lastigh/ soo als ick onderbondt op de plaetse waer ick dien voozsz. Honigh bequam; deselve was eben als eenen seer kostelijcken Balsam: Ick geloof gelijck als de Honigh van Afrika uptnemende is tot geneesinge der wonden/ dat oock de dese upt Indien in allen geballe die verre te hoven moet gaen in alle hare hoedanigheden/ als smaech/ reuck en berwe.

Honig van
Africque.

Van dese Stroom ofte Riviere weder gekeert zijnde/ daer by niets hadden konnen opdoen ofte ontdekken dat ons mochte dienen/ soo besloot onsen Generael my te senden met den Koninck der Caribanen, om naer hare wooninghen ofte onthoudingen te gaen/ ende in 't Bosch te sien ofte by aldaer niet en souden konnen vinden eenen sekeren boom/ zijnde een slagh van Aloë-hout, by hun genaemt Aupariebou, so als by van 't selve gebonden hadden op het Landt van Yapoco. Ten dien eynde vertroock ick met Camaria, Koninck deser Caribanen, die vooz my tot waerborge 7. a 8. van syne Indianen liet/ ende ick begaf my te schepe in een Canoe, met welke by in een kleyn Rivierken liepen/ 't gene ontrent twee mijlen te landwaerts inne ginck en seer naeuw was/ de tacken van de boomen het selve by naer geheelijcken bedeckende/ soo dat by dupsentderlepmoepelijckheden hadden om ons plat neder in de Canoe te leggen/ om deselve te wijcken: maer d'Indianen, als geheel naecht zijnde/ en braegden daer soo veel niet naer: want schoon de tacken hun in de Riviere hadden doen vallen/ konnende wel swimmen/ soo souden sy daer niet naer gebraght hebben: doch 't gene ons 't alder seerste dede/ was/ dat daer tacken waren/ geladen met sekeren

Andere
reys naer
de Carib-
nen.

klepne geparelde Oeſters/ van ſeer goede ſmakke/ ſoo als ick deſelbe/ eenige daer
 van openende/ proefden; deſe Indianen verwonderden hun ſeer my ſiende deſel-
 be alſoo open doen/ kennende de maniere daer van niet/ als noyt ſulchs meer
 ſien doen hebbende. Wy gingen baſt roepende voort/ om hare wooningen te
 vinden; ten laetſten aen 't eynde van de Stroom gekomen zijnde/ landen wy
 ende geraeckten anderhalf mijle van daer in een harer Woonſteden: ende qua-
 men de Caribanen aldaer ons te gemoete/ biedende ſp haren Koninck eenige
 bruchten en andere dingen aen om te eten/ van welcke ſp my ſommighe mede
 beilden; van deſe Woonſtede vertrocken zijnde/ volboerende onſen wegh naer
 die van Camaria, en komende aen de voet van eenen bergh/ begoft den voorsz.
 Koninck ſeer hart te ſchreeuwen/ en verſocht my dat ick van gelijcken alſoo
 wilde doen/ 't gene ick naer quam/ en ick geloofte dat ſulchs was/ om alle die
 in het Boſch mochten zijn/ te ſamen te roepen/ op dat ſp van ſtonden aen te
 rugge ſouden keeren naer de Woonſtede: want ick ſagh hun van alle kanten
 t'ſamen loopen naer hare plaetſe/ gelegen in een dal/ alwaer ik gekomen weſen-
 de vele Caribanen vondt/ ſoo mans als vrouwen/ onder andere de Vrouwe van
 Camaria, die een Amac ofte hangh-bedt van Kattoen was makende. D'India-
 nen van beyden aerdt/ Mannen en Vrouwen/ ſoo naecht als ſp waren/ quam
 alle geloopt om my met mijn metgeſel/ die eenen jongen Timmerman van
 ons Schip was/ te ſien/ die groote bzeſe hadde dat ſp hem op ſouden eten/ my
 ſeer biddende hem vetwes te willen geven van 't gene ick mede bracht om met
 hem te ruplen. Ick gebodt daer op dat men my Ouato courende, dat is te ſeg-
 gen/ goet buer make ſoude/ om dieſwille wy heel nat geworden warē dooz eenen
 regen op den wegh/ naer dewelcke ſp niet veel en bragen/ dewijle ſp niet ſeer ver-
 legen zijn om hunne kleederen te drooghen/ als geene dragende; ſp maecten
 my dan op den abont/ doch al by laetachtigh/ 't verſochte buer: ons een wep-
 nig daer by gewarmt hebbende onder een oberdeckte plaetſe/ waer alle deſe In-
 dianen waren/ hielden wy aldaer oock ons abontmael met den Koninck en ſp
 Vrouwe/ in 't aenſien van alle d'andere: ſp onthaelden my ſeer met hare wilde
 mont-koften; ick hadde daer doen bzingen een bleſſiche met wijn ende eenige be-
 ſchuyt/ 't gene ons wel te paſſe quam/ naer ſoo vele vermoepthepd dooz den
 voorsz. moepelijcken wegh/ ſoo van't water als de boſchachtighedot/ alwaer
 de Indianen eenige repſen genootſaecht waren getweeft/ my op haren hals te
 moeten dragen/ dooz ſekere ſeer diepe plaetſen. Daer den eten dede den Koninck
 ons in ſp hups vertrecken/ daer hy twee Amacken hadde laten hangen vooz
 my en mijn metgeſel: zijnde de mijne bejiden die van den Koninck gehan-
 gen/ die van mijn metgeſel een wepnigh hooger/ ende die van de Koninginne
 aen de zijde van die van den Koninck: den geheelen nacht waren aldaer wach-
 ten die bueren ſtoockten by den Koninck en my: doch onſen armen Timmer-
 man dede niet anders als ſchudden en beben/ geloovende geduerighlijcken dat
 ſp ons ſouden komen op eten. Den Koninck Camaria begoft middelertwijle
 my t'onderhouden van den Koninck Yapoco, van dat hy niet en docht/ ende
 gekomen was in eene ſpner Rivieren ofte Stroomen/ daer hy vele van ſp
 volck gedoodt hadt: maer dat hy wenschten/ ſoo het mogelijcken was/ ſpnen
 Bebe Yapoco te moghen hebben/ die wy in ons Schip hadden; dat ick daer
 ober met onſen Generael wilde ſpreken/ en ſo veel by hem doen/ dat hy aen haer
 obergelevert mochte werden om op te eten; ſeggende/ hem hebbende/ hy alle
 ſpne

Woonſte-
 de van den
 Koninck
 der Cari-
 banen.

Den Ko-
 ninck Ca-
 maria.

syne Onderdanen als dan soude ontfieden/om op het Jfeest van den Caripous te
 komen: wat my belangt/hy my aldus aenrandende/soo begeerde ick hem in sy-
 ne verwachtinge niet tegens te spreken/maer in tegendeel beloofden hem alles
 wat hy wilde. Vordert seyde hy/dat hy willigh en bereyt was my te geben alles
 wat hy hadde/om dien armen Yapoco te mogen hebben/ende dat ick wel acht
 wilde nemen dat sulchs mocht komen te geschieden / 't welcke ick hem niet en
 dorste weygeren. Dien nacht viel my seer langh/ siende oock dat de Koningin-
 ne/ Vrouwe van Camaria, niet en stiep: ick stondt 2. a 3. malen op/ om uyt het
 huys te gaen/ denckende geduerigh aen de boosheyt en woedetheyt van dese
 Mensch-eters/ en Mensch-bleys verslinders. Boven dien wierde ick in't
 midden van het huys gewaer een Padde/ van d'alder-breemste en verschrikke-
 lijckste groote die ick opt mijn leuen sagh: ende geloofte het eerder eenen Dup-
 bel als een Padde was: naerdenmael Camaria dickmaels met den Dupbel
 was sprekende/om te weten wat syne vanden deden. Den dagh gekomen zyn-
 de/ stondt ick dadelijck op/ om te weten wat wy te doen souden hebben; en Ca-
 maria thoonden my syn keel/ die heel ontfelt was van een verhoutheyt die hy
 hadde. Ick leyde hem met my in't Bosch/ om bequame kintden te soecken
 tot syne sieckte/ en dede wat my mogelicken waer om Honigh te vinden/ om
 hem syne Genees-middelen te mogen bereyden: maer hy en konde my noyt
 verstaen/ ofte begripen wat ick hem vragghden. Eyndelijcken/naer ontbeten
 te hebben/ gingen wy met d'Indianen uyt/ om Aloë-hout te soecken; 't selbe is
 eenen genoeghsamen grooten ende dicken boom/ dragende bladeren die gelijcken
 naer die van eenen Persken-boom/ doch een weynigh groender en blinkender:
 den boom eygentlijck verbat in syn harte een swart en olpachtigh hout/ byten-
 de en van seer goede reucke zijnde/ wesenende dien van de dichte eener tonne; heb-
 bende hy in syn harte niet meer van dit swarte hout/ dan men pitte in eenen
 kleynen Amandel-boom/ van 6. a 7. jaren/ van blumen soude mogen vinden:
 dit hout is heel hart/ ende waer het swart is/ stuyt de bijl in't houwen daer op
 af: gaet te gronde/ in't water geworpen zijnde/ als een steen. Wy pachten
 hier van omtrent 35. tonnen vol/ wegende 70000. ponden gewichts ofte daer
 omtrent. Wy laden noch 2. a 3. ander slaghe van hout/ gelijckende t'eenen seer
 naer 't roode Sandal hout/ en 't andere naer Citroen verwe ofte Roosen-
 men-hout/ hebbende sulchs hy naer die reucke/ rupckende het uyttermaten
 wanneer het eerst versche is gehouden/ doch hy verbolgh van tijdt verliest het
 weder deselve. Ick hebbe beuonden dat dit swarte hout inder daedt/ schoon van
 verschepde verwe zijnde/ in syn hoedanigheyt wel Aloë-hout is/maer niet soo
 wel rupckende als dat van Oost-Indien, vermits het van ober zee is komende/
 en daer door eenige zoutachtige en scharpe eygenschap is krijgende: maer ten
 tijde dat ick tot Goa was in een Werk-huys ofte Enfarail, alwaer de Afgoden-
 dienaers werckten/ sag ick aldaer Aloë-hout van de Riviere Ganges, 't welc-
 ke de roock ende de eygenschap seer gelijck was hebbende van dat van Welten,
 soo ick erbaren hebbe door naeukeurige onderbindinge. De Heydenen seiden
 my dat dit hout seer upnemen was/ heel wel rupckende/ niet rotachtigh ofte
 woymachtigh/ en voornamentlijck een goede Genees-middel tegens pijn in't
 hooft/ hooft-sweer/ ende derdendaeghsche ofte vierdendaeghsche koozse. Men
 gaende de hooft-pijn te geneesen/ soo moet men dit hout wrijven teghens een
 stuck platte Marber-steen/ en sulcx daer naer vermengen met Roose- ofte ge-
 meen-

De Cariba-
nen spreke
tot den
Dupbel.

Aloë-hout.

Sandel.

Deughden
van het
Aloë-hout.

Hoedanig
't ware
Aloë-hout
is.

Turbit is
een woortel

Wenemen
de vogelen.

meen-water/ en daer naer het voozhooft met het ſelbe ſtrijcken: Ende vooz de
hooztſe moet men water daer mede vermenght dzincken/ ende daer van 2. a 3.
oncen in nemen. Deſelbe deugt en wert niet gebonden in het Aloë-hout, 't ge-
ne men ons is bzingende/ naerdemael ſulchs geheel verrot ende vermolfemt is/
hebbende dit geene andere krachten in ſich/ dan alleen om Kooch-werck daer
van te maken/ en heel wepnigh om tot Genees-middelen te gebzuipcken; weſ-
halben ick aen de ſinnelijcke Apothekers ofte Dranck-makers wil raden/ dat
ſp/ ſoo veel hun mogelijcken ſal weſen/ willen ſoecken na het goede en oprechte
Aloë-hout, 't gene bijtachtigh en vermenght 3p met een ſekere bitterheyt. Be-
langende de verwe de beſte is de ſwartſte/ treckende op het graeulwe met ade-
ren vermenght/ zijnde heel hart en ſwaer/ geuende van ſich/ gebzandt werden-
de/ eenen goeden reuche/ weſende vooz al heel gomachtigh. Dit zijn de teekne-
nen van het beſte/ ſoo als ick op mijne reſe heb konnen erbaren. Ick wete wel
dat de prijs daer van een wepnigh hoogh is/ en derhalben ſulchs hun 't meeſte
belet 't ſelbe in hare winckels te hebben/ houdende ſp in deſſelfs plaetſe Sandal-
hout van Citroen couleur/ van een heel verſchellende kracht en eygenſchap dan
't andere is; Eben als de Turbit, waer van ſp 't meeſte ſoecken naer 't gene wit
en licht is/ ende wech ſtuſt wanneer men het aen ſtucken komt te bzeken; en
niet het graeulwe/ 't weiche ſeer wel rupcht/ gomachtigh/ ſwaer ende 'topzech-
te en goede is; ſoo als ick tot Goa geſien hebbe/ ter plaetſe daer ſp het ſelbe plu-
cken. D'Indianen ſelver en gebzuipcken geen ander dan dit graeulwe/ treckende
eenighſints naer den witte: oock ſal een Dragma van dit meer werckinghe
doen dan drie andere: ick geloobe dat dit witte het oprechte Turbit niet en is/
naerdemael ick dergelijcke in Indien niet geſien en hebbe; maer dat ſulchs eer-
der upt Perſien komt/ naerdemael men het van Aleppo en Alexandrie is bzen-
gende/ met de Caravanen die van Babylonien zijn komende. Siet daer 't gene
ick tegenwoozdigh weet te ſeggen van het oprechte Turbit, doch noemen d'In-
dianen dit Aloë-hout Aupariebou. Aldus vergaderden wy in de Riviere van
Cajenne een groot deel van dit Aloë-hout, dat ſeer ſchoon en goet was: zijnde
de menigte die wy daer vonden/ grooter als wy noch opt by een geſien hadden/
en oock oorſake dat wy niet ſoo veel en namen als wy anders wel ſoude gekon-
nen hebben. Echter koſten de erbarenſte en wetenſte Dranck-bereyders van
Tours, Poiſtiers, Angers, Fontenay, la Rochelle en andere Steden/ van my daer
van tegens 10. 15. en 20. ſtuivers d'once. Ick vertrouwe dat indien dit Aloë-
hout upt het Weſten vooz dzooght/ ende 20. a 30. jaren geſneden gelegen hadde/
als dat van de Ganges, alwaer 't beſte is waſſende/ ſulchs 't ſelbe ſeer gelijck
ſoude zijn geweest/ ſoo in deught/ als verwe en reuche; maer gelijck als ick het
heel groen overbracht/ ſoo als ick 't op de plaetſe gebonden hadde/ dede het de
onkundige Dranck-bereyders meenen dat het geen oprecht Aloë-hout en was.
Maer om weder tot deſe Stroom van Cajenne te komen/ in 't midden van de-
ſelbe leydt een kleynt Eylant/ groot zijnde ontrent hondert ſchreeden in ſpien
omloop/ op het welcke vele Vogelen van daer in 't ronde des nachts komen ru-
ſten/ onder anderen die ſchoone ſlagh met hare incarnate pluymen tot aen de
beck toe; en alſoo ick wenſten eenige daer van lebendigh in Vranckrijck te bzen-
gen/ dede ick dat geheele kleyne Eylant belijmen (want ick hadde upt Vranck-
rijck 9. a 10. pondt lijn met my mede ghebracht) des anderen daeghs eenige
van ons volck daer naer gaende ſien/ vonden ſp vele van die gebangen/ maer
't ont-

't ongeluck wilde dat sy my niet en verwachten tot ich by hun quam / alsoo ich datmael niet in't Schip en was/ ende sy aten die alle (als braten als sy waren) op / het welcke my seer leet was. Dese Vogelen zijn van de groote van een kraen/ en in't beginsel columbyn van verwe/ doch naderhand grooter wassen/ de werdense allenskens incarnaet: d'Indianen maken van dese beeren kleederen/ en kroonen op hun hoofden/ dese staen hun seer schoon/ wanneer sy daer mede gekleet zijn. Sy schilderen oock hun lichaem niet zinzolyn verwe/ welcke he hare gewoonlijke verwe is waer mede sy hun schilderen: 't selve doen sy met klepne Geyntjes/ beslooten zijnde in een bast/ op de maniere van de Alque-quangy ('t gene een Plante is die gemeenelich in de Wjingaert groeyt/ werden- de die genaemt Bergh-narcissen ofte geele (T)ploosen) zijnde dese geheel vol van klepne roode zaetjens daer sy hun mede schilderen. Ondertusschen gebuyck- ten ende bekommerden wy dese Caribanen seer niet het opsoeken van 't boorsz. Aloë-hout, ende gaben hun een bijl ofte snoep-mes voor een stuk ofte twee van het selve: d'Indianen selver quamen my 't elckens waerschouwen/ wanneer sy een stuk verbaerdicht hadden/ om te weten ofte het schoon ende genoegh gesuybert was van het witte hout/ 't gene daer rondt omme is sittende/ en geen smaect/ kracht ofte deught in sich selven heeft. Om nu een stuk van dit hout naer de Zee-strant te trecken waren sy niet hun vele daer ober doende/ also het heel swaer is; 't aldaer gebracht hebbende/ verkoosen sy 't gene sy 't liefste hadden/ een bijl ofte een sny-mes/ in ruylinge tegens haer stuk hout: onder an- deren sagh ich een deser Caribanen daer ober seer verlegen en in grooten twyfel als niet wetende wat hy soude verkiezen/ een bijl ofte een sny-mes/ ende desen aengaende was hy lange daer mede doende in't overwegghen ende bedencken hy sich selven/ welck van beyde hem 't noodighste soude mogen zijn: eyndelijck naer hy sich wel bedacht hadde/ nam de bijl/ siende dat hy den genen die hem de selve gaf/ ober dit syn langh dzalen/ r'onbrede maecten. Sy brachten ons oock vele vruchten te koop/ als Annanas en Plantinen (het welcke lange en dicke vijgen zijn/ van de groote eener Cervelade ofte Vleys-woeste) Patatten en andere goede dingen om te eten: van gelijcken Crocodillen, en een ander slag van gebierte/ gewapent met schobben/ 't gene de Spaensche Armadille noemen. Ick ontleden aldaer een Crocodil, en at het vleesch daer van/ dat tamelijcken goet was/ doch een weynigh soet en slap/ schoon ick 't selve seer gezouten ende gekruyt hadde. Ick bequam oock van hun/ in ruylinge/ noch een ander soot- te van gebierte/ 't gene een seker slag van Alpen ofte Meerhatten/ maer meer opgeschort van neuse was/ hebbende een heele lange staerte: D'Indianen seg- gen dat dit beest syne Jongen op syn rugge draeght/ naer dat het deselve gewoo- pen heeft/ en met deselve alsoo op syn rugge gaet/ ende van boom tot boom is springende/ en wanneer een derselver wilt vallen/ houdt het sulckis weder met syne staerte op/ sy maken oock in de Boschen sulck een geluyt/ dat hoe weynigh daer in getalle maer by den anderen zijn/ ghy sulcx hoorzende/ seggen soude daer hondert Darchens te gelijcke doodt gesmeten wierden/ soo seer hoorz men van alle kanten hun geschreeuw. 't Gene ick kost was doodt/ en kosten mijn een Trompie: 't was een Wijnjen/ en hadde twee Tepels aen de Borst/ eben als een Woubo-mensch: D'Indianen hadden oock met de boge een geschooten/ dat met een pijle in de buick gequetst was/ en een syner Jongen op syn rugghe droegh/ 't welcke sy ons te koop brachten voor een bijle. Dit Jongh in ons Schip

Wort der
Indianen.

Armadille.

Apen.

Een bzeint
Gebierte.

Manſere
der Cari-
banen ober
hun Hou-
welijcken.

Andere
reyſe van
de Schij-
ver.

zijnde/ ſchreeuden ſoo geweldigh luyt / dat het d'oozen dede tupten / doch ſtierf
haest/ naerdemael het niet eten wilde. By toeval was datmael oock een Sim-
me in ons Schip/ welcke van het boorz. Vier in foodaniger maniere om de
middel ombat wierde / dat sy arme Simme niet weder los en konde geraken/
loopende met het ſelve op het touk-werck van het eene tot het andere boort/
trachtende met ſyne handen/ doch te vergeefs/ die te doen vallen. Oock hadden
wy noch een ander Vier/ 't alderbzeemſte dat men ſich soude konnen inbeelden/
zijnde ſulchs namentlijck langh van hayz / heel ober eyndt ſtaende / met lange
handen en boeten / hebbende drie klauwen achter ende twee aen de handen :
houdende het ſich alder als een ronde kloot in een/ 't en konde niet/ ſo 't ſcheen/
ober eynde op ſyne beenen ſtaen / derhalven ſpanden wy eens een touk ober de
bzeette van ons Schip/ ſielden het op het ſelve / doch bleef daer om als bozen ;
't gene men het te eten gaf/ nam het met de handen als een Menſche/ ende ſtack
ſulchs oock alſoo in ſyn mond. Wy hadden noch veel andere bzeemde Dieren/
doch soude my te lange en moepelijcken vallen die in 't bzeede te beſchrijven/
daerom ſal ich keeren tot eenige bedrijven die ich onder deſe Caribanen in acht
genomen heb. Een wepnigh booz ons vertreck van deſe Stroom ofte Ribi-
re van Cajenne , ſagen wy op ſekeren dagh/ deſe Caribanen eene Nieuw-
getroude booz de Boſſchen wylt vermeyden leyden / 't gene met een ſeer groot gerucht en
geraes te maken geſchieden / ja verjoegen en dooden alles wat sy in het Boſch
ontmoeten/ en na 't ſelve quamen sy aen den Oever van de Zee om onſe Sche-
pen te ſien ; het waren Menſchen van ſchoone langte en poefelachtigh. Sy ſet-
ten hun neder op de kant van de Stroom/ om ons Schip te beter met aendacht
op hun gemack te mogen aenſchouwen. Deſe Gehoude ofte Bruyd/ was een
Wrouw gants alleen onder een menighe Caribanen, en naer dat sy aldaer eeni-
gen tijdt geweeſt hadden om ons 't aenſchouwen / ſtondt sy op / ende daer naer
geleyden alle d'andere haer booz het Boſch te rugge als bozen : Aldus leyden
sy hare nieuwe Getroude om/ met hare vrienden en bloetverwanten. Op een
nacht de wacht op den oberloop hebbende / ſagh ich deſe Caribanen op de hoog-
te van een Bergh de wacht houden / en hoorde hun heel luydt op eenen hoozen
toeten / waer op die van alle d'andere Woon-plaetsen in gelijcker manieren
't elcher ure antwoorden ; daer naer ontſtaken sy een helder buyz/ 't welcke sy van
ſtonden aen weder wtdoofden : dit deden sy alle te male op dat men gelooven
soude dat sy niet en ſliepen : want sy ſeer hare vanden de Caripouſen bzeesen.
Ons Schip nu geladen zijnde met alle 't gene wy hadden konnen bekomen/ en
vaerdigh weſende t'zepl te gaen/ beſloot ich noch eens naer hare Woonſteden te
gaen/ met eenige Krameryen van Meſſen/ Kourale Ketenen/ Hammen en an-
dere dingen : ende gaf dit alle te ſamen in eene klepne koze aen een Indiaen te
dragen / die wonderlijcken vernoeght was my aldus te mogen volgen : maer
loos en bedriegelijck zijnde / wilde sy niet booz my gaen / ſeggende ſulchs hem
niet toe en quam / 't welcke my ſeer dede verwonderen dat deſen Indiaen wiſte
wat dat was yemandt d'eere te geven : maer den arghen Gaſt dede het alleen
om te gemakelijcker ſyn handt in mijn koze te ſteeken/ en yets van my daer
wylt te mogen ſteelen / 't gene/ ich/ my omkeerende / oock alſoo gelwaer wierde/
hem op de daedt betrappende. Ick vertoonde hem ſoetelijcken dat ſulche ſy-
ne doeningen niet wel gedaen en waren: doch sy verſchoonde ſich op 't beſte dat
hy konde / en daer mede tracht hy booz my tot dat hy in 't Boſch een klepnen
wegh/

wegh/ aen de rechter-handt gelegen/ bondt/ die naer syne wooninge ginck/ al-
 daer gaf hy my mijne korbje weder/ ende ick en konde hem niet houden/ wat ick
 oock dede. Ick gaf hem een kammie door syne moeyte/ waer hy sich seer ober-
 verblijde. Ik en wete niet ofte hy niet petwes ter zijde/ van't gene hy wylt mijne
 korbje genomen had/ wech geloopt hadde. Ick vervolgden mijnen wech tot
 op sekeren Bergh/ daer ick vele Caribanen, met hare Vrouwen en kinderen/
 bondt: als oock hy gebal onsen Tolck, die my seer hielp om mijnen koophan-
 del te drijven/ en dat ick noodigh was hebbende/ soo van Papegaeppen als andere
 slaghe van Dieren. Naer dat ick aldaer geruyt hadde/ leyde my desen Indi-
 aen in eene andere Woonstede/ waer ick den Caribaen Ypoira sagh/ Broeder van
 Atoupa die in ons Schip was. Desen sat op het dach van een harer hupfen/
 gemaect van Palm-tacken/ soo dra hy my gewaer wierde/ wierp hy sich van
 boben neder/ ende quam my dupsentder ley onthalingen bewijzen/ noch indach-
 tigh zijnde dat ick hem een bijle hadde doen geben/ hebbende hy de syne in onsen
 dienst gebroken. Hy sprack my van synen Broeder Atoupa, ende dat syn Moeder
 niet meer dan dat selve kleyn Jongetje en hadde/ 't welck alle haren troost
 was/ dat de Caripousen al syne andere Broederen en Sisters 't leven benomen
 hadden/ ende indien onsen Generael hem tot syn Moeder wilde laten wederkeere-
 ren/ dat hy te vrede was selver naer Vranckrijck met ons te gaen. Ik seyde hem
 dat hy met my soude te rugge keeren/ om dit syn vertoogh selver te doen/ 't ge-
 ne hy dede. Ick vraeghden hem naer water/ 't gene sy Tonna heeten/ 't welck
 hy my van stonden aen liet brengen door syn Huysvrouw/ die doorwaer van
 eenen redelijck schoone ghestalte was/ al-hoe-wel sy geheel naect was. Ick
 gedroncken hebbende/ deden sy my in eene groote Schuere/ gemaect van palm-
 tacken/ gaen/ waer in sy hun huysdaegs met hare Amacken zijn onthouden-
 de/ om aldaer raedt te plegen aengaende de saecken van den oorlogh. Daer naer
 leyden sy my in een hupf/ daer vele naecte Vrouwen en Dochters waren/
 hier leyden sy door my Patattas op het byer/ om t'eten: eenighe ruyplinghe met
 hun gedaen hebbende/ soo van Melie als Patatten en Gommen (welck laetste een
 seker swart lijmachtygh Peck ofte Bitume is/ daer sy hare Canoës mede zijn be-
 peckende) soo laden ick met dit voorsz. goet 2. a 3. Indianen, ende keerden alsoo
 naer de reede tot ons Schip. In't wederkeeren hadde ick seer groote moeyte/
 vermits my dese Caribanen door de Boschen leyden/ in welcke wy vele wate-
 ren mosten door gaen/ boben dat het seer regenden ende quaet weder was. Al-
 dus 2. a 3. mijlen van dese quade wech gedaen hebbende/ quamen wy aen het
 eynde van een kleyn Rivierken/ en daer bonden wy eene Canoe op het Landt/
 welcke wy niet anders dan in't water hadden te brengen/ en die te doen drijven/
 doch daer en waren geene Riemen by; maer dese Indianen sochten soo langhe
 onder 't groen/ daer die verborghen lagen/ tot dat sy die bonden. Dese Riemen
 waren seer kleyn/ gelijkende een kussel-boort ofte spaen/ waer mede men den
 Riemp klopt. Aldus in't Schuytje gegaen zijnde/ voeren wy soo wel dat wy
 aen ons Schip quamen/ alwaer men my met groot verlangen verwachten/
 niet wetende waer ick soo laet mochte blijven/ te meer alsoo sy gereedt stonden
 om den volgenden morgen onder zeyl te gaen/ soo als wy deden. Maer al-eer
 wy wylt dit Landt vertrecken/ wil ick niet vergeten te seggen/ dat onder an-
 dere besonderheden welcke aldaer wasschen/ men daer seker Gommen vindt/
 genaemt Copal, Anime ende Bitume, zijnde dit laetste een swarte seer wel-ruy-
 kende

Gommen.

Gomme
Anime.

Copal.

Spzake
der Cari-
banen.

kende Gomme, wanneer men die op het buer komt te leggen; dese is doch seer goet booz de sinckingen upt het hooft als men den rooch daer van opstuft: deselbe deught werdt mede ghebonden in de Anime, 't welcke een geele en klare Gomme is/ eben als die van Arabien, ende dese werdt in dicke klompen gebonden. Aengaende de Copal die en heeft deselbe krachte niet / maer dient om de gestwellen te vermurwen ende te genesen/ wel te verstaen/wanneer die upt houde en slijmachtige oorzaken zijn herkomende. Want belangende de gene die upt hette en bloedt hun oorzaeck nemen/ daer en is den Copal niet soo dienstig booz/ ten opsichte dat die heet is. Dese Copal dan is een witte Gom, treckende op den graeutoe. Den Boom die deselbe boortbrenght/ gelijck seer naer eenen Lauwerier in bladeren; maer is in syn selven grober van stam; daer syn doch klepne van dese slaghe. Ick vergaderden van dese Gomme aldus / ick snee een sneede in den selven Boom / daer naer/ den eersten ofte tweeden dagh vondt ick die Gomme daer van heel supber op de kliebe leggen. D' Anime wert op gelijckhe maniere gekregen / ende synen Boom gelijck seer naer den anderen. Aengaende het Bitume, ofte de swarte Gomme, deselbe komt voort in een Landt daer veel Fonteyn-aderen zijn; ende men vergadert die aldaer/ vermengt met aerde/aen de stammen van sekere Boomen/ onder derselver groene Mosch. D' Indianen dienen hun daer van als van Peck / peckende daer mede hare Canoës ofte Vaertuygh. Aengaende haer luyder Tale/ sal ick alleen maer seggen/ dat daer verscheide soorten zijn; die der Caripoulen is eenighsints verschelende van die der Caribanen, hebben doch moerlijckheyt genoegh den anderen te kommen verstaen/ schoon sy niet verre den een van den anderen zijn geleghen. Dese Caribanen bzaeghden ons seer naer 't gene wy in den Hemel aenbaden/ ofte het doch de Sonne was/ die sy Ouayou noemen; ofte de Mane die sy Nona heeten; de Starren/ Cherica, den Hemel/ Capa, de Wolcken/ Canopo; belangende het Oper 't selbe noemen sy Ovato, 't Water Tonna, de Zee Parano, de Boschen Uropa, de Mondt Pota, de Oogen Onou, ende 't Hayz Omchay. Voerder / belangende den Godtsdienst van alle dit Brasiliaensche Volck / en onder anderen dese Caripoulen en Caribanen, deselbe leven sonder geloofte en sonder wet/ en sonder eenigh seker vertroutwen aen de ware ofte valsche Godtheyt; bidden selver gene Afgoden ofte anderen dingen aen: gelooben alleen maer ten deele d'onsterfelijckheyt der Zielen; sy spreken veel van een Godt dien sy Toupan noemen/ die eenen Duppel is/ met den welcken sy eenige gemeynschap hebben/ oeffenen doch verscheide slaghe van waerseggingen en tooverpen onder haer. Ick worde indachtigh dat men ons seyde / dat doen Camaria, Koninck der Caribanen, eenige dingen wilde weten/ betreffende haren oorlog tegens hare vyanden/ sy een gat in de aerde maecten/ daer in upt sy 2 kende eenighe woorden / en dat doen set met groot geluyt en geraes daer upt op quam / 't gene tot hem sprack en hem onderrechten wat toen de vyanden deden; en inder daet als Camaria en sijn Broeder Yago aen ons boort quamen/ t'onser aenkomste aldaer/ seiden sy ons/ dat hun seer wel bekend was/ dat haren vyandt Anacajoury, Koninck der Caripoulen, sich verbaerdigden om haer te komen bespringe/ 'twelcke sy soo spoediglijcken niet en konden weten/ dan dooz dese middel. Om weder te keeren tot Yapoco Caripous, waer van ick hier boven gesproken hebbe / en om wien Camaria Koninck der Caribanen, ick by hem zijnde / nu ernstelijcken gebeden hadt / dat ick het doch soodanigh by onsen Generael wilde bestellen / dat sy

hy hem in syne macht mochte krijgen / om hem op te doen eten / in weerwzake van de ongenuchte die syne Doon Anacajoury hem de voorgeende dagen aengedaen hadde : als nu in ons Schip wedergekeert wesende / sprack ick daer ober met onsen Generael, den welcken my seyde dat men hun sulckis wel mochte be- looben / maer niet-te-min dat hy hem wel wachsten soude een soodanigen boos- hepdt te begaen : dienvolgens beloofden men aen Camaria, dat men hem Ya- poco soude leberen / waer ober hy seer verblijdt was / ende sondt oock door sijt geheele landt / en ober al aen alle sijne Vrienden en Bondt-geuootten dat sy hun bereyden souden / om tot dit heerlycke Feest te komen. Den volgenden mor- gen onse zeplen los makende ende ophalende / en 't ancker lichtende om te ver- trecken / siet soo quam Camaria aen de strandt / met vele andere Indianen, om Yapoco te halen; doch hem sulckis ernstelijken gewergert zijnde / soo weech hy mer soodanigen spijt en quaethepdt van daer / dat ick andermael niet met hem soude hebben willen wederkeeren / om synen Gast als bozen te wesen. Want ick geloobe dat sy seer gaerne met my souden hebben willen doen / 't gene sy ge- dacht hadden met den armen Yapoco upt te richten. Desen Camaria was blind / maer heel loos en dooztrapt. Betreffende Ypoira, Broeder van Atoupa, wel- ken des abondts in ons Schip was gebleven / soo als ick te vooren verhaelt hebbe / desen dede alles wat hy konde / om dat men synen Broeder Atoupa sou- de laten gaen : maer siende dat hy hier mede niets en won op het gemoedt van ons Opperhoofd / seyde hy / dat hy dan wenssten met hem mede naer Vranck- rijk te reysen / ende dat hy hem selber eerder wilde dooden / ofte verdrincken / als hem verlaten : Den Generael sulckis hoozende / antwoorde hem / dat hy dies aengaende wel te vrede was / en dat hy ter goeder ure gekomen waer met dese negenthepdt. Dit dus besloten zijnde / en wanneer wy ons nu onder zepl begosten te begeben / siet daer de Moeder van dese twee Caribanen in een Canoe aenkomen / op d'alderbreemste en droebighste maniere des wereldds / krijtende en suchtende : met haer brengende / de Boge / de Wijlen / de Schilde- rpe ende den Amac van Ypoira, zijnde dit te samen alle haren rijckdom. Ypoira syn Moeder dus siende / was seer droebigh dat hy haer om sijne wille sooda- nige rouwe sagh bedrijven / badt derhalben onsen Generael dat hy haer een bijle wilde laten geben / om haer alsoo een weynigh te vertroosten / 't selve wierde gedaen / en alsoo heerde sy seer weemoedighlijcken weder te rugge.

Maer 't voorsz. begaven wy ons op den wegh / en zeplden langhs een kleynt / doch seer vermakelijck Eplandt / by de Kuste der Caribanen, geleghen op de streck streckende naer 't Eplandt S. Lucia; maer wy wierden bedroogen door de stroomen die aldaer zuyd-zuyd-oost gingen / hebbende / volgens de gissinge van onsen Stuerman / in eenen nacht ober de 70. mijlen weeghs / by naer son- der eenigen windt afgelepyt. Wy zeplden al langhs 't Eplandt Tabuco, dat noordwaerts van ons lagh / latende daer naer dat van Trinidad naer 't zuy- den legghen; wy ontdeckten oock de voortecken van Isle blanche, 't welcke 5. a 6. kleyne Eplandkens zijn / dichte d'een by d'andere gelegen / ende zeplden tusschen deselve door; Eyndelijcken eenige mijlen boven 't selve zijnde / sagen wy landt; doch wy waren langen tijdt in 't overwegen ofte 't selve landt ofte wolcken waren / alsoo het sich seer laegh verthoonden : hier ober gheschieden vele weddingen ofte 't selve landt / ofte geen landt was. Eyndelijcken / het gestadig daer naer toe houdende / behenden wy dat het waerlijck lant was /

Vertreckt
upt het
Landt der
Caribanen

Eplandt
Tabuco.

Isle blan-
che.

maer

Wilde
Gepten.

Reyſe op 't
Eplandt.

De Schij-
ver beſoekt
het Epland.

Beſoar-
ſteen.

maer aen ons onbekent/ dooz dien wy dooz de bloeden ſeer bedroogen waren ge-
worden. Daer nader aentkomende / ſagen wy daer op beeffen loopen met groo-
te troupen langhs de Kuſt : eenige van de onſe kenden deſelbe niet/ ſepden der-
halben in't beginſel het zijn benden Ruyters ; doch wierde bevonden dat deſe
Ruyters wilde Gepten waren / alſoo 't ſelbe Eplandt daer van oberbloepde.
Onſe Mars-zeplen heel laegh ſtrijckende / trachten wy 't ſelbe Eplandt aen te
doen / ende aldus quamen wy daer dichte by / zeplende ons Nachte geduerigh
vooz ons upt/ om te ontdekken ofte daer gene drooghten ofte klippen waren/ ſoo
als wy oock inder daedt recht ober eene ſouden gezept hebben / ſonder het
Nachte / 't welcke ons daer ober waerſchoude / dooz een teekken dat het dede
aen het eynde van een pieck / ende alſoo namen wy den cours die het ons wees/
latende die klippe een kleyne ſteen-wozz van ons leggen ; deſe was niet boven
een voet ofte twee met water bedekt : ſoo dat/ gelijck als wy voozt tiepen met
eenen wackeren windt/ wy ons alhier ſonder twijffel ſouden aenſtricken geſtoot-
ten / ende aldaer vergaen hebben / alſoo het eygentlijke een plaetſe bytten hul-
pe ofte byſtandt was / en dat meer is om dat het op den aboundt was : maer
Godt / dooz ſijne genade / behouden ons daer vooz : en dooz dien wy by naer
niet meer en ſagen/ ſoo konden wy oock geen gront vinden om t'ancheren; doch
eyndelijcken bonden die noch op 30. bademen waters / alwaer wy dien nacht
t'ancher lieten vallen. Den volgenden morgen deden wy de Boot verbaerdigen
om aen landt te gaen/ om vers water te ſoecken : Ons volck / naer de byoegh-
koſt/ gingh geheel luſtig/ met hare Muſquetten en Piecken/ henen / ſonder te
dencken om een weynigh waters met hun mede te nemen : doch ſy boeten ſulcx
heel ſwarelijck : want naer dat ſy al heel verre op het Eplandt in de hette van
de Son gelooſen / ende de Gepten naergevolght waren / hadden ſy ſich
ſoodanigh verhit/ dat ſy van dooſt meenden te ſterven ; ende met groote moep-
te en vermoeptheydt wederkeerende/ ſoo waren ſy genootſaecht de alderſwach-
ſte op hare ſchouderen te rugghe te moeten dragen : ſy brachten oock met hun
mede vele Pellicanen ; ende quamen alſoo den eenen naer den anderen / gheheel
ſwack en miſmoedigh wederom / ſoeckende ſy niet anders als om te moghen
driinken. Den Spits-broeder van onſen Generael aen 't voozt van ons Schip
komende / ſepde oberluyt / wy zijn geweeſt Daerlen ſoecken ; maer ich hadde
lieber een tonne waters als een met Daerlen / en dat hermits den grooten dooſt
die hy met d'andere geleden hadt. Den volgenden morgen gingen wy weder
met 16. mannen upt / om d'andere zijde van het Eplandt op te doen / ende te
gaen ſoecken of daer oock geen vers water en was / gelandt zijnde / ſagen wy
vooz ons een groote menighe wilde Gepten loopen / die langhs de Zee-kuſt
hun quamen verboeghen / deſe beſetten wy in een valleje / onſe Vuerroers en
Muſquetten op hun loſſende/ velden wy 'er 5. a 6. daer van op de plaetſe. De-
ſe Dieren/niet gewoon zijnde in duſdaniger maniere naer-gejaeght te werden/
maecten een groot geruchte dooz haer veelvoudigh geſchreeuw en blaten / en
ſchoon ſy dwoers dooz 't lijf geſchooten waren/ſoo bielen ſy ebenwel niet omver-
re/ maer bloeden met een lichte ſprongh. Wy lieten aldaer een man om deſel-
be/ die wy geſchooten hadden/ te ontweyden ende te verbaerdigen. Ten quam
wy doenmaels niet in de gedachten om de Beſoar-ſteenen te ſoecken / die deſe
Beeffen in haren onderſten bylk zijn dragende; maer hi vergaepen mijnen tijt
niet d'andere te volgen dooz de Wilderniſſen van dit Eplandt / om vers water
en

en naeukeurige dinghen op te soecken. Wy gingen aldus 3. a 4. mijlen sonder eenigh water te vinden/ waer ober onse Metghesellen seer verwondert ende bedrogen waren/ soo wel als die van daeghs te voren: want wy en hadden niets om den dorst te verslaen in een soo grooten hitte van de Son. Door wy ick hadde in mijn sacht mede genomen/ een Cocos ofte Palmboom-neute/ om te drincken/ 't welcke my/ in noot zijnde/ wel te passe quam/ en geloofde dat ick sonder deselve niet dan niet mochte weder-gekeert soude kommen hebben. Onsen Timmerman wierde genootsaecht stil te moeten blijven staen/ my ernstelijck bidde hem te willen blijven: maer ten was mijne meyninghe niet/ in die Wildernisse te slapen; te meer om dat ons Schip den volghenden dagh des morgens onder zepl soude gaen/ 't welcke my te meerder moedighden om dien dagh te heeren. Maer wy alsoo aen d'een en d'andere zijde gewandelt en geloopten hadden/ quammen wy epidelijcken onder eenen schoonen Boom/ daer wy ons/ om te rusten/ in de schaduw van dien onder stelden: en gelijk het seker is datter geen beter tegen-middel zy om den dorst te lessen ofte te verslaen/ als het slapen/ soo leyden haer ons Volck/ die maer een wepnig verhit ofte vermoept waren/ soo van den dorst als den wegh/ ende dat sy naer de Gepten geloopten hadden/ ter neder/ ende sliepen dadelijcken. Maer my belangende/ hebbende geen baech/ ick leyde my op de rugh/ 't aengesicht naer om hoogh/ om de locht te scheppen; aldus legghende/ wierde ick een groote Egedis met kilauwen gewaer/ zijnde die seer hoogh van beenen/ hebbende de staert heel langh/ namentlijck van de groote van een Kat; dese siende stont ick vaerdiglijcken op/ sonder ons volck te wecken/ nam een pieck in de handt/ en gaf daer mede foodanigh stoot tegens den tack van den Boom/ dat twee van dese Egedissen (by d'Indianen Gouyanas genaemt werdende) van boven neder vielen. Ick liep die naer/ de piecke naer slepende brach deselve in twee stucken/ doch maecttent foodanigh/ dat ick eenen achterhaelden/ die onder een Krotze socht te kruipen/ greep hem by de staert ende trock hem met alle mijne kracht te rugge; doch by seer sterck zijnde hielt hem soo stijf tegens my/ hebbende heel langhe kilauwen/ dat by het lichaem reddden/ latende my de staerte in de handt/ welcke noch meer dan d'yn uren daer naer leefde dat sy haer geduerigh verroerden. Ons volck waeker geworden zijnde/ verhaelden ick hun mijne Nacht/ ende dede soo veel door mijn loopen op het selve Eplandt/ dat ick noch twee van dese Egedissen betrapten/ daer wy een goede Fruytinghe van maechten: want het vlees daer van is tamelijcken goet; ick bewaerden het vel om ober te brengen. Dit Beest is van een seer sterck leven: want naer dat wy die gebangen en doodt geslagen hadden/ sprongen en betweegden sy hun niet-te-min van uer tot uer/ en dat in foodaniger voegen (deselve in een Serbette dragende) dat ick die dacht t'elcke male te sullen moeten laten vallen. Maer dat wy ons een wepnigh onder desen Boom gerust hadden/ verborden wy onsen wegh tot aen d'andere zijde van de Zee/ bindende aldaer een kileyn weeghsien ofte voetpadt/ 't gene naer het veldt deser Gepten ginck/ wy dit siende/ geloofden dat het den wegh was/ waer langes sy hun water gingen soecken om te drincken; ontrent een mijl van desen wegh gegaen hebbende in een blacke weyde/ vonden wy dat het de plaetse was daer de Gepten hun naer toe begaben om te rusten; want het veldt aldaer seer neer getreden was. Wy sagen oock aldaer een ander voet-pad/ ofte een uytganch/ derselver plaetse/ denckende dat die

Egedisse.
Nacht.

ons ſoude leyden naer het water; maer bebonden dat die ons weder bracht naer de Zee-kuſt; doch wy vermerchten eenigh Zee-water van herre op een Rotſe die hoogh en plat was / dit begoft ons te verblijden / alſoo wy meenden dat ſulks regen-water was / daer by komende en 'tſelbe proebende bonden wy 't heel anders / en dat het niet dan zee-golven waren / die haer aldaer tegens die Rotſe quamen breeken / en altoos perwes overigh naer ſich lieten / ende dat de Sonne ſulchs alreede tot een ſeer klaer en ſuyver zout gedrooght hadde. Siende dan dat wy geen water bonden / ſo moſten wy tot ons leetwefen den weg wederkeren naer ons Schip / ſoekende pder den kortſten / alſoo wy alle in 't wilde liepen / om maer eerſt daer aen te kommen komen / en ons te verberſchen ofte te laſen / wel-verſtaende die daer van verſien was: want den gemeenen regel was (zijnde die niet genoegh) dat een pder niet meer dan een kleyn Romerken vol dranchis / van ſuyzen Appel-dranch / vermenght met twee deelen waters /gegeven wiert. Ick quam den derden van ons allen op het Schip; doch ginck om my te verberſchen / alſoozen baden in de Zee / natmakende ondertuſſchen daer in een wepnigh beſchryft om te nuttigen / neder ſwelligende met eenen eenige monden vol waters. Oberige van ons volck achter gebleven / en ick aldaer maer met een Duyts- en een Schots-man gekomen zijnde / riepen wy om de Boot / en alſoo 't Schip meer dan anderhalf myle van Landt was geleghen / verletten ons ſulchs ſeer / ende derhalven wilde ons de Boot ſonder d'andere / die noch herre waré / niet kommen halen; doch ondertuſſchen dit aldus geſchiede quamen ſy den een den anderen onder d'armen onderſteunt hebbende vaſt aenleyden; eyndelijcken verwierf ick ſoo veel by de Bootſgeſellen dat ſy my aen 't Schip brachten / waer ick gekomen zijnde / dadelijcken mijn Wles-boeder en Bleſſen ginck beſoeken / en ick was dzy volkommen dagen eer ick mijn doſt konde verſlaen. Oberige van ons volck quam ſeer laet weder / ende wierden alle gehaelt / wefende ſy wytermaten moey en afgeſlooft: Maer den armen Cimmerman bleef alleen achter om de Gepten / Egediſſen en Papegaven / die daer vele ende ſeer ſchoon waren / geſelſchap te houden. Onſen Generael ſiende dat hy onthracht / ſepde dat hy niet vertrecken wilde van de Kuſt / booz en al eer hy tydinge van hem ſoude hebben bekomen / ende dien volgens ſondt hy den geheelen nacht Bootſgeſellen wyt met den Trompetter / om te blaſen dooz het Eplandt om hem alſoo te roepen: maer 't was te vergeefs / naer-de-mael hy heel herre van daer was. De morgen gekomen zijnde / wierde ſinen Bootſgeſel gelaſt een ſchop te nemen nebens eenige andere meer / die bykans de plaetſe wiſten waer hy gebleven was / en deſe gingen hem alſoo ſoeken dooz deſelbe Wilderniſſen / (want het was een plat Eplandt hebbende wepnigh boomen.) Eyndelijcken bonden ſy hem / ſich met ſyn Muſquet booztſlepende op 't beſte dat hy konde: want hy was heel qualijcken daer aen; in 't Schip geraecht zijnde / hadde hy een groote kortſe / vergelſchapt met een raſerne / en dat 4. a 5. dagen lanck / dede niet anders als te roepen om drincken / ende men konde hem by naer ſinen doſt niet verſlaen. Hy vertelde ons daer naer / dat hy onder eenen boom geſlapen hadde vol Papegaven / welcke hy gemackelijcken met de handt konde grijpen / ende dat de Cabritten ofte Gepten hem in de nacht waren komen beruycken / maer dat hy ſich / ſijn Muſket by hem leggende / niet van ſyn plaetſe beweeght hadde: dat de hoelte van de nacht hem een wepnigh gelaeft hadt / doch dat hy genootſaecht was geweest zyn eygen water te drincken.

Toebal
van den
Cimmer-
man.

ken. Wy van dit Eylandt vertroocken zijnde / om naer dat van Marguerite te
gaen / en onder zepl wesende / zijnde heel laet op den avondt / wierden wy twee
Schepen gebaer / komende die met volle zeplen naer ons toe: En alsoo wy ons
Jacht aen 't boorsz. woeste Eylandt gesoncken hadden / hielden wy het met de
windt van hun af / ende heel naer by den anderen gekomen zijnde / begosten sy
hare Trompetten te blasen / die d'onse beantwoorden; wy ons nu om hun
t'ontfangē verbaerdigt / en alle 't Geschut uptgeset hebbende / staende om hant-
gemeen te sullen werden / wesende den windt ons gunstigh / doch een donchere
nacht zijnde / soo scheenen sy niet aen te willen komen / booz en al-eer sy verspiet
hadden wie wy waren: Ondertusschen hielden wy 't aen de windt van hun af
soo veel wy konden: eyndelijken / geduerende de ongesturmige nacht / ontsnapten
wy hun / ende liepen den geheelen nacht boozs / naer het Eylandt Marguerite,
daer wy den volgenden dagh tegens den avondt aengucken / ende 't ancher lie-
ten vallen by een kleyne Wooninge / gelegen aen de west-zijde; daer naer son-
den wy onse gewapende Boot aen landt / om die plaetse op te doen / alwaer wy
noch bueren in de hupsen bonden / doch geenige menschen daer binnen; naer-
de-mael sy op onse aankomste in 't Eylandt al gebloden waren. Wy bonden
ook een Canoe, die van de Parel-visscherij was gekomen; maer in deselbe
niet dan schelpen en geene Paerlen. Wy sonden onsen Hoogh-bootsman op
een hooghte van het Eylandt / om te sien ofte hy niets ontdecken konde / densel-
ben sagh van verre 3. a 4. Swarten, die hem vermerckende in een Hagedoorn-
bosch bloden / ende hy en konde die noyt weder vinden / hoe naerstigh hy oock
daer naer sochte; want wy wensten eenen aldaer te mogen betrappen / om ons
te doen aenwijzen / waer de Paerlen by hun gebangen wierden / 't welck op se-
kere plaetsen langhs het Eylandt is geschiedende; maer 't was onmogelijck
booz ons eenen te vinden. Den volgenden nacht hadden wy eenen harden
stom / soo dat het niet veel en scheelde ofte ons Schip soude gestooten hebben;
doch dooz grooten arbeydt 't ancher latende vallen / en 't Schip rijden latende /
soo wierden wy van dat groot gebaer verlost. 's Anderen daegs / siende dat wy
aldaer oock geen soet water konden vinden / lichten wy weder 't ancher / ende
namen onsen cours naer Cumana; 3. a 4. mijlen van daer vernamen wy een
Schip / leggende in een Kreecke ofte Inham / zijnde een Duysman / die al-
daer Zout upt de mijnen lagh te laden; sulcks is alhier in grooten ober-
bloet; aen dit geweste wierpen wy ons ancher aen de rechter zijde van 't boorsz.
Schip / en doen setten wy onse Boot upt / om aen syn boort te gaen / en van hem
te verstaen / waer wy doch soet water souden vinden. Wy elckanderen dooz het
geschut begroet hebbende / soo seyde hy: indien wy ons naer de stroom Cumana
wilden begeben / dat wy het aldaer souden bekomen / en dat wy op wegh syn
Sloep / die hy daerom derwaerts hadde gesonden / souden ontmoeten; 't welc-
ke wy deden / doch en wilden 't volck daer in (wy die tegen komende) ons in
geeniger manieren / upt groote breefe / naderen; echter en lieten wy daerom niet /
naer Cumana boozs te gaen; alwaer wy / by de Stroom komende / van verre
langhs de Kust twee Schepen ten ancher sagen leggen; maer wy en konden
van soo verre niet besichtigen wie sy waren; niet tegenstaende dese onsekerheyt /
zeplden wy ewentwel boort / naer-de-mael wy den brandt seer nosdig hadden /
en sonder deselbe niet langer konde leven. Wy de boorsz. Schepen naer by zyn-
de / soo bebonden wy dat het een een Duysch en 't andere een Engelsch Schip
was;

Ontmoet-
tinge van
Schepen.Eylandt
Marguerite.

Cumana.

Wtneem-
den doost.

Ontmoet-
tinge van
Engelsche.

Verhael
van een
Engelsch
Stuer-
man.

was; handelende 't eerste aldaer onder de handt met die van Cumana, daer haer de Spaensche onthouden / zijnde 't Engelsche Jacht aldaer gekomen om water door sijnen Admiraal te halen / die hy langhs de Kuste van Marguerite gelaten hadt. Daer dat 'er vele kanon-schooten van verwillekominge gedaen waren / quamen d'Engelsche aen ons boot / doende groote onthalinge aen onsen Engelschen Stuerman/en aen 5. a 6. andere van hun landts-volck / die wy onder d'onse hadden. Onsen Trompetter thoonden my hunnen Stuerman/en seide my / dat deselve eenige jaren te voren Stuerman op een Engelsch Schip zijnde / wesende aen de West-Indische Kuste ontrent Sint Jan de Loue (d'eerste plaetse van Indien om naer Mexico te gaen / daer hun de Spangiaerts onthouden / te dier tijt hare gestrooze byanden zijnde) hun een storm ober-gekomen was/en dat hy daer door op de kust geworpen/en alle die op 't selve Schip hun bevonden / gebleven waren / wtgenomen desen Stuerman / dat die met

swemmen aen lant gekomen was / hy hem hebbende een kleyn Zee-Compas / dat hy daer mede was gaen dwalen om te lande te rugge te mogen keeren naer de nieu-gebonde Landen: dat hy onderwegen een Indiaensche Vrouwde / daer

daer hy op quam te verlieden/ ontmoet/ en die schoone beloften/ dooz teekenen
 van haer te willen trouwen/ gedaen hadt; en dat sy sulcks geloobende/ hem daer
 op dooz de Wildernissen geleydt/ de vruchten en wortelen des Landt/ goet en
 bequaem om te eten/ getoont/ ende hem onder d' Indianen booz Vertaelster ge-
 dient hadt/ ober al boozgebende dat hy haren Man was: dat sy (naer aldus in
 2. a 3. geheele jaren meer dan 800. mijlen weegs gedwaelt en dooz 't landt ge-
 loopen te hebben/ sonder anderen troost als van dese Vrouw te ontfangen) eyn-
 delijcken aen de boozsz. nieuwe gebondene Landen gekomen waren/ hebbende
 hem alreer dooz sijn boozsz. Compas geleydt en gericht; dat sy onderweghen
 t'samen een kindt gekregen/ en aldaer een Engelsch Schip/ op de Visscherij
 leggende/ gebonden hadden/ zijnde hier ober seer verblijdt/ sich siende dooz soo
 vele gebaren geraecht; doch dat hy aen dese Engelsche sijn geheele toeval wijt-
 loopigh verhaelt hebbende/ sy hem daer op aen 't boort van hun Schip
 genomen/ en wel onthaelt hadden; maer sich daer naer schamende/ dese Indi-
 aensche Vrouw/ aldus naecht wesende/ met hem te nemen/ als mede ten an-
 dere/ dat sy sijn Vrouw was/ soo liet hy haer aen landt staen/ sonder eenigh-
 smits werck meer van haer te maken: maer dat sy (haer siende aldus van den
 genen die sy soo beminde verlaten/ om wiens wille sy wylt haer Landt en
 van de hare gegaen was/ hem soo wel geleydt en verselt hebbende/ dooz plaet-
 sen waer hy duysentmalen sonder haer doodt gesmeten soude zijn geweest) heel
 rasent was gheworden; ende naer eenigh leetwesen ober 't boozsz. gethoont te
 hebben/ haer kindt genomen/ en sulcks aen twee stukken gescheurt/ en de helfte
 daer van naer hem in de Zee geworpen hadde; willende daer mede updruc-
 ken dat 't selve sijn gedeelte was; en dat sy 't andere met haer op genade van 't ge-
 luck genomen hadde/ en vol rouwe en mistroostigheyt te rugge gekeert was.
 De Boortgesellen van dit Schip/ die desen Stuerman aen boort gehaelt had-
 den/ siende dit woede en pselijch schouspel aen/ vraeghden hem waerom hy al-
 daer dese Vrouw liet/ hy antwoorden haer dat het een Wilde was/ en dat men
 derhalven oock geen werck daer van behoeften te maken. Dit was wel eene
 groote ondancbaerheyt en boosheyt van hem. Ick 't boozsz. verstaen heb-
 bende/ soo konde ick hem qualijck/ als met afgrysen en vermaledijdinghe/
 meer aensien.

Daer dat wy den anderen wel onthaelt hadden/ gheleyden ons d' Engelsche
 om water aen 't landt te halen: Den geheelen nacht was ick oock aldaer/ om
 in de geheele Stroom mijn bekomsse tot mijnen vermake te drincken. Ick
 bulden oock de ledige Vlessen van mijn Vlesvoeder booz het toekomende. In
 de morgenstont/ al-eer wy onder zepl gingen/ quamen twee Spaensche Mesticos,
 met eene Indiaensche Vrouw van Cumana, aen ons boort/ om Paerlen te rup-
 len tegens andere koopmanschap/ doch wy en hadden niets van hun gadinge:
 licht den derhalven 't anchor en gingen onses weeghs/ heerende langhs 't geheele
 Eylandt van Marguerit, ende dat van Blanche, om dooz de Virginie wylt te ho-
 men: maer aldaer een groot Schip ten anchor siende legghen/ en konden wy
 niet oordeelen wat booz een hy was/ ofte een Engelsman ofte Spaengiaert, daer-
 om zeplden wy heel dicht by hem henen/ sonder dat wy opt eenigh mensch op
 sijnen overloop konden sien: een weynigh bozder zeplende/ wierden wy een an-
 der Schip/ een Galeasse gelijckende/ gewaer/ 't gene met sijne volle zeplen op
 ons afquam; hier op hielden wy het aen de wint soo veel als ons mogelijcken
 was;

Wonders
 baer en
 woede
 daer van
 eene In-
 diane.

Water ge-
 bonden.

Virginie.

was; doch echter waren wy baerdigh hem te ontfangen: maer de nacht ons overvallende/ ſp hy ons gekomen zijnde/ als wy nu vernemen met hen hantgemeen te werden/ ſtack 't groote Schip/ 't gene wy aen landt op anchor gelaten hadden/ bueren op/ 't welcke oorſake was dat dit ons weder verliet. Daer naer hielden wy het den geheelen nacht langhs Portorico, ende den volgenden dagh tegens den avondt zeyden wy verby het geheele Eylandt. Wy/ ons ſien- de met het aenbreken van den dagh dooz-geraecht/ waren in groote vzeughde; alſoo wy nu in volle Zee gekomen waren/ ſoo ſetten wy onſen cours ontrent naer de hooghte van het Eylandt Bermude: Eenigen tijdt hier ontrent geveest hebbende/ ſonder eenigen weg te ſpoede/ vermits het ſtil weeder ende een groote kalmte was/ ſoo overſagen wy ons groot; en ſulchs heel weynig bebindende/ wierden wy genootſaecht 't ſelve te verdeelen; en in deſen viel my booz mijn hooft ontrent 8. a 10. ponden te deel/ zijnde alreets byna geheel bedorven; maer alſoo ick vele Papegaeyen te voeden hadt/ ſoo en wiſt ick niet/ hoe ick het beſt aenſtellen ſoude/ naer- de- mael die beſten ſeer gulſigh zijn: eyndelijcken beſloot ick de meeft-verſlindenſte te dooden/ ſoo ick dede/ ick liet die braden/ en at die op/ eer het beſchuyt my meerder quam t'ontbreken. Ondertuſſchen/ ſiende dat de wint ons niet en wilde dienen/ hielden wy raedt/ ende beſlooten in deſelbe/ dat/ indien deſen tegenspoedigen tijdt noch langer mocht komen te dueren/ wy het lot ſouden werpen/ om te weten wie ſijn metgeſel ſoude komen te eten. Binnen ons boozt hadden wy 3. a 4. Indianen, en deſe ſouden bukten alle twiſſel d'eerſte aengehouden hebben: maer in deſe verſlagentheydt zijnde/ geliefde de goetheyt Godts ons te beſoecken/ ende te begenadigen met eenen goeden windt/ den welcken ons bracht tot aen het Eylandt Flores, een der Aſores ofte Vlaemſche Eylanden: alhier namen wy een weynigh verberſchinge; doch naer ons wenſchen aldaer niet komende bekomen/ zeyden wy d'wers naer de Kuſt/ verwachtende den wint: en alſoo die des nachts goet quam te werden/ verlieten wy 't ſelve Eylandt/ ende namen onſen cours naer Cancale in Bretagne, alwaer wy/ den Alderhooghten 3p lof en danck/ den 15. Auguſti/ geluckelijcken aenquamen.

Portorico.

Wierſte
Raedt.

Eynde van het tweede Boeck.

D E R.

DERDE BOECK

Der Reyſen van

JAN MOCQUET,

Naer Marocco, en andere plaetsen van
Afrika.

Derepse hy my 't jaer te booren in de West-Indien gedaen / hadde in my een soo grooten lust gelaten om boorts het oberige des werelts te besien / dat ick besloot naer d'Ooft-Indien te gaen / indien ick daer toe bequame gelegentheyt mocht komen te vinden. Ten dien eynde vertroock ick dan van Parijs, en nam mijnen wegh recht naer Bretagne, ende ginck aldaer t'scheep tot S. Lezer (S. Nazare) in een Schip van Poligain, in het welcke in alles niet meer als 20. personen waren. In 't begin van onse reyse wierden wy soodanigh door tegenwinden bestreden / dat wy genootsaecht waren te moeten verballen op de Kuste van Galicie, beneden de Caep de Vere. Aldaer eenigen tijdt verbleven hebbende / staken wy weder in Zee / ende quamen tot Lisbon, juist als men aldaer vzeughde ende genoegh te bedreef / ober de geboorte van een der kinderen des Konincks van Spaengien; 't welcke heel destigh om sien was. Want naer dat de loop der Stieren lange geduert had (volgens haer maniere van tijdhorzinge) waer door veel Paerden 't ingewandt uytgerucht / ende menighe Ridders ter aerde geworpen waren / wiert eenen Stier met Petarts, of Duerballen / omhangen; doch 't getal derselver was soo groot / dat hy onder het gewichte daer van nederviel / derhalven sy gedwongen wierden eenen grooten en stercken Os te moeten gaen soecken / om die te doen dragen; ende eventwel boogh dien noch onder soo swaeren last. Dese Petarts, ofte Duerballen / waren aen malkanderen gehecht / makende te samen een groot deksel / 't geen het geheele lichaem van den Os bedeckten; daer-en-boven waren daer noch andere aen sijne hoozens gehecht. Het Feest ge-eyndighet wesende / wierde het buer in dese Duerballen gesteken / en als doen soude men gesepdt hebben dat den Os in de lucht bloogh door dusdanigen geweld / ende dat het geraes een donder gelijk was geweest: want 10. duysent musketten en souden geen meer geluyt gemaecht hebben als dit dede / alsoo elcken Duerbal / den een naer den anderen / afgingh / en dat den Os geheel gerooft wierdt. Ick verbleef eenigen tijdt te Lisbon, op de hope die ick hadt / gelijck ick gesepdt hebbe / van naer Ooft-Indien te sullen gaen / soo de Vloote dat jaer daer na toe gegaen hadde: maer als sy nu baerdigh was om uyt te loopen / quam de Hollandtsche Vloote sich ontrent de palen van Lisbon leggen / ende verbleef aldaer langen tijdt naer de voorsz. Vloote te wachten: maer de Portugeesen en waren soo onbedacht niet van uyt te loopen. Doch als nader handt Don Louijs Tayardo, Opper-bevelhebber van de Vloote / vernam dat de

Vzeughde.
reckeren
te Lisbon.Hollantsche
Scheep-
vloot naer
Lisbon.

Hollanders vertroocken waren/ ruſte hy een Vloot toe van 35. zeplen/ om hem te volgen/ een weynigh verre in zee gekomen zijnde/ ſondt hy een kleyn Scheepken/ vooz deſen genaemt gewoeſt de Parel, en genomen van die van Rochelle, vooz hem wyt/ om d'andere op te doen: doch dit Scheepken de Hollanders ontmoetende/ wiert vooz deſelbe genomen/ende alſoo keerden d'andere weder naer de Haven van Liſbon, ſonder perwes wyt te richten. Deſe gelegentheydt dugt verlozen hebbende om datmael naer Ooft-Indien te gaen/ beſloot ich naer Barbaryen te reysen/ en ten dien eynde gingh ich te ſcheep tot Caſcas, in een Schip van Capiteyn Poulet van Rochelle.

Reys naer Barbaryen. Wy liepen Zuid-weſt-waerts aen/ende zeplden verby Azamor, omtrent de Stadt Lions, zijnde een verwoeſte plaetſe/ hebbende noch heele hooge torens. Saffy. Vijf dagen daer naer/ quamen wy aen de rede van Saffy; daer ich eenigen tijt verbleef/ ſonder aen lant te gaen: maer Cidi Hamet, Talbe, ofte Secretaris vanden Almahalle. Koningh van Marocco, Muley Boufairs, tot Saffy gekomen zijnde/ met ſijne Almahalle, of kleyne Krijghs-macht/ om herwaerts te geleiden de Caravane die van Marocco quam/ en weder te rugge te geleiden de andere die derwaerts gingh/ wierde alhier ſieck; en verſtaen hebbende dat wy eenen Tabibe, of Geneesmeester in ons Schip hadden/ ſondt hy eenige Mooren om my te halen; ich gingh met haer aen landt/ ſonder te recht te weten wat hy van my begeerde/ aldaer aen de Haven komende/ vout ich deſen Cidi Hamet met veel Mooren aen de mueren van 't Kaſteel geſeten/ hy my ſiende/ ſtondt dadelijcken op/ nam my by de handt en leyde my in ſijn Leger-plaetſe/ buyten Saffy, in ſijne Tente/ die ſeer heerlijck en met ſchoone Figueren geboorduert was/ op ſijn Moorſch. Aldaer dede hy een Jode komen/ om ons vooz Tolck te mogen dienen in de Gemeſche ſprake ('t welcke bedorven Spaens ofte Portugees is) die my kundigh was: my het verhael van ſijne ſieckte gedaen hebbende/ beſloot ich 't gene my tot ſijn geneſingh het beſte dachte/ende ten dien eynde keerden ich naer 't boort van ons Schip/ om eenige daer toe dienende Kruyden te gaen halen. Om kort te maken ich Purgeerde hem ſoo/ dat ich hem van anderen dede quijt worden eenigh goetje als kleyne Serpenten; 't welcke my ſeer verwonderde/ want het waren heel groote/ breede ende lange wormen/ ende ſoodanige dat men qualijcken ſich ſoo buyle ende ſchrickelijcke dinghen ſoude kunnen inbeelden in 't lichaem van een Menſch te zijn: naer 't ſelbe wiert hy weer heel wel te paſſe/ en wy waren groote vrienden/ hy ende ſijne Alcayden deden my het beſte onthael van de werelt. Hy gaf my een paert om met hem naer Marocco te moghen reysen/ ende liet my langhs den wegh ſeer goede ciere aendoen.

Adouars. Aldus vertroocken wy van Saffy om naer Marocco te gaen/ ende ſloeghen de Almahalle, ofte de kleyne Krijghs-macht/ by de Adouars, ofte de Tanten der Arabiers neder/ ende gingen derwaerts om met haer de Mooren hare Vrienden te ſien. Deſe Arabiers deden ons in haer Tanten komen/ daer na ſpreyden ſy vooz ons heel dicke en hazyachtige Tapyten op der aerde neder/ om op te ſitten/ ende lieten melck van Hemels komen om te drincken/ met ich en weet niet wat al vooz andere dinghen meer. Daer het boortz. vertroocken wy op den avondt weder naer de Leger-plaets der Mooren, die niet heel verre van daer en was. 's Anderen daegs braken wy onſe Tanten op/ en leyden de Krijghs-macht naer Duquale. Duquale, alwaer water was. De Arabiers hebben aldaer vele wijde ende diepe kuylen gemaecte/ die ſy Matamores noemt/ ſo dat het heel verbaerlijck is daer in naer

naer derselver grondt te sien / dese zijn by hun gemaect / om water daer in te binden : in sommige was water en in andere weder niet ; ende dese Arabiers komen aldaer water soeken / van meer als vier ofte vijf mijlen weeghs daer in't ronde : van Duquele komen sy met hare Kiemels / die dit water in Oudres of Cepten-bellen laden : ende als sy nu hare Kiozen ingesamelt hebben / hze- ken sy haer Adouars, of Tenten weder op / ende gaen naer eenig ander heel ver- de daer van daen gelegen geweest / latende dese aerde een langen tijdt onbehou- rusten : en daer naer keeren sy eens wederom alhier / ladende sy hare Hupfen / Hupfraedt / Broutaen ende Kinderen op hare Kiemels / als d'oude Nomaden, en hedendaeghsche Tartarische Horden doen / ende trecken alle met benden van Cabilles, ofte Geslachten op, en soo men een uit hare Geslachten komt te staen / soo houden sy daer ober haer al t'samen verongelijkt / ende wyzecken oock gelij- kelijcken van stonden aen het selve gelede leet . Daer zijn van dese Cabilles die sich tot een boegen / om den oorlogh andere Cabillen aen te doen / die van ha- re hzunden niet en zijn : en dese sullen sonderwijlen meer dan 12000. van een Ca- bille ofte Maeghschap wesen : want sy trouwen onder een / de Richten en Re- ben niet malkanderen / ende verbedigen den anderen als voorsz. d'Alderoud- ste en wijsste onder haer / maken sy tot hun Hooft / ende gehoozsamen hem in al- les / ende ober al / gelijck als haer eygen Vader / en dat met een wonderlij- ke eerbiedigheyt / soo als ick hebbe gesien in den Alcayde Abdalis, Hooftman een deser Cabillen, die ons van Marocco tot Saffy ghelepde / om te beletten dat die van sijne Cabille ons geenige oberlast souden aendoen : want hy had ons op sijn Hooft in bewaringhe genomen / hebbende het alsoo aen den Koningh van Marocco belooft / te meer dewijle de sijne een goet ghedeelte des weeghs / van Marocco tot Saffy, in hadden.

Arabiers
en haer
manier
van leuen.

Om weder tot onse reyse te komen / den morgen gekomen zijnde / hzaken wy onse Tenten op / ende terwijlen de Kiemels geladen wierden / oeffenden de Moor- sche ende Arabiersche Ridders haer met de Lantie. Onder anderen was daer eenen jongen Alcayde, die sijn loop met sijn Lantie op my nam / my in sijn spraech toeroepende / Bara, bara, aben Serani, dat soo veel te seggen is / Wacht u Soon eens Christens, ick stack daer op mijn paert met spoozen / 't gene een heel snel / doch schrickachtig / barbaris Paert was / en hebbende twee Pistoolen aen de knoop van mijn Zadel / liep ick desen Ridder te gemoete ; maer mijn paert heel hart van gebit zijnde / soo scheelde het seer wepnigh ofte ick soude my in de grondt van dese boorzepde Matamoren, ofte groote Water-grachten / geworpen hebben / want gemeenlijck de monden van deselve / die seer vele zijn / bedecht legghen onder de krupden : maer my bykans op de kant van eene siende / mijn Paert / om sich te redden / daer ober willende springen ('t welcke het niet soude hebben konnen doen / sonder ons beyde om hals te brengen / vermits de wijsde van dese gracht) hielt ick het soo van passe op / dat / soo den Alcayde, die sich met my oeffende / sich selve oock niet opgehouden hadde / my soo na by dese diepte siende / ick sonder twijffel daer in gevallen / ende noyt daer geheel weder wyt ge- komen soude hebben ; aengesien derselver grootte ende schrickelijcke diepte. My wylt dit gebaer verlost siende / loofde ick Godt / ende reedt daer soo verre af als my mogelijk was / latende dese Mooren sich teghen den anderen met de Lantie oeffenen / ende gingh aen een zijde / om dat ick niet en wiste de plaetsen deser Matamoren, als sy deden / en die soo gebaerlijck waren booz die deselve niet en

en weten. Naer het voozsz. reden top den geheelen dagh vast voozt / ende leden uptnemende hette / tot aen den avondt / toen wy onse Tenten stelden aen een stilstaende water / daer alle dese Arabiers hun in wierpen om haer te wasschen ende te verfrisschen : dat my by moeyde / dooz dien ick groote lust hadde om van dit water te drincken / en hoe beroert ende buyl het oock was / ja selfs een wepnigh zoutachtig / wierde ick eventwel gedwoongen daer van te moeten drincken. Wy stelden ons dan in dese woestijne neder / ende vertroocken 's anderen daeghs heel vzoegh weder van daer / reysende den geheelen dagh dooz de aldergrootste hitte van de Son / als het in dese dooze ende verbande velden mogelijk was / van wegen de warme winden / die soodanigh waepden dat sy ons by naer van dooze deden sterben : ten laetsten quamen wy in een Wildernisse daer men heel verre water most gaen soecken. Doch aldaer waren Adouïars der Arabiers, die ons aen eenige verberschingen van water ende kemels-melch hielpen / die niet seer soet en is / maer van eene heel vzeemde smake vooz die daer aen niet gewent en zijn : echter doet de noodt alles goet vinden / soo als ick dickwils in mijn reysen besocht hebbe.

Wildernissen son-
der water.

's Anderen daeghs morgens / onsen wegh borderende / wierden wy veel Arabiers, met hare kemelen met koozen geladen / gewaer / die haer met ons quamen verboegen / om naer Marocco te gaen. Wy ontmoeten oock vele Arabiers, alle te paerde met hare Lancien / de welcke quamen om haren Chec Abdafis te groeten / ende andere hare vrienden die in onse troep waren. Ick sagh haer met een groote ootmoet de handen van haren Generael Abdafis komen kussen / die sy eenen heel langen tijdt gelepden.

Chec
Abdafis.

Wat my aengaet / ick gingh altijd in haer geselschap / latende de andere Troepen achter / vermits de begeerte die ick hadde haer te volgen / om somwijlen wat waters van de Arabiers, haer vrienden / te mogen krijgen ; die wy in eenige blakiten van dese Wildernissen neergeslagen bonden. Want wy gingen al geduerigh voozt / met sulck een uptnemende hitte / dat ick niet eens dooze mijn ooghen om hoogh slaen. Aldus reysende ontmoeten wy onder eenen bergh / eenighe Arabische Harders / die hare kudden Schapen / Gepten ende kemels hoeden ; tot dese gingen een getal onser Kuyters / om van hun te weten / waer wy water souden mogen vinden : maer sy niet komende of willende ons sulcks aenwijzen / was eenen onder dese Arabiers (ons op den wegh teghen gekomen zijnde) soo kloekmoedig / dat hy den stock een deser Harders af eyschte / deselve in sijn handen hebbende gekregen / begoft hy daer mede op dese arme Lieden met sulcken geweld te slaen / dat het my grootelijcs tot medelijden be- weeghde / hoewel ick echter grooten doozst hadde. Dese straffe onthalinge niette-min was oorzake / dat dese Harders ons wesen waer haer Adouïars waren / te weten ontrent een mijle daer van daen / derwaerts met groote blijt naer toe rijdende / bonden wy aldaer een van dese Arabiers, die verre van daer in een Gepte-bel water was wesen halen: Dit water was heel zout en warm ; doch evenwel vielen alle dese Kuyters daer op aen / doch het was heel wepnigh / vooz soo vele Personen. Ick verkreegh echter soo veel dooz gelt / dat ick eenige druppelen kreegh van een Arabier van dese Tenten / daer wy naer toe gereden waren. Het scheen inder waerheyt dat men het leven aen dese arme Lieden ontrock / als men haer het water ontnam / 't gene sy soo verre gingen soecken / ende ten anderen in de tijdt van dese groote hitte bindt men aldaer oock qualick wa-

Diere ge-
hofte wa-
teren.

water / want al haer Matamoren als dan verdrooght zijn.

Naer dat wy ons een weynigh verberst hadden / gingen wy ons weder by het Leger van de Almahalle verboeghen / ende sloegen ons dicht by de Ribiëre de Tensif neder / een kleyn dagh-repse van Marocco zijnde. Aldaer laefden wy ons een weynigh met dit water ; hoe-wel het heel warm was. Alle de landen van dat Landt aldaer zijn vaste landen / een deel goet / een deel quaet / maer meest onbebout ; uptgesondert die dicht by eenige wateren zijn / die bebouten sy. Dese Ribiëre Tensif lebert upt de uptnemmenste Voozens van de werelt / zijnde die kleyn ende heel roodt van vis / maer van een goede smake / en tot Marocco heel seer geacht.

's Anderen daegs smorgens / een weynigh boort gereden hebbende / ontdeckten wy Marocco in een groot veldt / ende 't schijnt dat dese Stadt dicht by den Bergh Atlas leght / hoewel die noch wel seve mijlen daer van daen geleghen is. Op onsen wegh vonden en ontmoeten wy sommighe Christenen , 't welcke wy den zijn die aldaer handelen ; Dese wanneer sy verstaen dat 'er eenige andere Christenen met de Casile komen / verheugen haer daer ober seer / die op den wege te mogen ontmoeten : dese brachten met haer mede eenen kleynen Muyl-ezel / geladen met lijstocht. Het meeste gedeelte der Christenen deser Casile , waren Engelsche gevangenen / met pferen aen de voeten / tot Saffy aengehouden om eenen Alcaydes wille / genaemt Abdelacintee , die een Portugees van gheboorte / doch een verloochent Christen , en om sijn bequaemheyt en kloekheyt / by him bevel ober de Casilen , die van Marocco naer Saffy keeren / gegeven was / hebbende hy omtrent de 500. Soldaten onder sijn gebiedt. Dit gheschiede by toeval aldus : Seheren Antonius van Saldaigne en Pieter Cezar , Portugeesche Edel-luyden / te Tanger in Africa gevanghen genomen / wierden naer Marocco gebracht / en hadden aldaer 13. ofte 14. jaren alsoo gheweest / totter tijdt dat sy verlost wierden / door het toedoen van den Heer de l'Isle , Arts ofte Geneesmeester / doen ter tijdt boort Gesandt van onsen Koninck aldaer leggende. Dese twee Portugeesen in bysheydt wederkerende / soo hadde desen Alcayde Abdelacintee met haer gehandelt / om sich selve mede te redden met het eygen Schip waer in sy haer souden begeben ; ten dien eynde ginch hy sijne Amahalle neder slaen / by die plaetsen daer men gewoon is 't water te gaen halen boort de Sche-pen / by het Hoofst van Cantin : aldaer een nacht zijnde / seide hy tot sijn volck / dat hy een Moor doen konnen hadt / met dewelcke hy geneghen was in 't beson-der en heymelijck te spreken / wat verre van de Leger-plaetse / ende nam oock niet meer met hem als een van sijne Slaven : dicht by de Zee gekomen weseude / schoot hy een Pueroer af ; 't welcke het teycken was / dat hy aen die van het Schip gegeven hadde : soo dra die nu dit buer sagen / quam het volck van het Schip / 't welcke achter een doornen-hegge verborren lagh / him van hem versekieren / verboerden en brachten hem in haer Schip / waer door hy sich alsoo redde : de Slaef ontbluchte het naer de Almahalle , om de gevangen neminghe van sijn Meester te verhalen / daer een pegelijck wel van verwondert was / ende soo keerden sy alle weder naer Saffy. Maer naer-de-mael het volck van een engelsche Boot op de selfde tijdt te lande gekomen waren / om eenighe dingen die sy noodigh hadden te halen / soo wierden die vast gehouden / ende in pferen gestooten / gelijk ik deselve in 't Kasteel van Saffy sagh in heel armen staet / ende die zedert alsoo naer Marocco gebracht waren / waer de kooplieden boort haer.

De stroom
Tensif.

Bergh
Atlas.

Abdalan-
cintee ende
tegen hem
gebeurde.

't Hoofst
van Can-
tin.

Alldae
hant vande
waer en
geboort

haer betaelden 't en weet niet hoe veel oncen Goudt / 't welcke ten naesten by het los-gelt van den Alcayde Abdalacinte was / die het ontkomen waer. Want dese Koningen aldaer en willen niets verliesen / zijnde de gewoonte te Marocco, dat soo een Slaef komt wech te loopen / alle de andere t'samen sulchs moeten betalen / blijvende den een booz den anderen bozge / om hy / sonder pferen aen de beenen / dooz de Stadt te gaen / 't welcke ten opsichte van de arme te verstaen is : Want wat de rijke belanght / deselve zijn gestelt in de Sifaine, 't welcke het groote Gebangen-huys des Koninghs is / daer sy wel belwaert worden / even als dese twee Portugeesche Edellieden waren / daer van ick gesproken hebbe.

Ontkom-
ste te Ma-
rocco.

Om te komen tot de Christenen van Marocco, die ons tegen quamen / deselve onthaelden ons wel / in een Cunn / langhs een loopent water / twee ofte drie mijlen van Marocco gelegen. D'Almahalle quam desen dagh niet in Marocco ; maer ick liet deselve daer sy haer nedergeflaghen had / ende ick ginck in de Stadt slapen in een Christen huys / betalende albooren mijne inkomste aen den Talbe ofte Hof-schryver. Soo dya ick nu ingekomen was / en liet ick niet naer den Arts ofte Genees-meester / den Heer l'Isle te gaen besoecken / die in een schoon huys / in de Joodtsche wijcke / gehuys-best was. De Heer de l'Isle hadde ober lange al by de Koninck van Marocco, als Gesant van onsen Koninck / gelegen ; en was zedert den Heer Huybert, Arts, ofte Genees-meester van onsen Koninck daer oock gesonden / om den booznoemden Heer l'Isle te verlossen ; doch waren beyde al weder naer Vranckrijk geweest / maer den Heer l'Isle was al hier weder te rugge gekeert. De Heer Huybert was omtrent een jaer tot Marocco, en bekleeden aldaer het Ampt van Arts, ofte Genees-meester / by den Koninck ; alhier sijn booznaemste ooghtwit / 't gene hem tot dese reyse beweegt hadde / voltreckende / leerde hy soo wel d'Arabische sprake / dat hy daer in zedert heel gaewo wierde / soo als hy in sijn leven daer van openbare ende Konincklijcke bedieninge te Parijs, met groote vermaertheydt / gedaen heeft : sich ver- noegende upt dese Landen te trecken / meer geladen met wetenschap ende Arabische boecken / als met rijckdommen ende andere gelegentheden / daer de Heer l'Isle weder geluckiger dan hy in was.

Wijck van
de Ioden te
Marocco.

In de Joodtsche Wijck dan gegaen zijnde / wierde ick aldaer dooz een Jode geleydt / die my booz eenige Realen bedroogh / my valschelijck doende verstaen / dat men eenigh recht moeste betalen aen de poozte van de plaetse / als men daer in wilde gaen / ende inder daet dede hy eenige tot my komen / die my sulchs quamen af-cyffchen / ende ick moeste haer vernoeghen. Dese Joodtsche Wijcke is meer dan een groote mijle van het Tol-huys / daer de Christenen woonen / ende dicke by des Koninghs Hof ; ende is als een Stadt besonder / omringht met goede muizen / ende daer en is niet meer dan een poozte / die dooz de Mooren bewaert wert / en is bykans soo groot als Meaux : aldaer woonen de Ioden, meer dan 4000 in getalle / ende betalen schattingen : alhier zijn oock sommige Christenen : ende daer woonen oock de Gefanten ende Ambassadeurs van Wytheemsche Princken. Wat de Christenen belanght / die drijven daer koophandel eben als anderen / ende woonen in het Tol-huys.

Beschry-
vinge van
de Stadt
Marocco.

De Stadt van Marocco is heel groot / ja heel grooter als 't ghene men tot Parijs de Stadt noemt ; is heel volckrijck / bestaende in 3. of 400000. inwoonders / van alderhande Godts-dienst ; en daer zijn soodanige straten / daer men /

om

om de groote menighte der menschen/ byna niet en kan doorkomen. Het meeste deel der gemeene Hupsen aldaer zijn laegh/ kleyn en slecht gebout/ van aerde ende kalk: maer de Hupsen van de Alcaydes, Heeren en Personen van aensien/ deselve zijn groot en hoogh/ van steen gebout/ en met mueren omringht/ hebbende in't midden een hoogen Toorn om sich daer op te kunnen verkoelen/ ende daer in sijn vele kleyne vensters ende lucht-gaten: het bovenste der hupsen is plat ende met een verhevenheyt rondtom. Het Hof des Konincks is van kleyne steenen gebout/ als van aen malkanderen geboegde stucken/ zijnde daer aen oock vele marmere Platen/ Fonteynen/ en andere vercierselen. Hare Kercken zijn in grooten getale/ van Marmer-steen gebout/ ende met loot bedeckt/ als Dom-kercken. Op de Marchten zijn groote Hallen ofte verkwelfsels/ daer de kooplieden haer onder onthouden; ende onder anderen die gene die de Alehec ofte kleederen verkoopen/ als Aptzagers ofte Oude-kleer-verkoopers. Daer zijn oock sommige vergaderinghen waer in sy hare Wet onderwijffen. Dooz de Stadt van Marocco loopen geene Stroomen ofte Rivieren/ maer daer zijn menighte van grachten ende gooten onder de aerde/ om de wateren te leyden die in oberbloet van de Bergen van Athlas komen/ soo upt bronnen Wateren. als upt gesmolten snee: ende sy doen dese wateren herwaerts en derwaerts/ tot gerief van hare Cupnen ende Fonteynen/ loopen. Sy hebben oock Putten ende Keghen-backen. Sy dienen haer behendigh van dese wateren/ om haer Landen ende Cupnen daer mede te bebochtigen. Bupten de Stadt/ dooz het Landt daer in't ronde/ zijn menigte Cupnen ende Lust-hoben/ met alderhande vruchten ende Wjngaerden/ met Wateren: hebbende een kleyne Wooningh in deselve om hun in te gaen verlusten: aldaer houden sy sommige Slaven toe om in te werken. Al het Landt aldaer is goet ende vruchtbaer/ men en hoeft het bykans niet meer als maer open te krabben/ ende het zaet komt terstondt doozt. De Stadt heeft aen alle kanten Berghen/ behalven aen de zijde daer men van Saffy komt/ daer heeft die vlachten. Daer zijn de Bergen de Draz/ naer Lybien toe gelegen/ van waer de goede Dadelen komen. Daer zijn geen boomen op het veldt/ dan eenige Palm-boomen. Alle hun boomen zijn in de Cupnen/ die als onse Lust-hoben zijn.

Wat het Gerecht aldaer belanght/ daer en is niet meer dan eenen Rechter Gerecht. in Marocco, die sy Haquin noemen/ die goet en hozt recht is doende/ dickwoils op de heeter daet selber/ ende heeft altijt sijn Citeres, ofte Bedienaers te voet/ gewapent met stocken/ ende met Alfanges ofte Zabels/ by hem; ende als het noodigh sy/ wanneer hem eenige misdaedt klaer is blijckende/ laet hy het hooft op de plaetse afhouwen/ want die berongelijcht zijn roepen quouac, quouac, dat is te seggen/ dooz hulpe van den Koning eyschen wy recht. Den Koningh boven sijn gewooneijche Schattingen/ die hy hier en daer dooz het Landt/ by sijne Lijfwachten/ in de Bergen van Atlas, gewapender-handt laet ophalen/ neemt noch daer-en-boven de chienden van alle koopmanschappen/ die daer geschieden. De Vrouwen van aensien in Marocco, ende die selden uptgaen/ zijn reder Vrouwen lijcken schoon en blanch/ de andere zijn geelachtiger ende bruynder. Ider man aldaer heeft 2. ofte 3. Vrouwen/ ende soo veel Vpsitten als sy kunnen de kost verschaffen; aen dese Vpsitten geven sy een seker somme daegs/ te weten 2. a 3. Tomins, om van te leven/ doende elcken Tomin eenen halben Reael. Den Koninck heeft vier getroude Vrouwen/ ende Vpsitten sonder tal/ die hy in het Hof

Hof afgeſloten hout : ende als hy vermaecht daer hy nemen wilt / doet hy die alle naecht voor hem komen baden/ en daer naer kiest hy die uyt / die hem beſt behaeght / om hy te ſlapen. De Mooren hebben wepnigh Hups-raedt hy haer / niet dan eenige Alcatifs, ofte Tapijten, op welke ſy eten en ſlapen; en hebben oock eenige dechſels. Slapende leggen ſy heel laegh/ en wepnige hebben kooſen ende linnen; doch de Ioden hebben Bedden als wy-luyden.

Mont-
koſten.

Wat de Mondt-koſten aengaet / deſelbe zijn heel goet/ ende goede koop/ ende de alles/ het zy Vleſch/ Viſch/ Vruchten / en andere eetbare dingen / worden hy het gewicht en de pondt verkocht. Het Vleſch dat daer is / zijn Offen/ Hamels/ Gebogelte / Wilt-braedt; en van 't gebergte komt ſommige Viſch/ als upnemende Woorzeng; deſelbe kommen van de Bergen Atlas, ende van de Riviere de Tenſif. De Wijnen zijn daer upnemende ende wonderliche ſterck/ doch en drincken de Mooren deſelbe niet / maer eten wel de druppen daer van. Wanneer een Moor hy een lode, ofte Chriſten, die Wijn verkoopt / ſich droncken gedroncken heeft/ ſoo komt den Rechter/ ende laet alle de Wijn-glaſen/ die van aerde zijn / aen ſtucken breeken / ende beſlaet noch den Weerdt daer-en-boven in een goede Auanie, ofte gelt-boete. Ich ſal my vernoegen dit wepnigh geſepdt te hebben / en vele andere dingen/ die ich van deſe Stadt ende 't Landt van Marocco ſoude kunnen verhalen/ verby gaen; dewijle die aen een pegelijck genoegh bekend zijn. Doch alleen ſal ich noch maer daer hy voeghen / dat ontrent ſes mijlen van Marocco, by den Bergh Atlas, een Stadt is/ genaemt Angoumet, daer men noch vele verballene gebouwen/ op ſijn Romeyns, met oude letters / half verſleten / ſiet : zijnde de Stadt kleyn ende ſeer verwoeft. De Mooren houden dat daer een Heplige Perſoon der Ouden begraven leydt/ ende daerom en willen ſy de Chriſtenen daer niet laten ingaen. En in de Bergen van Atlas zijn oock ſekere Volcheren/ die ſy Brebbes noemen / die haer de wanghen/ op de maniere van een kruys/ opſnijden/ ende een ſprake beſonder hebben / anders dan d'Arabiers. Deſe onthouden haer ſterck in dit Geberghte : betalen oock ſchattinge aen den Koninck van Marocco, den welken daer toe Krijghsbolck derwaerts ſendt/ die af te halen. Het ſchijnt deſe Volcheren overblijvers der oude Africanen zijn/ die Inwoonders van het landt zijn geweest/ eer de Sazarijnſche Arabiers aldaer gekomen zijn / die haer daerom in ſekerheyt afgeſondert gehouden hebben / en oock eenighſints Chriſtenen zijn geweest; maer dat den ommegangh ende heerſchinge der Arabiers haer zedert bedorven heeft.

Angoumet

Brebbes.

Oorlogh
tuffchen
de Cherifs
van Ma-
rocco.

Vorders als ich te Marocco quam / was den Staet van 't Landt aldus : Muley Boufairs, als doen Koninck van Marocco, een der Zonen van Muley Hamet, wierde den oorlogh aengedaen van ſijnen Broeder Muley Chec, van Muley Abdalla, ſijn Nebe/ ende van Muley Zidan ſijn andere Broeder. Want deſe drie Broeders te ſamen/ boerden eenen woerden oorlogh om het Koninckrijcke van Marocco; doch deſen Muley Boufairs ſich geheel op ſijnen Baſſa Ioda verlatende/ en dede daerom ſijn ſaken te beter niet. Want Muley Abdalla, Zonne van Muley Chec, Koninck van Fez, won eenen belt-flagh van ſijnen Oom Boufairs, die ſich inder nacht in 't Geberghte van Atlas, in het hups van den Alcayde Afur, begaf/ 't welck een heel ſterck Kasteel is : doch de Brebbes ſetten hem af/ en deden hem groote moeyten aen / eer hy aldaer konde komen; van hier ſondt hy daer naer ſijne meest begunſtigden Alcayden weder te rugge/ om ſijne Vrouwen en Dochters af te halen ende in ſekerthepdt te geleiden; maer deſe

dese / sijnen geheelen Schat met haer mede brengende / wierden booz den dagh by Angoumet afgeset / op een plaets / daer sy gebleven waren om een weynigh van hare vermoepthepd des weghs te rusten. De Brebbs leefden met dese Vrouwen ende Dochters naer haer welgeballen / en lepden een Dochter tot Muley Abdalla, om dat hy haer ter Vrouwe begeerde / schoon sy sijn Richte was. De Alcaiden, gelepders van dese Vrouwen / haer afgeset siende / ende sonder eenige middel om haer verlies weder te krijghen / begaben haer t'harer behoudenis in een Aloy, ofte Kercke / onder de alforme, ofte bescherminghe / van een Heilige Marabou: maer Muley Abdalla sulcks bericht zijnde / liet haer met de Marabou selbe halen; doch die hadt hem / Abdalla, sonder ophouden dat hy haer 't leven wilde laten / 't gene hy beloofde: echter / al-er hy in sijn Michouart, ofte Paleys / keerden / liet hy haer alle onthoofden; welcke hooft den hy aen sijn Vader naer Fez toe sont / die 't boozsz. verstaende / sulcx gantsch niet goet en vondt / om dat hy de Marabou bedroogen hadt. Siet daer den stant der saken van dese Dorsen.

Trouwe
d t Afrika-
nen.

Eens op een dagh dooz de Alcasave gaende / 't welck het Hups des Konings is / sag ik een Geschut van metael / van een wonderlijke groote en verwonderde my ober de grootheid van sijn gewicht; doch my wierde geseyt / dat het gemaakt was geworden booz een sekeren hoogh begunstighden Alcaide, die een Koningh van Marocco had willen verraden / en dat hy de verraderpe selfs ontdeckt hadde dooz de middel van een sijner eygen brieven; dat den Koningh hier ober op een dagh / sonder pets te laten blijcken / vzaeghs-gewijse desen Alcaide boozge- stelt hadt: Indien een dienaer van sijn Meester seer bemint wiert, en dat die den sel- ven evenwel socht te dooden, wat een soodanigē doch wel mochte verdient hebben dat den Alcaide daer op geantwoort hadt: In een grof Geschut ghesteken, en daer uyt als een kloot geschooten te werden; Dat den Koningh hem hier op weder geseyt hadde: Ghy hebt sulcks dan verdient; en hadde hem daer op boozs den brief / met sijn eygen handt geschreben / verthoont / blijvende den anderen hier ober heel verbaest staen: ende hadde toen den Koningh dit grof Geschut doen maken / latende den Alcaide daer in steken / en toen alsoo af-schieten / volgens 't oordeel van sijn eygen mont / ende de verdiensten sijner verraderpe.

Straf
ober een
verradre.

In de Stadt van Marocco is een groot getal ghevangene Christenen, soo Mannen als Vrouwen / die men aldaer van alle kanten uyt Barbaryen te hoope brenght. Het gebeurde op sekeren dagh / dat eene Christene Vrouws-persone / Slavinne zijnde in een der grootste Hupsen van die Stadt / een Dochter van het selve hups soodanig in de Wet Iesu onderwees / haer heymelijck 't Christen geloobe leerende / dat sy haer soo vast de Wet van den waren Godt in haer verstant druckten / dat het niet mogelijcken booz d'andere was haer pets van den Alcoran ofte Mahometaensche Wet te kommen leeren; ja sy hielt haer soo vast aen den Godtsdienst der Slavinne, dat sy geensints in de Heydensche Kercke wilde gaen. Den Koningh daer van verwitticht zijnde / dede dese Neophyte booz hem komen / ende dregden haer / dat / indien sy de Wet der Christenen niet en quam te laten baren / hy haer soude doen dooden; doch sy sulcks gehoort hebbende / antwoorde seer kloekmoediglycke daer op / dat sy naer de doode niet en vzaeghden / en dat alle de pijnen des wereldts haer niet en souden doen afftaen van 't geloobe / daer sy in onderwesen was. Dit den Koningh hoorende / geboodt dat sy gebonden in handen gesteldt soude werden van den Haquin, ofte

Verhael
van een
Christen
Dochter
ende haer
martolisa-
rie.

ofte Opper-rechter / om haer te doen sterben ; doch dat sy / gantsch onber-
tsaeght zijnde / geenigh teeken van breefe daer ober getoont hadde : maer dat
sy volkomen baerdigh was ter doot gebracht te werden. Den koningh haer
noch eenmael weder hebbende doen bragen / of sy haer dan niet en wilde bekee-
ren tot haer-luyder Wet ; soo antwoorden sy daer op / dat hunne Wet niet en
dochte/ende dat sy om de liefde van den genen die om ons de doot geleden hadt/
sterben wilde. Desen breeeden koninck/ siende dat hy haer alle dese vermanin-
gen en beden te vergeefs dede / socht echter noch booz de laetste male haer van
haer ooghtwit af te trecken/ en daer toe liet hy haer boozstellen/ dat hy haer wil-
de in den Echt besteden met een der grootste van sijn Hof : maer sy daer op soo
beel te meer met alle sijne beloften geckende/ soo bebal den koningh / hier ober
verstoot werdende / dat men haer van stonden aen het hooft af soude houden/
't welcke oock geschiede : alsoo stondt dese onnoosele ende deughtsamen Doch-
ter/ stantvastelijcken ende Christelijcken/ dese martelstatie upt.

Koninghs
Hof.

Als ick nu naeukeurighlijck dese Stadt van Marocco besagh / soo geraeck-
te ick op een dagh in het Michouart, of des Koninghs Hof/ende sagh in de eer-
ste booz-plaets heel schoone Gebouwen op sijn Moors, verciert met Fonteynen/
die in baten en bekkens van Marmer in de aerde komen/ met menigte Oranje-
ende Citroen-boomen / met vruchten beladen : maer in de tweede plaetse/
daer ick oock in tradt / vondt ick kleine Galderpen / ondersteut met Pylaren
van witte Marmer / soo wel ende kunstigh gehouden ende gewercht / dat de
beste Werck-lieden haer ober die konste verwonderden. Op d'aerde waren
menichte baten van Marmer/ vol kilaer en lewendigh water / daer in ick eeni-
ge Mooren haer in sagh wasschen / om daer naer haer Sala ofte gebedt te gaen
doen : maer deselve / my gewaer werdende / begosten te roepen/ ende my naer
te loopen ; 't welck my met ernst mijn treden dede verdubbelen / om metter
haest daer upt te geraken. In een andere Tuyn sagh ick een heel schoone Vij-
ver/ gemaect van metselwerck / waer men sich in bade/ ende aldaer vout ick
eenige Morinnen, die haer Alquisayes ofte Sluyers woeffchen / ende daer naer
oock het Lichaem.

Leeuwen/
ende een
geschiede-
nisse van
een Leeu
ende een
Hondt.

Daer 't boorz. ginck ick de Leeuwen sien/ die in een groote steene muur/bo-
ven heel open zijnde/ geslooten waren/ ende men kom met een trap op deselve ;
aldaer sagh ick/ onder andere dingen / eene genoeghsame aemmerckens-waer-
dige sake van een Hondt / die eertijds booz de Leeuwen tot haer boedtsel ghe-
wozpen was. Desen Leeuw/ de oudste van alle/ d'andere minder zijnde/ hadt
den Hondt/ die men hem toewierp/ onder sijne kilauwen genomen/ om hem te
verslinden ; doch eerst een weynigh daer mede willende speelen/ was 't gebeurt
dat den Hondt den Leeuw festerden/ als ofte hy sijne kracht erkenden ; en
hem met de tanden eenige zeerighepdt/ die hy onder de keel was hebbende/ soe-
telijcken kilaeuwende / nam den Leeuw soodanigen vermaeck daer in / dat hy
den Hondt geen quaedt gedaen / maer dien bewaert hadde booz d'andere / ende
't was nu/ als ick hem met dese Leeuwen sagh / al 7. jaren geleden dat hy hy
die geweest was/ soo de Christen Slaef, die haer bewaerden/ my seyde : Den sel-
ven verhaelde my oock / dat wanneer hy aen de Leeuwen t'eten gaf / de Hondt
met haer at/ en haer selfs somtijlen t'eten upt de muyl ruckten ; dat oock/ter-
wijlen de Leeuwen om haer onderhoudt bochten/ den Hondt / soo veel in hem
was/ sijn beste dede haer te schepden ; en wanneer hy sagh / dat hy sulchs niet
en

en konde doen/ dooz eene natuerlijke ingebinge/ soo seer begoft te huplen/ dat de Leentwen (die booz het gehupl der Honden verbaert zijn) sich terstondt quamen te schepden/ en haer niet den anderen te verdraghen. Dit voorbeeld der Dieren vertoont/ wat de demoedighedyt ende gehoorsaemheyt/ tegen pennant grooter als hy selve/ te wege kan brengen/ ende hoe edel ende grootmoedigh den Leentwen onder de andere Dieren is.

Dit Leentwen-parck upthomende/ gingh ick de Paerden des Koninghs Paerden. sien/ die onder luyffens/ op haer-luyder maniere gemaeckt/ stonden/ en wonderlijcke bet en glat waren: het waren Christen Slaven die deselve versozghden; ende daer was een groote ende klepne stal/ alles soo wel geschickt/ dat het niet beter konde zijn. Het waren alle Turcksche Paerden/ de schoonste die men konde sien. Naer ick nu booz dese male genoegh dooz de Stadt vertreden hadde/ heerde ick weder naer den Tol/ 't welck de plaetse is daer de Christenen hun onthouden/ en wel een mijle van het Alcafaue ofte Koninklijke Hof/ en dat dicht by de Joodsche Wijk gelegen is.

Ich vernam daer een seer deftige geschiedenisse van een Koningh van Marocco, die sijn Soon niet een Legher gevonden hadt om het Koninkrijcke van Gago (daer het beste Goudt van daen komt) te winnen; desen jongen Prins alle de Woestijnen van Lybie, niet een groote moeyte ende arberdyt/ booz hem ende de sijne/ dooztrocken hebbende/ ende by de Landen van Gago gekomen zijnde/ soo wiert dien Koninck van sijne komste verwoitticht/ derhalven trock hy hem niet een heel sterck Legher van Swarten tegens/ en niet het selve besette en omringhden hy hem soodanigh/ dat desen noch boozwaerts noch achterwaerts en konde; en boven dien wiert die oock dooz twee groote uiterste ellenden/ als hongre en dorst/ in sulcker boeghen bestreden/ dat het meeste gedeelte van sijn Volck daer dooz waren komen sieck te werden/ en niet wetende wat hy in desen noot soude doen/ want aldaer blijvende/ hy van honger sterben moeste/ ofte sich aen sijne vyanden overgebe/ en wilkende wederkeeren/ ofte verder trecken/ was hy gedrongen slaghe te leveren/ ende de sijne konden niet meer/ wegens hun swaachheyt/ gekregen soo dooz de moeylijcheyt des troeghs/ als schaerheyt van lijftocht) soo gebeurden het/ terwoylen desen Prins van Marocco aldus in sijn Tente bekommert sat/ dat twee sijner Soldaten in hare hutten schaechten/ en dat den eenen daer van hem seer beset vondt/ komende sijnen Koningh noch booz noch achterwaerts schuppen/ en dat sijn Metgesel/ al lachende/ daer op seyde/ dat hy haren Prins geleech/ die noch booz noch achterwaerts en konde trecken/ sonder wel te verhten en hem in groot gebaer te stellen. Sy dese woorden tegen den anderen sprekende/ soo geschiede by toebal/ dat een der begunstigde van de Prins verby die hutte ginck/ die 't boozsz. hoorde/ en sulcks soo dadelijcken aen sijnen Meester overdroegh/ die 't selve verstaen hebbende/ van stonden aen dese twee Soldaten dede halen/ (die him daer seer ober verwonderden) haer ober verschepte saken onderbragende/ van wat sy gedaen en geseydt hadden/ waer dooz sy/ him eyndelijcken gedrongen siende/ hem de waerheyt bekenden/ en vielen ter aerden booz hem neber/ versoeckende vergiffenisse/ 't gene den Prins him verwillighden; doch vzaeghde stracks daer op niet eenen/ aen dien die de boozsz. redenen geboert hadt/ wat hy hem in dusdanigen gebaer raden soude te doen: Den Soldaet/ wel beraden zijnde/ antwoorde den Prins; dat soo hy sijn raedt wilde gelooven/ hy niet alleen hem sel-

Geshiedes
nis van
een Koning
Soon van
Marocco.

ſelven/ nebens haer/ redden/ maer daer-en-boven een groote eer behalen ſoude/ indien de ſake quam te gelucken/ ſoo hy die in ſijn gedachten hem voorgeſteldt hadde: Den Prins bebal hem daer op ſtoutelyck te ſeggen 't gene hy wilde; hier op ſepde den anderen/ dat hem bericht was/ dat den Koningh van Gago een ſchoone houbare Dochter hadde/ dat hy/ die een jonghen Prins was/ en Vrouwen moſte hebben/ aen deſen Koningh Gefanten behoorde te ſenden/ om hem te doen verſtaen/ dat hy in ſijn Landt niet gekomen was met voornemen van hem den oorlog aen te doen; maer alleen om ſijn Dochter ten Houtwelijck te mogen hebben/ van wiens volmaecktheden ende uptnemende gaden hy hadt hoorzen ſpreken. Den Prins 't voorsz. gehoozt hebbende/ vondt dien raedt ſoo goet ende ſoo wel/ dat hy terſtont Gefanten naer dien Koningh/ om deſe ſaech/ af-baerdighden/ die oock heel wel wierden ontfanghen/ ten opſichte van haer gefantschap; de vyede gemaecht zijnde/ wierde het Houtwelijck door deſe middel geſloten/ ende met groote Zegepralingen/ op ſijn Moors, volboert. Den Prins ontfingh van ſijn Schoon-vader veel ſchoone ende rijke giften/ onder anderen drie goude klooten/ van binnen hol/ wegende de drie 750. ponden/ ende waren alle drie van een wonderlijcke groote/ maer naer mate den eenen een weynigh kleynder als den anderen: ende deſe werden hyndendaeghs aen de Alcaſave, ofte 't Hof van Marocco, op den top van eenen hoogen tooren/ noch alle drie/ aen een hant-boom vaſt gemaecht zijnde/ geſien/ de grootſte om laegh/ ende ſoo al opgaende/ zijnde de kleynſte aen het eynde. Wanneer de Son ſchijnt/ ſiet men die van heel verre blincken/ gelijk ick in 't komen naer Marocco aenmerckte: hy tijden van oorlogh is daer heel veel met muſketten naer geſchoten geworden. Siet eens wat den goeden raedt van deſen Soldaet al te weegh bracht; ende zedert dien tijdt is het Koninkrijcke van Gago, daer deſe Dochter Erſgenaem van was/ aen de Koningen van Marocco gebleven/ die aldaer van daen haer Gout laten halen. Naderhandt van mijn reys wedergekomen zijnde/ en my op een dagh by het Poemmaal van den overleden Franſchen Koningh bebindende/ (die op dien dagh purgeerden/ ende in ſijn Nach-tabbart/ in ſijn geheym kamerken (was) ick van ſijn Majesteit mijn aſſcheydt weniſchende te nemen/ om naer Ooſt-Indien te gaen) ſoo quam het te pas/ ſprekende van het ſhaeckſpel/ dat twee Groten van ſijn Hof twee daghen en twee nachten ſonder ophouden met ſhaeckien doorgebracht hadden/ en verhalende den Koningh van de ſpittſinnigheyt ende argliſtigheyt van dit ſpel/ ſoo nam ick de bymoedigheyt hem deſe gheſchiedenis van den Prins van Marocco te verhalen/ daer in hy groot vermaecht ſchepten/ ende vondt de bindinghe van dien Soldaet heel goet. Tot beſluyt/ alle deſe Mooren zijn groote ſhaeckers/ ſoo als ick onder haer zijnde in acht genomen heb; want naer de loodſche wijſe gaende/ vondt ick hy naer altydt die de poozt bewaerden met dit ſpel beſigh; ſy zijn oock daer in heel gaewo en ſinrijck/ naer-de-mael ſy meest altemael ſwaermoedigh van geest zijn/ en dit maekt haer mede heel ſcharpsinnigh; boven al zijn ſy bennimmers van ſneedige en ſharpe trecken/ ende ſchoone ſpreucken: gelijk daer eens eenen was die goet gelaet en ſchijn van vrientſchap aen een ander thoonden/ en hem op het Tapijt veel koſt om t'eten voorgeſelden: waer door hy den anderen/ wien deſe eere aengedaen wierde/ aerdighe lijcken dede ſeggen: En geeft my ſoo veel broodt niet, maer het harte, 't welcke ſoo veel te ſegghen was als de goede wil ende genegentheyt; want hy wiſte wel/

Schaek-
ſpel onder
de Moore.

wel / dat denſelven hem in ſijn ziele quaedt wilde. Deſen treck wiert geſepdt van den Alcayde Mummin.

Maer eenigen tijdt te Marocco my opgehouden te hebben / ſiende dat de Caravane ſich vaerdigh maecte om naer Saffy te gaen / dede ich mijn beſte om mijn nen Wyf van oozlof van Haquin, die den grooten ſichter aldaer is / te verkrigen / om ſekerlijck ſcheep te mogen gaen / ſonder dooz die van Saffy opgehouden te werden. Ick betaelde van mijn in- en uytgangh aen de Talbes van den Col die de poozten bewaren / 't welck een recht is dat pder Chriſten, te Marocco lijmende / haer ſchuldigh is: Ende inder waerhepdt / men kan noyt genoegh gedaen hebben om dit ſlagh van volck te vernoegen. Ick vertroek dan van Marocco den 22. October / ende wy ſloeghen de Almahalle vier ofte vijf mijlen van Marocco neder / in een veldt langhs den Bergh Atlas, ende daer zijnde / gingen wy / met ons drie of vier in geſelſchap / in de Adouars ofte Tenten der Arabiers, een halve mijl van de Almahalle, om Gebogelte / Eperen ende andere mondt-

Weberſche
ringe van
den Schij
ver.

Haquin.
Talbes.

koſten te hebben: maer ich daer zijnde / ſaghen wy veel Kuypers naer andere van het ſelfde Lands-volck loopen / die haer Kameelen ende andere beeſten wech

H

De-

Oorlogh
onder de
Arabiers.

drevent. De Vrouwen van dese Arabiers namen de Zadelz der paerden van hare Mannen op haer hoofden / en liepen naer haer wepdende Paerden ; hare Mans / die daer dichte by arbeiden / klonnen terstondt op deselve / ende liepen als blixemen achter hare Vanden / met de Lancie in de buist ; ende ick geloofte dat sy epndelijck het hare wederkregen. Dese Vrouwen waerschouden ons / van in aller naerstigheyt weder naer ons Leger-plaetse te keeren / uyt vreesse dat dese vyantlijcke Arabiers ons gevanghen mochten komen wech te leyden : 't welcke wy deden / siende soo grooten schrick / opzoer ende geschreeuwte onder haer. Maer het is een vreesse sake van dese Volckeren / die alle van een geloof ende landt zijn / dat sy ewenwel den anderen den oorlogh aldus aendoen : doch ondertusschen onderhouden sy desen reghel ende tucht onder hun / dat sy / als de tijdt komt dat men de Landen moet bezaepen / ofte het koozen versamen / als dan met malkanderen vrede maken ; maer daer naer / als haer Gzanen gedorst / en in haer Matamores , of kuylen in het veldt (daer sy al haer koozen in bewaren) gesloten is / dan herbatten sy den oorlogh noch heftiger als voozen. Dese Matamores of kuylen / daer sy haer koozen (gelijck ick geseght hebbe) in bewaren / decken sy met plancken / en daer naer met aerde daer boven op / en dat in foodaniger voegen / dat sy daer op kinnen ploegen en zaepen. Sy verschuylen hun Gzanen aldus inder nacht / als sulchs geenigh mensche siet / selver hare Vrouwen nochte kinderen niet ; en wanneer nu den tijdt aenkomt dat sy een menighte koozen noodigh hebben / ofte om te zaepen / ofte om sulchs tot Marocco te koope te brengen / als dan halen sy het daer weder uyt. Dit hun koozen bewaert sich aldaer heel wel ende dzoogh en langen tijdt in de aerde.

Den 23. van de vooz. Maent sloegen wy de Almahalle neder by den Bergh Atlas in een effen velt ; aldaer gingh ick eenige Planten ende kuyden soecken / ende als ick door het velt wederkeerde / wierde den Alcayde Abdalis , Hooft van een Cabille der Arabiers , my gewaer / den selven riep my by hem / my vragende wat kuyden dat het waren / die ick met my dzoegh / ende wat ick daer mede wilde doen ; Ick gaf hem reden daer van / en daer na vertroch ick in onse Tenten : Als het nu ontrent vier of vijf uren in den avont geworden was / uytgegaen zijnde om my wat te vertreden / ende de koele lucht te scheppen / ontmoete ick noch eens den voozmoenden Alcayde , die oock uytgegaen was om sijn Leger te besichtigen / ende my weder geroepen hebbende / nam sy my by der hant / ende leyde my byten de Tenten te wandelen ; en als doen vertelde sy my vele dingen van den Afrikaenschen oorlogh / ende van den slag van Dom Sebastiaen , Koning van Portugael , en dat sy doen noch heel jongh was geweest / zijnde het nu al 35. jaren verleden. Sy seyde my onder andere saken / hoe dat de Christenen doen voozgenomen hadden haer uyt te roepen ; maer dat sy / die te voren in oorlog waren / hoelwel van eene selfde Wet / doen t'samen vrede gemaect hadden / om te beter haer te beschermen ; ende toen de Christenen te gemoet ge gaen waren / naer de Stadt van Tanger , die de Portugeesen toequam. Dat sy aldaer beslooten hadden Dom Sebastiaen slag te leveren / dat die verselt was geweest met een Moorchen Koning / na-maeghschap van de Koningen van Marocco , die sich wettigh Koning seyde te zijn / ende dat d'andere tegens recht hem de Kroone onthielden. Als nu de twee Heerzegers dichte by den anderen in slag-orden stonden / hadden de Christenen het minste tepken niet van eerst te willen aenballen / getoont / maer hun stille gehouden ; doch dat sy daer-en-
tegen

Verhael
vanoe slag
daer Dom
Sebastiaen
in doodr
bleef.

tegen aldeer doende waren geweest haer gestadigh met de Lancier tegens den anderen t'oefnen dat sy toen/siende dat d'onse (de Christenen) hun niet en roerden / haer niet verwoetheyt waren komen aentasten ; maer dat sy in't begint-sel slecht onthaeft geworden zijnde/ sich op de blucht begeben hadden; en dat de Christenen, denckende dat alles by hun gewonnen was/haer niet groote on-dentelichheyt en verwarringhe verbolgt hadden/ maer dat de Mooren hun daer op weder versamelt / ende sich tegen dese verstopde omgekeert hebbende / hare gelederen licht gebroken / en aldus Dom Sebastiaen de slaggh doen verliezen hadden/ dat hy op de plaetse was komen te blijven/ met twee andere harer Konin-gen / ende dat een groot getal Gevangenen naer Marocco gebrocht waren ge-worden. Hy seide my oock van Muley Maluco, ofte Abdelmelech, een der Konin-gen die den slag gewonnen had/dat die daer in van siechte/in sijn Kros-baer/naer op alles goede ordze gestelt te hebben/ gestorben was : als dese die by hem waren gewaer wierden dat hy overleden was / soo hadden sy wylt breefe/ van de Soldaten daer dooz misnoedigh te maken / schoon by haer de victorie was/ sulcks verhoelen gehouden/ en selver dese list gebruycht / dat sy sijn handt wylt de Bare deden komen / om daer by te doen gelooben als ofte hy noch in't leven waer geweest/hebbende hy in Persone hier in versien / en gelaft dat men naer sijn dootd alsoo doen soude.

Abdasis, my dit alles verhaelt hebbende / sprack oock van Muley Boufairs, Muley Bou-fairs Koningh van Marocco. tegenwoordigen Koninck van Marocco, alsoo die sijnen tijdt by sijn Broe-wen en Bysitten alle te veel versleet/ en sich alle te seer op een sijnre Bassas, ge-naemt Joda, vertrouden/dat hy verhalven den Velt-slaggh/die stont om gebocht-ten te werden als wy van Marocco verrocken/wel mochte komen te verliezen: dat oock alle desselfs vermaeck niet anders en was dan comer, couscoussou, auguam, dat is te eten van een seker Weel / toe-gemaeckt als Bancket-suycker : maer dat hy hem daer in bedrogen soude binden / gelijck oock geschiede : want hy den slaggh verloor/ gelijck ich hier boven al verhaelt heb ; ende wierde wylt sijn Koninckrijcke gestoten / bluchtende naer den Bergh Atlas, eben alsoo als onsen Nostradamus, in sijnre Centurien, voorsagt hadde / en als men my zedert getoont heeft. Abdasis seide my noch daer-en-boven / dat/ als den Koningh sich niet in den slaggh laet binden / de Soldaten de moedt verliezen / ende dat/ als den Koning een Leeuw of een Henne zy/ sijn Volck het oock worden.

Wat het Coucoussou belangt/ daer ich gewagh van gemaeckt / en dickmaels van geproeft hebbe/ dat is ront als Erret-suycker ofte Coriander-zaet, en wort bereydt van Weel met Water/ in een pan/ daer naer wert het in een aerde vat/ van onder met kleene gaten als een zeeftre/ gedaen/ en dan in een pot aen't buer heel siedende gestelt/ makende het den damp gaer/ daer naer gieten sy sop daer op/ ende dan eten sy dat niet groote stucken als kaets-ballen : 't is van een heel goeden smaect/ maeckt bet ende doet wonderlijcken. Ick hebbe dickwils daer van gegeten / 't gene my de Morinnen ende Jodinnen toe-maecten : hun hooren is daer toe heel bequaem / om dat het heel droogh is : het onse/ veel bochti-ger zijnde / en soude soo goet niet wesen / indien men het eerst in den Oven niet wel en dede droogen.

Daer dese reden van den Alcayde, verrocken wy naer onse Tenten / tot 's anderen-daeghs morgens/ toen wy onse reyse herbatten/ en wy hadden dien dagh een geheel quaden wegh/ dooz doore en on-ophelminnelijcke bergen/ sonder wegh

Duquele.

Gehaer
van den
Schijfder.

wegh of ſtreeck te houden/ met een onberdzaeghelijcke hitte; het verſch water ontbrack ons aldaer ſeer; ick ſat op een Mupl-ezel/ ende was elcke reyse ge- nootſaecht te voet te moeten gaen/ 't welcke my heel moepelijcken viel/ om dat ick wel 6000. guldens in Gout by my hadde/ ſoo in kilompen als in Tybre, dat is/ in Doeper/ gelijk het van Gago komt/ als oock in Munte/ zijnde Sequins van Barbaryen: Ick hadde de grootſte moepten des werelts/ om t'elckens we- der op te ſtijgen; want ick en moſte niet achter blijven/ uyt breeſe der Arabiers, ende van die van onſe Caravane ſelver. Alle de moepelijckheyt van deſen dagh overgekomen zijnde/ ſoo quamen wy ons neder ſlaen by Duquele, daer deſe Matamores zijn/ daer ick ſoo vele van geſepdt hebbe. Aldaer quamen vele Ara- biers te paerde/ wel uytgeruſt met hare Lancien/ Abdalis, Chec ende Capiteyn harer Cabille, groeten; deſe brachten hem alle bereeringen; en naer dat ſy hem de handen gekuſt hadden keerden ſy weder naer hare Adouïars, die wel 2. a 3. mijlen van daer waren. Den volgenden dagh reden wy voort/ naer de ruſt- plaetſe Saffy, deſelbe vaſt naderende/ ſoo reden wy door heele hooge Bzem- boſ- ſchen/ alhier waren twee Moorſche Ruyters/ die my van den rechten weggh af ſochten te leyden/ my doende met haer dwers door deſe Bzamen gaen/ die ſoo hoogh waren dat men naeuwelijcks die daer in reden konde ſien. Ick ſat op mijn Mupl-ezel/en wy te ſamen by een verballene muere komende/ ſoo ſteghen ſy af/ ende ſepden tot my dat ick mede aſtijgen ſoude/ vertrouwende dat daer een Fonteyne was/ om ons te verberſchen: doch ſiende dat ſy my alleen wil- den doen aſtijghen/ om my achter deſe oude muere te krijgen/ ſoo heerde ick terſtondt mijn aengeſichte naer den grooten weggh/ met de grootſte haefte/ die ick konde/ ende ontquam alſoo eerlijcken uyt hare handen: haer booznemen was/ ſoo ick meene/ dat ſy my mijn Goudt en Silber/ dat ick by my dzoegh/ afhandigh gemaecht/ daer naer my de keel afgeſneden/ en aldaer in een kuyſe geworpen ſouden hebben: maer ick kreegh een goede ingebinge op het uiterſte als ick meenden af te ſtijghen: dit geluck quam oock daer by/ dat den grooten weggh/ daer de Caſile langhs reedt/ niet verre daer van daen en was/ 't welcke ootſaek was/ dat ick my te lichtſer konde redden. Mijn al te groote ſpoet/ ende de begeerte die ick hadde van voort te geraken/ en van de eerſte tot Saffy te komen/ was ootſake van dit toeval: Cyndelijck/ Godt my de genade gedaen hebbende van geluckelijck te Saffy te komen/ naer dat ick my een weynigh al- daer verberſcht hadde/ ſoo dachte ick om t'scheep te gaen/ en dede mijn Treys- tyngh door de Talbes beſichtigen/ hun betalende 't geen haer van rechts-wegen toequam.

Muley Ab-
dalla Ko-
ningh van
Marocco.

's Anderen-daeghs/ als ick meende t'scheep te gaen/ mijn Treys- tyngh aen de Haven doende brengen/ quamen de Talbes my den bzief ende by-geley van Haquin van Marocco, eyſſchen/ haer die gegeven hebbende/ ſepden ſy my/ dat die niet meer en gelde/ dewijle Muley Boufairs, van wien deſe was/ niet meer Koningh van Marocco was/ ende dat ick eenen anderen van Muley Abdalla moſte hebben/ als doen Koningh van Marocco zijnde/ onder ſijn Vader Muley Chec, die te Fez was. Dit beletſel bedroefde my ſeer/ alſoo het my de gelegent- heyt van een Schip dede verlieſen/ 't gene weder naer Vranckrijck heerde: evenwel/ uyt noot gedult nemende/ moſte ick een Trotier, ofte Bode met mij- nen Bzief naer Marocco ſenden/ om eenen ander te gaen halen/ 't welck ſonder moepten en koſten niet en geſchiede. Maer het ongeluck was/ dat/ deſen Bzief ge-

gehoemen zijnde / ick bynaer noch twee maenden aldaer moeste wachten naer de gelegentheit van een Hollands Schip / dat niet eer als 8. a 10. weeten daer naer soude 't zepl gaen. Dese veranderingh van Marocco was geschiedt sedert mijn vertreck van daer : want Muley Boufairs, Koningh van Marocco, de slaggh tegens sijnen Neef Abdalla verloopen hebbende / soo bluchte die in het geberghte / daer hy afgeset wierde / als ick gesepdt hebbe / ende Abdalla wierde vreedtsaemlijck Koningh van Marocco. Zedert hebbe ick verstaen / dat Boufairs met sijnen Neve weder verdragen was : maer dat Abdalla (geduerende den vrede ontdeckt hebbende / dat den anderen hem eenigh verraedt was bronwende om hem af te setten) den selven / naer dat hy hem sijn ontrouwe weten hadde / doozsteken heeft : maer dat naer het voorsz. Ziden, sijnen Con/ met de hulpe van den Santon ofte Marabou, Abdalla verdragen/en sich selven tot Koningh van Marocco gemaect heeft ; en daer naer selver noch dooz den Santon verjaeght geworzen is. En men sepdt / gelijck ick naderhandt verstaen hebbe / dat sy elckanderen weder slaggh gelebert hebbende / toen de Santon de nederlage gehadt heeft / en dooz Ziden gebangen genomen / en ter doot gebracht is/ doende hy hem tusschen twee houten midden dooz sagen : maer dat zedert/ hy met sijnen Neve Abdalla weder eens geworzen zijnde / de Koninkrijcken van Fez en Sus aen Abdalla gebleven zijn / ende dat van Marocco aen Ziden. Wat de Marabous ende Santons belanght / deselve zijn heel gevaerlijcken onder dese volckeren / om dat de selijn van Godels-dienstighejdt ende Heplighejdt in haer Wet (gelijck in alle andere) een groote middel is om het volck tot opzoer te brengen/ als dickwils gesien/ ende noch versch in geheughenisse is/ in desen/ welcke/ zedert hondert jaren / dit laetste Geslachte gesticht heeft/ en die aldaer huydenaeghs is heerschende. Wat Muley Chec aengaet/ die te Fez was/ dien gingh naer Spanjen, hem begerende Christen te doen maken / ende hy leverde daer op inder daedt de stercke plaets van Arache in handen van den Koningh van Spanjen, die hem daer vooz eenigh onderhoudt gaf / ende beloofde hem gewapender-handt weder in de Koninkrijcken van Fez ende Marocco te herstellen ; maer die van Fez hebben daer naer niet willen lusteren/ noch sich met de Spanjaerts verdragen ; ende Abdallas Soon quam oock weder te Fez, die hem sulchs mede belette : soo dat zedert desen Chec gedwoongen is geweest selfs weder daer van daen te gaen / sonder perwes anders van de Spanjaerts te gewinnen/ als haer een soo goede plaets in handen gestelt te hebben.

Maer om weder te komen tot het verblijf/ dat ick gedwoongen was tot Saffy te moeten doen; ick hielt my ondertusschen besich met de Stadt en het daer in't ronde te besien. Het is een kleine Stadt/ gelegen aen de Zee-kant/ hebbende geen Haven/ maer alleen een Reede ende Inham; sy is eertijds van de Portugezen beset geweest/ en is ontreut soo groot als Corbeille, ende redelijck wel omringht met muizen : zijnde van alderhande slaggh van Menschen bewoont/ als Joden, Mooren, ende Christenen : Alhier is oock een Colhuys. Aldaer zijnde/ soo sloegh ick onder andere dinghen acht op de maniere van haer trouwen/ 't welck met de volgende Staetsre is toegaende : Sy setten de Getroude op een Manpl-zel/wel gebardeert ende met ringen omringht/ en gelijck een Kout of Coozen/omhangen met Capijten/ op sijn Turcx : geenigh mensche kan dese aldus besfootene Vrouw seën / maer sy een pder / dooz eenige doozluchtighe Sluwers : boden dese Coozen isser noch een Sluwer/ en aldus leyden sy haer / in

Verander-
ringh te
Marocco.

Santons
gevaerlijck.

Saffy en
sijn be-
schryvinge.

Manes-
re van
trouwen.

deſe toeruſtinge / door de geheele Stadt / werdende gebolght van vele Mupl-
ezels / geladen met het gene aen de Nieuw-getroude ten Houtwelijche gegeven
wert : naer de boorz. kommen oock de Mannen ende Vrouwen / van gelijcken
op Muplen en Muplinnen geſeten ; roepende de Vrouwen uptnemende hart/
bewegende ſp de tonghe tuſſchen de tanden / deſgelijcks doen oock de Mannen/
en tuſſchen beyden rijden dobbele Trommel-flagers op ſijn Moorſch. Deſe
wandelinghe volepndt hebbende / ſoo gaen ſp Moemnael houden ; daer naer ko-
men ſp weder op de plaetſe / ende indien het de Vrouwe van een Ridder / ofte
een Oorloghs-man zp / ſoo vergaderen haer aldaer alle ſijne Vrienden te Paer-
de / en die ſpeelen met de Lantie door de Getrouden twee of drie wyen langh :
dat gedaen zijnde / ſoo vertrecken ſp alle. Worders indien den Man ſijn Vrou-
we niet Maeght en komt te binden / ſoo verſtoot hy deſelbe / ende ſentſe / met al
't gene ſp mede-gebracht heeft / wederom : ende om te bethoonen dat ſp Maegt
geweeſt is / ſoo doen ſp de Onderbroeck van de Getroude / heel bebloedt zijnde/
door de Stadt dragen. De Joden gelooben ende onderhouden dit ſelfde mede.

Begrab-
niſſe.

Wat hare dooden aengaet / ſp hebben Kerckshoben ende Graven / daer ſp
gaen weenen ober de overledenen / namentlijck de Vrouwen die en miſſen noyt
eenige Wydagen / als oock op hare Feest-dagen daer te gaen. De Joden doen
het ſelfde / gelijck ick in Syrie ſelf geſien hebbe / alwaer ſp een ſeler vat / onder
open zijnde / gebuycken / ende haer tranen recht daer door op het Graſt / twelck
ſp met bloemen omringen / laten vallen.

Ick ſal dit noch verhalen ; dat alle de Mooren als Gevangenen ende Sla-
ben van haren Koningh zijn : want ſp ſouden / wie het oock was / wyt het
Landt ofte het Koninkrijcke niet derben gaen / ſonder ſijn wytgedruckte ver-
lof ende laſt / ſoo als ick menighmael te Saffy in acht genomen hebbe : onder
anderen / hoe dat op een dagh een Moorſche Jongeling / ſonder daer op te den-
ken / in een Boot der Chriſtenen , door nieuwſgierigheyt / of om ſich wat te ver-
maken ende te biſſen / getreden zijnde / en den Haquin ſulchs geſien hebbende/
ſoo dede die hem terſtont door ſijn Dienaers grijpen / daer naer op d'aerde leg-
gen ende wreedelijck met ſtocken ſlaen.

Geduerende den tijdt die ick te Saffy was / verwachtende de gelegentheit om
te mogen vertrecken / gingh ick door de woefte velden Planten / ende heel ſchoo-
ne Bloemen ſoecken / om deſelbe aen mijnen Koningh te brengen : Ick verſa-
melde daer een grooten hoop / die ick wel dede in packen : door de Jode Cochin
beſchuyt doen backen / en andere verberſchinge des landts tot mijne reyse heb-
bende verbaerdicht / ſoo begaven wy ons eyndelijck onder zepl / doch hadden wy
de Sorlinghs veel tegenwinden : Naer dat wy van d'ene tot d'andere kant ge-
loopen hadden / ſoo quam wy omtrent de Kuſt van Engelandt met een heel
miſtachtigh weder / 't gene ons groote moepte aen dede / om dat wy ſoo ſeer van
tegenwinden gequelt waren geweest / en niet wel en wiſten / waer het Landt
mochte zijn / dewijle wy de hooghte niet en koſten weten / noch aen de Son noch
aen de Sterren. Doch ondertuſſchen een Schip ſiende komen / by naer van
grootte als het onſe / en dat ſullis recht op ons aengquam / ſo haelde wy onſe zep-
len by / om hem in te wachtē / doende hem teekenen dat hy by ons wilde komen /
't gene hy dede : Dit ſepde ons dat de Sorlinghs dichte by ons waren / ende oock
wat wint wy moeſten houden. Hier ober waren wy ſeer verheugt / ende ſagen
oock kort daer naer de Sorlings, daer wy heel na by waren ; maer het was heel
duyſter

Sorlings.

dupster weder / ende ick geloobe / dat sonder dit goet bericht / wy recht op de klippen der Sorlinghs booznoemt/gelopen/ en daer op gebleven souden hebben/ alsoo sy laegh en in groote menighe zijn. In de Engte gekomen zijnde / wierden wy een Schip gewaer / tgene al sijn beste dede om by ons te mogen komen/ en meenende dat het van Vlisfingen was / soo bereyden wy ons om hem te ontfangen : maer de nacht ons overballende/ die heel dupster was / soo verloozen wy hem / nemende een streect te veel naer 't oost-noord-oosten. 's Anderendaegs morgens sagen wy het Eplandt Wicht, 't gene wy meenden de Kuste van Engelandt te zijn ; maer dichter by komende/ soo kenden wy het/ ende daer een wepnigh langhs varende/ sagen wy de Kust van Engelandt, die noord-oost van ons lag : alhier wierpen wy ons Ancker uyt in een Baey/ die wat landwaers in was gaende / zijnde daer een kleyn Stedeken. De Inwoonders ons hier siende ankeren/ quamen aen ons boort/ ende seyden ons / dat als de zee afliep/ wy dan aldaer by naer op het drooge souden raken/ ende dat wy derhalven niet alle blijft weder 't zepl moesten gaen/ om in een Haven/ daer niet verre van daen gelegen/ te mogen komen/ en waer toe sy ons oock hielpen/ ons brenghende in de booznoemde Haven / by Poulle in een Kreecke / dichte by een tooren / daer wy ons konden bergen. Maer de nacht gekomen zijnde/ soo hadden wy te doen niet de beemste ende schrikelijckste storm / daer men in langen tijt van hadde hooren spreken : soo dat wy genootsaecht wierden drie of vier Anckers uyt te werpen/ ende eventuel en liet ons Schip daerom niet naer/ geduerigh boort te drijven : Dit was op Vasten-abonts dagh. Dooz dese grouwelijcke storm bleven twee Schepen by het Eplandt Wicht, zijnde het eene een Neerlandts Schip/ dat aen stucken siet/ ende het ander een Fransch, het welcke / siende sich in gevaer van teghen de klippen te sullen blijven / de Boot uytsetten / om hun daer mede te moghen redder / latende niets dan een Kat binnen 't boort ; doch dit Volck dichte aen lant gekomen zijnde/ soo wierp een golf de Boote om/ en alsoo quamen sy alle te verongelucken/ sonder eenige bystant ofte hulpe ; het Schip gingh ondertusschen vast boort de wint af naer Pleymout, een Stadt en Haven in Engelandt ; eenighe daer omtrent aen de Kust staende / siende dit Schip naer het landt komen daer geen Haven was / liepen toe om 't selve daer boort te waerschoutwen : maer luyde roepende / en geenigh Mensche hun antwoordende / soo verwonderden sy haer daer over seer / ende en wisten niet wat sy daer van souden denken / ofte het oock Roovers waren ofte niet / die haer niet en wilden bekent maken. Een laersten siende dat het Schip tegen de strant quam te blijven / soo beslooten sy aen het boort van 't selve te gaen / ende daer binnen komende / soo bonden sy niet dan de Katte / daer sy seer over verwondert waren / ende brachten alsoo het Schip in de Haven / om verder tijdinge daer van te mogen hooren : dit Schip was vol koozen geladen : doch sy daer naer verstaen hebbende / dat het Volck daer van by 't Eplandt Wicht gebleven was/ soo lieten sy het in handen van 't Gerechte aldaer / om bewaert te worden boort die het mochte toekomen.

Dese groote storm/ ootsaecht van al dese toeballen/ was soodanigh/ dat sy een groote vernielinge ende verlies van Volck ende van Beesten / langhs de Kuste van Engelandt, verootsaecten / soo als wy naderhandt verstonen : Aen de Poulle komende/ soo wierden wy de waerheyt daer van wel gewaer/ en hoe dat de zee sommighe hoecken hadde overspoelt tot heel diep in de Poulle toe/ 't welcke een

Daemt
toeval.

Poulle.

een

een klepne schoone Stadt/ op de kant van de Zee gelegen is. Daer dat wy eenige daghen in de Poulle gewoest hadden om ons te verberschen / ende naer een goede wint te verwachten/ om naer Havre de Grace te mogen zeplen / daer ons Schip moeste aenleggen/ om aldaer eenige Waren van Barbaryen te ontladen/ ende de wint nu redelijcken goet geworden zijnde/ so gingen wy van daer 'tzepl/ ende quamen 's anderendaeghs geluckelijcken/ op den about/ in de boorz. Haven / daer ick Godt booz danchte / naer soo vele verledene moeyten en gebaer. Te lande tot Rouan ghelommen zijnde / soo verwachtte ick aldaer mijn Reys-tuygh / 't gene de Heu mede bracht ; 't selve ontfangen ende in een Boot op de stroom geladen hebbende/ soo vertrook ick recht op Parijs, en van daer voort naer Fontaine-bleau, om den Koningh te begroeten/ hem reekenschap mijner reyse te geven/ ende hem de Planten en andere bysonderheden/ die ick mede gebracht had/ te brengen/ en daer sijn Majesteit oock seer ober vernoeghe was ; my heel naeuw van alle dinghen onderbragende / soo antwoorde ick hem op het selve 't beste dat ick konde : ende my noch verder bragende naer Muley Ziden , wat dien dede/ soo antwoorde ick hem/ dat hy sijn Leger/ in de Woestijnen/ te velde hadt / ende onder andere dingen verhaelde ick hem oock / van sekere dize Rid-ders van Muley Boufairs , sijn Broeder/ met dewelcke hy in oorlogh was / hoe die in sijn Almahalle ofte Leger-stede haer aen hem waren komen overgeven/ dat hy die siende / haer gebraeght hadde / ofte sy upt haer goede wille tot hem quamen ? Sy ja daer op geantwoort hebbende/ en dat sy Muley Boufairs , om dat men haer valscheijliche beschuldighden dat sy in de Jootsche Wijcke te Ma-rocco waren wesen rooven/ verlaten hadden : doch dat Ziden , sulchs van hui verstaende/ en daer op/ ofte sy hem dan booz een ophouder van Dieven hielden/ gebraeght hebbende / haer van stonden aen hadde doen onthoofden/ en dat hy/ sulchs gedaen zijnde / hier mede een groot teeken van Recht in een Barbaer en Mahometaen hadde willen bethoonen. Dese en vele andere redenen booz den Koning volepnt / ende hem de Planten ende andere bysonderheden aangeboden hebbende/ die ick in dat Lant hadde weten te krijgen / ende onder anderen wit-ten Konig van Afrika, zijnde heel klaer ende wtnemende/ soo proefde sijne Ma-jesteit terstont deselve/ ende dede die naeuw opslurpen ; ende ick vertroock alsoo weder naer Parijs , om met ernst aen de Reys te dencken / die ick wenste naer het Oosten te mogen doen.

Eynde van het derde Boeck.

VIER-

VIERDE BOECK

Der Reyſen van

JAN MOCQUET.

In Ethiopien, ofte Mooren-landt, Mozambique,

Goa, en andere Plaetsen in Afrikaen Oost-Indien.

Gelijc als onsen lust ofte trachtinge in dit leven noyt ten vollen ver-
noegt is/ maer geduerigh aengroeyt/ ende gedreben wert tot nieu-
we dingen/ tot dat wy in't besit van die daer wy meest naer haken
gekomen zijn: Eben ginch het oock met my: Want van mijne
laetste Afrikaensche Reysse weder-gekomen zijnde/ soo vernieuwen
in my de genegentheyt mijner eerste beooginghe/ welcke was van naer Oost-
Indien te gaen; waer in ik belet en afgetrocken was gewordē door de ongelegent-
heyt in't beginsel van mijn derde Boeck verhaelt: Derhalven/beslooten heb-
bende dese mael sulchs te volvoeren/ soo nam ich oorlof van den Koningh en
Koninginne/ om naer Bretagne, en van daer naer Portugael te verreyſen. Ich
ging dan op't laetste van het Jaer/wyt de Haven van Poligain, t'scheepe/ in een
Schip t'gene toebehoorden eenen genaemt Ives Birgam, en wy waren in alles
omrent 18. ofte 20. mannen sterck: het was op een morgen/ met een groot
ontweer: doch wy vonden ons genootsaecht t'zepl te moeten gaen/ om ons
Schip/ t'gene op de Reede lagh/ niet te verliesen/ alsoo het door de baren seer
geslaghen wierde/ ende in gebaer stont van te blijven. Aldus voeren wy naer
voort/ met de meeste moeylichheyt van de werelt/ naer-de-mael ons de gol-
ven bykans t'elcke male t'eenemaal overstolpten; soo dā wy nu daer in geko-
men waren/ soo gingen wy met een vooz de windt onder zepl/ om onse voorge-
nomene Reysse te voltrecken. Dit Schip moeste naer Sivilie gaen/ doch t'ge-
luck begunstighde my in desen/ dat ons by de Caep Pichay eene hevige storm
overquam/ ende dat de windt ons geheel tegen liep om de Caep van S. Vincent
aen te komen doen/ en derhalven wierden wy genootsaecht de Riviere van Lis-
bon in te moeten loopen/ t'gene volkomen naer mijn wenschen ginch/ naer-de-
mael het nu den tijt was/ dat d'Indiaensche Vloote sich toeruste om derwaerts
te gaen: ende indien wy te Sivilie hadden aangelande/ soo soude ich de moeyten
van naer Lisbon te keeren/ gehad/ en mogelijk de gelegentheyt van mijne
Reysse te konnen doen/ verlooren hebben. Aldus lieten wy t'Ancker vallen te
S. Catharine, boven Belen, naer dat wy 8. dagen op Zee geweest waren/ aldaer
liet ich my aen landt setten/ ende ging tot Belen vooz. slapen; doch den Rech-
ter ofte Versorgher der gesontheyt/ kennisse gekregen hebbende dat ich sonder
verlof gelandt was/ dede my gelasten dat ich op de verbeurte van 50. Duca-
ten weder t'schepe soude gaen: maer wel denckende dat hy desen boehae niet
en was makende/ dan alleen om eene klepne vereeringe te bekomen/ soo liet ich
echter

Scheep-
ganinge
naer Por-
tugael.

Belen.

echter niet (op mijne ſake goede ordze geſtelt hebbende) naer Liſbon te berreyſen. Alſdaer aengekomen zijnde/ begaf ick my op een Huer-kamer / om den tijt on-
 dertuſſchen af te wachten dat men t'ſcheep ſoude gaen : alhier vont ick den
 Heer Herve, die in dienſt gelweeft was van den Koningh van Marocco, en een
 grooten vrient van de Portugelſche Edelen die aldaer uyt de gebanckeniffe ver-
 loſt waren : zijnde den eenen een Sone van den Viceroy, ofte Stadt-houder
 der Oofterſche Indien, Hendrick van Saldaigne genaemt / ende den anderen een
 Broeder van Dom Batifte Fernand Sezar, Algemeenen Verſorger van't Ooſt-In-
 diſch-Huys aldaer / ende ſijn Schoon-broeder de Graue de la Fere, dien nu ge-
 reet ſtont vooz Stadthouder naer d' Indien te ſullen gaen. Deſen mijnen vrient/
 den Heer Herve, badt ick dat hy de voozſz. Heeren (op dewelcke hy veel vermo-
 gen hadde) wilde ſpreken / dat ick dooz him toedoen mede naer Indien mochte
 overgaen. Pieter Sezar, Broeder van Dom Batifte Fernand, beloofde hem al-
 les hy ſijnen Broeder te ſullen doen 't gene mogelijcken ſoude weſen / op dat die
 den Graue de la Fere, van mijnent wege/wilde bidden : doch den ſelven Herve,
 om him daer toe te meerder te verbinden / ſepde haer dat ick ſijnen Broeder
 was. Deſe Heeren waren grootelijcks aen hem gehouden / naer-de-mael hy
 in den tijt harer gebanckeniffe him ſeer hy-geſtaen hadde / zijnde ſy hem daer
 over oock noch eenige geleende penninghen ſchuldigh. Verhalben dede hy my
 met de Graue de la Fere ſpreken / dooz toedoen van Batifte Fernand, die hem
 vooz droeght dat ick een ſeer naenkeurigh Perſoon was : aen hem bekendt zijn-
 de/ dat ick heimiffe der Planten hadde/ hy was daer ober ſeer blijde/ ende ſepde
 my dat hyder vele / goede en ongemeene in Indien was hebbende / die hy / ten
 tijde dat hy Capiteyn in Ormus was gelweeft/ aldaer vergadert hadde. Naer
 't ſelve braeghte hy mijnen naem / ſchreef die op een papier / ende ſont deſelbe/
 dooz een ſijner Edelen/aen den Verſorger der Indiaenſche ſaken ; deſen/ dien ge-
 leſen hebbende/ ſont die te rugge/ hem latende ſeggen/ dat eenen Vreemdelingh
 niet en vermochte naer Indien te gaen / ſonder verlof van den Koningh van
 Spangien. Den Graue la Fere ſulcks ſiende / dede op ſtaende voet een brief / in
 mijne tegenwoordigheyt/ dooz Batifte Fernand, ſijn Schoon-broeder/ ſchrijven/
 ende ſchickte die / dooz den voozſz. Edelman / aen Dom Chriſtoval de More,
 Viceroy, ofte Stadthouder/ van Portugael; deſen liet tot antwoort wete/ dat den
 Franſman opgeſtelt/ dat is te ſeggen aengenomen wierde. Ick was ſeer blijde
 ober deſe antwoorde : en ginckt met den voozſz. Edelman andermael om dit
 verlof van verwilliginge te brengen aen den vooznoemden Voozſorger der In-
 diaenſche ſaken/ die Hebe van den voozſz. Viceroy, ofte Stadthouder was/ die
 deſelbe ſiende behielt; doch ſepde aen den Edelman/ dat hy my/ uyt kracht de-
 ſer verwilliginge / ebenwoel noch niet en konde opſtellen ; maer daer ober ſpre-
 ken ſoude met de Graue de la Fere. Ick hier ober ſeer droebigh zijnde / en hy
 naer bupten hope de Grepſe te ſullen doen / ſoo keerde ick naer mijne Herberge/
 om aldaer te oberpeynſen wat my te doen ſtont / om ſoo ſchoonen gelegentheyt
 niet te verlieſen. Den volgenden dagh/ weder tot den Edelman van den Gra-
 ve gaende / ſoo badt ick hem dat hy / van wegen den Stadthouder van Indien,
 ſijnen Meester / my noch eenmael wilde verſellen/ 't welcke hy ſeer willighlijc-
 ken dede : maer ick en konde noch dat mael niet verwerben ; echter en ver-
 looz ick geenen moedt ; doch den volgenden dagh ging ick wederom den Edel-
 man beſoeken / hem biddende dat hy vooz deſe laetſte male noch eens met my
 wil-

wilde gaen / 't welcke hy dede / en wy waren t'samen by den Versorger der Indiaensche saken / brengende hem den Edelman het moort van wegen den Graue de la Fere, synen Meester. Desen siende dat hy soo dickwoils moepelijcken geballen wierde / van den genen welcken hy niet en dorste misnoeghen / (alsoo hy den eersten in Portugael en Stadthouder van Indien was) soo braeghe hy eyndelijcken naer mynen naem / als mede naer die van mijn Vader en Moeder / ende de plaetse mijner geboorte / en daer naer stelde hy my in 't Boeck boor een gebozen Fransman, Sone van soo een en soo eene / gebozen in soodanigen plaetse. Aldus wierde ich eyndelijcken aengenomen / en was daer ober wtnemende verblijt; ich bedanckte den Edelman op het hooghste / ober sijne moeyte mijnent halven gedaen / hem belovende dat ich hem op zee / in alles dat my mogelijcken soude zijn / en mijn beroep ofte hantteeringe aengingh / weder / in vergeldinge / behulpsaem soude wesen; soo als ich oock / hy naderhant sieck werdende / quam te doen. 2. a 3. Dagen daer naer ging ich mijne Soldpe ontfangen / welcke was 7500. Rais, makende de 1000. vijf-en-twintigh Realen, ende hier mede ruste ich my toe om te Schepen te moghen gaen in den Admirael, waer den Viceroy, ofte Stadthouder / hem op begaf; t' Scheep sullende gaen / soo was daer een groote on-ordentelijckheyt onder 900. menschen die te Schepen quamen. De Schrijvers lasen een yder by synen naem en toenaem op / om te weten ofte sy daer oock alle waren. Want de gene die daer niet en zijn / die werden hare Borzen desen aengaende aengesproken / soo ober haer ontfangene penningen / als om dat sy het Schip soo veel te meer doen kosten. Mijnen Huys-waert was boor my Borge gebleven; en om dat hy geene moeyte van mijnent wege soude hebben / soo was ich daer tegenwoordigh / en geduerigh by het lesen der geheele toerustinghe. Dit is een Schrijver die te lande blijft / ende se ondersoeckinge aldus doet. Van de gene nu die niet te boorschijn komen / opgelesen werdende / daer spreekt hy naderhant de Borzen ober aen. Dese onstandigheden nu ge-eyndicht zijnde soo gingen wy onder zepl / te weten / eerst vijf groote Schepen ofte Caracken; en waren / den Admirael, genaemt Onse Lieve Vrouwe van den Bergh Carmel, den Olijf-boom, de Groetinge, Onse Lieve Vrouwe van Indien, ende den Palm-boom; daer naer vijf Galioenen, S. Jeronimus, den goeden Jesus, den Heyligen Geest, S. Bartholomeus en S. Anthonis; met noch een Kraecxken, en twee minder Scheepkens; makende in alles een Vloote van 14. Schepen. Aldus vertroocken wy van van de Kiebij van Lisbon, in de maent van Maert / daeghs boor Palm-sondaghe / ende liepen Zuid-west / Zuid-zuid-oost / en Zuiden op. In 't gesichte van Madere hadden wy groote winden / ende dichte daer verby zeplende / verloor ons het Galioen den goeden Jesus, doch dat nam synen cours alleen naer Mozambique, waer het van de Hollanders, aldaer zijnde / naderhant genomen wiert. Onder ons was de grootste on-ordentelijckheyt en verwoarringhe die men sich soude kunnen inbeelden / en dat vermits de menichte van alderhande slaghe van Menschen die op de Schepen waren / spouwendes deselve soo hier soo daer / en werpende sy hun vuyligheyt den eenen op den anderen: oock en hoorde men ondertusschen niet als geroep / gesteen en gesucht / van de gene die doot / dorst / honger en sieckte / als andere ongelegentheden geperst en gedronghen wierden / verbloekende de ure van te Scheep gekomen te zijn / ja haer Vaders en Moeders selver / als oorsake daer van wesende: soo dat het scheen dat sy alle sinneloos waren / en

De Schijp
ber werde
tot de reys
se aenges
nomen.

Omstans
digheden
gepleeghe
werdende
in 't scheep
gaen.

Vertreck
van Lis-
bon.

Ellende
op Zee.

Siechte
van den
Schijver.

Scheurbuyck
een won-
derbare
siechte.

Wonder-
bare dooff.

by naer wanhoopten ober de groote hitte/die onder de Linie en ontrent d' Abrol-
los was/als mede de stilte en kalmte des Zees / die lange duerde/ en de heete re-
ge/die op de kust van Guinea viel/en daer by van ure op ure mede gequelt wê-
den/die naderhant in woormen quam te veranderen/soo men sulks niet haestelij-
ken en quam af te droogen / 't gene daer dooz nat geworden was. 't selve gaf
my een ober groote moepelijcheydt / siende te dier tijt mijn Matras geheel nat/
en krielende van dese Woormen/ springende die op eene vzeemde maniere. De-
se regens zijn soo stinckende / dat sy niet alleen de Lichamen doen verrotten en
bederven/ maer oock de Kleederen/ Kisten/ en alle and're dingen die eenighsins
om te gebruycken noodigh zijn. Hebbende geene drooge Hemdden ofte Klee-
deren meer / om te verwisselen en aen te doen / wierde ick gedrongen aen mijn
lijf te laten droogen 't gene ick droegh; doch bequamt my 't selve seer qualijck/
want ick daer dooz soodanighen Koozse en groote pijn in mijn rugge kreegh/
dat my die by naer de geheele Rypse by bleef: dit en was het noch niet al / alsoo
ick daer-en-boven mede die moepelijcke en gebaerlijcke siechte hier dooz be-
quam/ genaemt Louende, by de Portugesen geheeten Berber ende by de Hollan-
ders Scheurbuyck, die my by naer alle het Cantbleys dede verrotten / gebende
dat een swart en stinckent bloedt van sich: mijn knyen waren soodanigh inge-
trocken/ dat ick de schijven niet en konde wylstrecken / mijn dyen en beenen soo
swart als leden die met S. Antonis byer/ de Kooft ofte 't Kout-byer besmet zijn.
Ick was verhalven genootsaecht dagelijcks daer in te moeten snijden en her-
ben / om 't swarte en verrotte bloedt daer wylt te doen loopen. Ick snede oock
mijn Cantbleys af/ om dat het soo geswollen was / dat het ober mijn Tand-
en wafte: ick gingh dagelijck byten op de kant van het Schip / my vast
houdende aen het tou-werck / met een kleyn Spiegelte in de hant / om te sien
waer ick het moste afsnijden: wanneer ick nu dit doode bleyt afgetrocken
hadde/ en veel swart bloet quijt geworden was / soo wafte ick mijn mond en
tanden met mijn eygen water / die heel hart wylbende: 't selve alsoo gedaen
hebbende/soo was den volgenden dag daer wel soo veel wederom aen gegroeyt/
ende sonderwijlen oock wel meerder. Mijn ongeluck was dat ick niet eten/ maer
beter in swelgen als kaeuwen konde / vermits de groote pijn die ick lee dooz
dese moepelijcke quale. 't en hebbe geen beter Genees-middelen gebonden/
dan veel Sproop van Violen, ende 't samen-treckende Gorgel-dranchjes/ met
goeden rooden Wijn vermenght / te gebruycken. Veelen van ons Volck stier-
ben dagelijcks daer aen / ende men en sagh niet anders dan Lichamen ober-
boort in Zee setten / ja 2. a 3. te gelijcke / de meeste gestorven zijnde sonder by-
stant/achter eenige Kisten/ zijnde de oogen en 't platte der voeten bande statten
op-gegeten: andere werden in hare bedden doot gebonden/ dooz dien sy/naer
gelaten te zijn/hun armen naderhant hadde geroert/de Aeren daer dooz weder
ontsprongen/ hun bloet alsoo ontloopen zijnde/en dat vermits hare pdeelhooftig-
heyt/in welcke sy vervallen waren dooz heete Koozsen/en sterven alsoo sonder
eenige bystant ofte hulpe. Men en hoorde niet dan geroep van grooten dooff
ende verhettinge/ want dickmaels naer dese hare mate gekregen hadden/ 't ge-
ne ontrent een pintje water mochte zijn / sulcks by hun neder settende om/ we-
der dooffigh werdende / te drincken / quamen hare Metgesellen ontrent haer/
en andere van noch veel verder plaetse / om dit weynigh water van dese arme
slapende ofte omgekeerde siecken te steelen en wech te nemen. Ja onder den
ober-

overloop / in donckere plaetsen zijnde / en dan pemandt maer op een dief-sta komende te betrappen / soo sloegen en bochten sy met den anderen / sonder mal-kanderen te sien : en alsoo stierven de meeste dickmaels ellendiglijcken uyt gebreck van water / ofte dat sy daer van berooft waren geworden / sonder dat pemandt hun weder met een weynigh wilde bystaen / ja selver de Vader sijnen Sone niet/nochte den Broeder sijnen Broeder/soo seer dzongh een yder in't bysonder de begeerte om dooz het drincken te mogen blijven leven. Ick vont my dickmaels alsoo bedroogen en my van mijne portie berooft / maer trooste my met soo vele andere / die eben soo boeren als ick dede : 't selbe was oock oorzake dat men niet vast en doozste slapen; maer ick stelde mijn water in een plaetse daer men 't selbe niet lichtelijck en konde nemen sonder my aen te raken.

Maer dat wy aldus vele geleden hadden ende de Linie gepasseert waren / soo verbiel de Grabe de la Fere, den Viceroy, ofte Stadthouder / selbe mede in sieckte aen eene heete Kooztse / ende en duerde niet meer dan ses dagen : doch hadde alhooren gelast dat den Elstrinquere, welcke den genen is die het groote zepl bestiert / in een der Malacse Galioenen gebangen verboert soude werden / om diefwille dat hy een Wyf uyt Portugael met hem gebracht hadde / ende om dat dese Hoer t Scheep komende / swaer geweest / ende daer in was komen te geleggen: De Vrouw wierde naer Portugael in ee der kleyne Scheepkens te rugge gesonden / nebens 't Lichaem van den Grabe de la Fere. Desen armen Heer aldus gestorven zijnde in soo weynigh tijds / soo Balsenden ick met groote moeyte het Lichaem / vermits de hette deser gewesten / die ons dede smelten als boter dooz de Sonne : Hy was oock een heel bet Persoon : Met hem keerden ontrent 50. siecken te rugge naer Portugael, en dat met groote boozbiddinge en moeyte / alsoo sy daer toe berlof van den Capiteyn Moor, ofte Major bekomen hadden : Dese in't boozsz. ander Scheepken overgeset hebbende / soo riepen wy den Capiteyn van den Vies-Admirael, genaemt Dom Christoval de Norogne, om op den Admirael te komen gebieden ; alwaer dien gekomen zijnde / ons allen dupsentderley straffen en woertheden aen dede / soo dooz gebangen setten t sijn vermaek / als met ons t ontrecken onse gewoone uytdelinghe van Lijfstoche: want hy vele pijpen met Wijn / Dypsich en Olve booz sich achterhielt / om op Mozambique te verkoopen. Dom Alfonse de Norogne, gewesenen Capiteyn van ons Schip / onder den Viceroy, ofte Stadthouder / geduerende desselfs leven / moeyden seer dese quade onthalinghe van den booznoemden Dom Christoval : doch stierf binnen weynigh daghen / ende wierde sijn Lichaem met d'andere mede overboort in Zee geset. Ontrent 8. ofte 10. graden aen gene zijde de de Linie gekomen zijnde / de wint ons geduerigh tegens blijvende / soo hielden de Stuerlieden t samen raedt ober 't gene hun te doen stont / ofte sy weder naer Portugael souden keeren / ofte verder gaen / alsoo sy oordeelden dat sy de Cape de Bonne Esperance niet en souden konnen aendoen / vermits het te laet was ende de Mouffons, ofte de Gety-winden / al by naer verby waren. Maer dat sy ober dese grondt-sake wel getwist hadden / soo wonden sy om weder naer Portugael te mogen keeren: doch eenigen tijdt aldus gezept hebbende / begost den Capiteyn Moor, (die vol begeerte was om op dese Rypse veel te steelen) hem siende Opper-hoofst van de Vloote / sich teghens den Schipper en Stuerman daer ober seer te vergrammen / ende naer dat hy hun met veelderley secht-woorden bejagent hadde / soo dede hy hun andermael wonden om de Rypse naer Indien te

De Grabe
de la Fere
wert sieck
en stierf.

Mouffons.

voltrechten: dit geschiede inder nacht / en dienvolgens wierde dooz 't buer aen d'andere Schepen teekenen gedaen / soo dat sy hun daer ober mede quamen te wenden; doch en bleven niet langhe meer by een ofte in goeden stant: want d'andere / bekent zijnde ghe worden dat den Viceroy doodt was / schepden haer van ons / nemende yder eenen besonderen wegh; doch ons aengaende / wy bleven alleen tot dat wy aen d'Eylanden van Angoche, ontrent de Stroom Coua-ma, quamen / alwaer wy twee onser Galioenen, de Sant Anthonis en Sant Bartholomeus, bonden. En soo vervolghden wy aldeer onsen cours / sterbende ons meeste volck vast dagelijks dooz het Scheurbuyck wech. Eyndelijck naderden wy de Caep van Goede Hope / ofte Bona Esperance, ende sagen de teekenen daer van de Alcatraz en Mangues de Velours. Alcatraz zijn kleine Vogelkens / by naer als Syzeuwen: Mangues de Velours zijn groote Vogelen als Krappen / hebbende 't onderste des buycks witachtigh / eensgelijck met het opperste van de rugge / 't uyterste der bleugelen ende den staert / zijnde den hals alleen swart / blijvende deseibe Vogelen altyt in die gewesten tot 80. mijlen in 't ronde van de Caep. Dese boorz. teekenen verheughden en moedighden ons een wepnigh / dat wy in die soo psselijcke en stormachtighe plaetse / als wy die bonden te zijn / soudon komen: want aldaer aenlandende soo hadden wy d'aldergrootste en breefelijcksten storm soo ick geloobe die men opt gesien heeft / ja als men soude konien sien; Onse Kraecke was by naer van 2000. Commen / een der alderschoonste Schepen die in dertigh jaren hertwaerts in Portugael gemaecht was geworden / volgens 't seggen selver der Portugeesen, echter en verthoonden het sich niet anders / uyterlijcken aen te sien / als een gemeen Schip in die hooge en psselijcke golven. Wy en hadden niet meer dan een wepnigh van het boorzep / en 30. ofte 40. Bootsgesellen / en de rest aen het Stuer. In een soo betogen en nebelachtigh weeder als het was / en konden wy den wint niet achter ons Schip houden / schoon wy ontrent hondert Personen / namentlijck vijftigh aen elcke zijde / waren / om de reën aen te halen / om alsoo geen wint van boozen te krijghen / want wy sonder dat vergaen soudon hebben. De golven gingen soo sterck dat sy ober ons henen / ja selver ober de hutte en wel twee piecken lengte hooger als het water selve was: Onsen overloop was geheel met water bedekt / ende men en konde in het Schip niet van boozen naer achteren gaen / ofte men moeste daer toe het boort gebruiken. Onder dese ellende en armoede verwachten wy niet anders als ten laetsten noch Schipbreucke te sullen liyden / derhalven gaben wy ons aen de Goddelijcke ghenade t'eenemael op / ende deden eene algemeene Processie in het Schip / van achteren naer bozen / biddende alle aendachtelijcken tot Godt / dat hy ons doch van dit boozname gebaer geliefden te verlossen: alsoo wy sulchs niet langer konden tegen staen / vermits de swachheyt en siechte onses volcks / ende ick selver en konde mede niet meer helpen in 't aenhalen van de Reeden: maer Godt / dooz sijne goetheyt / hadde mede-liyden met onse klachten en verhoorden onse gebeden / stillende allensheng dit groote onweer dat ons soo langhe hadde by-gewoont. Aldus eyndelijcken dit gebaer overgelommen zijnde / soo sagen wy dooz eene nebelachtigheyt de Caep das Anguilhas, twelcke ons dede gelooben dat wy die van de Goede Hope / ofte Bona Esperance, waren verby gezept; en van daer gerachten wy aen Terra de Natal, daer het doncker en by naer als nacht was. Alhier bonden wy noch eenighe winden die ons veel verdriets en moepelijckheyt / by dagh ende nacht / aen

Eylanden
van Ango-
che.

Caep van
Bona Espe-
rance.
Alcatraz.

Breefeli-
cken storm.

Caep das
Anguilhas.
Natal.

das Anguilhas, twelcke ons dede gelooben dat wy die van de Goede Hope / ofte Bona Esperance, waren verby gezept; en van daer gerachten wy aen Terra de Natal, daer het doncker en by naer als nacht was. Alhier bonden wy noch eenighe winden die ons veel verdriets en moepelijckheyt / by dagh ende nacht / aen

aen deden / en hadden oock alle de moeyten van de werelt / om de Baixos de los Judios ofte da Judia, dat is te seggen / de Ilippen ofte ondiepten der Joden, te mijden / 't welcke seer quade en gebaerlijcke ondiepten zijn / die in't Canael der kuste van Sofala zijn gelegen / en daer oock in verleden tijden dickmaels groote menighthe van Schepen op zijn gebleven: zijnde onder anderen dese niet minder beklagelijcke als gedenckwaerdige Schipbreucke / van het Schip / genaemt S. Jacob in den jare 1585. aldaer voorgeballen / 't welcke van Goa naer d'Oost-Indien gaende / sich alhier op dese drooghte quam aenstucken te stooten / en van 250. Personen / die hun daer op bevonden / reddden haer niet meer dan 90 / welcke noch niet verscheyde partpen / en op besondere manieren / soo hier en soo daer / dooz veel meerder ongelucken en ellenden te lande / als wel die sy op Zee uytgestaen hadden / 't gebaer ontsnapten : eenige Jesuyten en Dominicaner Monniken bleven daer mede / en andere salveerden haer: de vzeemde en affschickelijcke omstandigheden der toeballen die datmael aldaer dooz vielen / hebben deselve Schipbreucke d'aldergedenckwaerdighste gemaecht / die opt in dese Zee geschiet zy. Derhalven ontsiet men seer dese quade plaetse der Ilippen / zijnde die een hoop groote scharpe steenen en spitse witte Corael-punten, gemeenelijck bedeckt mettet water der volle Zee / soo dat men die niet eer gelwaer en werdt / dan dooz en al-eer men daer op te stooten en Schipbreucke dooz komt te lijden: Maer Godt dede ons de genade dat wy die niet en raectien / soo dat wy / de hooghte genomen hebbende / en ons siende dat gebaer ontkomen / onsen hours hielden naer Angoche, daer wy twee onser Galioenen (soo als ik boven verhaelt hebbe) vonden; deselve kennende soo wonden wy het naer deselve / wierpen ons Ancker 3. a 4. mijlen van d'Eplanden / en sonden de Boot naer het lant / om eenige tijdinge van Mozambique te mogen verstaen / zijnde 'tselbe 35. mijlen toeegs van daer gelegen : Alhier quam aen ons boort een Pangays, ofte kleyn Schuytje / 't welcke ons seide dat Mozambique dooz d'Hollanders belegert en bestreden was geworden / ende dat het maer ontrent 14. dagen geleden was dat sy de belegeringe daer dooz verlaten / ende 't Galioen, den Goeden Jesus genaemt / genomen ende verbrant hadden : dat sy-luyden / onse komste dooz 't selve Galioen verstaen hebbende / derhalven van daer geweken waren : want dit Galioen en was de doot van den Brabe de la Fere niet bekent / nochte de verstoppinge onser Vloote / naer-de-mael het aen d'Eplanden van Madera al van ons gescheyden was. Hier op lichten wy niet vele moeyten weder ons Ancker / ende boort zeylende / scheelde het weynigh ofte souden aen de gront gestooten hebben / niet boven 5. a 6. bademen waters aldaer bindende : Den Stuerman / den Schipper en alle d'oberighe Varens-gezellen waren daer ober seer verwondert / niet wetende aen welcke zijde sy het souden wonden om dieper gront te binden. De wint gaende leggen soo waren wy genootsaecht 't Ancker te moeten laten vallen / doch den volgenden dagh hadden wy groote moeyten / hoe swack en sieck wy oock waren / 't selve weder te lichten / maer dooz de stroomen die naer d'Eplanden van Angoche loopen / vreesden wy dat wy aldaer souden hebben vergaen ; derhalven stonden wy een seer grooten arbeit uyt met het Ancker te laten vallen ende weder te lichten / ende ick behiel daer van oock groote bladeren in mijne handen : hoe sieck en slap ick oock was / en liet ick daerom niet naer van goeder herten te arbeiden / op dat wy uyt dese moepelijcke vaert souden mogen geraecken. Koozt om wy lieten soo dickmaels het Ancker vallen en lichten

D'ondiepten
ren ofte
Banchen
der Joden.

Hollanders
dooz Mo-
zambique.

komste te
Mozambi-
que.

ten weder het selbe / tot dat wy eyndelijcken tot Mozambique quamen : aldaer bleben wy aen d' Eylanden van Sant George, 3. a 4. mijlen van daer geleghen / ende den volgenden dagh in den morgenstont Ankerden wy by het Fort. In onse aenkomste vooz Mozambique verstonden wy hoe dat onsen Vies-Admirael, hoort naer ons / de Caep van Goede Hope / ofte Bona Esperance, was verby gezept / naer dat het onweer een weynigh was bedaert / ende dat sy een Zee-monster / swemmende verby hun Schip / aldaer gesien hadden / wesende 't selbe van eene vzeemde gedaente ende wonderbare grootte : blasende en snoekende met groot geluyt / houdende 't Lichaem in 't ronde als een Dylaer / dzaghende petwes op de maniere van een Schildt ofte Rondas / vooz het Voozhoofst / ende eenen Zadel op sijn rugge ; verby 't Schip passerende / soo maechten het een soo vzeeselijcken geluyt / dat sy in vzeese waren van alle verloozen te gaen / doch het verliet hun eyndelijcken weder / ende sy en sagen sulchs niet meer. Tot Mozambique gekomen zijnde / gelegen in Neder-Ethiopen, soo waren wy seer verwondert dat wy aldaer niets om t'eten vonden / te meer dewijle wy aldaer wat meenden te vinden / naer-de-mael wy vooz de Zee afgeslooft waren. Naer dat wy onse Schepen / namentlijck S. Bartholomeus, S. Anthonis, S. Jeronimus, ende t'onse / welcke den Admirael was / wel vast gemaecht en versoght hadden / soo gingen wy te lande. En alhier lagen wy vijf volle maenden / om t'oberwintere / verwachtende de Moussons, ofte bequame winden om naer Goa te kommen vooz gaen. Aldaer stonden wy heel veel upt / want als ich voozen geseyt hebbe / wy en konden niets vooz Gout ofte Silber aldaer bekomen / om van te leven ofte ons vooz te kommen onderhouden / zijnde aldaer gantsch geen vzoet te krijgen. Onse Siecken leyden wy op Bultsacken / van palm-boome bladeren gemaecht / soo in het Fort als de Stadt / staende in de selbe ontrent de 200. huyzen ; maer daer van sterven noch wel 10. a 15. des daeghs / ende daer wierden der op die plaetse noch ober de 735. begraven / volgens t'seggen van den Capellaen van ons Schip / die daer van een Lijste gehouden hadde. Belanghende mijn Persoon / ich gingh mede aen Land / konnende by naer niet als met groote moeyten vooz gaen / vermits de Scheurbuyck die my de beenen hadde beset / ende ich gingh ober strate soeckende om vooz gelt te mogen eten / doch hi en konde niets vinden van eenighe kilepne gefruypte Viskens / die dese Mooren op de strate verkosten / en eenighe Koecken van Melie, op de koolen gebacken / en die by hun Mocates gendemt werden / van dese Vischliens / gefruyt in Olve van Gerselin (zijnde een kilepn zaet / eben als dat van lange Ripen / upt het welcke sy een Olve persen) en die een seer on-aengename sinacch hadde / kost ich eenige / ende daer naer verhoeghde ich my aldaer alleen in een oudt verballen hutje / om my een weynigh goets te moghen doen / my voozts 't beste dat ich konde / in de genade Godts vertroostende / die noyt en verlaet de gene die haer in hem vertrouwen. Ick versocht oock van de Vrouwen een weynigh waters / t'gene sy my gaben / doch was soo zout dat ich sulchs niet en konde drincken : want sy hadden het upt eene ondeugende put wesen putten / niet verre van daer gelegen : maer 't goede wierde gehaelt op het vasse Landt / in een plaetse genaemt Cabassiere. In de Palm-boomen was wel een kilepne ader / doch hadde weynigh te beduyden. Naer het vooz. keerden ich weder naer ons Schip / maer den volgenden dagh quam ich weder te lande / soeckende een Hoof-hutte om my daer in neder te mogen legghen / om dieswille dat de Hollanders alle de

Getal der
dooden.

Mocates.

huyzen.

hupfen aldaer verbrandt hadden: te goeder gelucke vont ick een Soldaet die mijn soo veel dede/ dat hy my/ binnen het Fort/ in sijn huys nam met alle mijn Reys-goet. Naer dat ick eenige dagen aldaer geweest hadde/ om my te supberen ende te genesen van mijne siekte en 't Scheurbuyck/ siet soo quam het volck van onsen Capiteyn Moor my roepen/ ende gebodt brengen/ dat ick hun moste volghen/ om haren Meester/ den Generael, te spreken. Ick dede sulchs niet groote moeylichheit/ vermits mijne siekte/en sy verhaesten my seer om voort te gaen: 't welcke ick op 't beste dat ick konde oock dede/ door een zandighen wegh naer de Zee-kuste toe. Eyndelijcken setten sy my op den hals van een Moor, om my in sijne Almadie te brengen/ zijnde sulchs een seker slaghe van Schuytten/ aldaer in gebuyck/ gemaecht van eenen hollen Boom. Dese Almadie, ofte dit Schuytjen/ laghe by naer op droogte/ende wy mosten de bloet verwachten om weder blot te geraken. Sy wierpen my daer in als een stuck houts/ sonder eenigh medelijden: daer was oock een van sijne Serjanten, die sich mede met my daer in begaf. De bloet gekomen zijnde/ dede hy de Mooren roepen/ om my alsoo aen boort van den Vies-Admirael S. Jeronimus te brengen: Ick wachte een langhen tijdt/ in 't boort. Schuytjen/ in d'aldergrootste hette van de Sonne/ op den vollen middagh/ en dacht aldaer van hitte en doot te sulen sterben. Ick kost van dese Mooren alhier een Palm-boomen noot/ by hun genaemt Lagne, om water daer uyt te mogen drincken/ ende ick gaf de helfte daer van aen den genen die my gebanghen leide. Aen 't boort van ons Schip gekomen zijnde/ leide hy my in handen van den Serjant, die hem dadelijcken afvraagde op wat maniere hy verstonde dat ick gebangen soude geleght werden/ aen de voeten ofte den hals; den anderen hem antwoordende aen den hals/ soo openden den Serjant de Boepens/ ende dede my plat ter aerde neder leggen soo lange als ick was/ ende sloot my den hals tusschen de twee houten in: Doch siende dat ick sieckelijcken was/ hadde hy noch eenigh medelijden met my/ende gaf my een kleyn Doorkussen/om sulcx onder mijn hooft te leggen. Ick versocht hem om eenmael water te moghen drincken/ doch te vergeefs. In desen ellendigen stant was ick d'yn welken lang/ eer men my weder daer uyt dede gaen. Ick dan/ als bozen/ gebangen genomen zijnde/ soo quamen/ ontrent ten 4. uren tegens den abont/ den Rechter van de Vloot/ met den Schrijver/ aen ons boort/ my afvragende mijnen naem/ wie en van waer ick was/ en wie my verlof gegeven hadde van naer Indien te mogen gaen; en schoon sy sulcx wel wisten/ soo speelden sy eventwel de onkundige: want hun was seer wel bekent wien ick was/ en hoe ick te Schepe gekomen was/ in dienst van den Grave de la Fere, en dat ick/ doe sy in 't Schip sieck waren geweest/ hun gebient en by-gestaen/ en sy my in die tijden geseyt hadden/ dat sy seer in my gehouden waren: maer dese Portugesen, meest van der Joden af-komste zijnde/ zijn van een seer quaden aert/ en heel ondanchbaer. Als sy my nu/ over mijn Persoon/ wel ondervraaght en alles op-geschreven hadden/ vraaghten sy my oock waer mijn koffer en Reys-tuygh was/ ende gelasten my dat ick hun daer van de Sleutel soude geven: Dit geschiede alleen om dat sy my wilden ontnemen en berooven van 't wepnigh gelt en andere dingen/ die ick noch by my mochte hebben. Door my hadden sy oock gebanghen genomen eenen sekeren Jan Baptiste, van Genua, gewesenen Secretaris, ofte Beheym-schrijver/ van den overledenen Viceroy, desen ondervraaghten sy heel naeuw/ ende klaeghten hem aen/ dat hy

Gebangen
stellinghe
van den
Schrijver
en sijne
ellende.

Aerdt der
Portugesen

eenighe papieren en Memozien by hem was hebbende teghens den Staet van Indien. Den Capiteyn Moor hadde hem bedroogen: want hy sich aen Landt doen setten hadt uyt de Pangais, in de welcke hy sich begeven hadde / met Dom Louys Alves, Broeder van den Grabe de la Fere, genegen zijnde om met hem te mogen gaen tot de winninge van Couame. Desen Dom Louys nam 2. a 300. Mannen met hem / om tot Monomotapa, een der Koningen van Neder-Mooren-landt ofte Ethiopien, aldaer bystant te doen / tegens eenen anderen Koninghlijken nabur / die hem eenen woerden oorlogh was aendoende: desen aengaende hadde den selven Monomotapa aen de Portugesen beloofst / hant alle de winste te sullen laten / die sy op sijne Opanden vermogens souden zijn te konnen gewinnen. Den selven Jan Baptiste nu op het woort van den Capiteyn More te lande gekomen zijnde / onder beloofte dat hem geenig leet aengedaen en soude worden / wierde echter dadelijcken in den Vies-Admirael, door sijn gebodt / gebangen gesonden: ende kort daer naer wiert ik mede van gelijken vast geset / inboegen als ik boven verhaelt hebbe / ende ick bont den selven Jan Baptiste onder den oberloop van het Schip alsoo in hechtenisse / hebbende noch geene pferen aen de beenen. Ick was verwondert hem aldaer op soodanigen maniere vast gesloten te sien: hy trachte my te troosten op het beste dat hy konde / dat ick doch dit verdriet geduldighlijcken soude opnemen. Maer mijn quellinge en was niet alleen dus aen den hals gebangen te leggen / maer 'tmeeste van allen was den honger / dorst en pijn aen mijn Cantbleys die ik leedt / ende 't Scheurbuyl / dat my 't meeste quelde; want sy en wilden my selfs niet eens te drincken geben / en mijn ongeluck was dat ick geen gelt by my genomen hadde / niet wetende werwaerts men voornemens was my naer toe te leyden; hi en hadde oock in alles niet boven de 2. Realen in mijn Boerse / en daer van wierde my noch eenen ontfloolen / en boort den anderen versocht ick van den Serjant dat hy my eenige klepne Vischens wilde koopen / als die aen het Schip te koope mochten komen / naer-demael daer Mooren bukten waren komen visschen / die gemeenlijck aen boort quamen vraghen / in hare tale / ofte men geen Somba, dat is te seggen Visch / en Macacoua, dat zijn Visschen in de Son gedrooght / wilde hebben. Ick hadde noch mijn Koocher met gereetschap / en eenen gouden Ringh aen mijn vinger / deselve verpanden ick om te konnen leven. Den abont / naer gedane onderbravinghe aen Jan Baptiste en mijn Persoon / gevallen zijnde / sondt den Capiteyn Moor vele Soldaten naer beneden om ons te bewaren / ende liet den boortsz. Jean Baptiste pferen aen de beenen doen / met een slot vast gesloten / en dede hent daer naer onder in het Schip op de last leggen ende de luycker boven hem weder toe sluyten / werdende de sleutelen boort te rugge aen den Capiteyn gebacht / en alsoo bleef hy bij volle daghen / sonder dat men hem by naer wilde 't eten geben / aldaer sitten. Aengaende mijn Persoon / den Serjant dede my op den abont de Boepens van den hals weder af / doch sloot my pferen aen de voeten / ende leyde my in sijn kleyn Kamerken / op een kiste te slapen. Belanghende Dom Louys d'Alves, Broeder van den overleden Grabe de la Fere, dien siende dat den Capiteyn More den Secretaris een soo quade part gespeelt / en hem aldus sijn gegeven woort verbrooken hadde / wierde daer over seer verstoort / boven dat hy alreede seer qualijcken met dien Capiteyn was staende / ja soo sy met den anderen hadden willen bechten over een verschil / de besoldinge van den Grabe de la Fere aengaende / bedragende wel 10. duysent Ducaten / soo aen Lijftricht / als Wleesch /

Dom Louys
d'Alves.

Wleesch/ Beschuyt/ Wijn/ Olje/ en andere Zee-verberschingen; 't gene den Capiteyn, hoor desen maer Vies-Admiraal geweest/ en sedert het overlijden van den Grave/ Admiraal geworden zijnde/ selber/ ende de sijne een goet gedeelte van dien/ genomen en gegeten/ ende daer naer 't overighe/ ten deele om van te leven/ en ten deele om tot Mozambique te verkoopen/ (soo als hy dede) aen lant doen brengen hadde. Dom Louys echter/ siende dat hy gene andere reden ofte verbeteringe van desen ondeugenden Persoon konde krijgen/ gingh te Schepe/ om sijne Kense naer Couama voort te setten/ ende het Goudt te vermeersteren/ 't gene dien Koningh/ byant van Monomotapa, in sijner macht was hebbende: doch den Capiteyn Moor, geloovende dat den boornoemden Louys onder zepl gaende/ het Schip/daer wy in gebangen saten/wel mochte komen bespringen/ soo sont hy derhalve vele Soldaten en Busschieters derwaerts/met last om op de Pangais, ofte Schuytjes van Dom Louys los te branden/ ende deselve in de gront te schieten/ soo hy het minste gelaet maer mochte thoonen van aen voort te willen komen. Aldus op een morgen Dom Louys sijne Pangais, ofte Schuytjens/ onder zepl hebbende doen gaen/ soo stelde hy sich in state als ofte hy ons Schip hadde willen komen bespringen/ de Busschieters sulchs siende/ stelden hun om los te branden/ ende de Soldaten hielden hun alle baerdigh met hare Musquetten/ thoonende goet gelaet/ d'eene seyde/ laten wy schieten hoor hy aenkomt/ d'andere/ wy en willen niet schieten/ om dieswille dat het Volck/ 't gene in de Schuytten was/ van hun Volck ofte Maets/ en hare ergen Bloetvrienden waren. Eyndelijcken Dom Louys, 't zy dat hy vreesde hadde dat men hem in de gront geschooten hebben/ ofte dat hy sich niet te veel op de trouwe der Portugesen, sijne Landts-luyden/ en dorste vertrouwen/ gingh sijns weegs/sonder sich aen ons te vergapen/ en daer op sondt den Capiteyn naer den Constapel/ dien doen halen hebbende/ sette hy hem gebanghen/ ende dede hem pferen aen de voeten sluyten/ gebiedende hem aen sijn gewisse te dencken/ alsoo hy hem wilde laten ophangen: maer desen Meester Constapel/ een genoeghsaem goet Gesel zijnde/ en verwonderde sich niet seer ober dese dergementen/ maer seyde hem stoutelijcken dat hy hem selve biechten soude/ als meer misdaedt begaen hebbende dan hy/ die wel gedaen hadde van niet op Dom Louys geschooten te hebben. Dit dus geschiet zijnde/sont desen Capiteyn, den volgenden dagh tegens den about/ een van sijn Volck om my upt de Boepens te halen/desen liet my onder den overloop gebangen/met 6. Soldaten tot bewaring/ die my ober al verselden/ upt vreesde dat icht/ gaende wateren/ ofte op den overloop komende/my in de Zee mochte werpen/ om my alsoo te redden. Wy aldus een wepnigh meer in bysheyd siende/stondt icht den Secretaris Jan Baptiste, soo veel icht konde/by met een luttel gebroken beschuyt/ soo gantsch swart/ bedorven en verrot/ als het oock was/ ende noch hadden wy moeyten genoech sulchs maer te mogen bekomen. Ick lichte/ op 't beste icht konde/ het dechfel van de plaetse/ waer hy in geslooten sadt/op/ ende stact hem eenige kleyne stukjes/ door eene naeuwe openinge ofte scheure/ toe/ 't gene hem seer wel quam: maer gelijk als Godt nimmer de sijne en verlaet in alle hare bedroeftheden/ soo seyde my den selven Baptiste in Latijn/ soo goet en quaet hy konde/ dat hy middelen gebonden hadt de sloten van sijn pferen Boepens te openen/ ende die af te doen/ oock dat hy eben aen een pijpe Wijn gekomen was/ maer dat hy daer niet upt en konde krijghen/ sonder een blecke Pompe/ ofte een stock in de

Wersicht
tusschen
de Portu-
gelen.

Geluckige
ontmoet-
tinge der
geban-
nen.

Verlof-
ſing
ge des
Schij-
vers.

Der Por-
tugelen
ondanck-
baerheyt.

ſelbe/ met een ſponſp aen het eynde van dien gebonden/ te ſteken/ ende den wij-
alſoo in te doen trecken en uyt te halen. Deſe ſake ontdeckten wy aen den Ser-
jant die ons betwaerde / denſelven was ſeer blijde dat hy ſijn gedeelte daer van
ſoude hebben/mits ſulchs ſwijgende. Vindende een Wleſſche/ gaf ick die op den
abont aen den booznoemden Baptiſte, terwile de Soldaten boben hunnen tijdt
verſleten met den anderen te ſpeelen / booz dat de lampen aengeſteken wierden.
Deſen Wijn hielp ons veel/ en ick geloobe dat/ ſonder deſelbe / het my by naer
onmogelijcken ſoude zijn geweest langher te hebben konnen beſtaen: want ick
maeckte heymelijck kleyne ſtuckjes beſchuyt nat in deſen Wijn/ nuttighe-
die/ en deſelbe verſterchten my het herte. Ontrent vijf dagen naer het vertreck
van Dom Louys d'Alves, dede men Jan Baptiſte onder de luycken weder van
daen/ ende by my onder den overloop komen / doch aldeer met d'pers om de
beenen/daer ick noch Boepens ofte pers meer aen hadde. Op een dagh/ op den
overloop wandelende ende gins en weder gaende / vondt ick te goeder gelucke/
onder een ſtuck Beſchuts/ een Wleſſe bol Syroop van Violen ſtaen / 't welck ick
aen den Serjant bekent maeckte / die deſelbe nam en booz ons bepde berghde.
Ick gebruyckten van deſen Syroop al drinckende / wepchten oock daer in een
wepnigh beſchuyt / ende alſoo wierde ick hier dooz in korte dagen gewaer dat
mijn Tantbleys genas / en dat mijne beenen ſich weder begoften uyt te ſtre-
cken / 't gene my ten hooghſten verblijden; ende 't boorz. dede my ſoo wel dat
ick van mijne ſiechte geheel weder genas/ en wel te paſſe wierde/ ick gebruyck-
te oock ondertuffchen eenige Genees-middelen uyt de liſte der Artſenye, die
ick op eenen dagh op den overloop gantsch open bont. In maniere als bozen
twee-en-twintigh dagen geweest zijnde/ quam den Capiteyn van het Schip op
een ſeker abont laet aen boort van het ſelbe / en als doen nam ick oorzake van
hem aen te ſpreken / om van hem te mogen weten wat hy van wille ware met
my te doen/ en wat hem te ſtade quam dat hy my dus dede zieltogē/ ſonder lijf-
tocht ofte onderſtant te doen geben / alſoo ick geene en hadde dan van Godt al-
leen. Den ſelven gaf my ter antwoorde/ dat ick met hem naer landt ſoude va-
ren/ om met den Capiteyn Moor te gaen ſpreken / ſoo als geſchiede / zijnde het
den dagh van de Heylige Symon en Jude; aldus waren wy ontrent tot een ure
in den abontſtont by den anderen / om den booznoemden Capiteyn te moghen
ſpreken / den welcken my ſiende / ſoo vzaeghde hy my waeromme ick aldaer
gekomen was / hem geantwoort hebbende dat den anderen my daer gebracht
hadde/ om met hem te ſpreken/ ſepde hy my/ dat ick tot den volgenden morgen
ſoude wachten/ ende geboot boozder aen dien boorz. Capiteyn dat hy my naer
ſijn huys ſoude nemen/ ſoo als hy dede/ ende aldaer gaf hy my een wepnigh be-
ſchuyt/ in water gewepcht / t'eten; daer naer leyde ick my om te ſlapen neder
ter aerden/ op een Matte/ boben dien was het huys heel ſlecht gedeckt/ oock en
hadde ick niets om my daer mede te decken. Echter paſſeerden ick dien nacht
't beſte ick konde/ verwachtende met groot verlangen den volgenden dagh/ als
fullende zijn die mijner verloſſinge. Deſen Capiteyn hadde een Broeder/ welt-
ke den genen was die my uyt de de ſtarckte was komen halen/ om my naer het
Schip gebangen te brengen: den deſen ſepde aen ſijnen Broeder/ dat Godt een
wonder werck in my gewrocht hadde/ zijnde ſeer ſieck naer het ſchip gebracht/
en dat ick nu geheel geſont weder daer uyt was komende: Maer ick ſepde in
my ſelven / dat dit geluck my niet dooz de byſtant van hem / boosdadige en on-
danck-

danchbare als hy was/ aengekomen waer/ die my niet eenmael water en hadde willen laten geben in mijn aldergrootsten noot; doch dat Godt alleen onmiddelijcken my/ in noot zijnde/ bystant gedaen en ondersteunt hadde: daer ick/ ten tijde van't leven des Viceroy's, ofte Stadthouders (gelijck die groote goedertierentheyt was bewijfende/ desen Capiteyn Moor en sijn Broeder dickmaels in ons Schip den Stadthouder komende besochten) dien Broeder/ eenig zeer aen een sijner handen hebbende/ welcke hy gequetsst hadde/ seer geerne Genees-middelen/ ende te drincken gegeven hadde; doch hy erkende sulcks aen my naderhandt te qualijcken. Den volgenden dagh dan gekomen zijnde/ soo seide my onsen Capiteyn naer het huys van den voorsz. Capiteyn Moor, ende wachte naer hem in de Wapen-zale/ alwaer 4. a 5. hondert Busschieters aen weder zijde nebens een waren staende/ als mede een Schilt-wacht aen de deure/ eyndelijcken upt sijn Kamer komende/ hadde hy een korten Rook/ op sijn Joodts, aen/ thoonende een heel dol en wreedt wesen/ met een seer quaet gelaet/ en siende met d'ogen scheel ende ter zijden upt/ vraeghde hy my naer mijnen naem/ wien ick was/ en wat mijne hantteringe waer/ al-hoewel hy sulcks seer wel wiste/ alsoo hy my by naer alle daghen gesien hadde sijn Volck genesen/ en dat noch meer was/ selver door sijn eygen bevel. Daer naer ondervraeghde hy my/ of ick verlof hadde om naer Indien te moghen gaen/ en waer dat was: Hem op yder punt geantwoort hebbende/ thoonde hy my eenen groenen wortel/ ende vraeghde my hoe die genaemt wierde/ ick antwoorde hem/ dat deselve geleeck naer het Turbit: doen vraeghde hy my wat dat het Turbit was: daer op font hy naer den Opper-heel-meester van de Vloote/ 't gene eenen bedecten Jode was/ om dien te halen/ desen gekomen/ en hem deselve vrage gedaen zijnde/ seide dien Veynsaert hem/ dat het een Gomme was: maer ick/ die beter kenende dan hy/ seide hem/ dat hy sich niet wel op de Droogen en verfont/ en indien hy geseyt hadde Turpiti Gommosi, dat is te seggen/ eenen Gommigen Wortel/ soo soude hy gelijck gehadt hebben/ maer nu was het onwaerachtigh dat 't selve een Gomme was. Den Heel-meester/ seer verwondt zijnde/ wist niet wat hy daer op soude seggen. Hier op begost den Capiteyn Moor my weder te vragen naer mijn verlof/ Ick/ die alle dese Ceremonien en Joodtsche loofheden niet en verfont/ antwoorde hem/ dat ick die gelaten hadde aen den Versorger der Indiaensche saken/ ende dat deselve die tot sijner ontlastinge/ indien sulcks noodigh mochte wesen/ bewaerde. Naer 't voorsz. onderfont hy wat ick in mijn kiste was hebbende: Ick seide hem/ eenigh Rups-tuygh/ Boecken/ Belt/ en Drogen: Doch dese boosdadigers hadden my sulcks alreede alles afgenomen. Daer naer vraeghden hy my/ ofte ick yemant binnen Mozambique kende: ick seide hem neen: en voort varende/ seide hy tot my/ hoe hy sich dan op my soude mogen vertrouwen; seide mede dat ick van daer/ sonder sijn verlof/ niet en soude wech gaen: Ick antwoorde hem daer op/ dat ick geen beter middel en wiste/ dan dat hy my in sijn huys ofte elders in goede bewaringe wilde houden: my weder vragende/ ofte hy sich dan op mijne trouwe mochte verlaten; ende ick och ja geantwoort hebbende/ soo seide hy my/ gaet dan henen/ ick sal my dan vertrouwen op u woort/ dat ghy/ sonder mijne verwilliging/ van dit Eplandt niet en sult verreyen: En hier op gaf hy my een teeken van sijn handt/ om mijn kist van den Griffier en Rechter/ die deselve in bewaringe hadden/ weder te moghen gaen lichten. Die we-

der bekomen hebbende/en bont ick geen gelt meer daer in / oock miste ick veel verhande slaghe van Keps-goet; dit van him weder eysschende/ was het te vergeefs; want sy hielden hun als of sy nergens van en wisten. Den Capiteyn Moor vzaeghde my oock/ ofte ick mijne betalinge gekregen hadde / 't welcke was 25. Realen ter maent/ hem neen geantwoort hebbende / sont hy een sijner Pagien met my tot den Betaelder van het Volck van oorloge / om my te doen tellen 't gene my toequam. Naer 't voorsz. gingh ick naer de Sterckte / met de Soldaten / die my hadden laten maken een kleyne Loof-hutte van palmtacken/ naest aen hare wooninge/ ende dat vooz het gelt 't gene ick haer gelcent hadde vooz mijne gevangenisse. Ick hup/beste my aldaer eenigen tijt/ wachtende op een beter / en hielt mijne gewoonelijcke Maeltijden met him : Maer alsoo sy uptgehongert waren/hebbende eerder gedaen als ick begonnen/ so schepde ick van him/ ende nam een Morinne, die my eten / vooz een sekeren prijs ter maent/ bereyde. Deselve gaf my een weynigh Rijs/ in water gekookt/ Melie ende eenige Visch. Want wat het Broodt belanght / daer en was geen altoos te bekome/dan alleen eenige kleyne Koekjes van Melie. Voaz het overige/ ick was seer verlegghen onder dit ongeschichte geboefte te moeten wesen / overbloeende in alderhande slaghe van gebreken en boosheden. Want naer dat sy minne wellust van dese Morinnen genooten hadden/ bulden sy derselver natuerlijcke leden met zant en stof / ende dursentderley andere buyligheden en onreynigheden meer/ die ick in mijne Loof-hutte aenhoorden. Sy wilden niet gewelt my hare ongebondentheden deelachtigh maken; maer ick wees him af/ ende sloot vooz him mijn deure toe / my houdende geheel alleen in mijne Loof-hutte/ met mijne Malabarische Indiane, die my diende / en die my eyndelijcken noch mijn gelt ontfal / ende daer mede naer het vaste Landt van Mozambique vluchte / sonder dat ick haer opt weder konde achterhalen. Naer alle dese moeylijchheden / op een sekeren dagh dooz het Eplant wandelende / gingh ick een Portugees Edelman/ van mijn kennisse/ aldaer besoecken / woonende / ofte gehup/best zijnde in den Kruyt-hof ofte Thuyt van François Mendy, Opsien-der over de Weesen. Dese twee boden my een plaetse aen/ om een Loof-hutte vooz my te doen maken: het welcke ick seer willighlijcken aennam / gebende dies halben aen een humer Slaven daer toe gelt / en daer naer gingh ick in de selve my ophouden / ende schepde alsoo eyndelijck upt het geselschap van dese ontuchtige Soldaten. In desen Thuyt nu zijnde / soo quamen in waerheyt de Egedissen en Slangen tot onder het hoofden-eynde van mijn bedde / 't gene my seer ongemackelijcken viel / als oock de Wieren die aldaer in groote menighe waren: maer ick verdroegh het alles niet gedult. Desen Heer François Mendy onthielt sich in desen Thuyt met sijne Slaven / ende sondt my dagelijcks vele bereeringen: hy hadde groote begeerte om my aldaer te mogen houden / my belovende ten Houwelijck te willen geven een sijner Pichten / een Dochter zijnde van den Capiteyn van Couama, alwaer het Goudt van daen is komende: maer ick en hadde gene genegentheyt aldaer te blijven/ maer mijne Keps te vervolgen naer d'Oost-Indien. Ondertusschen sondt my mijne Morinne, die my mijn eten verbaerdigde/en hy naer een vierendeel van een mijle van daer woonde/dagelijks mijn middagh en avont-kost toe / dooz eene jonge Morinne: 't gene sy my sont was een weynigh Rijs in water gesoden / en eenighe schilferkens van kleyne Vischkens / op een Koek van Melie gedaen / en niet al

Onge-
schichte
der Por-
tugelsche
Soldaten.

al te gaer gebacken: maer noch was ick seer geluckigh sulcks van dese goede Vrouwe te mogen bekomen / alsoo sy niet naer en liet / doen ick geen gelt meer en hadde / my ewentwel mijn gewoonelijck eten te senden / seggende dat sy gaerne gedult met my wilde nemen / tot dat ick het ergens van daen bekomen soude hebben: sy hadde oock verlaten alle d'andere / die haer bedrogen hadden / him op goede geloofte gegeven hebbende; derhalven beclaeghe sy haer aen my over derselver ontrouwte en ondanchbaerheyt / seggende / dat sy him nimmer hadde konnen verhoegen / dewijle sy soo gulfigh en uptgehongert waren. Sy sout my oock somwijlen een groote Morinne om my eten te brengen. De boorsz. jonge Morinne groot gaende / en lust hebbende van eene Cange t'eten / gaf aē hare Vrouwe op sekeren dagh te verstaen / dat ick sieckelijck was / ende een Cange boorz mijn middagh- maeltijt was begeerende; welcke deselve hebbende die doen bereyden / my spoedelijcken sout / zijnde sulcks verbaerdicht van gepelde Rijs / in water gekoocht / een gebonde klare Sop. Ick was verwondert op een morgen / toen dese Morinne my die Cange bracht / en dat sy my seyde / dat hare Vrouwe my deselve sondt / om te weten ofte ick dese maniere van koochinge goet vont: maer naer ick een weynigh daer van geproeft hadde / gaf ick haer t'oberige wederom / waer over sy seer verhoeght was / vernidts de lust die sy was hebbende haer daer van wel te versaden. Maer ondertussche naer mijn eten wach- tende / achtervolgens d'oude gewoonte / en quam niemant dien dagh my het selve brengen / weshalven ick seer verwondert was / ten aensien dat de dagen aldaer als doen seer lange waren / ende den hunger my seer quelde. Den volgenden dagh gingh ick derwaerts / om de reden te weten van dit uptblijven / ende vont dat de Morinne in't kinder-bedde was gelegen: doch haer Vrouwe wierde seer moepelijcken tegens haer / om dat sy haer qualijcken bericht hadde / en ick soo bedrogen was geworden: echter ick bracht alles weder ten besten. Maer sy en sondt my naer dien tijt dese Morinne niet meer toe om ietwēs te brengen. Ick hebbe dit klepne verhael alhier willen doen / om te behoonen dat over al / en in alle plaetsen / de swaer-gaende Vrouwen met gelijcke lusten en archlistigheden zijn bevangen.

Maer dat ick aldaer ter plaetse vele uptgestaen hadde / haerdigh wesen om weder t'scheep te gaen / was ick aen het vaste Lant van Cabassiere, om aldaer een tonne water te halen / ende een Wortel te soecken / by de Portugesen genaemt Pau d'Antac, zijnde sulcks een Plante die langs de aerde / al kruypende / wast / ende seer gelijck naer de lange Aristolochie, boortbrengende langachtige groene en klepne malse Peertjes / hebbende den wortel eene wonderbaerlijcke kracht ofte deught / om een seker siechte te genesen / aldaer genaemt werdende Antac, t'gene men gebuyct / ofte in-neemt / wanneer men de Morinnen bekent heeft; zijnde geen andere middel over / om yemant de doot te doen ontgaen / dan het selve. Men neemt van desen Wortel / in klare water gestampt / de swaerte van een kroone ofte daer omtrent in / en sulcks doet den siecken soodanigh sweeten / dat sy daer van weder komt te genesen; sy is een weynigh bitter / en echter van eene seer aengename smaect en reuck beyde te samen: Ick maecte verdingh met 3. a 4. Swarten, dat sy my een klepne sack daer van souden vullen / deselve namen my met him in de Bosschen om die te soecken: aldus met him gaende / vont ick duyssenderley slaghe van Planten ende Vruchten / doch my t'eenemael onbekent: Maer het boorsz. upt het Bosch komende / geraech-
ten

Pau d'Antac: zijnde hout tegen de siechte Antac.

Middel
om de
Olijphan-
ten te ver-
jagen.

Sura drank

ten top in een kileyn belt / waer top eenige Swarten vonden die de Melie vooz de Olijphanten bewaerden / spannende sy rontom dese Melie tontwen / hanghende aen de selve steenen ; en wanneer sy nu vermercken dat de Olijphanten nu daer naer toe komen / rammelen sy met deselve steenen / welcke / die tegens den anderen stootende / een groot geluyt zijn makende / soo dat dese Beesten daer ober verschyckende / wech loopen : des nachts maken sy oock bueren / die dese Die- ren mede seer vreesen ; en indien de Mooren deselve loofsheden niet en gebuyktē / soo en souden sy van dese Vucht niets kommen insamelen. Derhalven maken sy een kileyn huyfken / boben op een hooghte / en daer in houden sy den eenen naer den anderen de wacht. Te vooz3. gesien hebbende / verboegghden top ons naer de Wooninghe / daer men my 't middagh-mael bereypt hadde ; aldaer dede ick mijne Bootsgesellen drincken / doch soodanigh dat het weynigh scheelde often souden onse Almadie, ofte Schuyptjen / 't onderste boben gestooten hebben. Desen Vrank die sy gedroncken hadden / wert genoemt Sura, en is Wijn van Palm-boomen : Ick was verwondert dese Mooren dus bevangen te sien / dat sy by naer haer niet en konde bestieren / ofte de zeplen in de wint halen ; ondertusschen raechte het Schuyptjen vast vol waters / ende viel een der Vrouwen van dese Mooren in de Zee oberboort / doch ick haelden haer daer haestelijcken weder up / sonder dat / soude sy verdroncken hebben. Dit volck en verstonden den een den anderen niet / soo droncken waren sy geworden van desen Wijn ; maer mijn geluck was / dat den Mocadon , zijnde den genen die het bestierden / niet soo seer als d'andere en was bevanghen ; want sonder dat souden top soo goede koop daer van niet gekomen hebben. Het wierde vooz een wonderlijck dingh gehou- den / hoe dat top van de groote tot de kileyne Cabassiere hadden kommen oberho- men / alsoo daer dupsenden van Betten / Boomen en Tacken langhs de Kuste / om Visc te vangen / aen een gebonden zijn leggende : Aldus / meer dooz geluck als wijsheydt / ober geraecht zijnde tot aen de kileyne Cabassiere , (soo sy die noe- men) landten top aldaer om water te halen ; doch daer en was niet meer dan een groote put / en in de selve oock niet t'oberbloedigh water. De Bootsgesellen van het Schip vonden top dat aldaer besig waren / om hun van water in vooz- raet te versien / soo dat ick vooz my vooz den abont geen beurte en konde krijgen om my te versorgen. Den nacht gevallen zijnde / en niet wetende waer te sullen slapen / voerden my dese Mooren rupin anderhalbe mijle van daer ; doch men en wilde ons geen huyfvestinge aldaer geven / soo dat top te rugge naer de Ha- ben moesten keeren / en dat dooz een seer quaet weder van wint en regen / oock en konde ick / dooz de donckerheyt / vooz mijn voeten by naer niet sien ; eyndelijck / aen de Haben gekomen zijnde / gingh ick in 't Schuyptjen slapen / my met mijn Mantel toe dekkende / leunende op een romme waters / alwaer ick de regen den geheelen nacht moeste wylstaen / ende deselve was seer koude. De volgende mo- gen / hoe ongenuechelijck ick oock was / hadde ick dupsent moeplijkheden om mij- ne Moorische Bootsgesellen te doen vertrecken / alsoo sy by naer haer niet weder en konden verwarmen van desen kouden nacht. Eyndelijck haelden top 't zepl in den wint / ende setten 't op de Bancken ofte Drooghten / waer van top dach- ten dat top niet weder af gekomen souden hebben : Ten laetsten met groote moeyten daer van geraecht zijnde / ende de windt ons met macht naer de volle Zee doende drijven / was het een groot geluck dat top noch by de Capelle van't Bollewerck vermogens waren aen te kommen komen ; aldaer zijnde / beloofde ick

ick wel myn selben / dat ick myn noyt en soude vertrouwen aen de on-ervarent-
 heyt van dusdanigen slag van Varent-volck / die myn 't grootste gebaer had-
 den doen loopen / 't gene ick by naer op mijne geheele Kiepe gehadt hadde.
 Mijn Conne water in mijne Loof-hutte hebbende doen brengen / verbaerdig-
 de ick my tot mijn scheep ganginge naer Goa. Ondertusschen / in mijn ont-
 houden alhier / quam aldaer de Sone van eenen Moorschen ofte Ethiopischen
 Koningh / van verre ypt het vaste Lant / om te sien de gene die hy seide dat sij-
 ne vrienden waren. Want hy een Soon van een Moor en een Morinne was / Eenen
blancken
Prins van
Swarten.
 doch blanck ofte wit: desen bracht met hem mede een sijner Broede-
 ren / die heel swart / maer eenen genoeghsaem schoonen Jongelinc was / ne-
 bens eenige Slaven. Deselve quamen my beyde besoecken in mijne Loof-hut-
 te seggende / dat sy luyden verstaen hebbende dat op Mozambique witte Men-
 schen hun onthielden / als hy was / waren sy expres gekomen om die te sien. De
 Portugesen onthaelden hem heel wel / om alsoo daer dooz toeganch te krijgen in
 sijns Vaders Landen te mogen komen handelen. Daer wierde geseyt / dat sijn
 Moeder alreede twee andere gelijcke witte kinderen / als hy was / gehadt had-
 de: maer dat sijn Vader / deselve soodanigh siende / die doen dooden hadde / seg-
 gende dat sy van yemandt anders als van sijn Persoon mosten zijn: ende dat
 toen hy / mede wit zijnde / ter werelt quam / sijn Vader hem desgelijcks
 hadde willen laten ombringen; maer dat sulchs dooz een sijner Vrienden
 verhindert was / hebbende dien hem geseyt en voorgehouden / dat 't selve dooz
 Goddelijcke toelatinge geschiede / ende dat hy alsoo behouden ende geredt was
 geworden. Het kan doch wel zijn dat sijn Moeder / geduerende haer Groot-
 gaen / haer ingebeelt heeft ghehadt dat sy blancke Menschen sagh / en dat men
 haer doen geseyt heeft dat 'er op Mozambique soodanige waren / ofte 't kan me-
 de wel dooz andere inbeeldingen toegekomen zijn; 't zy hoe het wil / ick sagh
 aldaer desen genoeghsamen schoonen Soon / hy en was / dat meer is / niet eens
 verhaept ofte verbrant van de Sonne / ende ontrent de 20. jaren oudt / ende sijn
 Broeder / heel swart / van ontrent 18. jaren. Sy besochten my in mijne Loof-
 hutte 2. a 3. malen / ick gaf hun te eten ende drincken van 't gene ick aldaer te
 Lande vallende was hebbende / waer ober sy bethoonden dat sy seer veruoeght
 waren. Ick verwonderde my hoe dat sy haer in gebaer gestelt hadden van
 soo verre van daen te komen / alleen om witte Menschen / als hy selve een was /
 te sien / en waer dooz hy derhalven ons sijne Bloet-vrienden was noemende.
 Ten selben opsichte komt my in de gedachten / noch te Lisbon zijnde / dat ick Verhaelt
van een
swarren
Genues.
 aldaer by naer van een diergelijcke sake hebbe hoorzen spreken / eenigen tijt te bo-
 ren tot Genua dooz-geballen / en waer van een Liedeken / in maniere van eene
 verziende vertellinge / in Portugael als doen wierde gesongen: Daer was eenen
 rijcken Genues, getrouwt aen een seer eerlijcke ende deughtsamen Vrouwe / van
 een der beste Hupsen van Genua, deselve onlust hebbende genomen / vermits een
 harer Swarte Slavinnen haer hadde laten beswangheren dooz eenen anderen
 Swarten Slaef, druckte sulchs soo diep in hare gedachten / dat / komende te ge-
 leggen / sy een swart Kint baerde: de Vader hier ober vertooynt / en gelooben-
 de dat sy haer eere te buyten ghegaen hadde met den eenen ofte den anderen
 Moor, wilde haer doen dooden / doch sy onthluchte het tot een harer Bloedt-
 vrienden: ondertusschen gaf hy last / aen een sijner Dienaers / dit Kint in eenig
 ver aengelegen getoeste te bondeling te leggen / ofte 't selve op eenige maniere te
 doen

doen dooden: maer den Dienaer/ met medelijden beweegt zijnde/ oock om dat de Moeder het hem dede bevelen/ berghde het kind/ ende dede het hemmelijck opvoeden/ doende den Man gelooven dat hy hem sulchs quijt gemaecht hadde. Eenigen tijdt daer naer/ desen Genuces, door spijt en granschap vervoert zijnde/ ober het schandelijck ongebal hem overgekomen/ soo hem dochte/ verliet Genua, ende begaf hem naer Barbaryen, besloot ellendighlijcken Turcks te werden/ en gingh tot Algier woonen. Ondertusschen droegh de arme bedructe Moeder sorge om dit swarte kind hemmelijck te doen opbrengen; 't welcke tot de jaren van bescheydenheyt gekomen zijnde/ gaf sy het middelen om sijn Vader in de Werelt te gaen soeken: Want men en wiste niet waer hy verbaeren was: Desen jongen Moor hem op Zee begeben hebbende/ wiert door Roovers genomen/ ende tot Algier te kooppe gebacht/ en aldaer ter goeder gelucke door eygen sijn Vader gekoft: maer alsoo hy sich wonderlijcken quelde van aldus eenen ellendigen Slave te zijn/ wilde de Vader weten van waer hy was/ en soo verstant hy van hem de geheele Historie sijner geboorte; hier ober verwondert ende te gelyck van blyschap opgenomen zijnde/ erkende hy hem booz sijnen Soon/ en besloot dat Lant te verlaten/ om met hem naer Genua te keeren/ ende hem aldaer met sijn Huysvrouw weder te versoenen: Hier toe hemmelijck tot sijn vertreck/ ende tot d'inscheping van 't alderbeste en schoonste dat hy hadde/ last gegeven hebbende/ liepen sy op een nacht met een Schip uyt Algier: maer 't ongeluck wilde booz hun dat sy door eenige Roovers wierden genomen/ en die hun beyde wreedelijcken vermoorden. Dus danighen eynde nam het beklagelijck geval van desen armen Moor.

Mouffons.

Bretangis
en Conte-
rie.

Maer om weder te komen tot onse Scheepsganinge te Mozambique, den tijt der Mouffons nu gekomen zijnde ('twelke een wint is die op sekere tijden komt/ zijnde in dese gewesten van Indien niet meer dan twee soorten van winden die aldaer ober al zijn wapende/ namelijk Oost en West) dede Dom Esteuan de Tayde, Stadthouder van Mozambique, sijn Vaertuyg en Schepen/ van 30. Comen ofte daer ontrent groot/ verbaerdigen/ ende deselve laden met Bretangis en Conterie, zijnde 't eerste sekere zeplen/ van Kattoon gemaecht/ blaau en doncker Violet geberst: en 't andere Glase ofte Ambre Kettingen/ soo oprecht als naergemaecte/ 't welcke de koopmanschap is die men met de Mooren aldaer verhandelt/ gevende sy in wiesseling daer booz Gout/ Ambregrijs, Oliphants Tandten/ en andere ongemeene dingen/ die men in dit Landt van Couama, ende aen de Caep das Correntas is vindende/ daer dese Pangais, ofte dit Vaertuygh/ zijn naer toe gaende. Maer Dom Christoval de Norogne, geseydt den Capiteyn Moor, siende dit Vaertuygh geheel vaerdigh om te vertrecken/ soo begaf sich die met sijne Soldaten in de Schuytten en Booten/ om deselve te gaen nemen/ ende te brengen rontom de Galioenen sijner Plote/ aldaer dicht te hy gelegen. Het welcke Dom Esteuan, van de sterckte sulchs gewaer werdende/ sich seer dede verstooren; doch geen Volck genoegh hebbende/ om sijne Schepen en Vaertuygh te gaen ontfetten en weder te krijgen/ geboot aen sijne Constapels deselve in de gront te schieten/ niet veel vragende ofte hy sijne koopmanschap quam te verliezen/ so hy maer met eenen oock Capiteyn Moor mocht te komen te verdoen en te vernielen. Den Constapel dies halven stelde sijn geschut/ michte en stach een der grootste Stucken aen: Doch/ ten gelucke booz beyde/ quam niet dan al te late het kruyt daer van aen te gaen: Hier ober verschree

scheenen in aller spoet de boornaemste van de Stadt Mozambique op de Wal-
len/om Dom Estevan te bezedigen/ alsoo hy met geheeler opfet alles te gronde
wilde doen schieten/ hem belovende dat sy sijne Schepen weder upt handen
van Capiteyn Moor souden krijgen: Want het gene desen Capiteyn dede/ was
niet anders dan upt wraechtigericheyt/ en om de Keyse aen deselve Schepen te
verhinderen ofte te doen verliesen/ tot naerdeel van Dom Estevan, aen wien het
meer dan hondert duysent Kroonen schade booz dit jaer soude zijn geweest; al-
soo hy op eenen anderen tijt de Pangais, ofte Schepen/ niet gesonden soude kon-
nen hebben/ om hem sijn boozdeel ofte winste te rugge te brengen/ die hy Jaer-
lijchs van die gewesten van Couama was treckende: boven dien dat hy langen
tijdt de belegeringe der Hollanders booz sijne plaetse hadde uptgestaen. Eyn-
delijcken het verdragh wierde getroffen tusschen hem ende den Capiteyn Moor,
en alsoo sont hy sijne Schepen naer haven gewoonelijcken handel: maer sy en
onderlieten echter daerom niet geduerigh eene heymelijcke bitfigheyt/ van haet
en quaetwilligheyt/ den een op den anderen te houden: doch quam naderhant
Ruy de Mello, den boozdoemden Dom Estevan, sijne bestieringe ofte Gouver-
neringe van drie jaren ten eynde wiesende/ aldaer aflossen. Vordr is dit landt
van Couama de plaetse in Africa, daer het beste Goudt daen is komende/ ende
de meeste oberbloet gehaelt wert: soo dat den Capiteyn van Mozambique, gedue-
rende de drie jaren die hy aldaer gebiedt/ upt Mozambique, Sofala en Couama,
ober de 300. duysent Kroonen kan halen/ sonder daer onder te begripen 't gene
hy aen de Krijghs-knechten is betalende/ ende eenighe andere erkentnisse die
hy aen den Koningh doet. Ick sagh/ aldaer zijnde/ de Soldoye aen het Krijg-
volck betalen/ het welcke gedaen wierde dooz Gout in stoffe/inboegen als 't al-
daer gebonden wert/ ende een pder ontfingh soo veel Caraten als hem quamen.
Dit Gout is so geel en sunder/ dat het Gout van onse Pistolen en Kroonen niet
meer dan Kooper daer by en schijnt. Niemand derft op dese geheele Kust van
Mozambique handelen/ sonder verwilliginge van den Capiteyn, ofte Hopman/
welcke eenige Pangais, ofte kleyn Vaertuygh/ naer de Caep van Correntas en
Couama sent: en van daer/ met het alderschoonste Elpenbeen geladen/ weder-
keeren: want aldaer de Oliphanten in oberbloet en seer groot zijn; Dese bren-
gen oock Ambregrijs en Gout mede/ ende geven/ in wisselinge van dien/ eenige
Krammerpe aen de Mooren, ofte Cafres, die het Gout versamelen/ ende soecken
in de velden aen de voeten van de Bergen/ wanneer oberbloeyingen van wa-
teren geschieden/ die van boven neder komende te loopen/ veel Gout-stoffe met
hun sijn mede brengende. Wanneer nu sulchs gebeurt/ komt pder Moor in sijn
kleyn waterken ofte Ghebbe/ met een kleyn Petjen (gemaecht op de maniere
van een Petjen ofte Sachjen/ in de welcke men in ons Landt de Konijnen ge-
woon is in te vangen/ maer heel dicht gebeyt) ende houden daer mede alle die
Gout-zandekens/ van de Bergen met het water afkomende geloopt/ tegens:
sombwijlen vinden ofte bekomen sy wel seer groote en sunder stucken/ soo als
ich aldaer een gesien hebbe by den Heer Francois Myndy, Opstender ober de
de Weesen te Mozambique, die een der Rijckste was naest den Capiteyn aldaer/
wegende dit stuck ontrent een half pont/ ende was alreede gesuybert; doch hy
hiel 't selve heel ongemeen/ alsoo daer niet veel diergelijcke gebonden en wer-
den.

Afrikaens
Goudt.

Afrikaens
handel.

De tijdt onser weder t'scheep-ganninge vast naderende/ welcke was in de
maent

Verlies
der Sche-
pen.

Breemde
quale of
siechte.

Doerhich
toech al van
een Schip.

maent van Maert / soo verheugde ich my dat woeste Landt te sullen verlaten/
waer ich het meeste deel des tijds by naer van honger was gestorven. Men-
gaende de andere Schepen van onse Vloot/daer en wil ich niet vergeten van te
spreeken/ hoe sy verongeluchten dooz hare komste in Indien: dooz eerst de Kraec-
ke, genaemt Onse Vrouwe van Ajuda, bleef op de Ethiopische Kuste/ by het Ka-
steel de Mina, waer het meeste gedeelte van het Volck quam te sterben/ dooz de
moepelijcke siechte die men in deselve Landen is krijgende / en onder anderen
een seker quale die aen het Fondament sich innewaerts set/ als een Sweeringe/
en die haer niet wozmen verbult/ die tot in de buick toe inagen / doende alsoo
penant in groote smarte en ellende sterben: Tot dese quale en is als noch gene
wytneemender Heel- ofte Genees-middel gebonden als het sap van Lindoenen/
ende dat men dickmaels sijn Fondament daer mede wascht: alsoo sulchs de
wozmen verhindert haer aldaer te setten. Ich geloobe dat het de bedorvene
wateren sijn/ die men aldaer drinckt/ die dese quale veroorzaken. Belangende
het Galioen den Heyligen Geest, 't selve/ sich bindende van het inlopende water
overweldicht/ 't welcke/ leck geworden zijnde/ geduerigh in liep/ was genoot-
saecht naer Fernambouc in Brasilien te moeten loopen: Aldaer gekomen zijnde/
ontboot sulchs in Portugael, om te weten wat men wilde dat hy doen soude/ of-
te weder naer Portugael keeren/ ofte sijne Kiepe naer d'Oost-Indien voltrecken:
ende 't laetste te doen hem ontboden wesende/ nam hy/ naer hy sich vercalifatert
hadde 't beste hy konde/ weder sijnen houts naer Indien; doch op de hooghte
van de Caep de Bonne Esperance, ofte Goede Hope/ geraecht zijnde/ wierde hy
dooz harde tegenwinden bestreden / en van d'eene tot d'andere zijde geslaghen/
doende niet anders dan op de Zee te legghen danssen/ niet langer komende be-
staen / soo openden het sich van vooren: 't welcke den Schipper / Capiteyn en
Stuerman siende/ setten in aller spoet hare Boot in Zee / met een Conne wa-
ter en eenighe beschuip in de selve / hun selven latende dooz de Gallerpe van het
Schip/ met een touthoe daer in nederdalen. Den Capiteyn, niet soo wel dan de
andere hem komende vast houden / viel in Zee / en onvermoghens zijnde om
d'eerste reyse weder aen het boot van de Boot te komen / soudens sijne handen
by na afgekapt sijn geworden / dooz die daer in al vaerdigh stonden sulchs te
doen/ als hy het selve boot meende aen te grijpen / soo een van hun allen/ hem
herkennende / hem niet geredt ende daer dooz beschermt hadde/ roepende dien
tot den anderen/ het is den Capiteyn; vele andere van het Schip/ hun van ge-
lijcken meenende in de Boot te bergen/ wierden hard en sterck met Riemen ge-
slagen/ende dooz den Deegen afgehouden/ ook hieulwen sy woedelijcken de han-
den en armen af/ aen alle de gene die aen de Boot maer quamen te geraken / en
en vergifden sich van by de 300. Menschen/ die op het Schip waren/ niet meer
dan 16. in getalle. Dese 16. staken dadelijcken in Zee / wylt breefe van dooz
d'andere verhindert te sullen werden / ende saghen een wepnigh daer naer het
voorsz. Schip te gronde gaen / hoorzende groot gekrijt ende gesucht van alle
d'arme menschen die aldaer quamen te blijven. Die in de Boot waren geraecht/
deden alles wat sy konden om de Caep van Correntas te moghen aendoen / ende
zeplden ober de 3. a 400. mijlen / eer sy daer aen konden komen / hun eten en
drincken viel ondertusschen heel schaers / derhalven mosten sy eene naentwe ge-
sette manier van leven houden / ende sijn van eten onthouden. Eynelijcken
geraechten sy tot Mozambique, en van daer tot Goa, terwijl ich noch aldaer
was/

was / en alwaer ick dit geheele erbarmlijck en waerachtigh verhael van hun
 vernam. Het Galioen den Goeden Jesus, wierde genomen door d'Hollan-
 ders, niet verre van Mozambique; naer dat eenige van de hare in 't ghebecht
 ('t gene niet seer groot en was) waren verslaghen/ gaben echter de Portugesen,
 die by naer van vreesse stierben / hun haestelijcken ober; de Hollanders sulchs
 berobert hebbende/ berghden 't meeste Volck/ ende lieten 't selve in vytheit he-
 nen gaen. De Kraecke, genaemt den Palm-boom, vergingh tot Mogincal, de
 plaetse daer de Mooren de Pesce-mulier, dat is te seggen/ de Drouwe-visch/ zijn
 vangende: want dese Visch is als een Drouwe / ende heeft eenen diergelycken
 aert/ en sy dragen hare Jongen onder sekerer vleugelkens / die sy aen hare bep-
 de zijden/ hun vooz armen verstreckende/ zijn hebbende/ dese konnen dickmaels
 te lande/ende brengen aldaer selver hare Jongen voort. Men doet aen de Moo-
 ren, die ter selver plaetse upt visschen gaen / eenen edt doen / dat sy niets met
 dese Drouwe-visch sullen te doen hebben: Men houdt dat in hare tanden seer
 groote krachten en epgenschappen zijn / soo als ick dickmaels gesien/ en selver
 beproeft hebbe/ tegens de Menbepn/ Kooode-loop/ en heete Kooortsen; die tegens

Drouwe-
 visch ofte
 Sirene en
 de Nereide.

Marber wrijvende en in water omroerende / drinckt men 't selve daer booz in. Sy dragen oock Ringen aen de vinger van de sinckerhant. Dese Mooren zijn uytneemende verliest op deselve Visschen / ende seggen dat sy haer-luyden verschen wanneer sy die bekennen / ja zijn selver soo beestachtigh dat sy haer daer aen / naer dat die dootd zijn / komen te vergripen. Dese Pesce-mulier, ofte Drouwe-visschen hebbe taensicht 't eenemaal verschickelijc / en by naer als een varckens-muyt / zijnde voorts 't geheele Lichaem visch / gelijkende alleen der selver Drouwelijckheydt seer naer die van een Drouwe. Dese Menschen eten mede Menschen-blepsch / waer ober sy oock genoemt werden Macoue, sy sijnden oock haer geheele huut met dupsentderley slaghe van afbeelselen. Men seide dat sy bloet van de Hollanders gedroncken hadden tot Mozambique, op een tijdt als de Portugesen inder nacht eenen uytbal op deselve deden : ende een Soldaet van daer seide my gesien te hebben / dat een deser Swarten den hals aen een Hollander, op d'aerde verslagen leggende / afgesneden ende 't bloet al heet daer uyt ingeswellicht hadde. Sy zijn stout en kloetmoedigh in den oorloghe / ende en vraghen gantsch niet daer naer of sy niet Deegens ofte Pijlen gesteken werden / ja sy en beweghen haer hier ober niet eens : doch sy en zijn echter niet alle soo / want daer zijnder oock vele armhertige en teer-geboelijcke / maer weynigh bloode en trage. D'Onderdanen van Monomotapa, wanneer die in den oorloghe een humer vanden gedoodt ofte gebangen bekomen / so sijnden sy dien sijn Mannelijck lidt af / en sulchs laten droogen hebbende / geven sy 't aen hare Drouwen / om aen den hals te hangen / en dese dragen 't selve / heel verciert daer mede zijnde / als een Hals-tieraet van eenigh Ordre ; want de gene onder hun die de meeste heeft / wort oock alsoo daer booz onder hun geacht / te meer om dat sy daer dooz behoonen dat haren Man een van de deftigste ende kloetmoedighste is. Sy-luyden moeten 't selve mede t'elkens booz den Koningh brengen / om dien te doen verstaen waer / en hoe sy hare vanden gedoodt hebben. De Drouwen welcken 'er gene ofte seer weynigh dragen / daer maken sy onder hun weynigh werck van / als maer bloode en beestachtige Mannen hebbende. Doch om weder te keeren tot het Schip de Palm-boom, 't welcke tot Mogincal quam te blijven / van 't selve alreede 300. Mannen op Zee gestorven zijnde / waren d'oberige soo sieckelijck geworden / dat sy 't selve groote en stercke Schip niet en konden regeren : doch 40. a 50. der sterckste haer daer van in de Boot begeben hebbende / om naer Mozambique te komen / sloegh deselve onderwegen / ofte om dat sy alle te swaer geladen / ofte om dat sy niet wel bestiert en wierde / sonder verder te komen als tot daer en toe. Van ons Volk sont men eenige van Mozambique om hun te helpen / en die nebens 't Schip te mogen redden / maer 't was te verreefs / schoon sy niet meer dan 18. mijlen van daer en waren gekomen. Belangende de Kraecke genaemt den Olijf-boom, die vergingh by d'Eplanden Quemades, niet verre van Goa, dese die daer op waren / heel naer by verholghit wordende dooz de Hollanders, vonden hun genootsaecht de Boot uyt te moeten setten ende haer aen Lant te bergen / aldaer staken sy 't Schip in de brandt / en aldus en hadden de Hollanders geen voordeel daer van / ende en berghden d'andere niets dan hun lijf ende 't Cavedal, zijnde 's Koninghs gelt / 't welck daer in geladen was. De Kraecke genaemt de Groetenisse, wierde gedreven naer de Kuste van Arabye, op de Grenzen der Abissiners, die daer me-

de

Macoue.

Dreethen
der Swarte.Dreenden
aerd der
Swarten.

de quam te blijven: maer icht geloobe dat sulchs geschiede dooz de quaetwil-
 ligheyt van den Schipper ende den Stuerman/en dat sy hun met het Gelt der
 particulieren willende verrijcken/ als oock dooz dat van den Koningh/ 't gene
 sy binnen hun boot hadden tot ladinge van Peper/ haer dooz eene boosdadighe
 beooginge met boozdacht op de kust lieten stranden; sulchs geschiedt zijnde/
 sochte sich een yder/ 't eerste dat hy konde/ aen 't landt te bergen/ mede nemen-
 de sijn Gelt en Wapenen/ ende waren alle qualijcken bedacht/ dat sy haer niet
 lieber met mont-kosten en beladen/ ten aensien dan 't groote gebreck 't welcke
 sy naderhant in die Wildernissen quamen te lijden. Den Schipper en Stuer-
 man/wel overlept hebbende/ ober 't gene sy met den anderen t'samen gespannen
 hadden/ deden 't Gelt met Wapenen en Lijfdocht/ nebens eenighe harer alder-
 vertrouste/ in de Boot/ daer mede hielden sy 't langs de kust/ en passeerden soo
 de Roode Zee, tot in de Persiaensche Inham, met booznemen om alsoo tot Or-
 mus te geraken. De tijdinge hier van tot Goa komende/ soo sondt men Galio-
 ten upt om hun te verholghen/ ende sy wierden omtrent Ormus achterhaelt/ en
 tot Goa gebangen gebracht/ ten tijde mijner onthoudinge aldaer. D'andere/
 omtrent 400. witte Menschen zijnde/ en omtrent de 300. Swarte Slaven, stelden
 hun in orde met hare Wapenen/ om de kust langs te trecken/ en alsoo in een se-
 kere Haven aen de Roode Zee te moghen geraken/ om van daer naer d'Indien
 ober-gescheept te werden: maer als sy nu dus met bliegende Vaendelen troc-
 ken/ S. Jago roepende/ meynende dooz dese humme maniere van doeninghe de
 Mooren van die gewesten te verschrieken/ viel het anders booz hun upt: want
 dese Volckeren/ die machtigh en kloekmoedigh zijn/ van woonstede tot
 woonstede veranderde/ verholghden de Portugesen van achteren naer/ doende
 hun geduerigh alle mogelijcke afbreuck die sy konden/ soo dat d'andere/ dooz
 den honger/ doost en vermoeptheit afgemat zijnde/ en dooz hare Wapenen ver-
 drucht/ nemende die dagelijchs in getalle toe/ hun verlozen siende/ yder om een
 goet heen komen uytzagh/ treckende van hun die konden boot/ sonder meer den
 eenen den anderen in te wachten/ ofte in een geheel Lichaem als vooren/ soo
 dat de gene die maer een weynigh achter quamen te blijven/ sonder uytstel dooz
 de Mooren wierden doot-gesmeten/ ontlastende die deselve aldus bequamelijck
 van hun gelt en wapenen: d'oberighe/ die haer hier upt reddden/ verbielen in
 handen van eenen wreeden Koningh/ die/ siende soo vele Swarten, sijne Land-
 saten/ onder de Portugesen gebanghen/ seide tot hun arglistelijcken/ sy wilde
 doch hare Wapenen nederleggen/ ende haer en soude geen ongemack daer ober-
 wederbaren; sy-luyden sulchs gheloobende/ en hun siende omringht van
 alle zijden/ buyten gelegentheydt van teghenstant te kommen doen/ gaben hare
 Wapenen ober/ ende daer op dede van stonden aen dien Abissijnschen Koningh
 hun gebanghen nemen/ ende den eenen naer den anderen in een groote plaetse/
 booz sijn Hof/ lelden/ en naer dat hy hun aldaer heel naecht hadde laten upt-
 kleeden/ en in 't ronde neder bucken/ dede hy dooz eenen Schild-lmaep/ ofte
 Wapen-drager/ hun de doot aenkondigen/ segghende dat hy hun alle/ in 't ge-
 sichte van sijn Volck/ wilde laten onthoofden. De Vrouwen van desen Ko-
 ningh/ welcke/ terwijlen dit aldus geschiede/ en dese arme Luyden hun onge-
 bal bekreten/ upt klepne lijck-gaten en bensterkens leggende om sulchs te aen-
 schouwen/ siende deselve soo schoon en wit/ souden/ soo sy gekomen ofte gedoot
 hadden/ die wel alle vry gekost hebben. Echter gebiel/ by gebal/ dat in het
 selbe

Perſiaen- ſelſe bergane Schip ſich eenen Perſiaenſchen Ambaſſadeur bebont / welcken ge-
 ſonden was geweest in Europa, van wegen den Grooten Sophy, Koningh van
 Perſen, om onderſtant by de Chriſten Prinſen tegens den Turck te verſoeken.
 Deſen Ambaſſadeur, wel ontfangen zijnde geworden / onder anderen / van den
 Koningh van Spaengien, en van dien met ſchoone en rijke bereeringen begena-
 dight weſende / t' ſijner vertreck van daer / was in't Schip de Groeteniſſe oock
 plaetſe gegeven om door d' Indien in Perſen weder te keeren. Ick hadde hem /
 geduerende mijn onthouden tot Liſbon, door de Stadt met groote pracht oock
 wel ſien gaen / en aldaer zijnde was ſijnen Tulbant met ſteenen van ſeer hooghe
 waerde altoos verciert. Deſen Ambaſſadeur dan / (die ſich naer de Schipbreuk
 nevens d' andere mede gebergt hadt / ſiende deſe arme Portugelen in duſdanigen
 uiterſten noodt / naer-de-mael by d' Abiſſiniſche Tale oock wel verſtont) wierp
 ſich op ſijne knien neder voor den Koningh / dien heel ootmoedighlijcken ver-
 ſoekende / dat hy het leven aen deſe Chriſtenen wilde geven / dewijle hun doch-
 nu alles dat ſy hadden gehadt ontnomen was ; en dat hy geliefde toe te la-
 ten dat ſy haer in eenige Haven van ſyne Landen mochten t' Schepe begeben :
 Hem

Hem onder anderen te ontmoet boerende / dat indien hem bekend waer de
macht van den Koning van Spaenjen, haer-luyder Meester / hy haer geenigh
leedt aen en soude doen / en dat dien Prins in weynigh tijds / indien hy maer
wilde / hem en alle de sijne vermogens was te komen verdoen. Dooz dese
woorden sette hy den selven Koningh eenighsints ter neder / seggende dien aen
den Persiaenschen Gefanter, dat hy om sijner wille dan haer het leven soude
schencken / mits dat sy spoedighlijcken sijn Landt quamen te ruymen / ofte an-
dersints dat hy haer / sonder genade / soude doen sterben. Twelcke de Portugesen
siende / heel blijde zijnde / 't leven sullende behouden dooz een soo onberwaachten
middel / vertroocken dadelijcken van daer / en ontquamen het alsoo / heel naecht
uytgeschut / langs de Zee-kant / sonder pets anders mede te nemen dan hun-
ne heele huyt; haer niet verre van daer 't schep begebende in het Schip van
een Arabier, handelende op de Indiaensche Kuste / den welcken haer onderhoudt
en oberboeringe verleende / op hope dat men hem / tot Goa komende / dooz
een soo goet werck sulchs soude vergelden. Maer tot Goa aengelandt zijnde / Welbae-
sijn vracht en onkosten aldaer afboederende / soo wierde in plaetse van dien niet ^{der} ^{qualijcken}
hem gegeclit. Ick sagh hem doenmaels in het huyt van den Viceroy, ofte ^{erckent.}
Stadthouder / Andreas Furtado de Mendoza, daerom komen / hy wien ick my
datmael onthiel / doch en verkregh daer dooz niets altoos; maer wierde ge-
nootsaecht heel verstoort weder henen te moeten gaen / daer hy echter groote re-
den genoegh toe hadde / en dat tegens soo ondancbare en qualijck erkennende
Menschen. Desen Persoon was van een seer geschicht gelaet / wel en nettelijc-
ken gekleet. Een Bootsgesel / mijnen vrant / van 't getal der gener zijnde welc-
ke hem aldus gebergh had / vertelde my dese geheele vreemde geschiede-
nisse / en seyde my oock / onder andere besonderheden / dat haren Capiteyn begin-
nen te weenen hadde / hem siende in staet van te sullen moeten sterben / en geheel
naecht / inboegen als hy mede was. Den Constapel van het Schip / die mede
daer hy was / seyde my / hem naecht en vaerdigh siende om niet d' andere desel-
ve wegh te sullen moeten gaen / dat sijn grootste leetwesen / 't gene hy als doen
hadde gehad / geweest was / dat hy een sijner Slavinnen, een schoon Weyfken /
dat hy gekoft hadde tot Bombaxe in 't Landt van Abissine, hoorde weenen:
Desen belilaeghe sich oock seer ober 't verlies van eenen Steen / hebbende ^{Kuycken}
eene vreemde kracht en upnemenden reuck: want dien hy hem dragende scheen ^{de Steen.}
het dat hy vol Muscus en Ambregrijs beladen was: hy seyde my oock dat hy
een goet stuck Ambregrijs, nevens den Steen / verlooren hadde. De kracht van
desen Steen / in water geweycht / verhaelde hy dat seer upnemende was / tot
wat dooz sieckte sulks oock mochte zijn / als de proebe tot verscherpe malen aen
hun-luyder siecken daer van genomen hebbende; dat hy deselve / dadelijcken /
naer het drincken van 't water / waer in desen Steen te weech gelegen / ende de
mate sulcx ingenomen / hun genesen / en van hare sieckte verlicht gebonden had-
de. Desen Constapel seyde my / dat sijnen Capiteyn hem daer dooz 1000. Du-
taten hadt willen geven / maer dat hy die / om sijne groote deugts halve / niet om
3. ofte 4. malen soo veel gelanght soude willen hebben. Hy vertelde my mede /
hoe hy daer aen gekomen was / namentlijck / dat sy-luyden langhs de Kuste
treckende / al bechtende tegens de Mooren, die hun verbolghden / te samen op
een dagh in een sekerre plaetse stil leggende / hy sijn Duer-roer genomen hadde /
en dooz de Boffchagie daer mede was gegaen / zijnde dese geheele Kuste daer
van

Een Dier
hebbende
by ſich ee-
nen rupe-
kenden
Steen.

Doebſigh
verhael
van Ema-
nuel de
Souſa.

van beſet) om pet eetbaers (alſoo ſp van hongher hy naer ſterben) te moghen ſchieten; dat hem aldaer een Dier ontmoete / van de groote eens Swijns / doch van een wepnigh hoogher geſtalte zijnde / hebbende twee hoozenen onder d'oogen / en dat hy daer naer ſchietende / ſulchs recht in't hooft quam te treffen / doch ſprongh het Dier recht op hem aen / maer viel onderweghen op d'aerde doodt; en alſoo droegh hy 't ſelbe met ſijne Metgeſellen van daer / om van een te ſnijden ende op de koolen te brazen / ſoo oock geſchiede: Maer van de Karaway willende eten / ſoo hadde hy in een kleyn blaefken / ofte blieſken / deſen Steen gebonden / daer hy in den eerſten wepnigh wercks van maecte / maer dat hy dien gewaſſen hebbende / ende ſoo ſchoon / eſſen en van ſoete reucke bebindende / de ſelbe ſeer ſorghvuldighlych naderhandt bewaerde. Siet daer al het gene hy ny van deſen Steen te kennen gaf / hy en wiſte den naem van dit Dier niet te noemen / om dieſwille dat hy noyt diergelijcken meer geſien / ofte daer van hoozen ſpreken hadde. Doch alſoo deſe Moorſche Kuſte vol van upnemende en rupckende Krupden is ſtaende / ſoo kant wel zijn dat dit Dier ſich daer van boed en onderhout / ende dat ſulchs oock oorſake zy van de deugt deſes Steens. Aldus bergingh het grootſte gedeelte onſer Vloote; want van 14. Schepen / die wy op ons vertreck van Liſbon te ſamen ſterck waren / quamen maer 4. in Indien, met een Hourque, 't gene ons booz een Jacht verſtreckte / zijnde / 't ſelbe aldaer aankomende / ſijne Waſten oock geheel aen ſtucken en gebroken. Daer was mede een Kraeckjen onder de Vloot / doch dat ontlade ſich weder noch in Portugael zijnde. Aldus van ſoo vele Vlooten als daer jaerlijchs van Portugael naer Indien gaen en komen / en van Indien naer Portugael, loopen de meefte gedeelten daer van eben 't ſelbe gebaer / van genomen te worden ofte ſchipbreuc-ke te lijden / blijvende 't meerendeel de Zee erſgenaem van ſoo vele Rijckdommen ende buyten / die van Ooſt- en Weſt-Indien zijn komende. Doch al-eer wy van deſe Kuſte van Afrika ſchepden / en wil ich niet vergeten te verhalen 't gene ny aldaer vertelt wierde / weghen het wonderbaerlijch toeval eertijds eenen Emanuel de Souſa, geſepdt Sepulvedo, Portugees Edelman / overgekomen / blijvende op deſelbe Kuſte. Deſen Heer / rijck en van goeden huſe / in Indien zijnde / wierde verliefte op de Dochter van eenen Garſias Sala, Hooftman tot Bombain, een ſterckte der Portugelen, geacht een der ſchoonſte Vrouwen van geheel Ooſten; deſen verſocht haer hart ten houwelijcke: maer niet ten eynde kommen- de komen in ſijne beooginge / vermits de Vader in geeniger manieren daer naer en wilde hoozen / ſchoon de Dochter daer toe ſeer genegen was / ſoo beſloot hy derhalven de Vader hemelijch om te brengen / ende ten dien eynde vertroock hy oock op ſeker dagh / met eenige ſijner vertrouwſte metgeſellen / in een Schuytje van Goa, laet tot Bombain komende / verſpiede hy het ſoodanigh / dat ſp dien Capiteyn, op den avont langhs de Zee-kuſt / volgens ſijne gewoonte / bindende wandelen / dooden. Deſe daet bleef ſoo geheym / dat Souſa niet veel moeyte daer naer meer en hadde / om te komen tot het beſit van 't gene waer naer hy was ſtaende / en dienvolgens trouwde hy deſe ſchoone Weefe / genaemt Leonore, en bracht die naer Goa; ende naer dat hy eenighen tijdt aldaer met haer in groote vreughde gewoont / ende ſp twee kinderen hy den anderen geteelt hadden / kreeg hy luſt met ſijn huſgeſin eens naer Portugael te gaen / om van dien Koningh een grooter Ampt te mogen verkrijgen als 't gene hy alreede in Indien was bekleedende: om 't boozs. te konnen voltrecken / een goet Schip gekoſt / en tot Cochin

Cochin met sijn Huysvrouw en kinderen / vele Slaven ende andere Personen van sijn gevolg / hem te schepe begeben hebbende / soo boer hy eenigen tijdt seer geluckelijcken voort : maer aen de Caep das Correntas gekomen / ende sijn Schip aldaer ghestrant zijnde / wierde hy met de sijne ghenootsaecht sich aen Landt met de Boot te moeten berghen 't beste dat hy konde : meynende aen het kleyne Eylandt Cefala, soo sy dat noemen / aengekomen te wesen (zijnde aldaer een Sterckte der Portugesen ; want het groote omtrent Mozambique gelegen is) bevont hy sich in een Landt tusschen de Caep das Correntas, en die van Bona Esperance, ofte Goede Hope / te zijn ; alhier hadden sy veel te doen tegens de Swarten des landts / die hen seer moepelijcken waren vallende / uyt de Boschen langhs de Zee-kant. De Portugesen verweerden hun 't beste dat sy konden ; maer wierden oock aen d' andere zijde uptnemende gequelt door de hette / dorst ende vermoeptheydt / derhalven bleven'er aldaer vele onderwegen in d' ongenade harer Wyanden en wilde Beesten. Dese Swarten, sonder te vraghen naer

't affschieten der Duer-rvers / dooden een goet deel van deselve : de oberige / onder welcke Soula, sijn Huysvrouw en kinderen waren / reddden hun / ende sagen 't beste

't beste sp konden 't Landt te moghen gewinnen / soo als sp deden / ende aldus
 quamen sp eyndelijken in het gebiedt van den Koning deser Swarten, zijnde dien
 heel menschelijck ende eenen vriendt der Portugesen; desen onthaelde hun heel
 wel: maer van daer voort treckende / en Mozambique naderende / verbielen sp
 in de handen der Wyanden van den voorsz. Koningh / die hun oock alle het
 quaedt / dat sp konden / aendeden / doodende daer van het meeste gedeelte / en
 d'overige gantsch moedernaecht uytgeschuddende: soo dat het een groot jammer
 was voor desen armen Soula, met sijne Wifvrouw en kinderen / in desen el-
 lendighen toestand aldus naect te moeten gaen doolen in de Wildernissen en
 byzandende Ethiopische, ofte Moorsche zanden / sonder pets om te konnen dzinc-
 ken ofte t'eten te hebben / in d'ongenade der wilde Dieren / ende alderhande
 slagh van ongelegentheden die men sich soude konnen inbeelden. Alhier was
 het dat het rechtbaerdigh oordeel Gods / 't ghene men niet en kan ontgaen/
 rechtmatigh begost te vallen op desen ellendighen Moorder Soula, ende dat het
 bloet van sijn Schoon-vader de helsche gedachte tot wrake tegens hem quam
 op te hutsen / die gins en weder door de Boschagien ging om eenige wortelen te
 soecken / om hem-selven / sijn Wifvrouw en kinderen daer mede te boeden;
 maer 't aldergrootste mede-lijden van alle was / dat dese arme onnoofsele Vrou-
 we / haer naect siende / van schaemte sich in het zant begroef / om in desen stant
 niet gesien te werden van de gene die noch by hem oberigh gebleven waren;
 sp dede oock d'aldergrootste klachten des werelts / verthoonende tot verscheide
 reysen haren Man / dat hare overgroote sonden d'oorzake waren van soo vele
 ongelucken / haer-lipden overgekomen: maer eenige dagen in desen ellendigen
 toestand geweest zijnde / wierde eyndelijck dese ongelukkighe Vrouwe / alreede
 hare kinderen hebbende sien sterben / overstolpt van droefheide / honger en alle
 andere slagh van ongelegentheden / door alle dese ongeballen / by Soula, t'sijner
 wederkeeringe / naer het soecken van onderhoudt / gebonden dat sp op 't sterben
 lagh / doch by ontfingh noch hare laeste suchten: en naer 't selve / met veel
 klachten en leetwesen van haer verloozen te hebben / en dat hy d'eenigste oorzake
 was geweest van alle hare ongelucken / gingh hy / als een hopeloofse / van daer /
 naer haer begraven te hebbē / inde Boschagie doolen; so datmen noyt van hem
 petwes meer en heeft horen te hoozen / 't zy dat hy van de Beesten opgegeten /
 door de Swarten gedoodt / ofte andersints door ongenucht en swachheyt is ko-
 men te sterben. Alle d'overige van sijn geselschap stierben van gelijcken / soo
 hier soo daer / uytgenomen een Portugees, die niet groote moeyte het noch ont-
 quam / ende door groote dagh-reysens soo vele dede dat hy tot Mozambique ge-
 raecte / waer hy 't verhael van dit droevighe ongebal vertelden hebbende de
 Portugesen daer van sedert oock eene berdiechte geschiedenisse gemaect. Die
 de gedenkwaerdige geschiedenissen van Oost-Indien hebben beschreven / maken
 by een wijtloopiger verhael van dit droevighe toeval van Soula ende de sijne;
 maer hebben daer in de moort / by hem aen sijn Schoon-vader begaen / ver-
 swegen / die oorzaecke geweest is dat hy het oordeel Gods op hem gehaelt heeft
 gehad. Maer al-eer by dese Mooren verlaten / sal ick van haer Tale spre-
 ken / dat die van alle d'andere Volkeren van Afrika is verscheelende / en dat
 sp oock meest alle hare Talen verscheiden hebben. Die van Mozambique wert
 de Moorsche genaemt / ende deselve en konnen niet meer dan tot thien tellen/
 ende daer naer beginnen sp weder van vooren aen; monti, is een / piri, 2.

Tale der
 Swarten.

taton, 3. quinna, 4. chanon, 5. tandaton, 6. fongate, 7. nana, 8. quinda, 9. cohomy, 10. Het Hoofst noemen sy Meforo, 't Ooze Maro, de Reuse Buonom, de Mont Mouromoin, 't Mengesichte Cohope, de Armen Menia, de Doeten Mirengi, 't Hapz Cici, de Tandem Mannon, en alsoo de reste.

Daeghs booz ons vertreckt van Mozambique, gebeurde het dat een Boots-
gesel onser Bloote/ hem aen de Zee-kust gaende waasschen / in 't water gantsch
nederbuckende/ van een Visch/ die sy Tiberons noemen/ eenen arm met de ghe-
heele schouder/ dooz een beet/ wierde wech-genomen/ deselve haer kopt om wen-
dende/ beet in een ander heer hem een ander gedeelte des lichaems af/ en dat
al-eer desen armen Man geholpen konde werden; het weynigh dat daer van
overbleef/ wierde noch aldaer begraven. Dese slaghe van Visch is seer gulfigh
en verleckert op het Menschje-bleysch/ sy hebben 16. a 18. rpen seer scharpe tan-
den in den balgh/ en mis handelen op dusdanige maniere dickmaels de gene die
in de gront van de Zee de Paerlen visschen. Om dan weder te keeren tot de vier
Schepen/ die van de Schipbreucke overgebleven waren t'onser scheepganin-
ge/ deselve waren/ Ons Lieve-vrouw van den Bergh Carmel, de S. Jeronymus, de
S. Anthonis, ende de S. Bartholomeus, met dewelcke wy van Mozambique ver-
trocken/ ende ons 't zepl begaben naer Goa, in de maent van Maert. Den Ca-
piteyn Moor dede my datmael halen om sijne siecken te bedienen/ 't welcke ick
't beste ick konde moeste doen/ in vergeldinge van 't quaedt 't gene hy my gedaen
hadde. Ons in volle Zee begeben hebbende/ sagen wy drie daghen daer naer
't Eplandt Combo; 'tselbe leydt heel hoog/ ende wert meer dan 25. mijlen verre
gesien. 12. Dagen daer naer passeerden wy de Linie der deelen van Indien, ende
7. dagen naer 't boorz. op 4. graden aen gene zijde de Linie gekomen zijnde/ sa-
ghen wy een Arabisch Schip/ 't gene van Diu quam/ en naer Mecha gingh;
onsen Vies-Admirael settent naer het selve/ hem toefsende 2. a 3. schooten/
om te doen aenkommen; 't gene hy niet en wilde doen/ tot dat hy hem daer toe
gedwongen sagh/ bliegende de Kanon-kogelen vast dicht verby hare ooren; sy
sulks siende/ haelden hume zeplen in/ en quamen haer tusschen ons verboegen/
ende den Capiteyn van het selve/ met 6. a 7. Arabiers van goeden aensien/ aent
ons boort/ mede brengende hun bygelept-brief van den Aertsbischop van
Goa, te dier tijdt Viceroy, ofte Stadthouder/ van Indien; onsen Capiteyn
Moor 't selve bygelept besiende/ en dorste niet daer tegens doen/maer naer dat
hy hun 2. a 3. dagen opgehoudt hadde/ontfing hy van hun groote vereeringen/
ende daer op sondt hy 't selve Schip te doen besichtigen/ om te sien ofte sy oock
niet pets verbodens in en waren hebbende/ als Caneel, Kruyt-nagelen, en an-
dere diergelijcke dingen; doch alles was daer in soo vol gepropt/ dat meer dan
de helft der menschen bukten op den overloop geplaets waren/ met touwen en
klepne wijsse-tralien/ in welcke sy haer verboegden om te slapen; zijnde daer
in omtrent 700. Menschen/ en meest Pellegrims, die in Beebaert naer het graf
van Mahomet gingen. Dit Schip was/ soo men boorgaf/ over de twee Mil-
lioenen waerdigh/ ende daer en was niet anders dan Zyde en andere ongemeen-
ne en kostelijcke dingen in geladen. Een jonghen Portugees, die met synen
Gom/ den Capiteyn van ons Schip/ aen 't selve getweest was/ bracht my van
daer mede d' alder-uytmemenste en schoonste Rys/ die men konde sien/ dese was
kleyn en lang/ ende rooch/ die nuttigende/ als Muscus; hadden oock in dunne
planchjes Pietercelie van Macedonien, de selve was van een seer goede smake:

Vertreck
van Mo-
zambique
naer Goa.

Eplandt
Combo.

Als mede veelverhande gemaecht supcher/ en andere leckerijen/ by d' Arabiers werdende genutticht. Sy hadden oock seer schoone Vrouwen by hun in hare Gallerijen/ welcke niet rieten omheyn en heel aerdigh/ op de Arabische maniere/ waren toegemaecht. De Mannen lagen aldaer by naer den een op den anderen/ vermits het Ruyt heel vol met Roepmanschap geladen was. Naer dese ontmoetinge geraechten wy alsoo verby de mondt van de Rode zee/ ontrent het Eylandt van Socotera, op den 7. Mey: aldaer hadden wy groote stillen/ die ons seer verdrietigh vielen/ soo wtgebreck van soet water/ als andere dingen/ tot 's levens onderhoudt noodigh. Onsen Vies-Admirael was geheel daer van ontbloot/ ende quam selver aen ons boort/ om te soecken een wepnigh beschuyt/ dat wy hem/ half verrot zijnde/ gaben/ des niet-tegenstaende bonden sy het evenwel heel goet/ schoon het echter niet veel en docht. Wanneer wy nu voor de Palen van Goa quamen/ hadden wy by naer geen lijfucht meer/ ende indien wy noch maer een wepnigh tijds op Zee langer gebleven hadden/ wy souden alle van honger hebben moeten sterben: onderwegen ontmoete ons oock een Schip/ van Chaoul komende/ 't gene een Arabiers Capiteyn was voerende/ 't selve deden wy door het affschieten van ons geschut de zeilen strycken/ schoon het in 't beginsel sulchs niet en hadde willen doen: Wy aen ons boort gekomen zijnde/ liet Capiteyn Moor hem in sijn Cajuyt gebangen setten/ naer eenigen tijdt aldaer geseten/ doch hem eenige bereeringen gedaen hebbende/ liet hy hem weder los/ om sijne reyse te mogen verborderen/ om dat hy met de Portugelen handelde: echter onthield hy hem twee sijner Bootsgesellen/ om ons te dienen tot bekentmakinge der Kusten/ indien wy by ongebal de winden teghen gekregen mochten hebben. Een van dese Bootsgesellen toonde my een kleyn Vogelken/ zijnde niet grooter dan een Cijfken/ en seide my dat het noyt van de Zee en gingh noch aen landt en quam/ en dat wanneer het Wyfken sijn Eperen wilde leggen/ 't selve wt het gesicht om hooge bloogh/ en alsoo sijn Eperen leyde/ namentlijck een 't elcke male/ ende dat dit Ey/ terwyle het aldus door de lucht nederdaelde/ eer het in Zee viel/ door de hette/ die aldaer seer groot is/ wtgebroet/ ende daer naer door de Zee geboet wierde; 't selve vondt ick wonderlijcken en ongemeen in de natuer.

Eylandt
van So-
cotera.

Wonder-
bare Vo-
gel.

Stomste
tot Goa.

Behoeft
van den
Schijver.

Ten laetsten quamen wy tot Goa, het oude werdende genoemt: op den 26. van Mey/ en 's avonds voor Hemel-vaerts dagh gingh ick van 't Schip naer Landt/ om tot Pangin mijn Roen-mael te mogen houden/ al-eer wy tot Goa souden komen; doch te dier plaetse gelandt zijnde/ vondt ick aen dien oever vele Heydenen van 't selve geweste/ die/ my siende/ vzaegden ofte ick geen Herberge en begeerde te soecken/ dat sy my daer in behulpsaem wilden zijn/ sulcx gewillighlijcken aennemende/ volghde ick haer met mijne kleys-saecten/ die ick my dede achter naer dzagen/ en alsoo brachten sy my in het huys van eenen armen Indiaen van Canarin, die my onder een kleyn Lupffelken van sijn huys neder dede sitten/ wachtende ick naer een beter. Ik en hadde doen oock in alles niet meer by my dan 25. stuylers aen gelt/ daer ick met mijnen Waerdt wel haest het eynde van wiste te vinden: maer sulchs op zijnde/ was ick niet wepnigh bekommert waer ick weer ander soude krijgen; doch ick hadde op ons Schip eenen Vrient/ die Constapel van het selve was/ die leende my eenen halven Daelder/ 't welcke my seer wel te passe quam.

Ondertusschen gingh ick aen den Oever van de Zee my vertreden/ naer ge-
legent;

legenthepdt vast denckende / hoe ick pers soude mogen binden om van te kon-
nen leven; ick aldaer zijnde sonder eenige hulpe ofte hope dan in Godt alleen;
mijnen Waerd was my alreede oock heel moede / want hy selfs niet en had-
de waer mede hy sich konde behelpen / alsoo dat het heel noodigh was dat ick
hem / met het weynigh dat ick noch hadde / onderhiel. Doch op eenen sekeren
dagh / van de Zee-kant weder naer de Stadt keerende / ontmoete ick eenen
Indiaen, die my bzaeghde / ofte ick niemant en wiste die eenige hups bestinge
wilde hupzen; ick / ober dese ontmoetinge heel verblijft wesende / seide hem dat
ick 'er selver eene was soeckende; hier op leyde hy my in sijne Wooninge ten
eten; aldaer ober den prijs eens geworzen zijnde / van 7. Perdos en een halbe ^{Perdos ofte}
ter maent / soo booz kost als hups bestinge te sullen geben / soo viel nu alleen swa- ^{Cherafins}
righepdt om hem perwoes op de hant te mogen geben; want hy het alsoo wel ^{zijn 5.}
als den anderen Waerd van doen was hebbende; maer alsoo ick hy naer niet ^{Tangues of}
meer oberigh en hadde / dan om te naeuwer noot mijn Koffer te konnen doen ^{40. hups}
berdzagen / bad ick hem / dat hy doch een weynigh gedult met my wilde nemen / ^{vers.}
oock dede ick soo veel / dat ick 5. a 6. Cherafins te leene kreegh / om my te dienen
om aen mijnen Waerd te mogen geben / naer-de-mael hy het selver seer ghe-
brech hadde; in het beginfel en hadde ick niet hem niet versproken als ober de
hups bestinge alleen / sonder de kost: ende aen eenen Heyden omtrent 25. Bose-
ruques, 't welcke omtrent drie Fransche stupbers zijn / gegeben hebbende / om
booz my een weynigh Bzoodt en eenige Wrgen te gaen koopen / soo bergat dien
sijnen Gesel 't wederkeeren / en alsoo nam den selben mijn gelt met hem wech /
om dat hy my tot dese Herberge / met den genen die mijne Reys-saken droegh /
gebzacht hadde. ^{my} aldus sonder eten siende / berdzogh ick my met mijnen
Waerd / gelijk ick boven verhaelt hebbe / en alsoo hadt ick dagelijchs seer goet
koop eten. Maer als ick nu niet meer en hadde om hem te konnen geben / is 't
my nu onmogelijck te berthoonen / de bekommernisse en ellende / in de welcke
ick my als doen bont verballen; mijnen Waerd thoonde my oock alreede een
seer slecht gelaet: hier op gingh ick des morgens dooz de Wildernissen van dit
Eplandt van Goa, my nedersettende aen de voet van eenen Bergh / om my te
bedencken wat ick soude mogen doen om mijnen Waerd te konnen verhoegen /
die sonder dat anders een heel goet Man was / als oock sijne Wypzoubroe-
zijnde sy eene gebozene Chineese, sy thoonden oock dat sy groot medelijden had-
den met mijne armoede. Derhalben was ick mede seer verblijdt / van soo eer-
lijke lypden ontmoet te hebben / als oock om dat de meeste Chineesen en Ja-
ponneesen, soo Mannen als Zoubwen / aldaer dagelijchs in het hups quamen /
ende ick alsoo wt haer verstondt / met hun drinckende en etende / alles wat in
hare gewesten was omgaende / ende in hun Landt 't alderbesonderste was:
Aldus in dese gedachten aen dese Grotte sittende / wierde ick indachtigh aen se-
keren Constapel dien ick op Zee genesen / en die sich heel mijnen Vrient gesept
hadde te zijn. Ick gingh daer op terstondt naer sijn hups / om hem te soeken /
en den selben mijne armoede verthoont hebbende / badt ick hem dat hy my doch
een halbe Pataque, 't welcke soo veel als 25. stupbers is / wilde leenen / 't gene
hy dede; doch ick gaf hem tot pant eenen gouden Ringh en eenige kleyne ande-
re dinghen meer van silber / die hy alle heel willighlijcken aennam / en die hem
tot onderpant hy bleven / hoewel het selve wel dymael soo veel waerdigh was /
dan 't gene hy my gegeben hadde. Dit gelt aldus hebbende bekomen / was
ick

Deert van
goeder ge-
luck.

Andreas
Furtado
tot Stad-
houder
verkozen.

Reys Ma-
gos, dat is
de Drie Kio-
ningen
kerck.

ich daer ober seer verblijft / en gingh sulchs terstont aen mijnen Waerdts dragen / die my oock daerom veel beter gelaet bethoonde / ende des middaeghs en 's avonts voer te eten gaf / dat ich inder daet heel noodigh hadde. Maer dit ver- teert zijnde / en niet meer wetende van wat hout ich pijlen soude maken / noch tot wien ich my in mijnen noot soude verhoeghen / soo gebeurden 't allen geluc- ke / dat ich mijn Koffer komende te roeren / om daer in pets te soecken 't ghene ich noodigh hadde / ich daer in een kleyn packjen vondt met Pluymen van een Vogelstruys / die ich van Marocco mede gebracht hadt : Dese een selker Per- soon / daer tegenwoordigh staende / seide hy my / dat die Pluymen aldaer seer geacht ende gesocht wierden / dat ich die oock heel wel aldaer soude konnen verkoopen. Hier op maecte ich dit aen een mijner Vrienden bekent / die my oock daer voer terstont eenigh gelt quam te tellen / namentlijck 10. of 12. Che- rafinen. die my meer als twee maenden dienden om van te konnen leven. Ich konde met de Portugeesche Soldaten wel gaen eten hebben / soo ich gewilt had- de / maer 'k en bzaeghde daer niet naer. Want de Vloote gekomen zijnde / was het een seer erbarmelijcke sake met de Soldaten / alsoo die meestendeel van hong- gher sterven / en op de straten slapen ; doch namen de Heeren en Edelluyden van Goa, upt mede-lijden / elck 20. a 30. daer van tot hun / gebende deselve Vroot en eenigh Offen-bleysch / aldaer in overbloet zijnde / te eten : Men se- de my wel / dat ich oock aldaer mijn eten / met dese Soldaten / wel vermochte te gaen halen / maer van ober lange hare gulsighepdt kennende / soude ich liever liepen gegeten / als by dese deughnieten gaen eten hebben. Dese Vloote aldaer aengekomen zijnde / vont men het packhet Vrieten van den Koningh / 't welcke niet / voer dat men tot Goa komt / magh geopent werden : dit selve hielt in / dat indien den Viceroy, ofte Stadthouder / op den wegh mochte komen te sterben / dat men den Heer Andreas Furtado de Mandoze als dan soude verkiezen / en in- dien den selven als dan daer niet en was / dat men in sulcken geballe den Stadt- vooght van't Eylandt Zeylan soude doen halen. Andreas Furtado dan aldus voer Viceroy aengenomen zijnde / gingh ich naer Reys Magos, ('t welcke aldaer de Kercke van de Minnebroeders is / daer de Viceroy's gemeenelijck haer naer toe begehen / terwyle men alles tot hare intrede gereet is makende) om hem te mogen spreken / ende te bidden / dat hy my doch in mijnen noot wilde by- staen / hy antwoorde my / dat ich hem soude komen binden als hy in bedieninge getreden soude zijn : maer dit alles en hielp my niet / ich en konde hem oock noyt weder spreken / voer dat hy my liet halen / om met hem te rugge naer Por- tugael te keeren / van sijnen dienst verlost werdende door Ruy de Talbe, die 't vol- gende jaer tot Goa quam : makende alsoo desen Andreas Furtado aen den ande- ren plaetse / naer dat hy alvooren de Legers van 't Noorden en Zuiden ver- baerdicht hadde / om tegens de Vyanden te konnen uytgesonden werden. Hy liet my door sijnen pzoever halen / dat ich hem by de pas van la Madere de Dios, dat is / de Moeder Godts / een halve mijle van Goa gelegen / soude komen spre- ken / 't welcke ich dede ; aldaer seide hy my / indien ich met hem weder wilde naer Portugael keeren / dat hy my seer wel verhoeghen soude : Ich seide hem sulchs heel willighlijcken toe / vermits de groote noot daer ich my in was be- bindende : want ich hadde dieshalven mijnen tweeden Waerdts al verlaten / en leefde op een andere plaetse van 't weynige dat ich door mijne hanteeringe konde gewinnen. Ondertusschen gaf hy my plaetse in sijn huys / terwyle men naer

naer de scheepganginge was wachtende / en die in Januario daer aen stondt te
sullen geschieden ; 't was nu in de maent van November / als hy my op de ge-
noemde passe liet halen ; alhier lagh een seker Capiteyn , nebens eenige Sol-
daten / om deselve doortocht te bewaren / komende niemant naer het vaste
Landt gaen / sonder in de handt geteeckent te werden / wel-verstaende die van
het Landt / ende de Portugeesen niet dan met verlof van den Corregidor , ofte
opperste der Justitie , en hier toe hadden sy een seker pser ofte hooper kirups en-
de eenigh Bergh roodt / in een schootel / waer mede sy de gene teecken / welcke
dit naeuwe water wilden passeeren / om te gaen naer het Landt Dealcan , ge-
legen ontrent twee mijlen van daer / en aen andere dichter by gelege plaetsen
daer ontrant . Ick badt van desen Capiteyn , van wegen Andreas Furtado ,
dat hy my doch / om derwaerts te komen gaen / een Almadie , ofte Schuytje /
met Boots volck / en een Naique tot Colck wilde mede geven / 't welcke hy seer
gewillighlyck dede / ende belaste my oock hoogelijcken aen den selven Naique,
hem seggende / dat ick derwaerts kirupden ging soecken vooz Andreas Furtado
voozsz. / soo als het inder daedt oock waerachtigh was / ende ick brachtte vele
daer van daen te rugge / die hem wel te passe quamen tot verwerpinghe vooz
sijne verstopte Wiste. Naer 't vaste Landt oberbarende / geraechten wy dooz <sup>De Schijf-
ber reys
naer 't
vaste land.</sup>
dese gewesten in de Bewoonsteden der Heydensche Braminis : in het hups van
een deser Volckeren te drincken opschende / gaf my den selven sulchs ; maer ver-
wachte van my / dat ick gedroncken soude hebben sonder mijne lippen aen sij-
nen Beecker te geraken / volgens hunne gewoonte / die ick niet en wiste / der-
halve dronck ick oock / sonder eenige omstandigheden te maken / op onse ma-
niere / 't welcke den Soon van desen Heyden siende / daer ober aen sijn Vader
begost te roepen / die in sijn klepne Loof-hutte / achter sijn hupskien / was / en die
daer op van stonden aen oock te voorszijn quam / sich ober het voorsz. groote-
lijchs vertooyende / soo dat ick genootsaecht wierde desen Beecker wel te doen
schueren en reynigen / dooz mijnen Naique , om hun alsoo weder te bevedigen.
Naer 't voorsz. ginghen wy verby een Pagode , ofte een hummer wel-gebouwde
kercken / in de selve komende / vont ick daer in een der voorsz. Heydenen , geheel
naecht zijnde / den welcken haren Afgodt met bloemen vercierde / die naer het
hoofst van een Kalf geleeck / doch middelerwijle ick noch daer in was / quam
een seker oudt Wyf onder hun my naer roepen / seggende waerom ick niet mij-
ne schoenen daer in ghelomen was / mijn Naique versoeten sulchs weder een
weynigh / met te seggen / dat my hare gewoonten onkundigh waren. Van daer
gaende / quamen wy verby een ander Pagode , waer eenen Heydensche Jogue
was / die sijn lichaem en aengesichte bewieroochte ; alsoo ick daer in wilde
komen / riep hy luyde dat ick sulcx niet en soude doen / makende desen aengaen-
de vele teecken met voeten en handen. Desen Mensch was soo psselijcken en
ongedaen / dat het een wanscheppel en afschijffelijck dingh om sien was. ^{Pagodes.}
Aen-
gaende dese Pagodes , ofte kercken / sy luyden hebben 'er daer menigherhande
slagh / daer zijnder vooz den Oorlogh / vooz de Wyde / en vooz de Liefde / daer
sy de Dochters / getrouwt zijnde / hun Maeghdom doen benemen / hebbende daer
toe haren Afgodt een dingh als de schamelheyt van een Man ; de Dochters /
welcke dese Pagodes , ofte kercken / bedienen / als Vestalen , blijven in deselve <sup>Geestelike
de Indiane.</sup>
Maeghden / van haren ouderdom van 10. tot 20. jaren ; dese danffen alle
nachten / houden geduerigh de Lampen brandende / en gaen beerte om beerte
te

te ruſte. Ich ſagh aldaer ſeer ſchoone Dochters ende Vrouwen. Sp trouwen aldaer hare Dochters 8. a 9. jaren oudt zijnde; want ſoo dza haer 12. en 13. jaer gepaſſeert is/ wil niemant deſelbe meer hebben/ vermits ſp die onder hun gene Maeghden meer en houden te zijn/ ten opſichte van de hette des Landts. Naer dat deſe geestelijke Dochters aldus tot haer 20. jaren in de Kercke ge- dient hebben/ werden ſp in ſekere plaetſen/ 't overige van hun leven/ in bergel- dinge van dien/ onderhouden. Naer dat ich eenige Planten/ die my noodigh waren/ hadde vergadert/gingen wy in eene klepne Wooninge van een Heyden, waer ich dooz mijnen Tael-meester/ ofte Tolck/ dede vraghen/ ofte ſp om gelt dooz ons niet wat te eten hadden; want aldaer en zijn gene Herbergen ofte Drooge-gaſterpen/ waer men pets verkoopt/ om te mogen eten: zijnde aldaer alleen maer eenige klepne Winckels/ in welcke Vzuichten/en andere goede din- gen om te eten/ verkocht werden. Deſe Heydenen medelijden met my hebben- de/ ſoo was daer onder andere een ſekere Vrouwe/ die my beneden onder de Lupf van haer huys een Serbette deckte van bladeren van Plantanen, met doozenen t ſamen gehecht/ daer naer wierp ſp my op deſelbe eenige Rijſ/ ge- koocht met een ſekier ſlagh van Sauſſe/ die ſp Caril noemen/ ich at daer van/ en als ich wilde dzincken uyt een klepne bachjen van koooper/ dat ſp my vol wa- ters gegeven hadde/ begofte ſp te roepen waerom ich/daer uyt dzinckende/'t ſel- be aenraechte/ naer-de-mael ſp niet anders als ſulchs van boven neder in den mont zijn gietende/ ſonder die aen te raken. Ich hadde moeyten genoegh om hun te bebedighen/ eben als ich by d'andere/ boven aengeroert/ hadde gehad/ ende dede het Dzinck-bat mede weder uytſchueren. Ich wilde haer oock mijn Maeltijt met gelt betalen/ maer ſp en wilde het niet nemen/ ſeggende dat ſp my daerom niet t'eten gegeven hadde. Ich wierp echter eenige Baſeruques toe aen de Perſſens die daer waren. Als ich op der aerde roggelde quamen ſp dadelijcken de plaetſe/ waer ich ſulchs gedaen hadde/ weder afwaſſchen. De Solderingen en Plaveyſelen harer Huysen zijn van Koe-mis bereydt/'t wel- ke ſp ſeer glat weten te maken/ ich dencke oock dat 't ſelbe haer is bewarende dooz de Mieren/ die aldaer in grooten oberbloet zijn/ men en kan daer niets bewaren dat niet opgegeten en wert van dit klepne gedierte: doch om ſulchs te weeten/hebben ſp Treſoren/die op klepne paeltjens ſteunen/ ofte gedragen wer- den/ en geſtelt zijn in water-baten/ waer in de Mieren haer verdzincken/ mep- nende deſelbe op te klimmen. By deſe Wooninge vondt ich eenen ſeer grooten Boom/ geladen met Tamarinden, waer van ich eenige pluckte/ die noch niet geheel rijp en waren/ en nam daer van de Volſters met my mede/ zijnde die by naer als de Kroomſche Boonen in hare Baſten/ doch breeker en veel grooter. Maer wederkerende dooz een ſeer woeste plaetſe/ ſagh ich eenighe Heydenen haestelijken loopen/ als heel verbaest zijnde; dooz mijn Tolck hun hebbende doen vraghen wat hun deerde/ antwoorzen ſp/ dat haer Vader ſich verdzoncken hadde/ en daer naer ſagh ich hun wederkomen/ haer Vader mede bzingende/ ſp hun ſelbe troostende 't beſte dat ſp konden/ hy hadde ſich gequelt over eenige droefheyt/ hem overgekomen/ alreede ſeer oudt geworden zijnde; 't is ſeer ge- meen onder deſe Menſchen dat ſp haer alſoo verdzincken/ vergeven ofte doen ſterben op eenige diergelijcke andere maniere/ wanneer hun maer eenige onge- luckighe ſaccken overkomen: en als dan vraghen ſp ſeer wepnigh naer het le- ven.

Ongele-
genheden
van Mier-
ren.

Tamarin-
den.

Indianen
ondermo-
pen de
wanhoop.

Ken-

Wengaende de Vrouwen/ het is aldaer onder hun een gebzupche / dat wanneer men de Lichamen harer oberleden Mannen verbrant / sy hun oock in het vuur komen te werpen/ en haer lebendigh verbranden / naer sich albozen opgezponckt te hebben met hare alderrijckste Klederen en Jubweelen / dansfende sy onder het geluyt der Instrumenten / ende sterben alsoo met eene wonderbare stantvastigheyt/ syzeliende selver geduerig noch terwilen sy in het vuur zijn leggende : de gene onder hun die sulcks niet en willen doen / blijven vooz al haer leben eerloos gerekent / sonder dat sy sich opt vooz eenighe andere meer derben verthoonen / noch vooz haer Bloedt- vzienden ofte andere / welke haer oock dupsentderlep scheltwoorden daer ober geben ende in d'ooghen spoutvoen : doch de gene welke onder hun van een swacher gemoet zijn/ vergiftigen haer selven/ siende hare Mannen gestozben/ en worden alsoo dan te samen verbrant. Daer is in acht genomen/ dat het Lichaem der Vrouwen aldaer soodanigen oltachtigen epgenschap van nature heeft/ dat om 5. a 6. Manne-lichamen te verbranden/ men maer een Vrouw daer by te werpen noodigh heeft / ende dat sulcks als Olve ofte sineer daer toe is dienende/ om deselve haestelijcken te doen verteren. De Mohometaensche Mooren, welke op het vaste Landt van Goa, omtrent Pichelin, woonen / verbieden dese maniere van wreedthepdt aen de Vrouwen van hun aldus te verbranden : doch als sy sien dat men hun sulcks verhinderen wil/ vergeben sy echter haer selven.

Dit gebzupch van sich te verbranden / 't gene onder hun vooz een Wet ghehouden wert / ende langhen tijdt onder die Volcheren van Indien in acht genomen is geworden dooz d'Oude/ is hergekommen / soo sy seggen / van een seecker Heydenich Koningh onder hun/ die/ siende dat alle de Mannen van sijn Rijcke stierben ; en verstaen hebbende dat de Vrouwen deselve vergaben / om weder andere Mannen te mogen trouwen/dese insettinge maecte vooz de Vrouwen; van haer met hare Mannen te moeten verbranden / ende dat de ghene welke kinderen mochten hebben/ in het leben souden mogen verblijben / om die te onderhouden en op te brengen / doch dat men deselve nimmer soude toestaen weder te mogen hertrouwen. Sy onderhouden 't selve oock seer vast/ ende en doen 't oberige van hun leben niet anders als suchten/ weenen en klagen/ en op sekerre upzen/ soo des daeghs als des nachts / stellen sy haer om te huplen op eene soo vzeemde maniere/ dat het pemant wec doet haer aldus te hoozen: Wengaende mijn Persoon / ick was somwijlen als beswijmmelt/ ofte verruckt van sinen/ ober het geroep dat eenighe maecten als sy hare Mannen ofte kinderen verlozen hadden. Ick hoorde seggen van een Bramijn, die Christen tot Goa Besluyt
van een
verliefte
Vrouw. geworden was/ dat de gene die een kind verlozen hebben/ 20. jaren lang wezen. Hy vertelde my oock wegen een sekerre Vrouw/ van dat slag/ die aldaer de Kercke bedienē/ hoe dat deselve (naer dat sy haer hadde verboegt in een huys daer sy haren tijt doozbranghen met de Mannen die haer willen komen besoecken) eenen by haer ontfanghen / ende dien hem soodanigh met haer verwarmt hadde / dat hy op staende voet daer ober was doodt gebleven / dat sy hier ober soo bedroeft geworden was / dat / als men hem verbrande / sy de kloeckmoedighheyt gehad hadde/ haer met hem in't vuur te werpen / ten opsichte dat hy om harent wille gestozben was / al-hoe-wel sy hem niet als vooz een goede vziendinne verstrekt en hadt.

Van mijne klepne Kepsē wederkeerende / trock ick dooz een sekerre Vallepe/

Dwaes
geboelen
der India-
nen,

Een ander
Reys van
de Schij-
ver.

Dreemde
slag van
Jogues.

waer in eene seer schoone en aengename Fonteyne was / die uyt eenen platten en in 't ronde uytgehouden Rotsteenijnen doorspronck nam / springende het water / daer uyt voortkomende / uyt kleynen gaten van de Rotse selve. 't was onmogelijck 't water daer uyt te scheppen / schoon dat daer weynigh inne was : want pets daer uyt scheppende / quam daer geduerigh weder ander in plaetse / als eene starcke en geduerigh loopenden Alder. Ich gingh daer naer te scheep aen de plaetse der Kercke / ofte Pagode, 't welcke eenen sekeren wegh / nebens de Stroom gelegen / is / seer diep zijnde / ende waer van men de gront niet en kan bereycken ; aldaer waren nebens de kant groote en breede trappen gemaect / en alhier komen de Heydenen alle jaren ober de 2. a 300. mijlen verre van daen / om haer op sekere tijden te wasschen / ende hier toe vergaderen sy haer somwijlen ober de hondert duysent menschen / soo Mannen / Vrouwen als kinderen / werpende sy als dan vele Druchten in desen Stroom / geloovende sy / dat deselve op het eynde van het jaer weder uyt het water sullen opkomen. Aldus laten sy hun bedrieghen van den Druvel : want daer zijnder altyt eenige die aldaer tot onderpant verblijven / hun verdrinckende en gemeenelijck verongeluckende in die plaetse / waer in sy gelooven eenige Heylighejdt verborghen te zijn. My nebens dese trappen te scheep begeben hebbende / so quam ick ontrent de maent December weder tot Madre de Deos, van waer ick vertrocken was ; daer na dede ick een ander kleyn Reysje / naer 't vaste Landt van Pichelin, om eenighe Drogerijen en andere besonderheden uyt het Landt aldaer te bekomen / en ick nam hier toe weder met my mede mijnen Colck / het Schuytjen en de Boort-gezellen / die my den Capiteyn van de pas hadde doen geven / met uytduckelijck gebodt dat sy my te gehoorzamen / ende ober al te leyden souden hebben / waer ick oock wilde gaen. My vertrocken dan op eenen schoonen about / en boeren den geheelen nacht / zijnde mane-schijn / tot dat wy tot Pichelin quamen / wesfende sulcks een seer aengename Stadt / daer vele Heydensche Koopluyden woonen / gehoorzende aen Dealcan, gelegen ontrent de 4. mijlen van Goa. My waren aldaer in het Huys van eenen Heyden, Menate genaemt / den welcken ons ontfingh om de kennisse die hy hadde aen mijnen Colck / ende dese leyde my te slapen onder een kleyn Luyffelken. Aldaer was oock een Indiaensche Vrouwe / welcke tot my haer Dochter bracht / om by my te slapen / soo als Menate haer gelast hadde : Doch dese Dochter / maer 13. jaren oudt zijnde / siende dat ick haer niet eens aen en raecte / begost te schreyen ende te suchten / wilende niet kracht en gewelt dat ick niet haer te doen soude hebben ; doch haer Moeder dede alles wat sy konde / om haer weder te bezyedigen : Dooz my ick en wiste niet waerom dese verholentheyt geschiede. Den volgenden morgen / langhs de straet gaende / sagh ick een Heydensche Jogue, die geheel naecht en seer beest was / gekrompen sittende booz een buer van gedrooghde Koe-mis / met welckers assche hy sijn geheele Lichaem bestropde / hebbende het hant soo langh als een Vrouwe / met heele groote en gekrulde hoozenen op het eynde van een stock / die hy ober sijn schouderen hielt. Dit was het alder-afgrijselijckste en onnatuerlijckste gesichte dat men konde aenschouwen : want hy bleef geheel stil sitten / geduerigh sijn buer aensende / sonder opt sijn hooft herwaerts ofte derwaerts te drapen. Dese slag van Menschen sijn somwijlen 4. a 5. dagen langh sonder eten / ofte heel weynig te nuttigen / ende oefenen een seer groote onthoudinge van spijsen. Alle dese Heydenen, en voornamentlijcke de Bra-
mins,

mins, en eten niet Diersch/ofte 't welcke leven gehad heeft / selber en willen sy geen roode Krupden eten/ seggende dat sulcx bloet is/ sy nuttigen rijst en melck/ derhalven noemen sy de Koe haer Doester-moeder. In de Wildernissen hebben sy Gasthuyzen/ daer sy t'eten en te dinccken geben aen Beesten en Bebertgaenders/daer verby komende te reysen. Want de Rijcken onder hun/ komende te sterben/ laten dies halven aen dese Gasthuyzen groote goederen naer. Ten desen opfichte sal ich vertellen 't ghene aen een mijner vrienden oberquam / kommende uyt het Koninckrijcke van Pegu, tot Cochin. Dit was een Nederlander tot Lyons getrouwt / den welcken twee Broeders tot Goa gehuwelijck hadde aen Mesticos, ofte half-slagh/ van Cochin, dese waren met hun drien/ in het Schip de Goeden Jesus van onse Vloote / gebangen genomen van de Hollanders, en by die aen Landt geset. Dese langhs de Zee-kant komende gegaen/ hadden sy met hun drien niet meer dan een paer schoenen / waer van sy/ den eenen naer den anderen/ hun van dienden; den eenen welcke de schoenen aen had gingh op het landt/ ende de twee andere ongeschoepde ondertusschen in het water langhs de Zee-kant / niet kommende gedueren op het landt onder in de holte van hare voeten / om de groote hette ende den brandt die toen aldaer was. Dese sterven by naer van hunger ende dorst / bindende niets in dese Wildernisse om hun te kommen onderhouden. Sy-lupden nu in groote slaute en be-nautheydt zijnde / wierden sy van verre twee Heydenen gewaer / die naer hun toe quamen gelooopen/roepende tot hun dat sy haer een weynig wilden stil houden: doch sy-lupden/ niet wetende wat sulchs te seggen souden hebben/ breesden in't beginfel dat het was om hun uyt te schudden: Echter/overpeynsende dat sy niets te verliesen hadden/ beslooten sy dese Heydenen in te wachten; dese/ by hun gekomen zijnde/ boden hun beleefdelijcken te eten en te dinccken aen / waer vooz d' andere hun seer bedanckten/ seggende dat sy geen gelt en hadden om hun te kommen voldoen/ sy spraken alles dooz tekenen / sonder dat sy andersints den anderen konden verstaen: maer dese Heydenen wesen hun met de vingeren na den Hemel/ als willende segghen/ dat het Godt was die haer gebodt dit alsoo te doen: Soo dat dese drie hier toe lichtelijcken verwillighden/ dincckende en etende heel wel/ en daer naer verbolghden sy hare Reysse. Het selve thoont hoe vernoecht dese Heydenen zijn/ wanneer sy gelegentheyt vinden kommen om goet te mogen doen aen arme Reysigers. Het zijn seer Godbzuchtige lupden/ welcke alle slagh van schande / on-eer en ongelijck verdragen / ende seer de vrede en rust beminnen: deselve goetheyt en aengebozene beleeftheyt van dese Afgodendienaers (verdoolt in soo vele andere saecken) is eene seer goede lesse vooz de Christenen, onderwesen in den waren Godts-dienst/ en waer ober dese hun soo weynigh zijn bekommerende / wof halven de natuerlijcke klaerheydt van die beschaemt is makende de overnatuerlijcke gaben van de dese.

Daer dat ich alle de Drogeryen en andere dingen vergadert en gekoft hadde/ die my noodigh waren / stelde ich my om weder te rugge te keeren met mijnen Colck en Bootsgesellen: ende wy ginghen alsoo langhs een seer groene en aengename Kuste / overbloepende van alderhande slagh van Planten: en want neer ich eenigh Krup sagh / 't gene my behaeghde / dede ich niet dan hun gebieden / ende sy wierpen sich daer op dadelijck in het water / swemmende daer naer toe om my 't selve te halen / zijnde sy geensints verlegghen om hun uyt te kleden/ vermits sy geheel naecht gaen / eben als alle de Indianen in het Oosten doen:.

Gasthuyzen onder de Indianen.

Beleeftheyt der Indianen.

De India-
nen doo-
den geen
Dieren.

Harde
handel en
wandel
der Portu-
gelen te-
gens d'In-
dianen.

Hert en
hoedanig-
heyt der
Portugelen
in Indien.

doen: De Portugelen doen aldaer duysentderley verongelijkingen / hoon en be-
lachelijchheden aen dese arme Menschen; en in verleden tijden hebben sy wel
sommwijlen gelaet gethoont gehadt booz hunne oogen / als of sy eenige Vogelen
ofte Dieren wilden dooden / waer ober dese Heydenen, met mede-lijden bebant-
gen / van hun deselve / om in vryheyt te herstellen / weder afkosten. Echter se-
dert sy gewaer geworden zijn / dat de Portugelen sulchs alleen maer deden om
gelt van hun te krijgen / erkennende derselber quade genegentheyt / soo en vza-
gen sy soo veel daer niet meer naer / om dese Dieren van haer te koopen / als sy
wel booz desen plegen te doen. Wanneer eenen Portugees een kleedt wilt heb-
ben / doet hy niet anders / dan gaet in de Winckel van een Indiaen, met een Snij-
der / aldaer kiest hy de stoffe upt die hem behaeght / en doet soo veel in sijne te-
genwoordigheyt af-snijden / als hy begeert daer van te hebben: Wanneer het
naderhandt nu op een betalen sal gaen / seyd hy aen den armen Heyden, dat hy
hem doch in sijn huys wilt volghen om het gelt 't gene hem komt t'ontfangen /
aldaer zijnde / maecht dien gelaet als ofte sijn Metgesel niet t'huys en ware / en
als of die de sleutelen van de Gelt-kiste by hem hadde. Den anderen in tegen-
deel / wat hy datmael ofte naermaels oock seyd ofte komt te doen / en weet niet
anders van hem / ober sijn schult / te krijgen: ja selver twee dagen daer naer
seydt den Portugees wel tot hem / dat hy hem niet meer schuldigh is. Ende event
alsoo doen sy oock aen alle andere Koopluyden en Handtwercks-luyden. Sy
hebben selver mede dickmaels wel soo met my geleest / wanneer ick hun eenigh
dingh gegeven ofte booz hun verricht hadde: want een wepnigh tijds daer
naer / thoonden sy gelaet als of sy my niet meer en kenden. Het is waer dat men
niet vzeemt en moet binden dat sy aldus in Indien zijn handelende / naerdemael
sy selver niet beter binnen Lisbon zijn doende / alwaer mijnen Waerd / een Ne-
derlander zijnde / my vertelde / dat hy op een sekeren tijdt een Hoet booz een Ca-
stiliaen gestoffeert hebbende / hem gelt daer booz afboozderende / den anderen
hem een Pistool, den Haen overgehaelt zijnde / getoont hadde / hem seggende / wil-
de hy betaelt zijn / soo mochte hy hem volghen in den oorlogh naer Neerlandt,
werwaerts hy naer toe was gaende / ende alsoo en kreeg hy niets altoos booz
sijn schult. Wanneer sy in Indien komen rusten sy haer in wepnigh tijds heel
wel upt / hun aldaer alle uptgebende booz Fidalgues, ofte Edeluyden / schoon sy
niet boven Boeren ende Handtwerck-luyden en zijn; sy selver vertelden my
van eenen sekeren onder hun / genaemt Ferdinandus, die in Portugael een Werc-
ken-drijver was geweest; dat desen / in Indien gekomen zijnde / drie letteren aen
sijnen naem geboeght hebbende / hem doen noemen hadde Dom Ferdinandus, en
dat den selven in korten tijt aldaer soo wel bekent en geacht was geworden on-
der de Halffschsche Vrouwen, ofte Mesticos, dat eene hem booz haren Wyper
verkoor / en hem / met eenen gouden Ketten om den hals / te Paerde dede rijden /
met vele Slaven achter hem / tot sijn gebolgh: doch dat het op een sekeren dagh
gebeurt was / dat de Sone van den Meester / dien hy in sijn Landt booz Werc-
ken-drijver gedient hadde / hem in dit Rijck en prachtige Gewaet / op de stra-
te van Goa groetende / in sijne Tale aensprach / seggende / Deos guarde Ferdinan-
do como esta, dat soo veel te seggen is / als Godt behoedt Ferdinandus, hoe gaet
het u: Maer den anderen / gelaet thoonende van hem niet te kennen / vzaegh-
de hem echter wien hy was: Den jongen Soon hem daer op antwoordende /
ofte hy dan niet den ghenen waer / die eertijds de Werckens van sijnen Vader

gehoedt hadde / den desen / hem daer ober aen een zijde treckende / seide hem /
 men noemt my alhier Dom, en men houdt my voor een Edelman van goeden
 Huse en afkomste / derhalven bidde ich wilt daer niet van seggen; en om sulcx
 naer te komen gaf hy hem eenigh gelt; echter bleef het niet verborren / maer
 wierde ruchtbaer / en quam ter kennisse van vele / die hem profijt daer mede wel
 wisten te doen / ende hare comedye door te speelen: maer naer-de-mael ich
 geballen ben op dese reede / soo sal ich alhier vervolgens seggen / wanneer dese
 Portugeefche Soldaten nu eerst in Indien komen / draghende noch de kleederen
 van hun Landt / dat als dan dese / die aldaer van ober langhen tijdt geweest
 hebben / d'ander langs de straten siende gaen / deselve naer roepen ende noemen
 Reinol, vol luyfen / en duyfenderley andere schelt-woorden en belacchelijckhe-
 den meer / ende ten tijde mijner onthoudinge aldaer / en doersten dese nieuwe ge-
 komene niet bukten hare Woon-plaetse gaen / voor en al-eer sy op sijn Indiaens
 mede gekleedt waren / als d'ander; en als dan en kent men haer niet meer /
 spelende sy de deftighe / onderhoudende de Spaensche laetdunchentheydt / heb-
 bende gestadig haren Boays, ofte Jongens / achter hun / om hare Sonne-schut-
 fels ofte Parasolen, te dragen / sonder dewelcke sy niet uyt hare Woning en der-
 ven gaen / ofte andersints soude men hun houden voor Schobbejacken / soo als
 sy oock oock inder daedt zijn / voor de gene die hun te rechte kennen. Soo dra-
 sy nu aldaer gekomen zijn / hoe onachtbaer en veracht sy oock souden moghen
 wesen / achten sy hun voor Fidalgues ofte Edel-luyden / en veranderen hare duy-
 stere namen in andere Edelmachtige. Soo als my ter kennisse quam van eenen
 die sich liet aenschrijven om ten oorlogh te dienen / die sijnen naem 3. a 4. mael
 verandert hadde / en door den Geheim-schrijver / ofte Schrijver van Goa,
 daer vozen oock bekend wierde. Wanneer sy weten dat yemant hun kent / zijn
 sy soo slim / dat sy onder de hant eenen vriend van hun tot denselven senden / om
 hem te brengen ofte hy oock eenen soodanigen kent / en wie dien is / van wat ge-
 slachte / ofte afkomst hy zy / of van Edelen ofte eerlijcke luyden; indien den an-
 deren dan komt te antwoorden dat hy eenen Picaron, ofte Schobbejack / ofte
 eenen ellendighen is / soo brengt dien vriend sulcks den anderen aen; en desen
 dan / uyt spijt / hem siende voor eenen soodanigen bekend / en gevesticht / als hy
 inder daedt is / spant niet sijne metgesellen aen / tegens den genen die deselve
 waerheydt geseydt heeft; dien t'haren voordeel dan in de Stadt ontmoetende /
 geven sy hem soo veel slagen dat sy hem dooden / ofte voor doot ten minsten op
 de strate laten blijven leggen. Tselve is oorzaak dat men hem aldaer wel wacht
 de waerheydt te segghen van den genen naer wien men gebraeght wert: in te-
 gendeel seyt men daer van alle het goet van de werelt / soo van Edeldom / kloek-
 moedigheydt / byzondere daden en andere schoone waerdigheden / die t'eenemaal
 valsch zijn: ende als dan den ghenen / van wien men soo wel gesproken heeft /
 den anderen op de strate ontmoet / komt hy dadelijcken hem groeten / hem de-
 knipen om-armen / en bidden van hem / altoos soo wel van hem te willen spre-
 ken / en dat hy geheel t'sijnen dienste is / bereydt zijnde leven en middelen voor
 hem te wagen. Maer wanneer sy nu genegentheydt hebben yemant te herben
 of te pickeeren met den Deegen / soo senden sy briefkens aen hare vrienden / die
 biddende haer te willen helpen tegens eenen soodanigen / die haer verongelijck
 heeft. Soo den genen dan / die door het briefken gebodert is / niet en komt
 ende sich verontschuldighet; door dien dat hy / welken sy op het lijf willen bal-
 len /

Reinol, dat
 is soo vert
 geseyt als
 uyt het
 rijcke
 Portugeel

weers-
 make der
 Portugeen

ten / sijnen vriendt is / soo sullen sy het op hem houden / ende hem seggen dat hy eenen slaphartighen en blooden zy / ende dat sy 't op hem alsoo willen verhalen; en aldus vereenigen sy haer tegens hem / sonder dat hy sich daer van oock weet te wachten. En dit zijn hare hyndensdaeghsche schoone bromigheden. Op sekeren dagh / aen de deure van mijn hups staende / in de Cruycifix strate, waer ick gehupsvest was / in't hups van Anthony Fernando, Indiaens Heel-meester / zijnde desselfs Vrouwe eene Chineese, sagh ick twee hoopen Soldaten aenkomen / d'eene van de zijde van de Barmhertigheydt af / ende d'andere van de Minnebroeders, dese / malkanderen naderende / leyden de handen aen den Deeghen / met groote ontsinnigheyt de eene tegens d'andere / maer de Schobbejacken en deden malkanderen gheen groot leet / om dat sy eben sterck in getalle waren; doch als hun 10. a 12. tegens een ofte twee bevinden / dan zijn sy harde mannen op weechte kassen / en doen wonderlijke daden. Daer was eenen die den Bloeckhart speelde / en dien daeghden eenen anderen upt / man booz man / desen onnooselen liet sich op de plaetse met sijnen eenighen Deegen binden / maer den anderen boosdadighen / berraetsgewijse / by hem een Dueroer dragende / neep dien daer mede soodanigh in sijn wanghen / dat hy hem booztrock / den eersten schreeuwende dat hy hem doch als een eerlijck man / met gelijcke wapenen als hy mede gebzacht hadde / wilde doen sterben / soo begeerde echter desen daer naer niet eens te lusteren / maer septe hem / soo ghy wilt uw leven behouden / soo moet ghy een dingh doen; den anderen hem bzagende wat dat was; soo septe hy desen rampsaligen / hem aldeur by de wanghen vast houdende / ghy moet Jesum Christum verloochenen / het welcke den anderen slaphartigen ghe daen hebbende / soo septe hem den desen daer op / gaet dan den wegh naer de Helle toe / en alsoo schepden sy van den anderen. Siet doch eens wat booz goede Christenen al in Indien woonen. Men en soude niet kunnen uytsprecken de boossheden / overdadigheden en on-eerbiedigheyt die sy in de Kercke aldaer bezijhen / selve geduerende den dienste Godts: soo als ick dickmaels gesien hebbe / terwijle de Misse gedaen wierde / tot Goa; men hoorde hun luyt spreken / en met den anderen soo hardt roepen / dat men niets van den dienst en konde hooren: seggende: Foulano no sabe come tal y tal foy preso; ofte andere diergelijcke dinghen meer / riepen oock met luyder keele als of sy op een marcht ofte in het velt geweest waren: en eenige sonden hare Slaven om hare Schrijf-laden aldaer te gaen halen / om hare brieven te mogen thoonen: daer naer / wanneer sy sien dat men het Sacrament sal opheffen / slaen sy haer 3. ofte 4. slagen tegens de borst / en van stonden aen daer naer beginnen sy weder te roepen / te lacchen en met den anderen te spotten als bozen. Onder hun en vint men niet anders als woekery / gierigheyt / dieffstal / wonderbare verbloeckinge / ja soodanigh dat de alder-dooztrapste dooz hun souden achterhaelt en bedrogen konnen worden: want daer en gaet niet dan het selve / en 't meestendeel logentael / onder hun om. Ick hebbe bespeurt dat sy een sekere slaghe van eerbewijfinge onder malkanderen hebben / wanneer sy den anderen op de straet ontmoeten / dat is dat het minste booz het meeste getal moet wijcken / ende indien sy niet meer dan twee en zijn / moeten sy eerst beginnen te groeten de drie die haer tegen komen / en alsoo oock d'andere: Under daet ick was aldaer eens seer bedrogen: want my onder 2. ofte 3. van haer bevindende / en wy twee andere ontmoetende / en ick hun maniere niet wetende / soo begost ick hun eerst te groeten / om dieswille dat

Wegrijse-
lijcke trek.

Onereb-
digheyt in
de kercke.

Maniere
van groe-
tinge.

dat sy my bekend waren: maer d'andere berispten my daer ober seer / seggende / dat ick hare maniere niet en wiste / en dat ick op een ander mael wel acht te nemen hadde van sulchs in haer geselschap niet te doen. Des nachts gaen sy dickmaels ober strate / met hare Carepoussen, 'welcke hooft-bekleedingen zijn / gemaecht van laken / op de maniere van een Helmet / treckende de uptsieninge daer van op en neder / wanneer sy sulchs maer begeeren / ende tegens d'uyze van de Abont-maeltydt gaen sy wel in de hupfen daer sy weten dat wat te halen balt / kloppen aldaer aen de deure / soo sy die geslooten vinden / en gaen byzelycken in / soo sy die open vinden / daer naer klimmen sy de trappen op naer boven / sonder eenigh dingh te segghen / het aensicht bedeckt houdende / boven komende / borderen sy den Meester van het huys twee a drie hondert Cheraphins ter leene af / en indien dat hy hun sulchs weygert ofte niet en komt te geven / dooden sy hem wel / ofte nemen het alderkostelyckste en beste uyt het huys met hun mede. Een Portugees Edelman vertelde my aldaer dat hy op soodanigen maniere verrast was geworden / dooz die Gasten / op een tijdt vaerdigh staende om ter Tafelen te sullen gaen : alsoo sijnen Slaef hem de deure was wesen openen / dat sy inkomende aen dien gesepdt hadden / dat sy een woort aen sijnen Meester te seggen hadden / en dat sy alsoo met gewelt in huys gekomen waren / latende een van hun aen de deure / om deselve te bewaren / boven gekomen zijnde / hadden sy booz eerst alle de silbere Schotelen genomen die op de Tafel stonden / hem daer bozen afborderen 200. Cheraphins , soo hy die weder begeerde te lossen / dat hy willende die weder hebben / genootsaecht was geweest die te geven / en aldus ginghen sy daer mede henen. Soo die van den Gerechte haer willen komen vangen / houden sy gestadigh groote Vlessen vol Bosse-kruydt / met Lonten in't ronde omhangen / by hun / volkomen vaerdigh om die aen te kommen steken / en deselve uyt de vensteren / in't midden der gener te werpen / die aen de deure souden willen komen : 't welcke een vzeemt gelvelt en groote vernielinge is makende : sy gebruycken oock dupsentderley andere slagh van arglistigheden en bindingen van woertheden / gaende des nachts met Duer-fackelen op de strate / soo dat derhalven het Gerechte geensints sich met hun wil moepen / ende en verhoegen hem deselve niet dan aen arme en onmoesele / waer ober sy vele woerdtheden zijn oeffenende. Sy zijn soo onmatelijck min-pberigh ofte jalours, van hare Vrouwen / dat men die niet in't aengesichte en soude mogen sien / en indien sy haer niet permant maer sien spreken / worzen en vergeben sy die dadelijcken ; en wanneer sy die gewozgt hebben / setten sy die op de nachts-toele / roepen hare Bueren in tot bystandt / ende seggen aen deselve / dat het een flaeute zy / die hare Vrouwen op de stoel ober-gekomen is : doch die en komen nimmer daer van weder tot hun selven. Dooz desen plachten sy de Heel-meesters te laten halen / om hun te doen laten / seggende dat sy niet wel te passe waren : daer naer / wanneer nu den Heel-meester was vertrocken / ontdecken sy de banden / ende lieten 't bloedt daer henen loopen / tot dat d'arme ellendighe alsoo quam te sterben : daer naer riepen sy noch de Bueren in / om dit ongeluck te aenschouwen / dat sy seiden dat inder nacht al slapende geschiet was. Daer zijn andere die hare Vrouwen uyt baden brengen / in heele diepe staende wateren en Wijbers / op het Landt / alwaer sy deselve meer dan hun bekomste laten drincken / naer 'tboorz. verhoegen sy haer weder tot hare hupfen ; en eenigen tijt daer naer sende sy hare Slaven om hare Vrouwen te soelie / die dan deselve ver-

Diesst
tot Goa.

Vergift
Datura
genaemt.

bronncken binden / 't welke die den Man aenkommen dienen / en hy thoont hem daer ober moepelijcken / en met eenen seer verwondert. Aldus op dese bysondere manieren / en noch verschepte andere / die ick vergeten hebbe / binden sy middelen om hare Vrouwen 't leven te benemen / en haer daer van quijt te maken ofte te ontlasten / wanneer sy maer d'alderminste achterdocht daer van zijn hebbende ; en daer naer vertellen sy noch wel selver onder den anderen : daer is sulcken een / die heeft alsoo 3. a 4. Vrouwen doen sterben / &c. Eben eens doen oock de Vrouwen / wanneer die te weten komen dat hare Mannen eenighe andere onderhouden ; dan maken sy hem die oock doot 't vergift ofte andere middelen quijt / en hier toe dienen sy hem seer van Datura-zaet ; 'welke van een vrient de krachte is. Dit Datura, ofte Dutroa ; zijnde een slaghe van Stramonium ; is een groote en hooge Strupckie ofte Plante / voortbrengende witte Bloemen op het velt / gelijk als het Cissampelos, doch wat grooter. Den genen dan die daer van een groote menighe komit in te nemen / sterft in weynigh uren al lachende en huylende als een Geck. Alsoo geven de Vrouwen / die bysondere vrienden hebben / van dit krup oock aen hare Mannen in / daer onder menghende 'k en weet niet wat voort andere krupden / 'welke soodanig is / dat den armen man daer van komit te verballen als in een dolheyt en raserie ; nemende een Bierke ofte Heilbaert om de deure te bewaren / blijvende daer alsoo in die gestalte staen / sonder een woort te spreken aen d'inkomende ofte uytgaende : naer 't selve sendt de Vrouw om haren vrient te halen / ende brengt / in de tegenwoordigheyt van dien Man selver / haren tijdt in alderley genuchte doot / soo lange tot dat de werckinge van het krupdt ('t gene ontrent de 24. uren duert) by na over 30 : ende den genen die sulcks genutticht ofte ingenomen heeft gehad / en weet niets van 't gene dat hy gesien ofte gedaen heeft / soo seer zijn d'ooghen en gedachten beroert van dit krupdt. De Mesticos, Halfslaghe Vrouwen der Indianen ; zijn seer geneghen tot de pleginge van dese slaghe van erglistigheden / om te bedriegen de gene die sy willen.

Wzeede
straffe te
gen de
Slaven.

Wat de Slaven belanght / 't is seer erbarmelijck de wzeede straffen te sien / die sy haer aendoen / haer duysentderhande pijnen doende lijden ; want sy sluyten haer in dubbelde pferen / dan geven sy haer met een stock / niet twintigh ofte dertigh slagen / maer tot 500. reysen toe ; ende doen haer / soo langh als sy zijn / op haer buck / tegen d'aerde gaen leggen / en dan zijnder twee / die elck van sijn 30 / op dit arme Lichaem slaen / als of het van Kalck was : den Portugeschen Meester / of Mestico, daer by geseten zijnde / telt de slagen met sijn Riet. Ende soo by geval die / welke soo slaen / niet sterck genoegh en zijn naer sijn sin / als willende haer Gesel sparen / laet hy haer in de plaets van den lijdende leggen / ende doet haer sonder medelijden handelen.

Soo als ick in mijn Herberg te Goa was / hoorde ick de heele nacht niet als slagen / ende een swache stem / die adem-toogde / want sy stoppen haer de mont met een doech toe / om haer te beletten dat sy niet roepen / selfs den adem niet moepte halende. Daer dat sy haer aldus wel hebben doen slaen / laten sy haer het lichaem met een Scheermes opsnijde / dan wijzen sy het met zout en azijn / uyt vzeese dat de wormen daer niet uyt souden groeyen. Den Leser kan dencken wat pijn sulcks is aenbrengende.

Sy hebben noch een ander soorte van straffe / dat sy Pingar vive noemen / en 't welck aldus toe-gaet : Sy nemen Speck / en doen 't selve in een pan / heel gloeyent

gloeyent / daer naer laten sy het op het Lichaem van den armen Tijder / heel naekit en op sijn buick leggende / druppen : soo dat sulchs / dese ellendighe haer Vader en Moeder doet versaken / ende verbloeyen dat sy hem ter werelt ghebracht hebben / ohermits de pijn die sy gevoelen / ende die haer tot in het ingewant is toedringende. Ick hebbe somtijlen een gedeelte deser onmensche-lijke wreetheden gesien / die my uytneemende bedroefden / en hebbe noch schrick daer af / als ick alleen daer maer op dencke. Het gebiel eens op een dagh / dat een arme Indiaensche Dochter / haer in mijn Herberge quam werpen / om hulp roepende / en my biddende haer doorszaeck te willen zijn / om genade van haer Meester te verwerven : doch hi en konde haer / tot mijn groot leetwesen / niet bevrjden / soo dat sy gegrepen / gebonden ende op de aerde geleydt / en doen / sonder eenigh medelijden / boorts geweldigh met stocken geslagen wiert : soo dat ick haer konde hoozen roepen ende suchten in mijn Herberge / die dicht daer by was. Daer was oock een Meestersche / die dooz dese schrickelicke straffen 5. a 6. haer Slaven aldus doen sterben / en in haer Cupin doen begraven hadt / en alsoo sy op een dagh een ander / die haer noch ober was / dede kastijden / desen / welke haer sloegh / vast moede wordende / en ondertusschen dese ellendige onder dese pijn komende te sterben / soo seyde die teghen sijn Vrouw / dat de ander doodt was ; Neen / neen / antwoorde sy / sy maecht den doode / daly, daly, es rapose veille, dat is / slaet / slaet / t is een oude Vos.

Een ander / een Slavinne hebbende / die niet wacker ende naerstigh genoegh en was om op te staen / als sy die riep / soo liet dese Meestersche of Mestice, haer een Hoef-pfer op de lenden met nagelen vast maken / soo dat dese ellendige / eenige tijdt daer na / daer van stierf / het vuur daer in gekomen zijnde. Een andere / om de selfde doorszaeck dat sy niet wacker genoegh en was / wiert de twee ooghschellen aen de wijnzaculwen genaeyt ; daer die van meende te sterben / het aengesicht haer heel dick ende geswollen wordende. Ick hoorde op een dagh een andere Indiaensche / of Chinesche Vrouw / die men kastijde / de slagen kloncken seer luys / maer sy en dede niet dan soo sacht suchten / dat men haer qualijck hoorde geluyt slaen / seggende / Ja, ja mi ignore : Ick vraeghde aen de Broeder van den Herbergier / wat het was / die seyde my / dat het en Slavin was / die men kastijde ; ende my verwonderende dat sy niet en riep / seyde hy my / dat men haer driemaal soo veel soude geven / soo sy klaeghde / ende dat dit niet en was / hy t gene sommige andere verdroegen ; ende datter een ander was / die in een Bode-kamer aen beyde sijn handen ophing / en dat hy al twee of drie dagen geleden was ; ende dat om een bodderp / als om een ijerken melck te hebben laten storten / soo hy meende ; want men wilde hem doen gelooven / dat hy het ijer-gedroncken had : Ick hem gebraecht hebbende / of men hem niet los en maechte / om hem te eten te geven / antwoorde hy my neen ; maer dat men hem wat lager af liet / ende een wepnigh tijds in water ghehoocht gaf / dan haelde men hem terstondt met een katerol weder op ; maer dat dit het noch niet al en soude zijn ; want dat hy naer dit noch dapper geroskaant soude werden ; ende dat men nergens anders naer en wachte / dan tot dat hy uyt de Herberg soude wesen / om dan dese wreede kastijdinge / in sijn af sijn / te beginnen. Hy verhaelde my noch / dat sijn Broeder / die de Meester van de Herberg was / eens op de markt een Japonische Slavin gekoft hebbende / alsoo hy / etende met sijn Vrouw / al lachende quam te seggen / dat dese Slavin heel witte tanden had / soo seyde

de Vrouw op dat pas niet een woort; maer den tijt verſpiet hebbende dat haer Man uyt was / had ſy deſe arme Slavin doen grijpen ende vaſt binden / ende haer alle de tanden ſonder eenigh medelijden laten uyttrecken: Daer naer een ander / daer ſy vermoeden van hadt / dat haer Man by quam / had ſy een heel gloepent pſer in haer Vrouwelijchheyt doen ſtecken / daer de ellendige van geſtorven was.

Daer ſiet gy / de wreede ende Barbariſche handelingen / die de Portugelen ende Meſticos van Goa, aen haer Slaven doen / wiens ſtaet ſlimmer als die van de Beeſten is. Ick ſal ook ſeggen dat mijn Waert / hoewel een Indiaen, deſe ſtraffe manier van kaſtijden had geleert; en een Slaef van Coulombin hebbende / welk een ſchiere ſtreek in Indien is / en dien eens booz hem naer huys willende doen gaen / deſe Slave / wetende dat het was om hem te kaſtijden / ging ſijn ſelven in de Put van Miſericorde werpen / ende quetſte hem over ſijn geheel lichaem: ſoo dat ſijn Meester / hem daer uyt hebbende doen trecken / genootſaecht wiert hem te verbinden ende te geneſen / alſoo hy een Wont-heeler was; maer eenige tijt daer naer / ſijn Meester hem willende kaſtijden / vluchte deſe arme Slaef uyt de Herbergh; maer om dat ſy nootſakelijck weer in 't huys moeten komen / komende het niet ontkomen / aen wat kant ſy oock gaen / dewijl daer aen al de poorten ende doortochten wacht is: Deſe ellendige dan / ſiende dat daer geen middel en was om uyt de handen van deſen wreeden Meester te komen; quam ſich in de nacht / uyt wanhope / aen de tralien van de venſters / der Peder-zale ſijns Meesters / ophangen / die hem 's morgens daer bont hanghen / noch niet doodt zijnde: ende de moeyte genomen hebbende hem weer t'ontbinden / dede hy hem dooz 't beſt onthael dat hem mogelijck was / weer tot ſijn ſelven komen / en dede ſoo veel dat hy daer weder van genas; want hy wilde hem niet geern verlieſen / om dat hy hem moop gelt wou. Deſelfde Slaef was noch by deſe Meester / als ick by hem gehup beſt was / ende ick ſagh hem dickwoils genoegh heel wreedelijck kaſtijden / ende en koſte daer geen raet toe doen / om dat de Meester de poort van de Keucken / daer hy ſijn kaſtjdingh pleegde / achter hem toefloot / dat my ſeer moeyde. Op een dagh / als ſijn Vrouw ende hy / op de ſelfde manier / een arme Slavin van Bengala, een Jonge Dochter / Keucken-mept zijnde / kaſtijden / aen wien ſy armen en beenen met ſtockken bzaken / verſtonde ick my haer te hulp te komen; maer ſy baden my alle beyde ernſtelijck / my geruſt te houden / of dat wy anders ſouden t'samen te doen hebben: ſoo dat ick genootſaecht was haer te laten begaen. Want het is de manier niet / die te hulp te komen / welcke men ſlaet en kaſtijt / ſoo men daer naer met haer niet en wil bechten en den anderen doodt-ſtecken: ſoo verkeert en boos is dit Volck: ja ſelfs tot daer toe / dat een Portugees Edelman / 's nachts by ſijn Vrouw leggende / ende droomende dat ſy met een Vrient van hem overſpel bedzeef / ſoo wiert hy / wacker geworden zijnde / dooz berwoetheyt en minne-rijt ſoo verboert / dat hy haer terſtont / terwijle ſliep / met een Pooch doodt-ſtack; ende dit gedaen hebbende vluchte hy in 't vaſte landt van Goa, ende van daer in 't Hof van den Dialcan, in wiens dienſt hy ſich in de Stadt van Iſapor begaf: Want deſe Koning / hem booz een Ridder van goet gelaet ſiende / ontſingh hem in ſijn dienſt / hem middelen gebende om ſich te onderhouden / ende by hem te woonen; ende ſelfs hoope hebbende hem de Wet van Jeſus Chriſtus te ſullen doen verſaken / om die van Mahomet aen te nemen / gaf hy hem een van ſijn Suſters ten houwelijck; doch

Wonder-
lijke wan-
hoop van
een Slaef.

Medogen
te Goa niet
toegelaten

Wonder-
lijke Ge-
ſchiedenis-
ſe van de
minne-
rijt van een
Portugees.

doch hierom wilde de Portugees noyt sijn Godts-dienst versaken / wat dat de Dialcan ende sijn Suster oock deden / 't welck dese Vorst siende / besloot hy hem te doen ombrengen ; maer sy de lucht daer van wech hebbende / waerschoorde haer Man / dat hy sich metter haest most bergen / ende hy haer gebraeght hebbende / of sy hem wel wilde volghen / antwoorde sy hem / ja heel geern : Soo dat sy / op een avont haer by voorraet versien hebbende van veel Gesteenten en andere Rijckdommen / ende van twee goede Paerden / haer des nachts op weg begaben / ende deden soo groote naerstigheydt dat sy te Pichelin quamen / ende van daer trocken sy naer Goa, daer dese Ridder soo veel dooz vrienden en geldt dede / dat hy vergiffenis verkreegh / van de moort / dooz hem tegen sijn eerste Vrouw begaen ; sich tegen het Gerecht ontschuldigende dat sy hem misdaen hadde. Ondertusschen den Dialcan, 's anderendaeghs 's morgens / siende dat desen Portugees, noch sijn Suster / hem niet naer gewoonte quamen besoecken / soo twijffelde hy terstondt van de saeck / en verstaen hebbende dat sy wech-gevlucht waren / soo sont hy veel volcx te Paert haer na / om haer te achterhalen ; doch te vergeefs / want sy waren al in behouden handt : 't welcke uytneemende dese Prins moeyde / ende maecte hem noch veel meer byandt van de Portugeesen, dan hy te vozen was. Want sy en hebben gheen grooter tegen-partij als hem / die haer verschepte repsen in Goa belegert heeft ; maer rechtevoort hebben sy stilstant t'samen gemaect / ende ick sagh een Gesant van sijnent wegen te Goa, als Andreas Furtado daer het gesagh had / die met groote Pracht ende Heerlijchheydt / op sijn Moorsch-Indiaens, dooz de Stadt gingh. Ick sagh oock andere Gesanters van Pegu en Calicut, 't welck heel heerlijck stont / die dooz de straten in orden te sien gaen / met hare Wachten / die Bogen en Pijlen droegen ; sy waren in haer Palanquins, in sulcken pracht / naer de Viceroy, of Stadthouder van Indien, van wegen de Koningen haer Meesters / gaende / om de vrede in haer Havens en Kusten / daer haer macht streckte / te bevestigen. Maer Andreas Furtado, teghen den Koningh van Pegu verstoozt zijnde / en wilde sijn Brieven niet lesen / maer scheurde die aen stucken ; tegen den Gesant / seggende / dat hy aen sijn Meester soude seggen / dat hy hem in weynigh dagen by soude komen / ende dat hy indachtigh soude zijn / van Haben en inkomste aen de Hollanders, haer byanden / gegeven te hebben / tegen het gene onder haer / dooz de vrede / besloten ende toegestemt was. Ende dat hy oock boornemens was / den Koning van Achin, in Sumatra, te gaen besoecken / die desgelijcks de Hollanders in sijn Havens / om daer te handelen / ontfangen had / hoewel hy genoegh wist dat de Hollanders van langhen tijt haer geswoore byanden waren. De Gesant van Pegu was / over dit onthael / en sich van den Viceroy alsoo afgeslaghen siende / heel beschaemt / ende keerde heel droebigh ende qualijck te vreden weder naer sijn Meester. Het boornemen van Andreas Furtado en wiert eventwel niet uytgeboert ; want korten tijt daer na / quam een andere Viceroy, die sich niet veel en bemoepte met den Oorlogh te voeren / als wel om / geduerende sijn drie jaren / sijn Beursen te bullen / welck haer gemeenelijck meer als ses hondert dupsent Kroonen waerdigh is / wel te verstaen vooz die het Volck seer strengh handelen.

Wat den Heer Andreas Furtado belanght / hy had groote daden van oorlogh / geduerende sijn leven / in Indien gedaen / ende dooz geheel Oosten een soo grootten vermaertheydt verkregen / soo dat al de Koningen / soo wel Heydensche als

Dialcan
byant van
de Portu-
gesen.

Boornem-
men van
Andreas
Furtado.

Gab' van
Andreas
Furtado,

Mahometanen, van vreesse beelden / als sy hoorden segghen dat hy voer Viceroy aengenomen was. Hy had een heel sterck en machtigh Koningh / genaemt Cognale, gebanghen genomen ende in ketenen geleydt / die hy te Goa bracht / daer hem het hooft afgehouden wiert / 't welck een wonderlijcke schrick onder al dese Indiaensche Volckeren bracht. Hy had oock sijn vroomheyt betoont tegen den Koningh van Achin op Sumatra, als hy hem vrees in de Stadt van Achin ging belegeren / ende ick heb hem dickwils dese uytboeringe hooren verhalen / als ick van de Indien met hem weder quam : my onder andere dingen segghende / dat / wanneer hy in dit Beleghe was / daer soo groote menigthe van Sumatranen op hem quamen vallen / dat hy niet het weynig volck welck hy hadde / niet langer komende tegen staen / hy gedrongen was het Beleghe op te breken ; maer evenwel op sulcken manier / dat hy eerst al sijn Geschut dede inscheppen / en doen allengskens het meestendeel van sijn Volck ; en sich houdende of hy niet en wilde vertrecken / liet hy altydt eenige om te schermutsen / hy haer altyt moedt gevende den Wyant tegen te staen / ende sich voer voer naer de Zee te begeven : Soo dat hy soo veel dede / dat hy alle de sijne / soo wel dooden / als gequetsten en gesonden / daer af haelde / ende inscheepte / ende hy was de laetste die in 't Schip tradt / bedriegende alsoo behendighlyck de Wyanden / die haer reekeningh al maecten / haer op dien dag alle in haer macht te hebben.

Hy verhaelde my oock van de gedenckwaerdige Belegeringh van Malacca, 't welck hy / Capiteyn zijnde / beschermt had tegen de geheele Hollantsche Vloot / ende omtrent 14000. Heydenen, daer tien of twaelf Koningen van dat Landt hy waren / daer-en-boven hadden de Hollanders veel groote Stucken op het Landt geplant / daer sy geduerigh uyt schooten ; in 't hoort dat hy te water en te lande beset was / sonder enige hoop van ontfet / geen 50. Blancke Menschen hy sich in dese Sterchte hebbende / daer hy gedwongen was nacht en dag te waken / 't welck hem een schadelijcke siechte van swaermoedighen / verstoppinge en geelsucht / die hy noch hadde / had veroorzaecht ; ende ondertusschen had hy alsoen in alles soo goede orden gegeven / dat hy overwinnende van al sijn Wyanden bleef / die niets op hem kosten winnen ; tot dat des Konings Stadthouder, Dom Martin Afonse, tot sijn hulp quam ; die de tijdingh daer van in de belegeringh van Achin, daer hy was / gekregen hebbende / terstondt met sijn Vloot daer naer toe zeylden ; de Hollanders, hier van bericht zijnde / hadden stracks haer Geschut weder ingescheept / ende de Heydensche Koningen waren elck weder naer haer Landt getrocken. Maer ondertusschen de Hollandische macht die van Portugael wesende komen aentasten / den anderen niet schooten van grof geschut begroetende / het vuur in des anderens Schepen stekende / ende te gronde doende gaen / eyndelijck naer een langh gevecht en groot verlies van wederzijden / de Viceroy, uyt den slagh wijckende / had sich in Malacca begeven / daer hy van siechte ende ongeneuchte gestorven was. Siet daer wat desen dapperen Capiteyn, Dom Andreas de Furtado, my verhaelde een weynig voer sijn doot / geduerende onse wederkomst / alsoen op de hooghte van het Eylant S. Helene zijnde ; want ick gingh in sijn siechte over hem / en in sijn Kamer vertrocken zijnde / prate ick met sijn Edelieden en Soldaten van al sijn oorlogen / geschiedenissen en overwinningen in Indien ; ende ick geloof voer seker / dat indien soo een Persoon langer Onder-Koningh van Indien was gebleven / hy onder dese

On-

Ongehoorbigen het Christen geloof seer verbruyt sou hebben. **M**y wiert onder andere dingen geseyt dat in dese Zee-slagh van Malacca een Portugees Capiteyn van een Galioen was / genaemt Louys de Sosa, die sich wt den slagh geberght had / van de eerste de vlucht nemende / verlatende sijn Schip / sich met sijn Boot te lande bergende: en dat hy daer na soo veel gedaen had / dat hy op een nacht / sonder sich te laten kennen / te Goa aengekomen was; ende in sijn huys gekomen zijnde / sijn Vrouw te bedde wesende / of het was dat hy vermoeden had dat sy hem hoorzets sette / of om een ander oorzaeck / hy stach haer sijn Deegen dwers doot het Lichaem / sy haer boot sijn boeten gewoopen hebbende / hem biddende wel te dencken wat hy dede; maer dese bede en vermiltode sijn wreede moedt niet / ende liet daerom niet naer dit te volboeren; sich veel wreeder en vermoeder teggen sijn Vrouw toonende / als tegen de Hollanders, sijn Opanden: naer dese daedt het beste en moopste / dat hy op dat pas krijgen konde / mede genomen hebben: de / verbroeck hy sich naer 't vaste Landt / daer hy wachte tot alles gesilt was / en daer naer keerde hy weder naer Goa.

Lafhartig-
heid ende
trouloos-
heid van
Sosa.

Naderhandt als ich van Reys Magos weder quam / met een van sijn Dienaers / (den selfden die my te Mozambique, Merigne, ofte Sergiant, van 't Schip zijnde / in de perss sloot / zedert had hy hem te Goa in den dienst van desen Louys de Sosa begeben) heel laet t'samen te Goa komende / gingh ick mijn abontmael in de Woon-plaets van den voornoemden Sosa houden / die my heel wel ont-haelde / om de kennisse van desen Dienaer / ende versocht my oock een Reef van hem te sien / die een steek van een Pieck aen den Elleboogh had / welken hy gekregen had met hy Vrouwen te gaen; doen was het dat ick de geheele gheschiedenis van desen Louys de Sosa te weten quam / daer mijn Waerd my veel andere dingen van verhaelde / die al te langh ende te verdrietigh souden vallen om te vertellen.

Maer om dat ick op de reede van wreede en breemde handelingsen der Portugeesen te Goa, ende in andere plaetsen van Indien, ben / sal ick hier noch eenige geschiedenissen / in mijn tijdt / ofte wepnigh te hozen / voorgeballen / segghen. Een Portugeesch Soldaet / verliest gelowden zijnde op een dochter te Cochin, heel schoon en van goeden huys / dochter van Portugeesen, daer getrouwt; dede soo veel dat hy hem by de Slavinne van den huys heel gemeen maecte / haer verhalende / hoe hy van goeden huys / ende seer met de liefde van haer jonghe Meesterse behanghen was / en badt haer sijn goede wille te doen verstaen / oock offer middel was / dat sy hem met haer konde doen spreken / sonder dat de Vader ofte Moeder daer iets van wisten. De Slavinne doot woorden / ende noch veel meer doot giften ('t welck de beste middel in die landen is om alles van de Vrouwen te krijgen / wat men wil) gewonnen zijnde / dede aen haer Meesterse verstaen / hoe dat een huys en jongh Portugees Edelman seer op haer verslingert was / en van liefde om haerent wil stierf: De Dochter / doot dit praetjen aengelocht / wiert nieuwsgierigh om te weten / wie hy was / ende hoe hy haer had konnen sien / om dat men in dat Landt heel selden de Dochters en Vrouwen van Staet siet / die altijt in een Palatin doot de Stadt gaen: Eyndelijck de Slavin wrocht soo veel op haer / dat sy het haer toefen hem te hoorzen / ende toe te laten dat hy haer op seker ure van de nacht sprack: die gekomen zijnde / en den jongen Portugees haer al het verhael van sijn verliest liden gedaen hebben: de / wiert sy niet min als hy verslingert; alreede de jaren hebbende om Vrouw te

te zijn/ ende in een Landt soo heet als dat selfde / daer elcken Persoon/ die alleen
maer de gelegentheidt kan hebben van aen een Vrouw of Dochter te komen
spreken/ verskert is / daer al van te hebben wat hy begeert / soo de minste ge-
legentheidt sich maer verthoont. Soo dat sy beyde besloten t'samen op een
schoonen nacht met de Slavin dooz te gaen : 't welck sy oock deden ; ende de
Dochter hare Gesteenten en Juweelen en veel Gelt mede genomen hebbende/
gingen sy te schep om naer Goa te gaen : daer gekomen zijnde en huysvestingh
een wepnigh aen een kant genomen hebbende / leyden sy daer sekeren tijdt een
vrijlich leven : maer de Soldaet/ die seer tot het spel genegen was/ vout haest
het eynde van alles / 't geen sijn jonge Meesterse mede gebacht had / en haer
oock alreede moe zijnde / besloot hy de doot van dese arme Dochter / siende
dat sy niet meer en hadde om hem te boeden : ende op een dagh/ de Slavin in
de Stadt gesonden hebbende/ verworgde hy de Meesterse / ende doen verborgh
hy haer ; ende de Slavin weder gekomen zijnde / dede hy het selfde met haer/
daer naer begroef hy haer beyde in den Hof van het Huys. Dese moort bleef
langen tijt verholen/ tot dat hy selve om een andere misdaet gebangen / en ver-
oordeelt zijnde om gehangen te werden/ als hy op de leer was/ beleedt hy/ ende
ontdeckte dit geheele erbarmelijcke en wreede Treurspel : Dat geweldigh al
de werelt dede verwonderen/ ende veroorzaeckte een eeuwige droefheyt in de ar-
me bedruchte Vader / die sijn Dochter over al had laten soecken / sonder daer
oyt tijdingh van te hebben als doen. Ick heb een ander te Goa gesien/ die dich-
twils in de Herbergh/ daer ick woonde/ quam ; Dese/ twijfelende dat sijn Vrouw
hy een Stierman quam / verspiede soo wel de uur / hem in een Arbedder ver-
monnende/ dat hy den ander hy de Kerck van Barmhertigheyt betrachte / en
gaf hem een grooten steek met een mes onder de Ribben/ alsoo den ander daer
niet op en dacht/ al-hoe-wel hy genoegh gewaerschouwt was/ dat de ander het
op hem gemunt had/ en daerom droegh hy oock een gemalijde Bozstroek/ met
twee Pistolen ; maer dit hielp hem niet veel : want den Indiaen was veel gau-
wer met sijn steek te doen/ als hy om die af te weeren ; ende van daer gingh hy
recht naer sijn huys/ om desgelijcks aen sijn Vrouw te doen/ die/ alreede de doot
van haer Vrient verstaen hebbende / ende siende het niet te konnen ontkomen/
haer man alreede aen de deur zijnde / wierp haer / dooz wanhoop/ uyt het ven-
ster op de straet / daer hy haer op de punt van sijn Deeghen ontfangende / haer
hartsteken doot liet leggen ; doen vertroock hy naer 't vaste lant / daer hy de tijt
verwachte/ dat men te Goa volck van doen heeft ten oorlogh. Want dan roept
men uyt/ en geeft vergiffenis aen al die van eenige misdaet/ welcke het oock sy/
beschuldicht zijn / ende mogen weder in alle verskerheyt in haer huys keeren.
Soodanigh is het Gerecht in dat Lant / daer sy den een den ander alle oogen-
blijcken doot slaen en vermoorden. Soo sy met een geringe Persoon ende van
wepnigh aensien te doen hebben/ nemen sy de moepte niet/ haer selven daer van
te wrecken ; maer senden haer Slaven om ter neer te houden/ ofte met slagen
van Bamboulen te slaen/ de gene/ die haer niet laegh genoeg gegroet en hebben/
of/ sonder daer op te dencken/ sijn hoedt booz haer niet afghenomen heeft/
want sy zijn heel begeerigh naer sulcke ydelheden/ daer sy haer mede ver-
maken.

Een ander
treurigh
bedrijft.

Geschiede-
nis van
des kon-

Ick sal noch een geschiedenis verhalen : De Koningh van Siam, wiens
Dochter een witten Olyfant had/ (die in Indien heel ongemeen zijn) wiert dooz den
Kon-

Koningh van Pegu, sijn Nabur/ om die te hebben / sterck den oorlogh aenge-
 daen/ welcken hy oock ten laetsten / den Koningh van Siam t'onderbrengende/
 verkreegh; wordende de Dochter in den oorlogh genomen/ ende te Goa geban-
 gen gebracht; daer ick haer dickmael gesien heb/ doen redelijcken oudt zijnde/
 ende quam mijn Chineesche Waerdin verscherpe mael besoecken; want sy
 waren groote Keren/ ende aten gemeenelijck met ons / haer vertroostende met
 hare ellenden te verhalen: ende als sy aen een Portugelchen Heer vercocht had
 gewoest/ dooz een van Pegu, die haer eerst al haer Gesteenten en Juweelen had
 ontnomen/ toen was sy niet meer als 8. of 9. jaer out; zedert had men haer ober
 al laten omroepen; maer de Soldaet/ haer niet willende openbaren/ upt vree-
 se gedwonghen te zijn alle de Rijckdommen te moeten weder geven / was haer
 komen verkoopen aen de Portugesen, groote Opanden van haer Vader / die
 haer heel qualijck handelde/ wanneer hy eenige van haer kon krijgen. Want
 hy liet sommige/ heel naecht/ in groote kopere Pannen op het vyer setten/ ende
 dede haer allenckens daer in braden: anderen liet hy / heel naecht / tusschen
 twee groote buizen setten/ en alsoo met groote pijnen sterben; andere liet hy in
 het Perck van sijn Olyphanten stellen / om van haer vertreden en gedoodt te
 werden/ ende dupsent andere Barbarische wreedtheden meer / die hy tegen dese
 arme Portugesen in't werck stelde.

nings van
 Siam doch-
 ter.

Wreedthe-
 den van de
 Koningh
 van Siam.

Dese Koningh van Siam op een sekeren tijt een ander Koningh/ sijn Opant/
 den Oorlogh willende aendoen / besloot eenige van de grootste Heeren van sijn
 Rijck/ om Hoofden van sijn Leger te zijn/ daer naer toe te senden: maer som-
 mige maechten de siecke dooz de raedt van haer Vrouwen/ die haer wylt het ge-
 sicht niet en wilden verliezen; waer de Koningh van bericht zijnde / liet haer
 met haer Vrouwen halen / ende de Vrouwelijckheyt van dese Vrouwen heb-
 bende doen afsnijden / ende dat op het voorszooft van haer Mans vast maken/
 liet hy haer alsoo dooz de geheele Stadt omleypden / en daer naer het hooft af-
 houden. Dese selfde Koningh eens komende te weten / dat sijne Bysitten onder
 haer met naer-gemaecte leden de tegen-naturelijke sonden bedreben; dede hy
 haer in sijn tegenwoordighheyt komen/ en haer elck een Mannelijck-lid op de
 ope hebbende laten schilderen / liet hy haer alsoo dooz al de straten gaen / daer
 naer in't vuur werpen ende verbranden. Siet daer de wreede straffen / die dese
 Heydensche Koningen/ sonder medelijden/ tegens die oeffenen / daer sy haer op
 willen wrecken.

Het was een Chineesch, genaemt Jan Pay, Gesheym-schrijver van Dom An-
 dreas Furtado, die my al dese geschiedenissen verhaelde / daer ick hy sal doen/
 't geen men my in dat landt / van 't Koninkrijck van Pegu, dacht hy dat van
 Siam, verhaelde; daer zedert eenige jaren de vreemste en wonderlijckste saeck
 des werelts geschiedt was. Daer waren eenige Cobenaers en Besweerders/
 die hy den Koningh van Pegu soo veel vermochten/ dat hy sulcken haet tot sijn
 Onderdanen kreeg/ dat hy vooznam haer t'eenemael te verdelgen en te vernie-
 len: om daer toe te komen/ gaf hy updruckelijck bebel/ op levens straffe / het
 Lant in de tijt van twee of drie jaren niet te bearbeyden ofte te bezaeyen: Het
 Lant alsoo eenige jaren leegh gelegen hebbende/ sonder dat men daer pets van
 inhaelde/ soo quam daer een soo grooten dierte en noodt onder dat arme Volck
 van Pegu, dat/ naer dat sy al haer mont-kosten/ ja selfs andere dingen niet om
 te eten verteert hadden / sy gedronghen wierden / op de manier van de Men-
 schen-

schen-eters/ de een den ander te eten: ende dat wonderlijck en schrickelijck is/ ende noyt te bozen gehoozt / selfs opentlijck Hal te houden van het Vlesch der gener die sy op het Landt konden betrappen / de sterckste doode ende vermoordt de sijn Metgesel/ om daer Gebzaet van te maken: soo dat sy op de Jaght van Menschen ginghen/ als naer eenige wilde Beesten/ ende spanden aen en versamen den hierom niet hopen. Geduerende dese schrickelijcke honger / het Volck van de Koninckrijcken daer ontrent / verstaen hebbende dese ytterste nootd/ rusten veel Schepen upt/ geladen met Rijst en andere Mondt-kosten / die sy te Pegu brachten / daer sy die verkochten/ waer voor sy wilden. Onder anderen was daer een Koopman / teghen ober Goa, die daer oock met een Boot / met Rijst geladen/ gekomen zijnde/ alsoo hy langhs de huysen sijne Koopmanschap gingh verkoopen/ in betalinge nemende Gelt/ Slaben/ of andere dinghen/ die men hem kost geben; soo quam hy in een huys/ daer sy de middel niet hadden om eene maet Rijst te koopen/ ende ondertussche stierben sy hy naer rasende van honger; doch sy toonden aen desen Koopman een heel schoone jonghe Dochter van het huys/ die haer Broeders en Sisters/ veel ouder zijnde/ tot een Slaavin/ voor sekeren maten Rijst/ wilden verkoopen/ de Koopman boodt twee Maeten/ ofte een Middel/ ende sy wildender drie hebben / hem onder andere dingen vertoonende/ dat/ soo sy dese Dochter dooden/ het vleesch haer veel langer soude dueren ende boeden/ als sijne Rijst. Eyndelijck/ niet kommende eens worden/ de Koopman upt het huys gegaen zijnde / sloegen sy kortz daer naer dese arme Dochter doodt / ende deelden haer in stucken. Waer de Koopman/ door het goede gelaet van dese Dochter geraecht zijnde/ oock om dat hy medelijden met haer had/ en haer het leven begeerde te behouden / keerde weder naer dat huys/ om haer te geben 't geen sy begeerden: maer hy was wel verbaest en bedroeft/ als sy hem de Dochter in stucken toonden/ seggende/ dat sy/ niet geloobende dat hy weder soude heeren/ haer also gehandelt hadden/ om haer upnemenden honger mede te versaden. Soodanigh was het eynde van dese arme ellendige Peguaensche Dochter/ daer veel andere desgelijcks oock soo voeren. Desen selfden Koopman verhaelde zedert dit erbarmelijcke Treurspel aen een vrient van my / die van Portugael naer Oost-Indien, op onse Vloot in het Galioen van de Goede Jesus, gingh.

Wreedtheden der Portugesen
 Voorts/ om weder tot die van Siam te komen / de oorzaeck waerom den Koningh van Siam de Portugesen soo qualijck handelt/ is/ om dat sy het selfde onthael tegen sijn gevangene Onderdanen doen: Gelijck ick een te Goa gesien heb/ meer als 90. jaren oudt / Schijnwercker van sijn Ambacht / ende slaef van een Portugees Edelman / aen wien desen armen man gedwongen was alle dagen sekeren somme gelt op te brengen / of hy werchte of niet: ende gingh alsoo wercks-luyden doen. Mijn Waert hem op een dagh aengeropen hebbende/ om hem pets te doen maken / verhaelde hy my alle de wreetheden / die men tegen hem gebruyckte: Want als hy sijn somme niet en betaelde / bondt hem sijn Meester / als een beest / tegen een leer aen/ ende gaf hem soo veel stock-slagen/ dat hy hem heel te byjselen ende aen slenteren sloegh: ende hy seide my/ dat het meer als 40. jaren was/ dat hy Slaef wierdt / ende had al my gelt gewonnen voor die hem bezat: ende dat hy hem eventwel/ om te leven/ anders niet en gaf/ als een maet rauboe Rijst daeghs / sonder pets anders; gelijck sy aen de andere
 re

re Indianen doen / ende sommijlen twee Baseruques, welck twee penningen zijn / om Caril te koopē / en dat hy de Rijs te doen. Siet hoe dese arme Slaven el-
lendighlijcken / sonder broodt ende andere mont-kosten / als Rijs / gehoocht
met kilaer water / leven: soo dat men 'er daer veel al quijnende / van honger
ende arbeydt / siet sterben. Sy slapen op de aerde op kleyne Esteres, ofte Mat-
ten / die van biesen of basten van Boomen gemaecht zijn. De Portugesen heb-
ben een groote naem van goede Christenen op die manier te maken; want naer
dat sy hare Slaven hebben doen doopen/laten sy haer alsoo ellendighlijken ster-
ben. Oock lijcken de Japonefers (haer veranderlijckheyt ende onbersadelijke
gierigheyt wetende) eenige reden te hebben / om sich tegen haer op te werpen.
Want dit Volck / heel gaewo ende loos zijnde / merckende dat het ooghtwit der
Portugesen is / naer haer Christenen gemaecht te hebben / haer van haer Lan-
den ende Goederen / dooz alderhande bindingen / te onterben; soo houden sy
gantsch niet van haer vrientschap / ende noch min van haer heerschingh; ende
dit is mogelijk een van de oorzaken / dat sy soo veel arme Jesuiten, die onnoosel
hier in waren / gemartelt hebben. Want dese Japonefers zijn heel jalours van ^{Japonefers} jalours.
haer Vrouwen / ende de Portugesen hebben anders geen ooghtwit / als haer te
winnen / voornamentlijck die van de grootste / daer sy daer na mede leven soo
sy willen / welck aen dit volck oorzaeck geeft tot soo veel wreetheden. In Indien
zijnde / heb ick genoegh gesien / wat van de groote hoererye / staetsucht / gierig-
heyt / ende begeerlijckheyt der Portugesen is / ende hoe het selfde grootelijcks
verhindert / dat de Indianen sich niet licht Christenen laten maken. Daerom is
het dat het Volck van de Portugesche kerck / welke in die streken wonen / daer
seer naer Fransche, Nederlanders, of Schotten verlangen / om dat dit Volck daer ^{Godts} dienst hoe
een min onkups en schandelijck leven leyden / 't welck voornamentlijck de stoel ^{en dooz}
van de Godts-dienst aldaer bewaert ende onderhoudt. Ick heb daer een Je- ^{wie on-}
suit gekent / van 't Landt van Artois, die te Salfete woonde / 't welck een kleyne ^{derhou-}
Eylant is / gelegen aen het vasse Landt / onder Goa staende; hy was daer als
een Pastoor in een groote Parochie, en kost heel wel de Indiaensche Tael. Maer
daer naer trocken de Jesuiten hem van daer / om naer Chaoul te senden / ende
doen sagh ick de arme Lieden vande Parochie, die om hem riepen / en seer klag-
den / seggende sommighe / dat sy lieber hadden gehad dat men haer de armen
had afgehouden / als hem haer te ontnemen. Want sy vreesden een Portugees
te krijgen / die haer qualijck mocht handelen. Siet wat dat eerlijcke lieden on-
der de Ongeloobigen vermogen / die het goet van het quaet wel weten te onder-
scheiden.

Wat de Jesuiten belanght / sy trecken tot in China, om daer eenige vrucht te ^{Jesuiten in} China.
doen / ende scheeren haer baert en hayz op de manier der Chinesen, daer sy oock
de kleeedingh van nemen / ende leeren de tael / om haer daer te beter te konnen
onthouden; maer sy dorven daer niet prediken als in 't verborghen / wylt vreesen
dat men haer soude dooden. Men seide my te Goa, dat sy alreede daer een goet
getal bekeert hadden / ende selfs Mandarins ende Stadthouders van Landt-
schappen. Sy hebben een kerck en vergadering te Macao, Eylant en Stadt ^{Macao.}
van China, en leeren daer de Chinesche Tael. 't is ontrent 45. mijlen van
Canton; welck een groote Stadt in China is / daer sy met een Rivier / veel ^{Canton.}
grooter als de Seine te Rouan is / naer toe gaen / ende die in de Zee loopt. In
de Haven van Canton zijn meer als 3. of 4000. heel groote Boten: daer mach-
tig

Epntbo-
gels van
China.

Loofſte-
den bed-
zogh
der Chine-
ſen.

Chineſen
loof-
ſte-
den / ende
begeerigh
naer gelt.

Trouwen
re China.

De de
Chineſen
wech-ge-
noert
worden.

tigh veel Fibier-boghels ſich in onthouden / die ſp 's morghens in't belt laten gaen / om haer koſt te ſoetken van de een kant tot d'ander ; op den abont blaſen de Chineſen een hoozn / die men heel ver kan hoozen / dan komen deſe Epntbogels elck weer in ſijn Boot / daer ſp haer Peſten en haer Jonghen hebben. Soo een Perſoon een Boot met deſe Epntbogels beſit / die is rijk ; want ſp verkoopen deſe Epntbogels op de Markt / ende doender daer ook bzaden om te verkoopen. Een Portugees ſepde my te Goa, dat / van Macao te Canton gegaen zijnde / hy van een Chinees op duſdanige manier bedrogen was geweest ; want een van deſe gebzade Epntbogels hy een Bzader gekocht hebbende / die niet qualijck daer upt fiende / en heel vet lijckende / bzacht hy die in ſijn Schip / om te eten ; maer als hy het Mes daer in ſtack / om die te ontginnen / bont hy niet als het bel / dat van onderen papier had / heel wel toegemaecht met kleyne ſtockens / die het Liichaem van den Epntvogel maechten : de Chinees behendighlijck het vleysch daer upt getrocken hebbende / en doen het bel aldus ſoo wel toegemaecht / dat het een rechten Epntvogel geleerch ; daer de Portugees ſoo beſchaemt van was / dat hy aen niemant daer een woort van doſt ſegghen / upt breeſe van beſpot te worden / ſoo van de Chineſen, als ook van ſijn Metgeſellen / ende alſoo at hy het bel van ſijn Epntvoghel alleen / ſonder ander gerucht te maken.

Dit Volck van China is heel ſpits-sinnigh / en groote bedrieghers / in't arbeiden lijdtſaem / de geheele nacht wakende : als ſp met haer twee / drie of vier in een ſaech beſigh zijn / gaet een deel van haer ſlapen / terwylle de anderen arbeiden / dan komen ſp de anderen op haer beurt weder verloſſen. Soo ſp een Koopman ſien / die gelt heeft om het te beſteden / doen ſp alles wat ſp kunnen om dat te hebben / u alderhande ſoort van Koopmanſchappen brengende om te ſien / ſoo die u niet en behagen / halen ſp andere / tot ſoo langh dat ſp het gelt gekregen hebben. Het is daer de manier dat al het Volck van een Hantwerck of Ambacht t ſamen in een ſtraet woonen / gelijck al de Schilders in een ſtraet / al de Schoenmakers in een ander / ende deſgelijcks van de andere Ambachten / de Edel-lieden zijn in een ſtraet / de minder Edelen in een ander / ende vermengen ſich niet onder den anderen / daer ſtrafen ſchande in zijnde. Sp trecken haer Kinderen ook in haer eygen Hantwerck op / en niet in een ander / ende onderhouden dat heel naeuw. Als ſp haer Kinderen willen hulwen / doen ſp haer alle in een ſekere plaets / daer toe geſchicht / komen / t welck een groote Zael is / ende ſtellen al de Jonghmans aen d'een zijde / en de Dochters aen de andere / daer recht tegen over : De Dochters hebben het aengeſicht met een ſluyer bedeckt / ende de Jonghmans gaen ſoetken die haer aenſtaen / ende houden ſich aen die ſp genomen hebben : ende dat is de manier van haer trouwen. De Portugeſen zijn heel begeerigh om deſe Chineſen tot Slaven te hebben / om dat ſp heel getrouw / en verſtandigh / ende heel aerdigh in't wercken zijn. Als de Portugeſen te Canton komen / ſoo zijnder Chineſen, die dit Hantwerck eygen is / welke 3. of 4. mijlen in het Landt na de Dorpen gaen / ende wanneer ſp daer een kleyne mope Jonghen of Meſſen ſien / dat haer aenſtaet / vleven en locken ſp haer met kleyne leckernyen aen / haer altijd meer belovende / ende als ſp haer wat ver van huys ſien / nemen ſp haer met gewelt wech / ende verbergen haer in ſekere plaetsen tot de nacht komt / dan komen ſp aen den oever van de Zee / daer ſp weten dat de Handelaers zijn / aen wien ſp die voor 12. en 15. Tayes elck (dat ontrent

ontrent 75. gulden is) verkoopen. Mijn Waerdin/ te Goa, seyde my/ dat sy aldus dooz een Chinees, op haer achtste jaer/ bedrogen was geweest. Een jon-ge Chineesch, Slaef zijnde/ verhaelde my/ upt Indien wederkeerende/ dat hy oock op die manier betraht was/ dooz de middel van een Pannekoeck/ die men hem gaf/ welck een seker gefruyt deegh is/ dat sy veel gebzupchen. In China zijn veel Derckens/ die als wilde Swijnen zijn/ daer sy Hammen van maken/ om aen het Zee-volck te verkoopen/ ende voornamentlyck aen de Portugelen die daer komen: ende hebben oock de loofheyt/ gelijck met de gebrade Epnt- vogels/ van al het vlesch van den Ham te halen/ een weynigh daer aen latende/ de lege plaets met swarte aerde/ en been daer in/ weder vol makende/ van dat met vet soo wel brijvende/ dat het schijnt oock vlesch te zijn. Sy verkoopen dat by ponden/ en het is qualijck het rechte van het onrechte te onderkennen/ schoon men het mes daer in steecht/ soo men het in geen sneden en sijdt. Siet daer het bedrog/ dat sy selfs doen in dingen van de meeste waarde/ teghen die die daer geen kennis van en hebben.

In't Eylandt van Macao, daer de Chinesen en Portugelen t'samen woonen/ Treck 10.
was een Portugees Koopman/ heel rijck/ die op een Chinesche getroude Vrouw speelt een
ver-

ten Portu-
gees.

Onthael
der Chi-
neſen te-
gen de Por-
tugeſen.

berlieft geworden zijnde / alle aenſoekingen en verbolgingen gebuyſchte / die hy koſte / om haer tot ſijn begeerte te brengen; maer niet komende tot ſijn voor-
nemen raken / volharde hy met haer ſoo moepelijck te vallen / dat ſy het aen haer
Man verklaerde / die / wel bedacht zijnde / ſeyde tegen haer / dat ſy hem een ſeke-
re dagh en uur beſtimmen ſoude / ende dat hy vernien fou buyten te gaen / doch
ſoude terſondt wederkomen en aen de poort kiloppen; dit onder haer ſoo beſlo-
ten zijnde / wiert oock uytgeboert / en de Portugees, de beſtemde tijt van de Vrouw
gehadt hebbende / miſte niet ſich daer / heel verblijt van dit geluck / te laten vin-
den: maer ſoo dya hy in huys gekomen / en de deur geſloten was / quam de
Man aen de deur kiloppen / daer de Vrouw heel de verbaefde van maechte / en
badt den Portugees ſich in een kleyn Porceleyn-Kuype te verbergen: hem daer
in hebbende doen gaen / en heel vaſt in't ſlot geſloten / opende ſy de deur voor
haer Man / die / ſonder pets te laten blijcken / hem daer in tot 's anderendaeghs
morgens liet weechen / tot dat hy deſe Kuyp op de Marcht (oſte Lailan ſoo ſy
het noemen) dede dragen: ſeggende / dat daer in de fijnſte Porceleyn was, die
men koſt verkoopen, ende dat hy veel Courges, oſte doſjinen / had / daer hy de
proeben van in ſijn hant droegh. Als hy ober de prijs met penant eens gewor-
den was / vielender woorden om de Kuyp te openen / en doen quam den armert
Portugees, heel beſchaemt en te ſchande gemaecht / voor den dagh / elck wel ver-
wondert zijnde / hem daer op ſulcken manier te ſien / ende den Chinees ſelfs
maechte ſeer den verbaefden / ende den Portugees had het geſout en uytlaſchen
tot ſijn bekomſt / ſonder ander quaedt. Als de Chineſen ſommige Portugeſen
kommen betrappen / handelen ſy die heel qualijck / gelijck aen een Portugees Ca-
piteyn gebeurde / die van Macao naer Canton gegaen zijnde / liet de Mandarin,
Stadthouder van het Landſchap / hem halen / tegens hem ſeggende / dat hy
verſtaen had / hoe de Portugeſen eenige Chineſen gebangen hadden wech-ge-
boert / ende dat ſy hierom hem wilden doen ſterben / ende ſijn Schip beſlaen.
Den andere quam dat geweldig vzeemt voor / ende begoft tegen deſen Mandarin
met ſchoone woorden en beloften te doen wat hy koſt / op dat hy hem liet gaen;
maer de Mandarin, niets om ſoo goeden koop willende doen / liet hem heel naekt
uyttrecken / en ſoo langh als hy was nederlegghen / gelijck de Portugeſen aen
haer Chineſche Slaven en andere doen; doen liet hy hem dya ſlagen met Bam-
bouſen geben / 't welck een groot ſiet is / in twee geſpleten / daer ſy de quaedt-
doenders mede kaſtijden / haer het geheele Lichaem met ſtukken het vel afha-
lende / om dat ſy al ſlaende het ſiet naer haer toe halen / ende alſoo wiert den
armen Portugees uytgeſireken / eer dat ſy hem lieten gaen.

Schepen
gemeten.

Eten van
de Chine-
ſen.

Voorts wanneer eenige Schepen in de Havens van China komen / zijn het
Portugeſen, om haer koopmanſchappen te halen / ſoo komen de Chineſen de
Col nemen van die komen / en van die wech gaen / de rechte maet nemende van
de langte en breedte van het Schip / dan weten ſy ten naeften hy wat het Schip
magh voeren / ende doen ſoo veel / voor ſoo veel betalen / ſonder acht te nemen op
de koopmanſchap / noch hoedanigh die is / goet of quaet.

Wat het eten der Chineſen belanght / ſy eten heel gulſigh en qualijck gema-
niert / gelijck ick dickwils / met haer drinckende en etende / beſpeurt heb. Sy
hebben voor een gewoonte / van noyt met haer handen de koſt / die ſy eten / aen te
taſten; maer ſy hebben als twee kleyn ſchopkens / van hout / heel wel gemaekt /
die ſy tuſſchen haer vingers houden / ende nemen daer mede wat ſy willen eten / ſoo

foo behendiglijck als het mogelijk is / ende sy zijn daer van jonghs af toe gewent. Sy eten Honden-blesch / t welck een gemeene kost onder haer is / ende gebuycken veel Rijs / en weynigh Broot. Wat haer Hupsen aengaet / die zijn Hupsen heel kostelijck / en niet alderhande aerdigheden opgepronckt. De Mans en Vrouwen zijn oock heel wellustigh / t samen in de beliden met duyfentderhande vermakelijckheden en soetigheden haer gaende verlustigen. Als de Mandarins door de Stadt gaen / sluyt elck sijn deur / de straten ledigh latende.

Maer om weder tot Goa te komen / sal ick noch seggen / dat eer ick verbrock / my een Portugees Edelman een van haer geschiedenissen verhaelde / t welck was / dat sy op een tijt ten oorlog gaende naer de Zuid-zee / met de Zee-macht van Galioten, (die alle jaren uytgaen / om de Malabaren den oorlog aen te doen / die groote Wyanden van de Portugesen zijn / ende dat geschiet ontrent het midden van September / als haer winter ober is / ende op die selfde tijt trekt soo een andere macht naer de Noord-zee / dat naer de Noode Zee is) soo beraemden de Capiteynen van de Bloot / t samen te gaen naer een Woonningh van Edellieden / langhs de Kust / dicht by Cochín, om een Pagode, ofte Heydensche Afgodt van Gout / heel groot / met andere kleyne / die in een sekeren Tempel waren / wech te voeren. Ende om dat dese Edellieden niet de Portugesen in een verbont waren / wilden sy desen aenslagh op den dagh niet doen / maer op een nacht gingen sy in dese kleyne Zee-stadt / daer de Pagode was / te lande / ende daer komende / staken sy ober al het buur in / om dese arme Lieden verbaert te maken / ende van daer gingen sy naer de Pagode ; maer het byer bloogh soo schielijck boort / dat eer sy den Afgodt kosten nemen / dwongh het byer haer in alle naerstighejdt te vertrecken / ende hadden geen meer tijt / als alleen de Oor-julweelen en de Ringen van de vingers van dese arme Godts-dienstige te rucken / die daer in gesloten waren / ende / naer haer gewoonten / in haer Pagode in de nacht dansten. Sy waren ontrent 500. / ende siende den Wyant daer in komen / versamelden sy alle by een / den anderen by de armen en beenen soo vast houdende / dat het de Portugesen onmogelijck was een enijge daer uyt te trecken : maer siende dat het byer haer dicht op de hielen quam / deden sy niet als de Julweelen van de ooren van dese arme Dochters te trecken / wien sy woedelijck de vingers afsneden / om de Ringen te hebben / daer sy soodanigen geschreeuw ober maecten / dat het seer erbarmelijck was haer te hoozen ; de Portugesen, booz het buur bluchtende / lieten daer alle dese arme Dochters verbranden / sonder dat pemandt haer te hulp kostt komen : ende alsoo handelen de Portugesen haer beste Vrienden ende Bont-genooten. Die my dese erbarmelijcke geschiedenisse verhaelde / genaemt Dom Andreas Lobe, by desen aenslagh mede geweest zijnde / seide my / dat dit gekarm hem geweldigh tot medelijden beweeghde ; maer dat hy alleen daer geen oorden in kon stellen / als hy wel gewenscht had / de andere haer niet veel aen sijn beden en vertooningen latende gelegen zijn. Sy oeffenen gemeenelijck diergelijcke woertheden / als sy in Troupen langhs de Kusten loopen / brandende en roovende op dese arme Heydenen, die niet als haer goede gunst en byentschap begeeren / maer sy hebben daerom niet te meer medogen.

Wat de Stadt van Goa en het Landt daer ontrent aengaet / ick neem niet booz / hier een heel naeutwe en wijtloopige beschrijvinge daer van te doen : want boven dat veel hedendaeghsche Schrijvers daer wijdt van gehandelt hebben / ende dat dit alles alreede aen een pegeelijck genoegh bekent is / sal men echter noch

Geschiedenisse der Portugesen in een Pagode.

Woertheyden reghen de Indiaense Godtsdienstige.

Befchry-
vinge van
Goa.

noch aemmercken / dat het wepnigh / 't welck ick daer van ſegh / niet en is als 't gene mijn geheugen my zedert heeft kommen indachtigh maken / om dat / op die plaetſen zijnde / ick ſoo naeuw waergenomen wiert / gelijck alle vremden / ende baben al de Franschen zijn / dat ick gantſch geen middel had / pets op ſchriſt te ſtellen / van 't geen ick ſagh ende alle dagen vernam ; ende de boornaemſte oorſaech van mijn gebangenis te Mozambique was / dat men my beſchuldighde een Wech-wijſer ter Zee gemaekt te hebben / 't welck de Portugelen meeft vreesſen / niet willende dat de vremdelinghen / als de Franschen , Engellen en Hollanders , weten / hoe het mer dat Landt ſtaet / upt vreesſe dat ſp haer niet te licht ter upt het neſt komen lichten / het landt en haer ſwackhepdt wetende ; ſoo dat ick gantſch geen gelegentheidt hadt pets op ſchriſt te ſetten / als op mijn Tafelboekjen / en dat noch heel wepnigh en heel geheym. Ick ſal ebenwel van Goa in wepnigh woorden ſeggen / dat het een Stadt is / in een Eylandt / heel wel gelegen / omringht met een Rivier / ten deele black velt / ten deele gebergte ; ſp magh ſoo groot als Tours zijn / maer heel volckrijck van alderhande Volckheren van Indien. Sp is redelijck wel gebout / wel te verſtaen wat de Kercken / Gaſthuſſen / verſamel-plaetſen / opentlijke Hoben / ende byſondere huſſen van Portugelen en Meſticos aengaet / die zijn van valſche rootachtighe Marmer en van gehouwen ſteen. De andere Huſſen der Indianen zijn als loofhutten / van aerde en van wat ſteen gebout. Sp hebben veel Cupnen / daer Tanques, ofte Vijvers in zijn / om ſich te baden / ende veel vruchtdragende boomen. Het landt is heel goet en vruchtbaer / tweemaal in 't jaer Rijs dragende. De Heydenen hebben daer veel vyfheidt tot haer Godts-dienſt / maer ſp en mogen geen Pagode of Tempel in de Stadt hebben / doch wel in 't baſte landt / ende buypen het Eylandt. Als deſe Heydenen en Afgoden-dienaers komen te ſterben / ende klepne kinderen naerlaten / zijn de Jeſuiten heel ſozghvuldig die by haer te nemen / om die in het geloof te onderwijſen en op te trecken ; ende om dit te doen / nemen ſp al haer Landen / Erfdeel / ende andere goederen aen haer. Mijn Waerd / een Indiaens Chriſten, verhaelde my / dat men met hem alſoo geleef had ; maer ſp was daerom te beter daer niet in onderrecht. Daer is groote nydt en bittertheit tuiſſchen de Jeſuiten ende de andere Oordens van Godts-dienſtigen / om dat de anderen daer t eenemaal willen het gebiedt hebben ; ja tot ſoo verre / dat ick dickwils in 't preecken haer veel woorden van ingenomentheidt teghen den anderen heb hoorzen ontballen. De Jeſuiten hebben de Saquates, ofte giften / die de Ambaſſadeurs van de naburzige Koningen / ende die met de Portugelen in verbandt zijn / mede brengen / als ſp een nieuwen onder-Koningh komen begroeten / 't welck gemeenelijck in Geſteenten ende andere koſtelijke dingen beſtraet / dat 15. of 20000. Kroonen min of meer magh halen. De Koningh van Spangien heeft haer dat toegelaten / om dat ſp alleen de bedieningh hebben van de Jonckheidt te leeren / ende zijn altydt vaerdigh / als de gelegentheidt voorbalt / om haer oock ter ſtont aen te nemen. Wat het Volck van oorlogh belangt / dat is ontrent 1500. of 2000. ſomwijlen meer ſomwijlen min / naer dat de vlooten aenkomen. Ick ſagh een algemeene monſteringh van al de Inwoonders / Wapens draghende / ſoo wel Portugelen als Meſticos en Indianen , ende wierden ontrent de 4000. bevonden. Sp deden dat om de vreesſe die ſp doen voor de Hollanders hadden ; die de Zee met veel Schepen krupten. Ick heb daer geen Franschen geſien ofte gekent / als een goede Jeſuit , genaemt Steven vander

vander Cruyssen, gebozen van Rouan, daer ick veel beleefthepdt ende troost van ontfingh. Ick sagh noch drie anderen/die het van de Maldives ontkomen waren/waer onder een was/genaemt François Pirard van Bretagne, die een verhael van syn Reysen heeft gedaen. Men verhaelde my oock/dat/ ontrent drie maenden eer ick te Goa quam/ van daer vertrocken was een Fransch Edelman/ genaemt de Feynes, die sich daer liet noemen de Graef van Montfart, hy was heel gaewo in de konst van plaetsen te doen opspringen; 't welck oorsaeck van syn ongeluck was: want upt Perlien te Ormus gekomen zijnde/ alsoo hy daer had geseyt/ dat hy de middel wijs van een Sterckite/ hoe die oock was/ licht te doen opspringen/ wiert hy gebangen gehouden/ ende naer Goa gesonden/ daer hy altydt in gebangenis opgesloten bleef/upt vzeese/ die men had/ dat hy de Sterckiten van het Landt niet gade en sloegh; ende met de eerste Vloot/ die weder naer Portugael heerde/ wierdt hy mede wederom gesonden/ ende soo dza hy te Lisbon aengekomen was/ hielt men hem noch gebanghen/ daer ick zedert in Portugael heb hooren seggen/ dat hy langen tijt ende heel strengh vast gehouden wiert/ tot dat de Heer du Mayne in Spangien quam/ die sijne vryheyt verborde. Men seyd dat hy daer ongeluckelijck een Diamant/ van groote waerde/ verloor/ die hy upt Indien ofte upt Perlien mede gebracht had: Hy wiert hem ontsolen/ als men hem van de eene gebangenis in d'ander bracht/ ende kon'er noyt tijdingh van hebben. Wat de vruchtbaerheyt der landbouw van Goa belanght/ ende het gene dat die booztbrengt/ ick beroep my op 't gene/ dat daer van heel wijtloopigh door alle Portugesen en andere/ die gereyft hebben/ is beschreven: alleen sal ick seggen/ dat de aldernootsakelijckste Vrucht voor het leven der Menschen in dat Landt/ is die van de Palmboom, heel gemeen door geheel Indien, ende daer men soo veel gerief van trecht/ als bykans van al de anderen t'samen. Dese Boom is heel woosachtigh/ door syn stam loopende gelijck draden ofte aderen/ besloten met een velcken/ ende trecht syn boedtsel upt sabelachtige gronden/ daer hy heel wel in aerdt/ ende trecht seer veel bochtigheyt naer sich/ 't welcke hem nootsakelijck is/ om de grootheyt van syn vruchten die hy draeght/ ende om de menighe Esure, ofte Wijn/ die dese vruchten van sich geben. Dese Boom heeft dese bysondere eygenschap/ dat de Vrouwelijke geen vrucht en kan draeghen/ als in de tegenwoordighheyt en dicht hy den Manlijcken Palmboom. Upt de Reut van desen Palmboom, welke de Cocos is/ soo vermaert in Indien, trecht men overbloedighlijck te drincken en te eten/ ende dupsent andere vermakelijckheden tot het leven. By de Maldives zijn dese Cocos in overbloet; maer onder anderen aemercken sy een soorte/ die upt de gront van de Zee komt/ de vrucht is heel groot/ ende veel meer als die van de gemeene Palmboomen; oock zijn sy ongemeen en dier onder de Portugesen, ende houden dat daer een groote kracht in is voor de sieckte van de longh/ en voor de kuck en tegen het benijn. De Reut is heel groot/ langh en swart/ op de manier van de Gondole. Men verhoopt die somwijlen tot 30. of 40. Ducaten het stuk/ ende eertijts koste die meer als nu/ om dat men in hem alle de krachten niet en bindt/ die men hem toeschreef; men siet den Boom/ die dese vrucht draeght/ niet wassen in de gront van de Zee/ maer als de Zee heel ontroert is/ wort de vrucht van de grondt naer boven gebracht/ ende men bindt die op den oever van de Zee.

Maer het is genoegh van dese Oost-Indien gesproken/ daer ick hier niet als

Franschen
te Goa.

Palmboomen
ofte Cocos

De Schijf
ber bereyt
een

*ſich tot tre-
derkeren.* een eenboudigh verhael van en doe / de reſt bewarende om daer veel wijtloopt-
ger van te ſpreken / als ick mijne aenteykeninghen in orden ſal geſtelt / en heel
dingen in mijn geheughen ſal geroepen hebben / die daer uytgeballen zijn. Ick
quam doen weder tot mijn wederom-reys / als den Heer Andreas Furtado de
Mandosa, weder naer Portugael gaende / my liet halen / om met hem te reysen ;
hy vraeghde my / of ick met de Graef de la Fere niet in Indien was gekomen ;
ick antwoorde ja / maer dat ick hem op de wegh / tot mijn ongeluck en
groote noot / verlooren had. Daer op ſepde hy my / dat ick met hem ſou te
ſcheep gaen / en dat hy my wel verhoegen ſou : 't welck ick heel wiilligh aen-
nam / ende was heel verblijt dat landt te verlaten / daer ick ſonder gelt of ſonder
eenige hoop van hulp was / onder ſoo ſmoeden en quaetaerdigen Wolck / daer ick
niet als armoedt en ellende had verdragen / en noch te verdragen had.

Wy vertroocken dan van de Palen van Goa, ingeſcheept zijnde in het Schip /
genaemt Noſtra Signora de peigna de Francia, dat ſeer gheladen en beſonnmert
was / ſoo dat het een groote moeyte was daer op te zijn. Andreas Furtado was
heel ſieck / als hy te ſcheep gingh. Wy gingen ten laetſten met groote moeyten
't zepl / om dat dit Schip met Caneel hy naer tot halfwegen de maſt geladen
was / dagelijchs groote vlijt doende om ons van ſoo veel beſonnmring te ver-
loffen : wy lieten daer ſommige van de onsen / die niet te ſcheep wilden gaen /
ſiende dat het Schip ſoo geladen was.

Crimbe. Den 16. Januarp ſagen wy de Wilderniſſen van Arabye, ende dzeben met
redelijcke goeden wint tot aen de Kuſt van Crimbe, der Abyſſinen Landt / ende
boeren daer den 9. Februario langhs heen : maer den elſden meenden wy te
blijben / door een harde tegen-wint / het Schip door de Zee ſeer geſlagen en
*Corbal op
de Zee.* de plancken booz los wordende / kreegh het Schip veel waters in / ſonder te
weten waer het mocht van daen komen / ende gingh bykans te gronde ; want
daer waren alreede meer als 12. boeten waters in / ende het Schip begoft de
Steben ſeer in de Zee te ſetten ; daer op wierpen wy alles in Zee dat op de
Oberloop was / 't welck meer als 300. Quintallen Caneel waren / met andere
Klaſſen van Kooptmanſchappen / daer wy het Schip mede verlichten / om met-
ter haest naer om laegh te komen raken / en de wegh van 't water te binden ;
't welck ons bergde ; want ſommige / haer heel uytſleedende om de wegh van 't
water te binden / naer vozen toe ſwemmende / bonden eyndelijck deſe plancken
open / dat maecte dat elcke reys / als het Schip met de Steben in 't water
quam / het meer dan 10. pijpen waters in kreeg. Ende ſoo dit ongebal ons op de
nacht overballen had / ſoo wel als het op den morgen geſchiede / wy ſouden ſon-
der eenige hulp geſoncken hebben. Het Zee-water quam al boven onſe Peper /
ende ontrent 200. pijpen van ons ſoet water / dat heel zout en gepepert wiert.
Den Heer Andreas Furtado, hoe ſieck hy oock was / deſe uytterſte noot ſiende /
hloim om hoog op de Oberloop / om te doen verlichten / en pompen ; ende ontrent
300. Swarte Slaven, met eenige Bootſgeſellen / bleven meer als drie daghen / en
ſoo veel nachten / anders niet doen / als water uyt het Schip trecken / 't welck
hy naeuwelijchs noch al koſten uytpompen. Eyndelijck / Godt ons de genade
gedaen hebbende van uyt dit gebaer te raken / hernamen wy onſe ſtreeck / ende
quamen by de Caep das Correntas, die ontrent 80. mijlen van ons was.

*Eylant
van S. Lau-
rens.*

Den 15. van Februario ſaghen wy het Eylant van S. Laurens, heel bedekt
met miſt / en ſetten het boogt / om met een gunſtigh weder verby de Caep de Bon-
ne

ne Esperance te geraken: Den 16. van Maert boeren wy daer verby/ met een heel soet en stil weder/ te gelijcken by dat wy eerst in't kornen gehad hadden: Wy daer dicht verby loopende/geleech het Landt op sijn hooghte als een platte form/ heel hoogh verheben zijnde: de Portugesen noemen dit de Tafel, ende daer dicht by is een ronde Bergh/ heel hoogh/ die sy het Broodt noemen. Het zijn Roosen/ de een in't platte/ ende d'ander in't ronde verheben zijnde/ die sich heel ver vertoonen. Te Mozambique zijn twee Bergen op de selfde manier/ die sy oock noemen la Mesa & le Pan, ende dienen tot een ken-teecken/ om die streech te kennen.

Op de hooghte van het Eylant S. Helene zijnde/ raetslaegghden wy lang/ of wy daer aen soude gaen/ om soet water te halen/ en de repende Zee-lyp twisteden hart en langh tegen den Pilot en Schipper; maer sy stelden het alle aen den Heer Andreas Furtado, die doen doot sieck was/ ende die seyde geen orde van de Koningh van Spangien te hebben/ om aen dat Eylant aen te gaen/ soo het niet en was by grooten noot/ en dat hy vreesde daer byanden te binden/ die hem ongemack mochten aen doen/ dewijl het de gewoonelijcke plaets is daer sy aen komen. Hier op behal hy dat men het soet water/ dat ons oberig was/ oversien soude/ namentlijck of elck/ geduerende vier maenden (welcke tijt of daer ontreit tot onse weeg noch van nooden was/ naer het goet of quaet weder dat wy mochten hebben) een uperken daeghs soude kornen hebben. Dese ondersoeckinghe naeuto gedaen zijnde/ bont men ten naesten by vooz elck dese maet/ zijnde ontreit de 200. pijpen zout geworden; soo dat wy onsen weegh verbolghden/ de wint heel goet hebbende. Wy en kosten den Heer Andreas Furtado, hoe qualick hy oock was/ niet bewegen/ in't Eylant van S. Helene een weynigh te gaen rusten/ ende daer eenigen tijdt sich te verfrischen: soo dat eyndelijck desen goeden Heer/ dooz sijn quael afgemat en gebroken/ den eersten April quam te oberlijden/ dat een groot verlies vooz allen was/ ende vooz namentlijck vooz wy/ die groote hoop op hem hadde. Sijn Lichaem wiert terstont ingebalsemt/ om het naer Portugael te kornen brengen; want in de Schepen isser noyt Campher, Benjoin, en andere Speterpen/ om sulchs te doen/gebreck. Daer was een Portugelsen Barbier, die anders niet en wist als laten en scheeren/ ende den gaeuwert willende maken/ meende hy Balsen te maken/ met den Benjoin te doen smelten/ en het Lichaem daer mede te bullen: maer siende hoe hy grootelijcks misse/ ontlaste ick hem van dese moepte en misslagh/ werckende op een ander manier/ die hy niet verstont/ welck ick in sijn tegenwoordigheyt dede/ op dat hy sijn dwaalingh merckte: soo dat het Lichaem/ wel gebalsemt/ en in een kist wel toegesloten/ in de Kleeckas van de Kamer/ met een brandende lampe/ geset hebbende/ bzachten wy het alsoo/ sonder eenige roock ofte ongemack/ tot Lisbon toe.

Varende dicht verby de Eylanden van Azores, en daer langhs heen/ wasser groote twist tusschen die van't Schip/ eenige met alle geweldt willende te lande gaen/ twelck de Capiteyn, de Pilot en de Schipper niet doen en wilden. Dese twist quam van de repende Soldaten/ die naer Portugael oberquamen/ om vergeldingh van haer diensten in Indien: want dan geeft de Koningh haer eenige Capiteynschappen van de Sterckten in Indien: Sy wilden doen de handt bykans aen de Wapenen slaen/ en maechten heel de onwilligen/ meenende noch in Indien te zijn: maer de Capiteyn, de opvoerichste by hem hebbende doen ha-

Komst in
Portugael.

men/ bracht haer wel haest weder tot haer plicht. Ende onse reys met een heel goede wint verborzderende/ quamen wy den 2. Julij te Calcais, en 's anderen- daeghs gingh ick te lande/ mijne Bagagie aen boort latende/ die daer langher als een maent bleef/ sonder die eenighsints te kommen krijgen/ daer wacht zijnde/ die alles wech stalen. Op 't eynde van een maent/ de gerechtigheden van den Koningh betaelt zijnde/ liet men de kleyne Bagagie upkomen/ ende daer wa- render veel/ die haer koffers wel gesloten bonden/maer niet daer in: Ick was oock wel een van die; maer het was een kleyne berlies boort my/ dewijl ick niets besonders van dat Landt mede-gebracht had/ daer ick niet als ongemack had geleden; ende ick was wel te vreden in een goede Haven gekomen te zijn/ hoe- wel ick boort mijn Persoon heel qualijck te pas was/ om die zoute en drabbige wateren die ick gedroncken had/ die my de Maegh soo seer ontfleken hadden/ dat mijn mont niet als heete dampen upt en asemde/ ende ick kost qualick we- der te recht bekomen. Eyndelijck met veel verhoelende hulp-middelen in beter staet geraecht zijnde/ ende my sterck genoegh bindende/ om de wegh naer mijn liebe Vaderlant weder te nemen/ daer ik my met groot verlangen/ naer soo veel moeyten en gebaer/ weer wenschten te sien/ ging ick den 17. Augustus t'scheep in het Schip van Pieter Symenz. van Rochel, ende daer was in ons geselschap een ander Schip/ genaemt den Dolphijn, oock van Rochel: Maer in Zee zijnde/ kregen wy soo een quaedt weer/ dat den Dolphijn, heel hol water ma- kende/ ons seer badt/ van hem af te wijcken: maer op een nacht/ een groote storm zijnde/ sijn zeplen gebroken en die quijt wesende/ was hy genootsackt sich met sijn groot Boben-zepl aen sijn groote ree te behelpen/ so dat wy hem 'smo- gens meer als drie mijlen van ons saghen/ ende hy had sijn teecken in de windt gehangen/ om ons tot hem te doen komen: 't geen wy metter haest deden/ ende hem naerderende/ sagen wy hem om hulp roepē/ en dat sy te gronde gingen. Wy quamen boort by haer Steben/ ende doen berghde sich/ die kost/ in ons Schip; het was heel erbarmelijck haer in dese uiterste noot te sien. Ick berghden'er een langhs het boort/ die van de blint van ons Schip af viel. Alsoo bleef het Schip en al de laoopmanschap die daer in was; ende wy quamen eyndelijck den 13. van September te Rochel, van daer quam ick den 23. van de selfde maent te Parijs, ter tijdt als onsen Jongen Koningh/ Louys den derthienden, (die Godt beware en boortspoet verlene) sich te Rheims was gaen laten inhul- den.

Ick en hadde geen tijdingh van het ongeluckighe toeval/ in de Persoon van den Koningh Hendrick de Groote, mijn goede Meester/ geschiedt/ boort en al- eer dat wy in het gesicht van Lisbon quamen: want doen quam/ naer gelooon- te/ een Boeyer upt de Haven/ om ons te besichtigen en te kennen/ die ons de er- barmelijcke geschiedenis verhaelde/ welcke ick qualick kost gelooven/ maer te lande gegaen zijnde/ wiert my dat niet als te wel/ tot mijn eeuwiggh leetwesen/ bevestight.

Eynde van het Vierde Boeck.

VYFDE BOECK

Der Reyſen van

JAN MOCQUET,

In Syrien, ende 't Heyligh Landt.

M te Parijs, van ſoo lange en moepelijcke Reysen / wedergekommen ſiende / naer de dood van den Koningh Hendrick de Groote, die ick met alle goede Franſchen niet genoegh koſt betweenen en beklagen; ſoo verlangde ick een Godtsdienſtige Reys naer het Heyligh Land te doen; om daer / als een goet Chriſten, te gaen afdoen / ſoo veel beloſten aen Godt gedaen / ober de ontallijcke gebaren en ongelucken / daer het ſijn Goddelijcke goetheyt belieft had my in ſoo veel voorszballen van te bewaren. Met dit opſet vertroock ick dan van Parijs, ende begaf my in de Koetſwagen naer Lyon, doen van daer / langhs de Rhofne te Avignon, en te lande naer Marſelje, daer ick den 14. van Augustus quam / en eenige daghen bleef / om de gelegentheydt van voort te reysen te verwachten / die ick epidelijck heel bequaem vondt / in een Schip van Toulon, genaemt S. Francois, toebehoorende aen de <sup>Inſche-
pinge re:
Marſelje.</sup> Burgue en Vendeftrade, kooplieden van Toulon en van Marſelje. Daer te ſcheep gegaen zijnde / den 8. September / begaben wy ons 't zepl; ende den 12. ſagen wy het Eplandt van Sardaigne, blijvende te Noord-weſten van ons; ende den 15. ſagen wy de Kuſte van Barbaryen, dichte verby het Eplant Guerite varende / 't welck een kleyn Eplandt is / dicht by het landt / daer dickwoils de Turckſche en Chriſtene Rovers en Zee-ſchuymerſ haer onthouden. Wy hadden dit Eplandt tegen het Zuid-zuid-weſten. Den 17. voeren wy langhs Malta; daer na langhs Sicilie; daer wy een Schip bonden / in manier als een Galioot, dat recht op ons aen quam / om te weten of wy oock ſpeck voor ſijn beek waren: maer als ſy gelwaer wierden dat de zijden van ons Schip met grof Geſchut wel verſien waren / wonden ſy naer de ander kant / haer ſtreeck naer Barbaryen nemende / ende anderen Kroof ſoekende / lichter om wech te nemen. Den 21. voeren wy langhs Candie, daer een kleyn Eplandt is / genaemt Agoſe, 't welck in de Zee komt met een punt naer het zuiden; daer naer gingen wy den 27. ons naer het Eplandt van Cypres begeben / naer de Stadt van ^{Cypres.} Baſe, dicht aen de ſtrandt / ende voeren verby het Hoofst van Gate, meenende te gaen naer Famaguſte: maer de wint heel ſtijs en goet tot onſe cours geworden zijnde / hielden wy het drijvende tot Tripoly in Syrien, daer wy den laetſten dagh <sup>tenkomſt
te Trypoli.</sup> van September quamen. 's Anderendaeghs / den eerſten October / gingh ick te lande / ende nam in de Stadt mijne woon-plaets / in een Campo, dicht by de ^{Campo.} Joodſche Wijck. Deſe Campos ſijn groote Huysen / met groote Zalen en Fonteynen / daer de Vrenndelingen haer in vertrecken / als in Herbergen. Dit komt aen ſeker Heer toe / welcke deſe verhuert / ende die daer de Deurwaerder van is.

Bergh Li-
banus.

(die sy Boabe, of Belwaerder / noemen) ontfanght het gelt der gener die daer dooz gaen/ ende geeft het aen de Meester/ daer hy dit in huer van heeft. Enige tijdt te Tripoly gebleven hebbende/ had ick lust om den Bergh Libanus te sien/ende om dit te doen nam ick een Turck, met een Ezels/ om onse mont-kosten te dzagen. Wy trocken den 11. November wyt de Stadt/ en gingen dooz heel hooge Berghen/ moepelijck om op te klimmen/ ende quamen eyndelijck aen de Woon-plaets van een Chaldeeusch Aertsbisschop, genaemt Vader Georgius, die ons 't best soo hy kon ontfingh. Sijn huys is recht onder den Bergh Kerck. Ick sagh een goede Chaldeeusche Vader/ Priester en Bloedt-brient van den Aertsbisschop/ die van 't malen quam/ gelijk hy ons met sijn aengesicht/ heel verneelt zijnde/ noch behoorde; en ick geloofde niet/ hem in desen staet siende/ dat hy aen de Kerck behoorde/ tot 's anderendaeghs 's morgens/ welck Sondagh was/ dat ick hem sagh gaen/ met een Hostie in sijn handt/ na een Borcht aldaer/ om daer Mis te singen. Vader Georgius woonde daer met sijn Moeder/ Sisters en Nichten/ t'samen een huys houdende. Hy wees my een Capel, boven sijn huys/ op een kleyne Kots/ recht onder den Bergh Libanus: ende seyde my/ dat daer een gat was/ waer dooz alle jaren een groote menigte waters komt op al de eerste dagen van May alleen/ als hy inde genoemde Capel de Mis sangh. De Bergh is vol van Cypressen: de plaets is vermakelijck genoegh/ maer in de Winter is het daer heel moepelijck/ om de groote koude en de menigte sneeuw/ die haer seer quellen: ende de goede Vader seyde my/ dat hy hierom genootsaecht was/ te Tripoly de Winter te gaen doozbrengen/ ende daer in 't vooz-jaer weder te keeren.

Romadan
ofre vast-
dagh.

Canibi.

's Anderendaeghs 's morgens/ als wy de Mis gehoozt hadden/ wandelden wy naer de plaets daer de Cedar-boomen staen/ die drie mylen of daer ontrent daer van daen zijn; daer gekomen zijnde/ bielder sulck een koude mist/ dat mijn Turck in sijn handen blies. Ick dede hem op een Cedar klimmen/ om eenighe takken af te breken: maer hy bleef daer niet langh/ of de groote kou dede hem wel haest afklimmen/ en hy konde soo veel niet afbreken/ als ick wel wenschte: oock vreesde ick/ dat hy/ half bevrozen zijnde/ van boven neer mocht vallen; daer-en-boven had hy niet ontbeten/ van weghen haer Romadan; want dan vasten sy tot den abont/ sonder pets te dorven eten/ op straffe van het leven/ soo het in 't verborghen niet en geschiet/ ende hy die noch/ welke niet wel haer wet onderhouden: ende alsoo ick hem seer sagh beven/ dede ik hem strax afhoemen/ vreesende hem te verliesen. Van daer namen wy onsen wegh om weder naer Canibi te keeren/ twelck de plaets van den Chaldeeuschen Oudvader is: en hadden heel quaet weder van regen/ soo lang tot wy tegen den abont daer quamen/ naer dat wy veel kleyne huysjes/ meest op de kant van onbeganchelijcke Kotsen gelegen/ verby gegaen waren/ die bykans alle van Chaldeer en Grieksche Christenen zijn/ oock sommige Mooren daer onder haer zijnde. Wy werden daer heel wel ontfanghen/ en droncken upnemende Wijn/ die op dese Berghen wascht. 's Anderendaeghs 's morgens/ naer dat wy de Mis gehoozt hadden/ keerden wy weder naer Tripoly, daer ick een heel moepelijcke Winter doozbracht/ om de groote bloet des waters/ dat van de Berghen quam, ende dat soo seer een kleyne Rivier opjoegh/ die midden dooz de Stadt loopt/ dat sy een deel huysen wech nam/ met een groot verlies van koopmanschappen en van Meulens/

lens/ die sy met de steene Brugh wech sleepte: Welck de oorsaeck was/ dat het Broot daer heel ongemeen en dier was/ en ich had groote moeyte een wep- nigh swart en half bedorven Beschuyt te krijgen/ welck men my met de pont verhocht/ ende dat haer heel aengenaem was/ en noch was daer niet half ghe- noegh/ ende het Volck schreeuden al van honger. Het Huys van den Franschen Consul viel op hem/ ende doode hem: Vele andere huysen vielen oock also dooz dit ongeluck van den bloet/ die te gelyck op een nacht quam/ sonder dat men daer op dacht.

De Stadt van Tripoly is geleghen in een Daley/ onder den Bergh Libanus; Tripoly. ende daer is noch een oudt kasteel/ met vierkante toorens/ booz desen gebout dooz de Franschen, als doen Heeren van het Heyligh Landt: huppendaeghs leydt daer Turckche besettinge in; De Stadt is soo groot als Pontoise, ende daer is niet meer als een Kibier die der doozbloeyt/ die heel licht oberloopt/ als de snee van de Bergen sinelt/ ende doet dan machtigh veel schade/ ghelyck ich sagh doen ich daer was. Al d'andere tijt gaet men by naer daer drooghs boets dooz. De Stadt is rebelijck wel gebout/ de huysen laegh/ uytgesondert die van de Grooten: ende daer woenen veel Grieksche Christenen, Joden, sommighe Franschen en Italianen: die van Marselje handelen daer sterck. Daer is een Bassa, ofte Stadthouder/ die in de Somer met sijn Adel onder Tenten in de Beemden gaet woenen/ welcke tusschen de poozt en de Stadt zijn/ ende oeffe- nen haer daer met Wozy-pijlen ende met de Lancie. Dese Stadt is ontrent 9. dagen van Aleppo.

De Lente gekomen zijnde/ nam ich booz naer Jerusalem te gaen/ ende hier- om den 9. April van Tripoly vertreckende/ met een Mouquary, ofte Turckche Voerman/ namen wy onsen wegh naer Damasco, ende de eerste nacht sliepen wy in een belt aen een Kibier gelegen/ daer wy groote hou leden/ van wegen de koude winden/ die van dese Bergen/ met snee bedeckt/ komen. 's Anderen- daeghs lichten wy onse kleyne Caravane, die uyt Turcken en Joden, en uyt een Griek en sijn Suster/ Christenen zijnde/ bestondt: Dese Grieksche Dochter en had niet meer als 12. jaren/ ende was heel sterck ende deughtsaem/ sittende op haer kleyne Ezeltje/ dat haer Broeder gelepde. Wy trocken ober veel Ber- gen/ ende quamen in een woonplaets van Arabiers, daer wy heel qualijck ghe- herberghet waren/ leggende langhs de mueren van de huysen/ welck heel huple plaetsen zijn: Ich maecte mijn perulucke van een steen.

's Anderendaeghs gingen wy ons Noen-mael te Armel houden/ een kleyne Stadt van de Arabiers, ende begaben ons in een Lust-huys/ heel schoon ende heerlijck/ maer daer was niet een Mensch in; ende en diende nergens toe als om de Caravanes tot een vertreck en Herbergh te verstrecken/ gebende aen de Woztier/ die daer de bewaerder van is/ een wepnigh. Dit Huys is op sijn Moorisch toegerust/ en sterck genoegh om tegenstant te bien. Een seker Turck, die het van den Bassa van Tripoly te leen had/ dit aldus hebbende laten bouwen/ soo dede de Bassa hem batten en in sijn tegenwoordighepdt brenghen/ tegen hem seggende/ dat hy/ sijn Onderdaen zijnde/ machtiger als hy selfs was/ ten opsichte van het kostelijck en sterck Huys/ dat hy had doen bouwen/ om sich tegens hem te konnen opwerpen; ende hier op dede hy hem/ tot vergeldingh van veel goede ende aenmerckelijcke diensten/ die hy hem gedaen had/ het hooft afhou- den.

Van

Bailbec.

Water-
leydingen.

Iordaan.

Damasco.

NB. Een
Pataque
doet 10.
fluyvers.

Van dese plaets vertreckende / gingen wy langhs een kleyne Rivier / op een heubel / ons neerslaen / binnen een heymingh van sekere heel lage muysen / daer een kleyn huys van Arabiers was. Wy sliepen langhs de muys / ende brachten de nacht niet groote vrees / voer Arabische Roovers / ober. Wy vertroocken daer heel vzoegh van daen / ende quamen te Bailbec, een heel oude Stadt / daer eertijds Christenen geweest zijn / ende men siet daer noch de overblijffelen van een Kerck. Ick gingh in de Stadt niet mijn Mouquary, 't welck den Turck was die my voerde / en daer sochten wy wat Wijn / maer in 't geheym / alsoo 't verboden was / die te verkoopen / ende vonden heel goede witte by een Griek, die ons seer badt / dat wel geheym te houden. Men liet niet naer onse Bagagie te doorsoeken / maer sy en vonden die niet; want wy hadden se wel opgeslooten. Wy sliepen byten de Stadt langhs de muysen / welcke van groote steenen gemaeckt zijn / niet gemetselt / maer rou / de eene op d'anderen gelept / elck is wel 12. of 15. voeten langh. De Bassa van dese plaets trock op de middagh niet al sijn Ruyterij en Doetbolck daer uyt / gaende naer een plaets daer ontrent / om een verskil / dat hy tegen den Bassa van Damasco had. Hy trock in heel goede orde / voer soo veel als de Turcken en Arabiers belanght. Wy vertroocken van daer 2. of 3. mysen voer den dagh / reysende door Steenklippen / daer het meeste deel van gebroken en om ver gesmeten was; ende men sagh noch de aders en gaten / grooter als een arm / waer het water door liep als sy ober-ent waren. Onder anderen is daer een van dese Rotsen in twee gespleten / 3. of 4. mylen van Damasco zijnde; ende de Rivier de Iordaan, die van den Bergh Libanus komt / loopt niet groot gewelt daer dicht verby / en daer is een bygh / waer wy overquamen. Langhs dese Rivier zijn holle plaetsen in de Rots / daer sich eertijds sommige Kluyfenaers in onthielden: ende de plaets is inder waerheyt heel eygen voer een eenfaem leven / wijl die heel woest en swaer om by te komen is. Wy gingen slapen in 't midden van een plaets / in een Wooninge / ende 's anderendaeghs quamen wy te Damasco, 't welck Saterdagh avondt voer Palmsondagh was. Ick nam Herbergh in het huys van eenen Ibrahim, Rabbi der Joden, by wien ick door een Beef van hem / die ick te Tripoly gekomen had / aengelwesen wiert: hy ontfingh ons 't best dat hy konde / ende wy hielden een slecht about-mael / wijl het den dagh van haer Sabbath was / en dan durven sy niets aenroeren. 's Anderendaegs dede ick soo veel by dese Jode, mijn Waerd / dat hy my een van sijn knechten gaf / om my te leyden / ende een Ezel te helpen koopen. Sy bereyden haer doen tegen haer Paesschen, ende ick sagh haer op de markt Hamels daer toe koopen / en dese knecht socht de beste voer sijn Meester daer uyt: soo dat ick moeyte genoegh had om hem ter plaetse te geleiden / daer ick wiste dat een Ezel te koop was / die men niet ons naer Tripoly gebracht had; ick maecte der koop mede voer 19. Pataques, en een halve voer de Jood. Ick wisselde mijn gelt / ende nam voer de Spaensche Munt stucken van Albouquelkes, om aen de Cafars ofte Tollenaers te geven / ende won daer 55. voer 50. op: want de Cafars namen die daer voer soo veel aen als in Spanjen. Albouquelkes is Hooghdruyts gelt / daer een tepcken van een Leeuw op staet / ende de Turcken nemen dat voer een Hont / ende daerom noemen sy het Albouquelkes, ende gelt van een Hondt. Ick badt oock mijn Jood my een Turck te soeken / 't geen hy dede / ende beloofde hem een Pataque in drie dagen / daer sy op leven.

Wat

Wat dese Stadt van Damasco belanght / sy is heel schoon en vermakelijch / <sup>Beschry-
vinge van
Damasco.</sup> hebbende heel fraeye Cupnen / ende is gelegen in een Dal / in 't midden van een Beemt / ende daer is een Meer en een Rivier / die daer dwers doorloopen / met meniglite schoone Fonteynen. Onder andere siet men die van S. Paulus by een Turckse Kerck.

Dese Stadt is in twee gedeelt / door een groot Kerckhof van ontrent 400. passen / op sijn Moorsch. De Stadt is soo groot als Orleans, sy is vol koop- handel / en onder andere is daer een groote straet / die niet als van Winckels met Speceryen en drooge Kruiden is. Dese Stadt is ten deele met muizen om- ringt / ende daer is een sterck kasteel / veel Cupnen en Fonteynen daer om. Daer is een Bassa, ofte Stadthouder / ende heel Grieckse Christenen wonen daer / maer geen Francken ; sy is drie dagen van de Zee / en vijf van Jerusalem gele- gen / eertijds was het de grootste Handelsplaets van Indien, Perlien, Chaldeen, Armenien en andere plaetsen.

Wy vertrocken van Damasco den 16. April / ende gingen naer Sassa, daer een Cafard ofte Col is ; maer mijn Turck, om niet te betalen / ende begeerende de ^{Cafard.} helft / van't geen aen de Cafar toequam / selfs te hebben / sette op mijn Turckse Hoedt / van vers op sijn Griex, een andere witte / op sijn Turck, ende trocken al- soo door / sonder dat de Cafars ons pers seiden / my niet booz een Christen ken- nende / of wel om dat sy in haer hupfen laghen en sliepen : want wy en saghen niet een Persoon tot ons komen / gaende ober de Bruggh die daer is : soo dat wy meenden het al ontkomen te zijn. Van daer trocken wy door een heel moe- pelijcke wegh van groote steenen / dat my heel pijnelijck viel / by na niet kon- nende voortgaen / om het water en het slich dat tusschen beyden was ; ende de- se moepelijcke wegh duurde bykans den heelen dagh : maer als wy al heel ver in dese diepte waren / sagen wy een Turckschen Ruyter tot ons komen / die een roer aen de knop van sijn Sael had / ende dicht verby my rijdende / vraegde my / An ta Frangi, of ick een Christen was ? ende hem geantwoort hebbende / Ja / keerde hy sich in toorn tegen mijn Turck, die booz my was / en sette hem alrede het Swaerd op de heel om hem om te hengen / indien een arme Arabier, die dicht daer by werchte / hem niet te hulp waer gekomen / biddende desen Ruy- ter sijn toorn te willen laten saken : ende doen quam hy naer my / en bracht een slaggh met sijn Swaerd naer my / maer ick weech aen een kant / ende hy sijn Paert op my stootende / seide / Rou, dat is te seggen keert weder ; maer mijn Turck dede soo veel / dat hy sich vernoeghde een stuck gelts te nemen / ende den Arabier had hem oock seer : daer na nam mijn Turck my den witten Turck- schen hoedt af / hem toonende dat ick een geberfde daer onder had / maer dat hy my die gegeven had om my booz de Son te bewaren : dit / met het gelt / paep- de hem / ende behoeden ons van het gebaer van geslagen / en gedrongen te wor- den weder naer Sassa te keeren / daer de Cafars en Soubachis, die daer zijn / het ons niet vergeven souden hebben. Ick wierp doen sijn witten wozongh wech / my vernoegende met de mijne / sonder my meer te willen vertroutwen in 't gene hy my seide. Wy hadden altydt groote vreesse / dat dese Cafars ons souden na- volgen / door het bericht van dese Ruyter / maer sy en quamen niet ; mijn Turck had'er soo grooten schzick booz / dat hy hem op eicken slaggh omkeerde / en dreef den Ezel soo seer boozt als hy kost. Wy gingen slapen te Connetra, in een belt / ^{Connetra.} daer wy tol betaelden : De Chelubin, welck te seggen is / de Heer daer van / die

een wepnigh van de Gemische spraeck (thwelck een bedorven Italiaens is) kon/
sprack vooz my tegen de Cafars, dat sy my soetelijck handelen souden / ende na-
men 't geen hy belaste. Hy quam met andere Ruyters van sijn Troep ommy
te onderhouden / daer ich in een Hof by mijn Ezel was / ende onder mijn Baga-
gie mijn Mandore siende / bad hy my seer daer op te speelen / thwelck ich gaern de-
de / ende schonck hem een schoone en groote Granaet-appel / die my een van de
Bassa van Damasco sijn Volck gegeven had : Hy wasser heel mede vernoecht /
achtende sich heel wel betaelt / vooz de beleefthepdt / die hy my / tegen de Cafars,
gedaen had. Dese Cafars sijn de Collenaers en Pachters van den Turck, ende
sijn altydt met haer dzien / een is vooz den Grooten Heer / de tweede vooz de
Soldaten van't Lant / ende de derde vooz de Soubachin, ofte Stadthouder van
de plaats. Ich sloop daer in een Stal van Muyl-ezels en kiemels / op een wep-
nigh krypt dat ich hof / en bracht alsoo de nacht by mijn Ezel door.

Hy vertroocken van daer ontrent drie wyzen vooz den dagh / ende bonden het
geselschap / dat naer den Chec Marabou gingh / die twee daghen vooz ons van
Damasco vertroocken was / die wy by de Tiberische Zee, of staende water van
Genezareth, achterhaelden. Dese Chec Marabou treckt alle jaren wyt Damas-
co met sijn Caravane, om te Jerusalem in den Tempel van Salomon Bebaert te
gaen doen / ende alle die met hem gaen, wel te verstaen die van het Landt en
betalen niets; sy sijn somwijlen vijf of ses duysent. Ich verheughde my seer
dit geselschap te vinden; wyt vzeese die ich hadde / dat mijn Turck my een qua-
den treck mochte speelen / en my ontnemen 't geen ich by my hadde / hoewel den
Jood Ibrahim sijn handt in de mijne had doen stellen / hy op sijn geloof van Ma-
homet belovende / my als sich selven in sijn bewaringh te nemen / ende my te
Damasco weder te brengen / of een brief van my aen dese Jood te leveren. Maer
ich verliet my soo seer daer niet op / of ich was altydt wel op mijn hoede / we-
tende den aerd van dit verbloelchte en ongelooibige geslacht van Menschen / die
een Mensch om een geringe saeck souden doen onbrengen / ende soo veel te meer
de Christenen, daer sy soo een afschrick van hebben; want sy en verminnen of en
dienen haer niet / dan vooz soo ver sy daer profijt van hoopen te trecken / daer sy
seer begeerigh naer sijn. Wy trocken dan door veel Boschen / ende eyndelijck
quammen wy aen de Bruggh van Jacob, daer een Cafar is / ende daer loopt een
heel snelle Rivier door / de welke de Jordaen is / die sich daer in de Tiberische
Zee werpt / welke niet ver daer van daen is. Dese Collenaers waren Arabiers,
ende mijn Turck, denckende soo veel niet te betalen / om pers vooz hem ober te
houden / socht haer wijs te maken / dat ich een Jood was / ende dat ich naer Za-
phet gingh / een Stadt daer haer vergaderingh is; maer dese Arabiers, heel
loos / sagen wel aen mijn gelaet / dat ich niets daer van en hadde / ende een ondt
Man / heel swart en verbrandt van de Son / seyde tegen my / Hada Frangij, wil-
lende seggen / dat ich een Christen was. Mijn Turck, en een ander van ons ge-
selschap / baden haer seer / van my niet te nemen / en dat ich een armen bloedt
was / ende deden my met de andere vooz wy gaen / sy daer blijvende om te bera-
len : Maer boven dit alles betaelden sy veel meer / (ten minsten maechten sy
het my wijs) als ich selfs gedaen soude hebben; maer ich most dit overhomen
of ich wilde of niet. Als men ober de Bruggh gekomen is / siet men in dese Ri-
vier een kleyn Eylandt / daer een oudt gebou is / dat men seyde te sijn het Huys
van Jacob. Van daer trocken wy door woestijnen / daer veel Tenten van Ara-
biers

De Turc-
ken giert
en boos-
aerdigh.

Jordaen.

Het Huys
van Jacob.

biers ter zijden ons waren / ende wy gingen heel ras / uyt breefe die wy hadden / sonder pets te rusten of ons te verberfchen ; Ick was heel moepelijck op mijn Turck ; dat hy my de tijdt niet en wilde geven van een beet Broodt te eten / heel swach zijnde / om dat wy naer de middernacht veretrocken waren / ende soo heel weeghs gegaen hadden ; en het ongeluck wilde noch / dat wy geen water en vonden om te dvincken. Als wy al dese Wooningen van de Arabiers verby waren / sloegen wy ons neer langhs een Kots / daer het heel heet was ; ende daer water soeckende / vonden wy een weynigh in een gat onder de Kots / 't welck regen-water was / langhen tijdt daer vergaert gelveest zijnde : Wy wildender van proeben / maer het was soo bitter en soo stinckent / dat het my onmogelijck was te dvincken / hoewel ick booz desen heel leelijck gedroncken had ; ick meen dat de Hagedissen / Serpenten / en andere vergiftighe Dieren / die daer in menighe zijn / daer hadden wesen dvincken / ende haer daer in gedompelt hadden. Onse Turcken / hoewel sy grooten dorst hadden / en schoon sy heel rouw en hardt van leven zijn / en konden daer oock niet van proeben. Ter goeder uyzen had ick noch een Gzanaet-appel ofte twee / waer van ick aen elck een kleyn beetjen gaf / om haer de mondt wat te verberfchen ; in hare regentwoordighedyt daer niet van dozbende eten sonder haer pets te geven / hoewel ick het selbe seer van nooden had ; doch ick moeste alsoo doen om vrede te houden : geen andere sozgh hebbende / dan om haer te soecken te believen / indien ick niet haer wilde leven. Aldus raechten wy booz dese moepelijcke wegh / tot dat wy by de Put van Joseph quamen / daer wy van sijn water droncken / dat heel goet en versch is / ende bulden onse Terouques ; dese Put is in een klepne verhevene plaetse / zijnde daer een gebou / waer eenighe Arabiers woenen / sy is oberdeckt met een gewelf / onderstut van vier witte Marmere Pylaren / maer rechteboort zijnder niet meer als drie heele / de andere gebroken zijnde. Paer dat wy ons bekomst gedroncken hadden / hernamen wy onsen wegh ; maer dese Arabiers wilden niet gewelt dat men haer pets booz dit water soude geven / en hadden mijn Ezel daer ober al vast gehouden / als mijn Turck daer quam / om haer te beletten dat sy mijn broodt niet en namen / 't welck ick van Damasco had mede gebracht / daer ick my van mont-kosten booz eenige dagen had versien ; maer ten laetsten / naer groote moeyten / moest men haer noch ewentwel wat geven ; ende quamen wy alsoo uyt hare handen / treckende boozts booz het Dal der vijf Brooden / daer onsen Heer dat wonderlijcke teecken dede : van daer quamen wy den 18. April aen de Tiberische Zee ; ende daer vonden wy den Chec / die te Jerusaleem gingh naer den Tempel van Salomon / verselt met 4. of 5000. alderhande Personen. De plaets daer wy doen wart / is genaemt Lameny / daer wy onse klepne Bagagie Lameny / by een doozen-hage neder-setten / ende ondertusschen gingh ick my in die Zee baden / om my een weynigh te verquicken en te verberfchen. Ick bondt het water daer heel soet en stil / ende heel goet om te dvincken / hebbende een seer soet zant op de gront. De Rivier de Jordaen loopt / met een heel stijve bloet / black booz het midden / sonder sich niet dese Zee te mengen / ende van daer werpt hy sich in de Doodse Zee ; by Jerusaleem / waer men hem van den Olyf-bergh heel black is siende : want deselve is in een Dal / hebbende het Landt van Arabye / heel hoogh ende woest / aen d'ander zijde / gelijck ick van den Olyf-bergh sagh. Dese plaets Lameny heeft oock Col-hupsen / maer ick en sagh die niet. Ick sagh daer al dese Marabous en Santons / die booz de Tente van den Chec dan-

Put van Joseph.

Dal van de vijf Brooden.

Dreemde dansen

van de
Marabous.

danſten / ende het was moop haer dienſt-plegingh en ſottigheden te ſien doen
haer alle in't ronde / als in een dans / ſtellende / dan klappende met de handen /
en roepende / Hila, Hilala ; daer na haer buygende en met groot getier oprech-
tende. Daer was een Santon, die haer met de handen / door teychenen / gebaer-
en bewegingen / als een Muſijck-meester omlepde / ende ſtond in't midden van
den dans / haer volgende met het aengeſicht naer haer toe. Het ſoude heel on-
mogelijk zijn te vertoonen de groote ſottigheden en lompigheden / die ſp in de-
ſen dans bedreben : want daer zijnder ſommige onder / die upt den dans ſchep-
den / ende gaen ſich in't midden / ſoo langh als ſp zijn / op de aerde leggen / dan
nemen twee van deſe Santons of Marabous hem de een by het hooft / de andere

by de voeten / en recken hem ſoo ſeer upt als ſp kommen ; daer na deſe Perſoon / al-
dus gelegen / maecht den doode / ende houd ſich of hy groote treckinge en ſchud-
dingen der leden had / ſich twee of drie mael geweldigh omtoerpende / daer na
doet hy als of hy den geest gaf / ende alſdan de Marabous, ſiende dat hy hem niet
meer en roert of ademtooght / hem als doodt houdende / ſoo neemt die / welcke
by het hooft is / hem ſijn rechter-handt / ende ſtrijckt die over ſijn aengeſicht /
daer

daer na doet hy met de lincker desgelijcks / en dan ober de buych : die aen de
voeten is treckt hem heel stijf / ende de andere / hem by het hooft houdende / recht
hem heel obereyndt / ende dese doode / op-geweckt zijnde / gaet terstont met de
andere naer den dans / staende in de handen met haer . Op elcke reys leven
syder met 4. of 5. aldus / ende gaen de een naer de ander naer dese schoone aperijs.
Terwijl ick dese malligheden aen sach / wasser een Moorin by my / die dit al-
les siende / in soo een raserij raecte / dat sy begost te schudden / ende / als de an-
deren / soo seer te roepen / dat men groote moeyte had om haer vast te houden /
doende of sy dooz geraecht heyt op-getogen was. Den avondt gekomen zijnde /
begaben sy haer allen het Sala, ofte het Gebed, te doen / en ontfaken veel lam-
pen vooz de Tent van den Chec Marabou, die de Oberste van de andere San-
tons ende Marabous is / ende setten vooz de Tent alle de Blaggen / die als Wim-
pels zijn / daer in / met Arabische Letters / pets van de Wet van Mahomet in
geschreven is : En 's morgens / als men de Caravane moet op-breken / nemen al
dese Santons elck een van dese Wimpels / ende gaen singende vooz haren Chec,
die van dese Blaggen omringt is / daer na klint hy op een schoon Paert / met
eenige andere Krupters / die hem versellen / ende trecken alsoo met groote Cere-
monien vooz de Caravane.

Als wy dan van Lameny vertrocken waren / bracht my mijn Turck van de
Chec syne wech af : seggende tegen my / dat daer langhs den Chec reedt / veel
waters was / ende dat mijn Ezel daer niet soude konnen ober komen . Hy be-
droogh my alsoo / om my Tollen te doen betalen / waer hy / soo ick geloof / mede
deel van had . Wy trocken ober heel hooge ende bykans onbegancelijcke
Bergen / ende daer waren sommige Turckische mannen en vrouwen met ons /
die oock desen wech hadden genomen . Op den avondt quamen wy te Eonjar,
't welck een plaets is ontrent twee Musket-schoten van den Bergh Tabor ge-
legen . Wy meenden dat den Chec daer oock moste komen : maer hy quam
daer dien dagh niet . 't Welck die van de Campo siende / 't welck als een beslo-
ten plaets is / deden sy ons in het Meer-hof komen / upt breefe van de Arabiers,
ende daer boeghde ick my in 't midden / met mijn Ezel by my . Daer waren
Grieken, die my met haer ten Abondtmael nooden / my rijst ende gekoochte
boonen gebende . Naer den Eten / als ick in het Hof / by mijn Bagagie, wilde
gaen rusten / soo liet een Janitfar, die met ons dien dagh / met drie of vier Turck-
sche vrouwen / gekomen was / my halen / zijnde onder een overdeckt met veel
andere Arabiers, ende noode my met hem wat Amandelen ende Rosijnen te
eten / ende sprack selfs vooz my tegen de Cafars, soo veel hy haer te weegh bren-
gende / dat ick niets en betaelde / dooz dien hy haer vertoonde / dat ick in het ge-
selschap van den Chec quam / daer alles vranck en vry was . Maer men be-
wees my zedert te Nabelous wel het tegendeel.

Wy vertrocken van daer vooz den dagh / met drie of vier Turckische Koo-
lieden / den Janitfar daer blijvende / om den Chec te verachten / ende quamen te
Gigny, verby de boet van den Bergh Tabor treckende / die heel hoogh is / ende
bedeckt met boomen als Eycken / dragende Eekelen / ende bladeren die als
hulst steken . Desen Bergh is heel hoogh / meer als een mijl hebbende om op
te klimmen / ende den omganc bykans drie / het bovenste is plat / ende daer is
eertijds een gebouw ende woon-plaets van Kilipsenaers geweest / maer alles
is nu verwoest / en rontom is het niet als Boschaedje . Gigny is een kleine
stad ;

Straf
onthael
van den
Schijver.

Nabelous.

Stadt; daer gekomen zijnde/ begaben wy ons in het Hof van een Kasteel/ gedurende de groote hitte van de Son: ende daer zijnde/ quamen veel Tollenaers/ Arabiers, met Bogen/ Pijlen/ Werp-pijlen/ ende Roers gewapent/ die my als woedende wolven omringhden/ gedurigh tegens my roepende/ alcafar are drehen, dat is/ geeft my gelt. Ick ontschuldighde my 't best dat ick konde/ om haer niet al te geven/ dat sy begeerden; maer de Col-mecster/ sonder my pers te seggen/ op de eerste wepgeringh die ick dede/ sloegh my soo geweldigh met een stock op mijn schoulers/ dat hy syn stock brack/ ende liet terstont een ander halen/ soo dick als een arm/ daer hy my soo wreedelijck mede handelde/ dat ick gedwongen wierdt haer al te geven dat sy begeerden: Mijn schelmischen Turck was ondertusschen hier niet/ ende dede dit geheele treurspel spelen/ my alleen van het geselschap van den Chec af-getrocken hebbende/ om my te lichter te berooven. Als hy weer gekomen was/ gaf ick hem gelt/ seggende/ dat hy gingh soo hy wilde/ ende dat ick soo een Guyt in mijn geselschap niet van doen en had; maer hy seide my/ dat hy verplicht was my te Jerusalem te geleyden/ ende te Damasco van my weer tijdingh te brengen/ soo ick niet hem niet weder keerde. Ick moest eyndelijck desen dwingelandt gedoogen/ die myt vernoecht en was/ hoe veel ick hem gaf/ en loochende het gelt ontfangen te hebben/ dat ick hem te Damasco booz-uyt gaf/ende dat oock 't welck ick hem te Gigny gaf/ meenende hem wederom te senden. Wy vertroocken alsoo van Gigny, den 22. April/ende quamen te Caranouby, een plaets van de Arabiers, in 't velt gelegen/ ende daer quamen dese Arabiers van alle kanten om my te sien/ te paerde zijnde/ met de Lancie/ in manier als een Pieck; want dit sijn haer gewone Wapenen. Sy sochten ons af te setten: maer sommige van haer wierden door die van de Caravane verholghet/ die naer haer met ysere ballen/ steenen en stocken wierpen/ soo dat de Arabiers door het heldt haer best wech bluchten. Een daer van wierter gekregen/ die men booz den Chec bracht/ die hem booz syn dieberp met stock-slagen dede kashijden. Als doen rockte mijn Turck, die niet en socht dan my mijn gelt te benemen/ three Arabiers op/ om Alcafar, of Tollenaersrecht/ van my te eysschen: ick was daer van wel verwondert/ my in 't blacke siende/ daer gantsch geen schijn van Col en was/ ende seide haer/ dat ick in die plaets niet schuldigh was: maer mijn Turck, die 't haer aengeseyt had/ dzongh met gewelt aen/ dat ick betaelde/ op dat hy daer oock deel van had/ ick wilde het eben-wel niet doen/ ende my heel dicht by de Tent van een Turcks Edelman siende/ hielt ick my veel kloecker/ wel wetende dat hy niet en soude gedoogen/ dat men my oberlast dede/ soo dat de Arabiers gedzongen wierden/ weder te heeren als sy gekomen waren: maer mijn schelmischen Turck hielt een woock op my/ want 's anderen daeghs van Caranouby vertrekkende/ ende repfende door de Stadt van Herodes, (daer St. Jan syn hooft af-gehouden wierdt/ ende daer men noch veel marmere Pilaren overeyndt siet/ ende daer onder veel oude Olijf-boomen) quamen wy te Nabelous, een groote Stadt/ de welck men Samaria seyd te sijn. De Chec sloegh syn Tenten neder in een groote oinheymde plaets/ een vierendeel mijls onder de Stadt/ ende mijn Turck my dicht by een Olijf-boom/ met mijn Bagacie ende mijn Ezel/ neder stellende/ gingh de Tollenaers van my verhoertigen. Ick was ver van de Tenten/ onder arme Arabiers, die ons naer Jerusalem volghden/ ende desen booswicht had my van het geselschap van drie Broeders/ Turcken, heel goede lieden/ af-gefondert/ daer wy te

te vozen ons by neer-geflaghen hadden. Als ick aldus onder den Olijf-boom was etende van het weynigh dat ick hadde; want ick en kost niets binden/ als sommige hoecken in de oly gesmerckt; quamien twee Arabierfche Collenaers tot my/ ende sonder my pets te seggen/ nam de een my by de hals/ ende sleepte my voort/ ende d'ander sloegh my met een stock van achteren/ doende my met geweld voer hem gaen/ seggende/ dat sy my voer den Soubachin, te Nabelous, wilt brengen; in dit upterste wist ick anders niet te doen/ als Godt tot mijn hulp aen te roepen/ ende hy en verliet my oock niet: want op die selfde tijdt/ een heel eerlijck Turcks Edelman/ my soo qualijck doot dit woet gespuys gehandelt siende/ gingh upt sijn Tent/ ende quam my upt haer handen trecken/ haer bragende/ wat sy voer haer recht moesten hebben/ sy wilden toen seben Sequins hebben/ t welck wel een groote som was/ voer het weynigh geldt dat my van soo veel woetheiden ober was. Dese Turck dede eyndelijck soo veel dat sy haer met ses Pataques vermoeghden/ t welck ontrent drie gulden bedraecht/ die hy doot een van sijn dienaers liet brengen; maer daer na keerde een van dese Collenaers wederom/ my noch een halve Pataque af eysschende/ ende dat ick den Chec son gaen bedanken/ t welck ick doot den raedt van den Turckschen Edelman most doen; ende dese Collenaer gaf my een kileyn papier/ daer het teeken van den Grooten Heer op gedrukt was. Dit was het onthael/ dat ick te Nabelous ontfingh/ daer de Christenen geweldigh getyrmiseert worden. By dese plaets is een heel schoone Fonteyn/ van marmer ende van steen gemaect/ sy seggen dat het de Fonteyn van Jacob is/ of van het Samaritaensche Vrouwtje. Op den avondt quam mijn Turck by my/ den onwetende makende van alles dat my ober-gekomen was: maer ick moest dat verdragen ende beynsen/ wijs ick niet beter en kon. Den Chec bleef twee of drie dagen te Nabelous, de siecken aen-rakende. Want men biedt hem dese siecken aen/ ende hy raecht haer de armen en beenen; daer na geeft men hem wat gelts/ dat sijn Geheyn-schrijver ontfangt/ ende daer geeft hy kileyn papiertjes/ als af-laetjes ende briefjes/ voer. Wy hadden daer een groote regen/ die by dach en nacht geduldigh/ sonder te kinnen schuylen/ moesten verdragen: maer siende dat die gedurigh duerde/ boeghde ick my by de drie Turcken, broeders/ my niet meer op mijn Turck verlatende/ ende volghde haer in de stadt/ met mijn kileyn Bagagie, niet wetende/ waer doen mijn Moucary was: wy sloegen ons in een oudt oberwelffel neer/ vol van spinrach: dit oberwelffel is soo oudt dat men seyd het meer dan 3000. jaren sijn/ dat het gemaect is. Daer vertrecken haer de Kiemels ende Caravanes in/ die gaen en kinnen. Ick bleef aldus in dese donckere en buyle plaets onder de Kiemels/ Muplen en Ezels/ selfs niet een weynigh stroo hebbende om onder my te leggen/ ende soo benaudot zijnde/ dat ick niet en koste leggen/ soo dat ick gedwongen was heel gebogen by mijn Ezel te blijven/ die my mede-lyden verroosfaecte/ wijs ick niet en had/ dat ick hem kon te eten geven. Alhier dit quact weer ober-gebracht hebbende/ quam mijn Turck's anderen daeghs by my/ de verlegene makende met my te specken: maer het was maer een dronchaert/ die sijn tijdt doot bracht met Sorbet te drincken/ die men by de Tenten verkocht/ daer hy dach noch nacht van daen en quam/ ende socht my oock seer daer na toe te trecken/ om van die dranch te drincken/ die sy heel warm in swelgen/ heeft geen smaect/ en is bzymachtigh van verf: de Syriers noemen die Cody. In Tripoly sijn veel groote kielders/ als Herbergen/ daer sy

Sorbet
dranch

sy gemeenelijck van dese dranch gaen drincken / die van zaet ende ziedent water t'samen gemaecht is.

Komste te
Jerusalem.

Van dese plaets vertreckende / gingen wy ons Tenten neer slaen drie of vier mijlen van Jerusalem, op een plaets daer eertijds een Capel is geweest / die half verwoest is / ende daer by is een schoone Fonteyn op de wegh. Den 27. April quamen wy te Jerusalem, ende waren daer van de eersten. Dicht by de Stadt ontmoete ick de Soubachy, Stadt-houder van dese plaets / die met veel kuyters daer uyt trock / alle in goede orden / ende die den Chec Marabou te gemoet gingen. Dese Soubachy vraeghde my of ick een Christen was / ende ja geantwoort hebbende / belaste hy aen mijn Turck, my door de Poort van Jaffe te geleiden / ende daer aen de Poort te laten wachten / tot dat men Tolken was gaen halen / die een Griek en een persoon van Cadi ofte Juge waren. Mijn Turck en miste niet te doen / t gene de ander hem gelast had / ende dede my aen de poort van Jaffe blijven / daer ick langen tijdt den Tolck / ende den persoon van Cadi wachte / om mijn Bagagie te besien : sy gekomen zijnde / soo deden sy my in Stadt komen / ende brachten my op de plaets / daer de Religieuken wonen / daer sy mijn Bagagie besichtighden / my daer met dese goede Religieuken latende / die ick groete.

Bethleem.

Beschrij-
vinge van
veel Hey-
lige Plaets-
sen.

Daer het Doemnael gaben sy my een Grieksch Tolck / om my tot Bethleem te versellen / daer ick terstont naer toe gingh / treckende ober de Wiscchery van Bersabee, ende dronck uyt een Fonteyn / die boven op de Bugh is : van daer quamen wy te Terebinthe, daer de Maget haer ruste / naer Bethleem gaende, doen aen de Regen-back / of Putten / die aen de drie Koningen verscheen / onsen Heer gaende aen bidden : mijn Tolck dede my van dat water drincken / welck heel goet is. Dicht daer by sagen wy den Tozen van Jacob, die bykans geheel verwoest is ; doen de plaets / daer de Propheet Elias ruste / op een Rots nebens de wech. Sy toonen daer noch het tepcken van syn lichaem / inde Rots ingedrukt. Van daer sagen wy het Veldt van de Harders, doen dicht daer by de vijf lage Regen-backen / die David dede maken : Twee zijnder met monden / ende de drie andere open : Sy zijn alle in 't ronde drie of vier voeten de een van de ander / een klepne steen-werp van de wegh. Wy bonden daer Grieksche Vrouwen en Dochters / die water putteden / daer mijn Tolck my van dede drincken / ende vondt het heel upnemende. Als wy nu te Bethleem gekomen waren / gingen wy in het Klooster / dat een heel vermakelijke plaets is / ende doen kleeide den Vader Gardiaen, welcke een goede ende pberige Religieuze is / sich met sijne vertierfelen / ende my een aen-gestekene Wassen-heers gebende / toonde hy my alle de Heylige plaetsen, als onder anderen de plaets daer onse Heer geboren wierdt ; het hooghste Altaer staet daer op : doen de plaets daer de drie Koningen sich neer bogen om aen te bidden / ende de plaets daer S^t. Hieronimus begraven was / ende andere plaetsen / daer ick noyt van gedaen sou hebben / soo ick die alle van stuck tot stuck soude verhalen / dit in 't besonder wel gesien komende worden in al de beschrijvingen / die 'er van gedaen zijn.

Klooster
van Beth-
leem.

Heylige
plaetsen te
Bethleem.

Daer dese Heylige Plaets besocht / en Saterdagh morgens den 28. April mis gehoozt / (die ober de Kribbe was) ende eenige Paternosters / die de Grieken daer maken / gekocht hebbende / gingh ick de Spelonck sien / daer de Maget in vluchte / als Herodes de onnoosele kinderen dede dooden. Als ick 'er uyt quam / vondt ick sommige Grieksche vrouwen / die my quamen bidden eenige raet door haer siecke kinderen te geven / om dat sy hadden hoozen seggen / dat ick een

een Haquin, dat is/ een Arts, was: ick gaf haer die naer mijn kleyn verstant /
 ende naer dat de plaets het toe liet. Kontom de stadt van Bethleem is een groo-
 te Wijnngaert; ende hupendaeghs is het niet als een kleyn Dorp / vol pyn
 ende oude muizen / ende daer dicht by toont men de overblijffels van de stadt
 Bethulia, daer niet een woon-plaets in en is. Wat de plaets van de Kribbe be- Bethulia.
 langht / hupendaeghs is het niet als een heel oudt Overwelfsel / door eenige
 kleyne Pylaren van Marmer onderstut / op dat het niet in en valle: het Over-
 welfsel is met valsch gont overgult: men treet daer door thien of twaelf trap-
 pen in; op de plaets van de Kribbe is een groote Marmer-steen. Naer dit alles
 gesien te hebbe/ nam ik de weg weder naer Jerusalem, daer gekomen zijnde/ most
 ick mijn Ezel verkoopen/ om gelt te hebben/ soo tot den ingang van het Heyligh
 Graf, daer ick 14. Sequins, welk ontrent 20. Kroonen zijn/ moest geven/ als ook
 om mijn Turck te betalen/ die my soo wreeet handelide/ dat ick bykans noyt gelts
 genoegh kost vinden / om hem te vernoegen. Hy bracht een van de Citeires,
 of Dienaers van den Cady, by my/ om voor sijn Meester te komen: ende als ick
 hem door de handen van mijn Tolck betaelt had / wilde hy noch bykans loo-
 chenen / dat ick hem pets gegeven had/ ende ick wilde hem niet volgen/ of ick
 most altijd desen Tolck by my hebben/ om te bewijfen hoe dat ick hem betaelt/
 ende hy te vreden geweest had. Maer hy bracht by / dat hy een Ezel gekocht
 had/ ende dat hy geen gelts genoegh hebbende om die te betalen/ ick hem moste
 betalen / gelijk of ick daer aen verbonden was geweest / ende dat ick hem niet
 genoegh gegeven had voor de beleeftheit / die hy soo hoogh schatte als 't gene
 daer ick met hem voor de tijdt van een maent obereen gekomen was. Eyn-
 delijck / my van desen persoon soo seer geroept siende / die ick my niet en kost
 quijt maken / seggende dat hy my met gewelt voor den Cady ofte Richter van
 Jerusalem soude doen brengen/ wierdt ick gedwongen een steen van mijn vinger
 te trecken / ende die aen hem te geven / tot dat den Tolck by ons quam: maer
 ick sach hem niet zedert dat hy een Brief van my gekregen had/ om die aen den
 Joodt, Rabbi Ibrahim, te brengen/ ende hem te toonen / hoe dat hy my te Jerusa-
 lem gesont en by / als hy beloost had / gebzacht had. Den volgenden Sater-
 dagh/ op den avondt/ gingen sommige Belgrims/ die daer waren/ met my naer
 't Heyligh Graf onse gebeden ende besoeck doen: De Stadthouder de sentels Besoeck
singe van
Heyligh
Graf.
 gesonden hebbende/ op het versoek dat hem gedaen wierdt/ naer de-mael daer
 noch meer Belgrims gekomen waren; ende in de Kerck komende/ seiden sy te-
 gens my/ Hada, om te seggen/ dat ick die gene was/ die van de laetste gekomen
 was; want de andere hadden daer eenige dagen te vooren haren Godts dienst al
 gedaen/ ende hadden by dese gelegentheit daer noch weer willen komen. Daer
 zijnde/ gingen wy alle in ommevangh/ ende den Vader Boucher, Minne-broe-
 der / dede de Predicatie / ende toonde ons elcke plaets daer onse Heer eenige
 pijn had upt-gestaen / als de plaets daer de Pylar is / waer hy tegen gebou-
 den ende gegeeffelt was geweest; daer na gingen wy naer 't Heyligh Graf, waer
 hy in-geleydt / ende begraven wierdt / dat is als een kleyn Overwelfsel / daer
 veel lampen in ontfteken zijn / ende een Altaer, daer men Misfe doet / 't welck
 boven op het Heyligh Graf is: Van daer gingen wy op den Bergh van Cal-
 varie, ende sagen het gat/ daer het Kruys in gestelt ende geplant wierdt/ 't welck
 van binnen met silber bekleet is / de Rots is daer nebens gespleten / dat tot de
 grondt toe gaet; ende men siet in een Capel daer onder / hoe de scheure voort
 gaet.

gaet. Daer dat wy daer een kleine Predicatie gehoozt hadden/gingen wy naer de plaets / daer onse Heer wierdt neder-geset / hebbende de Doogne-kroon op sijn hooft; doen daer hy gebangen genomen wiert / verwachtende de uyze van sijn doot ende lijden; daer hy gesalft wierdt / 't welck een groote steen van Marmer was / als een Graft/ met yfere tralien omringt: ende in't hozt al de andere Heylighe plaetsen van aendacht / die in de omhepningh van dit Heylige Graft zijn. Daer dit alles hoorde ich de Nisse/ op't laetste van den dagh/in dese plaets van 't Heyligh Graft, my biechtende met de aldergrootste aendacht/die het my mogelijk was/ in een soo Heylige en eerwaerdige Plaets/ en dat met sulck een veruoegen en vzeught/dat ich geloof noyt diergelijcke ontfangen te hebben / on-eyndelijcke danch aen mijn Godt doende / booz my van soo veel ongelucken en gebaer bewaert / ende in dese Heylighe Plaets gebzacht te hebben/ om daer de plicht van een goet Christen en Catholijck te doen.

Heylige
Plaetsen.

Daer dat ik aldus mijn aendacht vol-eyndt had/keerde ik weer naer 't Klooster/ende naer het Doen-mael een Religieus, met eenen genaemt Grand Fils, van Parijs, (die daer oock was) met my nemende/gingen wy door de straet/die men de pijnelijcke noemt/ daer onsen Heer, sijn Krups dzagende/ doorzgingh/ welcke is afdalende: Aldaer sagen wy de plaets/waer Veronica de Doech/diese dzog/op het aengesicht van onse Heer dzuckte: Doen daer Pilatus seyde / Siet den Mensche, ende de plaetsen daer S. Pieter in de gebangenis gestelt / S. Steven ghesteenight/ en daer de Maget begraven wierdt: de Graven van Joseph, en van S. Anne; de plaets/ ofte den Olyf-bergh, daer onsen Heer ten Hemel boer / sijn voeten gedzucht latende in de Rots / ende rechteboort en siet men niet als de linckter voet / de Turcken de rechter in den Tempel van Salomon gebzacht hebbende / naer dat my geseydt wierdt: Doen de plaetsen daer onse Heer woende ober de Stadt van Jerusalem: daer Judas sich ophingh; daer Lazarus opgeweckt wiert; daer de drie Mariaes te Bethanie onsen Heer quamen soeken/ om hem te bidden hy haer Broeder te komen: ende men siet noch de steen/ daer onse Heer opsat: doen het Slot van Emaus; daer hy maeltijdt hiel; daer hy de Blinde genas; daer S. Pieter sijn mis-slagh beweende: Daer naer het Graf van Absalon, 't welck in de Rots als een Cooren gehouwen is / boven op een knop van een wonderlijcke dichte en groote hebbende / ende daer is een venster in/ aen de zy van het Dal van Josaphat, waer door de kinderen/ verby gaende/ noch steenen in werpen/ soo men seydt/ tot vertoytingh dat Absalon sijn Vader den oorlogh had aengedaen: Doen de plaets daer onsen Heer viel / by de beech Cedron, ende men siet daer noch het teercken van sijn armen en handen op de Rots: Doen daer hy ondervzaeght wierdt / onder de vergulde poort: daer hy in de gebangenis gebzacht wiert/ in't huys van Annas, by den Bergh Sion: den Olijf-boom daer hy aengebonden was / die noch groen is / en contour van de aerde verheben: De Griecken besitten dese plaets: Daer naer de Steen van't Heyligh Graf; de plaets daer S. Jacob onthooft wiert; daer de Offerhande van Abraham geschiede: De Ethiopiers leggen daer in besettinghe/ ende is dicht by het Heyligh Graf: In't hozt al d' andere Heylige Plaetsen/ die in de Stadt van Jerusalem, ende daer omtrent zijn / naer dat ons die door den Religieuse, die ons gelepde/ getoont en aengewesen wierden.

Beschry-
vinge van
Jerusalem.

Wat de Stadt van Jerusalem belangt (also sy heden veel kleiner is dan het Oude) sy is so groot als Blois, en op een Berg/ in de Bergen gelegen/ nergens blach-

blackte hebbende/als naer de zy van Jaffa. Sy is met goede mupzen omringht/
gebouwt zedert de affnijdinge/ die van het oude gemaect is / welck heel groot
was/ en waer men de Kringh ende de oberblijffels noch van fiet. Sy hebben
den Bergh Sion daer buyten ghelaten / om die van Calvarie daer weder in te
hengen. De ghelele Stadt is vol verballene mupzen ende oude verwelffels/
ende daer wonen alderhande slaghe van Volckeren en Religieusen, Joden, Griec-
ken, Latijnen, Mooren en Turcken. De Stadthouder wort Soubachin genaemt/
die onder den Bassa van Damasco staet. Den Tempel van Salomon is gebouwt
op de manier van een heel groote en hooge Dom, met loot / dat vergult is/ be-
deckt: ende rontom zijnder gebouwen als of het Capellen waren: hy is van
gehouben steen gebout. Desen dient haer voer een Turcke Kerck/ daer de Tur-
cken niet toe en laten dat Christenen of Joden in komen. Het Landt daer om-
trent/ gelijk al het andere van't Heyligh Landt, is onbebout en woest/ vol ou-
de mupzen en pupen/ ende is seer steenachtigh: in't hoort het geboelt in alles/ en
over al/ de verbloekinghe van Godt/ over de ongerechtigheden van dit Volck/
dat hy soo seer bemindt heeft / ende waerom hy dit Landt het beste ende aenge-
naemste en overbloedighste des Werelts had gemaecht. Dit moet heden voer
een schoon voerbeelt en waerschouwinghe aen ons Christenen dienen / die
soo qualijck sijn Heylige Wet onderhouden / waer toe hy ons door sijn ghenade
heeft geroepen / in plaets van die hy verwoopen heeft / om haer ondancbaer-
heyt ende onachtsaemheyt. Als ick mijnen aensgierigen yver met dit alles
vermoeght had/ keerde ick weder naer het Klooster / ende 's anderendaeghs be-
repte ick my tot mijn wederom-reys/ nemende een Mup-elzel van den Atelas,
Leydts-man en Tolck der Christenen, dat een Griek was / ende gaf hem 7.
Sequins.

Ich vertrock van van Jerusalem, 's maendagh den 30. en trock door het Dal ^{Vertreck}
Terebinte, daer David Goliath versloegh. Daer bonden wy veel Cafars; maer ^{van Jeru-}
den Atelas, dede soo veel voer my tegens haer/ dat hy my van dese moepte ver-
loste. Van daer togen wy door het Huys van Jeremias, daer een schoone Fonteyn
uyt komt/ die de Keyfers dient, doen quamen wy te Rame, een kleyne Stadt/
daer wy in het huys van den Franschen Consul slapen / ende 's anderendaeghs
morgens gingen wy naer Jaffa, daer wy den heelen dagh bleven/ wachtende tot
den anderen dagh/ ende slapen onder een oudt overwelfsel aen de zee. Het was
een redelijck goede Stadt/en goede Haven; maer is rechtevoort t'eenmael ver-
woest/ende men sieter niet meer als drie Coozens heel/en sommige kleyne hup-
sen. Men bint daer niets te eten of te drincken/maer men moet daer alle noot-
duyst brengen. De morgen gekomen zijnde / den Atelas orde tot onse inschepin-
ghe gegeven/ ende ons een Griek, met een groote Boot/ op de maniere van een
Jaght/ bestelt hebbende/ vertrocken wy de eerste dagh van May van daer/ en
voeren verby de Stadt Cesaree, heel verwoest / en wierpen het anchor by Cay-
phas, in een plaets/ daer eertijds een Klooster is geweest. Wy gingen te lande
om soet water te gaen soecken/ ende ververschten ons met te gaen baden. Daer
was met ons een Chaous van den Turck, en een Janitsar. 's anderendaeghs ^{Den Berg}
smorgens van daer vertrekkende/ smeten wy het anchor by den Bergh Carmel ^{Carmel.}
uyt / daer Elias gewoont heeft: doen langhs S. Jan van Acre, eertijds Ptole- ^{Acre.}
maide, (t welck een heel hermakelijcke Stadt op de kant van de Zee is / daer
sich eertijds de Ridders van Malta onthielden) varende / quamen wy voer de
Stadt

Sampson.

Stadt van Thyr, daer wy met sommige te lande ginghen/ om mont-kosten te krijgen; ende ick gingh de plaets sien/ daer men seyd dat Sampson den Tempel der Philistinen dede omballen: Dese plaets is heel verwoest ende verlaten/ ende daer zijn noch veel Marmere Pylaren/ ende een onder anderen van een wonderlijke groote en lancite/ heel glat/ ende het schijnt datter drie in een zijn: sy is aen een eynt gebroken/ ende bykans 7. bademen groot: sy seggen/ dat het die is/ welcke Sampson onder wierp: maer dit is niet waer; want de Schrift seyd ons dat het te Gaza was/ een andere Stadt/ ver van Thyr gelegen/ soo dat dese Pylaren van eenigh ander oudt gebouwt moeten zijn. Wy namen eenige verberschingen in het hups van een Grieck, die in een verwoelf water des levens maecte. Op den abont keerden wy weder in ons Jaght/ slapen/ om naer middernacht 't zepl te gaen.

Thyr.

Dese Stadt van Thyr, ofte Sur, is heel verwoest/ ende daer zijn niet als sommige Mooren en Griecsche Christenen, die daer onder verwoelfsels in de aerde woonen. Men siet daer noch veel Marmere Pylaren/ die de muizen onderstutten/ gestelt en gelept zijnde dwers over den ander/ om te beletten/ dat de zee de muur niet om en smijt. Dese Stadt was groot van begriip; maer rechte voozt is sy als een Wildernis. Van daer voozt den dagh vertreckende/ begaven wy ons voozt Sydon of Sayete, daer wy dichte by/ op een klepne hoogte/ het Hups van de Cananesche Vrouwen/ by den oever van de Zee/ sagen; wy traden te lande om verberschingh/ ende ick hiel mijn middaghmael in de Woonplaets der Christenen met den Consul aldaer; die my seyd/ dat eenige dagen te voren daer een Schip van Malta gekomen was/ dat verskeringh had gehadt van Mir Joseph Facardin, Stadthouder van Sydon, ende dat dit Schip weder in zee keerende/ om eenige roof te soecken/ een Turckse Caramoulin ontmoet had/ die hy nam/ en sette daer sommige Ridders en Soldaten in/ die haer Admirael eenige mylen van daer latende/ te Sydon quamen/ om verberschinge te halen; en daer zijnde/ gebeurden het by gebal/ dat de Broeder van dien die dese Caramoulin verloozen had/ het Schip van sijn Broeder siende/ aen de Mooren van de Stadt riep/ hoe het mogelijk was/ dat sy gedoogden/ dat de Christenen honden (alsoo noemen sy ons) en Roovers tot in haer Haven quamen/ naer haer goet ghenomen te hebben: waer op die van de Stadt ter Wapen loopende/ en haer terstont in Boten inschepende/ op dese Caramoulin liepen/ ende beboelhten die van alle kanten/ die van binnen beschermiden haer wel/ soo langh haer krypt duurde; maer eyndelijck/ de meestendeel doodt ofte gequetst zijnde/ wierden de anderen met geweld gebangen genomen en in de Stad gebacht/ daer sy met haer 16. die sy sterck waren/ het hooft afgehouden wierden. Weynigh dagen daer na/ sondt de Admirael sijn Boot naer Sydon, om tijding van haer Volck te weten; maer sy wierden met haer 7. of 8. die sy waren vast gehouden en gebangen gestelt/ als ick daer was; ende de Consul seyd my noch meer/ dat Mir Joseph Facardin hem beloofte had haer het te doen ontkomen in de nacht/ sonder dat het Volck daer van wist/ dat seer op haer gebeten was. Dese Emir Joseph, gemeenelijck genoemt den Ermine van Sayete, of Emir de Sayda, is seer beleest en vriendelijck tegen de Christenen, ende seyd sich afkomstigh te zijn van de oude Koningen van Jerusalem, van het Bloedt der Fransche Vorsten; Het is den selfden/ die men zedert seyd in Toscane, by den grooten Hartogh/ gekomen te zijn/ met boornemen van sich Christen te laten maken/ ende hulpe aen de Christene Prin-

Princen te bieden / om de Turcken uyt die plaetsen te drijven.

Van Sydon vertroocken zijnde / ginghen wy te Barut slapen / 't welck een ^{Barutse} heel schoone ende vermaeckelijcke plaets is / twee kleyne Forten op de kant van de Zee hebbende; men seyd dat Barut de plaets is daer S. Joris den Draeck doode / ende de Maeght verlosste / als de Schilderpen verthoonden / die men daer van maect. 's Anderendaeghs / de seste dagh van May / quamē wy te Tripoly, daer ick eenige daghen bleef / mijn tijdt doozbrengende met sonnighe ongemeene Planten te soecken / schoone ende welrieckende Bloemen draghende / daer ick een goet deel van pluchte op den Bergh Libanus, ende omtrent de Stadt Tripoly; daer naer liet ick die inpacken / om aen den Koningh te brengen / wien ick / naderhandt wedergekeert zijnde / heel schoone Bloemen dede sien / gelijk die zedert mijn aankomste te Parijs, in den Hoff van de Louvre, die vooz de Kamer van sijn Majesteit is / geplant wierden.

Voorts den Bassa van Tripoly is een heel hooberdigh ende wreedt Mensch / ^{Barbarische wreedtheit van een Bassa.} men verhaelde my daer / dat hy op een sekeren tijdt verliefd geworden zijnde op een heel schoone Dochter / van een der beste Huisen van de Stadt / ende sien de dat hy dooz geenderhande list tot sijn ooght-wit konde raeken / nam hy vooz / geweldt te gebruycken / ende dede verspieden wanneer sy met haer Moeder naer 't Badt gingh / als hare gewoonten zijn; doen daer oock gegaen zijnde / nam hy dese arme Dochter met gewelt / en daer mede / wat hy wilde / gedaen hebbende / nam hy sijn Gangeare, ofte Mes / krom als een Sabel ghemaeckt zijnde / ende sneedt haer wreedelijck geheel open / van haer Vrouwenwelijckheyt tot aen haren hals. Daer siet ghy hoe dese wreede Menschen aldaer hare begeerten / hoe schrickelijck ende boos die oock zijn / voldoen.

Men seide my noech / dat dese Bassa op de aankomste van een Fransch Schip / genaemt den Dolphijn, toebehoozende aen den Heer de Moisset, het selve willen de gaen besien / ende daer met groote vriendelijckheyt in onthaelt zijnde; alsoo een van de sijne in 't uytgaen hem verweet dat hy met Christenen gegeten had / hy met sulcken verwoedtheyt verhoert wierdt / dat hy hem sijn Gangeare naer het hooft wierp / daer hy hem seer mede quetste / ende het was noodigh dat de Heel-meester hem dadelijck verbondt / of anders sou hy gesturven hebben. Men verhaelde my veel andere wreede ende geweldige daden van desen Persoon / ende die oock heel gemeen en by al dit ongeloobigh geslacht gewoon zijn.

Naer eenigen tijt te Tripoly verbleven te hebben / vertroock ick den 18. May van daer / ende gingh te scheep / om weder naer Vranckrijck te keeren. Den 21. voeren wy verby het Eylant van Cypres, ende sagen den 25. de Kust van Turkyen, daer naer de Bergen van Phoenicien en Satalie, ende dichtē by het Eylant van Rhodes, 't welck ons ten Noord-noord-westen bleef. Daer naer voeren wy langhs het Eylant van Candie, daer wy twee Turckse Caramoulsins, op ons aankomende / ghewoer wierden / maer als sy haer al te swack tegen ons Schip saghen / wonden sy het aen d'ander kant; wy verbolghden den eenen langen tijt met schieten van 't grof geschut; maer de nacht komende / verbolghden wy onse streck / hem het latende ontsnappen / en alsoo hy groote vreesē hadde / dede hy wat hem mogelijck was met zeplen en riemen / om van ons af te raken.

raken. Van daer boeren wy herby het Eylandt van Malta, ende den 12. dagh van Junius sagen wy het Eylandt van Sardaigne, dat ten Noord-westen van ons was/ ende ten laetsten quamen wy door Gods genade te Marselje den 19. Junij: Ich en bleef daer niet langh/ alleen bracht ich een brief/ die ich hadde door den Heer du Vayx, eersten President tot Aix, van waer ich weder te Marselje quam/ ende van daer recht op Parijs, waer ich/ Godt zy geloofst/ gesondt aenquam.

Eynde van het Vijfde Boeck.

SESTE

S E S T E en laetste B O E C K

Der Reyſen van

J A N M O C Q U E T,

In Spangien, met voornemen van noch verder te reysen, ende wat hem belette.

Weder-gekeert zijnde upt Syrie en 't Heyligh Landt, met menigh- te ongemeene Planten/ ende andere bpfondere dingen/ die ick daer dooz mijne nieuwsgierige naerſoeckinge had kommen krijgen/om den Koningh/ ende de regereende Koninginne aen te bieden/ liet ick niet naer/ ſoo dza ick te Parijs gekomen was/ den eerbiedt aen haer Majesteiten te gaen doen/ die heel veruoegt waren mijne beſonderheden te ſien/ ende beſaſten my een eygen plaets in haer Hof/ de Tuilleries, te geben/ om daer een Cabinet van alderhande ongemeene en ſinnelijcke dingen op te richten/ die ick in al mijn Reysen dooz de Werelt had kommen vergaren. Maer naer dat ick het ſelue wel begonnen had/ van't gene my alſdoen byder hant was/oordeel- de ick dat/om naer mijn begeerten voozt te gaen/het my noodig was noch eeni- ge Reysen verder te doen/en ick had doen geen minder voornemen/ als de ronde te doen om de geheele Werelt/ ende ter Zee dooz de ſtreeck van't Weſten/ ende van daer dooz 't Ooſten weder in ons Weſten te heeren; een voornemen inder daet ſoo groot/ dat ſulchs alleen in mijn gedachten te hebben doorden byenghen/ my eer genoegh daer van ſcheen te komen/ ende eventwel hoopte ick dooz de ge- nade van die my ober al altydt gelept heeft/ ten eynde te komen raken: maer ick wiert belet dooz de oorballen/ die ghy ſult verſtaen. Met dit opſet van ver- trock ick van Parijs, en volghde haer Koninklijke Majesteiten tot Tours toe. Van daer ſcheepte ick my in op de Ribier de Loire tot Nantes en S. Leger toe/ om de geleghentheydt te vinden van in Portugael te komen/ daer ick de ſtreeck van mijn voornemen moeft nemen; maer in zee geſteken zijnde/ wiert de wint ons ſoo tegen/ dat wy genootſaecht wierden weder te S. Leger te heeren/ en dat noch met groote moeyte; en daer verſtaen hebbende/ dat de Koningh te Nan- tes gekomen was/ nam ick de geleghentheydt waer van daer na toe te trecken/ om my van ſommighe byp-gelepen te verſien/ die ick vergeten had mede te ne- men/ ende die ick oordeelde tot mijn reys van nooden te hebben. Welck ge- daen hebbende/ keerde ick weder naer S. Leger; maer ick bont dat in mijn afzijn het Schip al 't zepl gegaen was/ de wint heel goet bindende/ ende dat het ſtimft was/ had oock mijn mont-koften mede genomen/ die ick nebens eenige Bagagie tot mijn Reys had bergadert/ daer ick zedert noyt tijdingh van heb kommen krijgen. Dit ontriefde my ſeer/ende was my een quade oorſpoock dooz mijn groot voornemen. Ick liet eechter niet naer/ 't beſt dat ick konde/ in een ander Schip van Aulonne te ſchreep te gaen/ dat naer Andalufie gingh; het Schip was

Reys in
Spangien.

Doornen
men van
de groote
Reys.

Civilie.

was gendeint de Voorspoet, ende de Meester Frans Michaud. Eerst landen wy te Aulonne, daer naer / met een goeden windt / voeren wy met een Bloot van 7. of 8. Schepen upt / het naer Spangien settende; eenige tijt op de zee geweest / en sommighe Zee-robers naer-gejaeght hebbende / quamen wy aen het Hoofd S. Vincent, ende van dit Hoofd kennis gekreegen hebbende / voeren wy langhs het Landt by Farao, Haven van de Algarves, daer sommighe van onse Schepen het anchor wierpen om te handelen / ende wy anderen setten het tot S. Lucas de Barramede toe / daer ons Schip / dat met zeplen geladen was / moest aenkommen. Daer gekomen zijnde / bedacht ich my / dat het oozberlijck sou zijn / dat ich tot Sivilien oberboer / om kennis te krijgen / soo van de Genees-kunde en Dranckmengerp / daer de oeffeningh van de onse wat is verscheelende / als oock om de middel te vinden van in de West-Indien te raken / ende de reys te volboeren / die ich voorgenomen had / 't welcke was recht op Mexico te gaen / ende van daer my in te schepen aen de kant van de Zuid-zee / om tot de Philippinas te komen / ende de geheele kust van Oost-Indien te volgen / langs China, Cambodja, Siam, Malacca, Pegu, Bengale, Coromandel, Malabar, Goa, Diu, Ormus, en dan van daer te lande weder te keeren door Persien, Babylonie, en soo tot Aleppo toe / om van daer te water weder in Vranckrijk te raken / ende alsoo de schoonste Reys des werelts te voleniden; ende naer het voorbeeld van dese vermaerde Helden / Magellaen, Draeck, Candisch, en Olivier van Noort, de Reys om de geheele werelt te doen. Daer Godt had het anders geschicht / tot mijn welbaert / delwijl sijne wil altijd rechtveerdigh streckt tot sijn eer en ons nut.

Van S. Lucas dan vertrooken zijnde / volgende de Maremma, langhs de groote Rivier Guadalquivir, quam ich te Sivilie, en begaf my terstont in de Winciel van de vermaerste Dranck-menger van de Stadt / in de Straet / de sy noemen de los Francos. De Meester heete Alonso Rodrigo, een Portugies, daer ich eenige tijdt by bleef / soo om de Taal te leeren / die ich alreede een wepigh verstonde / als oock om van de gedrooghe Krupden kennis te hebben / daer dese Persoon heel grooten handel mede dreef. Want hy had twee of drie Backhuysen in sijn huys / ende soo veel of meer elders in de Stadt / daer sijn kinderen de Krupden verkochten. Daer dat ich eenighe dagen by hem gebleven had / vertrok ik / om de lust die ik had / van gelegentheyt te vinden om te scheep te gaen; maer ich wiert noch opgehouden door een ander / genaemt Jan Sanche, die oock by dese Rodrigo gewoont had / ende was Dranck-menger van 't Leger en Steden op de grenzen van Africa, voor den Koningh van Spangien. Hy had sijn Winciel te Mamorre, een plaets / die de Spaensche, niet langh geleen / in Barbaryen ingenomen hadden / ende dede groote blijt om dese Winciel op te maken / die hy in dese sterchte most senden / ich bleef daer dan by hem / om hem te helpen / ende hielt my daer van den 3. November tot den 8. Januarij / toen sijn Winciel opgemaecht was. Daer na gingh ich my te lande wat vertreden / om wat licht te scheppen / upt oorzaeck van de groote vuyligheden van dese Stadt Sivilie, die daer een heel quade lucht veroorzaken / ende vervolgens veel siekten.

Als ich sommighe Bergen te voet obergingh / om my wat te vertreden / ontmoete ich een eerlijck Ridder / genaemt Pedro Sanche, gelijk ich naderhande verstonde; die my soo beleefdelijck noode / by hem te komen Herberghen in een kleyne Stadt / genaemt Corca, of Coria, die dicht daer by was / dat ich het hem niet

Coria.

niet en koste weygeren/ ende ontfingh my heel wel/ ende ick bleef daer tot 's anderendaeghs/ toen ick den wegh weder naer het Geberghte nam/ daer ick eenige dagen was/ om de Planten te kermen/ ende bondt veel Rosmarijns in Bloessem/ ende menichte Mastic-boomen, daer het Landt heel oberbloedigh van is: Onder anderen pluchte ick sommige Distels/ genaemt Chameleonis ally, Narcissen in Bloem/ ende Appelen van Mandragora, die sy Sebollos de Villano noemen. Hier na/ alsoo ick sagh dat in dese Wildernis heel slecht eten was/ daer ik meestendeel niet als water/ en sommige wortelen om te eten/ vont/ ende somwijlen een weynigh Broodt in de Hutten van de Harders/ soo keerde ick weder naer Corea, ende besocht weer mijn Waerd/ den Heer Pedro Sanche, die heel verblijdt was my te sien/ ende onthaelde my seer. Hy quam my zedert te Sivilie besoecken/ om de uplegginge van een seker Dranchje te hebben/ dat men hem vooz syn Vrouw gegeven had/ die Swaer was. Van daer keerde ick weder naer Sivilie, daer de Heer Jan Sanche, Dranch-menger/ my by hem wilde houden; maer ick had mijn Keps van de Indien soo in't hooft/ dat ick daer niet en wilde blijven. Ick nam dan mijn wegh recht op S. Lucas, ende begaf my op de Rivier/ met veel andere Persoonen in geselschap/ in een Boot. By de nacht quamen wy te S. Lucas, ende ick gingh by mijn ouden Waerdt herbergh nemen/ die genoemt was Bastanville van Biscayen. Ick bleef daer eenige dagen/ om de gelegentheydt te verwachten van te scheep te gaen; maer het ongeluck was vooz my/ dat de Schepen aldoen in de Haven gehouden waren/ ende niet en dorsten upkomen/ om dat men bericht had dat van Algiers, ende andere plaetsen van Barbarye, in Zee gelooopen waren by de 50. Schepen/ die op de Kusten pasten/ ende hadden haer in tien en vijftien en twintigen verdeelt/ op elcke Hooghte en Hoofst/ daer sy dachten dat men upt moest komen/ soo dat sy alles namen/ 't gene sy kosten ontmoeten.

Boot des
Turcken.

My dan aldus opgehouden siende/ en sonder veel voozraets om van te leven/ reede het meeste deel van't geen ick hadde/ verteert hebbende/ wiert ick genootsaecht/ beter gelegentheyt afwachende/ my by een Dranch-menger van S. Lucas te begeben/ die my dede belooften hem langen tijt te dienen: maer het ongeluck wilde vooz my noch/ dat dese arme Persoon/ op een abont van een abontmael wederkeerende/ ghevangen ghehouden wierdt dooz last van den Hartogh van Medina Sidonia, die Heer van dese Stadt is/ ende het Gerecht quam voozts in sijn huys/ al sijn Papieren nemende/ daer de Alguasils en Dienaers van't Gerecht een geweldigh huys mede hielden. Sy beschuldighden hem dat hy seker Schimp-dicht tegen den Hartogh had gemaecht. Ick bleef daer dien nacht met groote moepte en ongemack.

's Anderen-daeghs begaf ick my weder in 't belt/ om naer de Haven van S. Marie te gaen/ daer ick soo veel dede/ naer dat ick veel wateren en quade wegen doozgekomen was/ dat ick tegen de nacht in't geselschap van een Religieuse Jacobiner quam/ die my veel vrientchap betoos/ ende dede my met hem huysvesten in het huys van een Mulaestre. Den volghenden dagh nam ick de wegh van Xerez de la Frontera, ende had groote moepte eer ick daer quam/ om de groote menichte wateren/ die ick vont/ om ober te raken: Epndelijck/ het best soo ick konde/ ontkomen zijnde/ ende heel swack wesende/ om de grooten honger die ick hadde/ ontmoete ick ter goeder ure twee Personen/ in het ghesicht van Xerez, die my heel vriendelijck nooden met haer te eten; ende naer dat

¶

wy

wy onse maeltijt gedaen hadden / begosten sy van verschepte saecken te spreken; ende onder anderen quamen sy op mijn onderwerp / van den honger / te spreken / ende welck licht te verdragen is; of dat men in een plaets stil is / sonder pets te doen / of dat men wercht en besigh is met pets te maken. Eynelijck een van haer besloot / dat hy meer den honger boelde als hy niet en dede / dan wanneer hy werchte; ende ick vont dat hy eenige reden had / om dat het doen de gedachten afwent / ende het schoot my in te hebben hoozen segghen / dat de verschepte speelen met de Kaert / Schaechspel en andere / eertijts verfonten waren / om de menschen besigh te houden geduerende een groote schaersheyt van mont-kosten / ende haer dooz dese middel van de gedachten tot honger af te wenden: Ende hier op seyde men dat Draeck, dien vermaerden Engelschen Obersten / van sijn groote Reys om de Werelt wederkeerende / daer hy rontom gebaren had / als hy sich eens in groote noot van mont-kosten bebont / wanneer hy sagh dat sijn Volck van den hongher seer gequelt waren / dede hy haer speelen om dit upt haer gedachten te brengen / ende als sy grooten doost hadden / rade hy haer te gaen slapen om haer te verfrischen / ende daer dooz bochtigh te worden. Dese honger was soo groot / soo ick van sommighe Engelschen heb hoozen verhalen / dat sy gedrongen wierden eenighe Swarten te eten / die sy mede gebzacht hadden / ende dicht by Engelandt een Schip vol verberfchingh gebonden hebbende / namen sy daer soo veel van / dat syder van sterven / en by naer al te bozzen.

Xerez.

Maer om weder tot Xerez te komen / ten laetsten quam ick daer met groote moeyten / ende dooz de Stadt gaende / bebont ick my bygebal dooz de Winckel van een Danc-menger / daer eenige Artzen waren / die t'samen praten; als sy my sagen / wierpen sy eenige spot-woorden upt / om mijn kleet op sijn Fransch: maer my naer haer keerende / seyde ick haer dize of vier woorden van de Artzeny in t'Latijn; waer op sy / alsoo sy heel onwetent in de Latijnsche Tael waren / anders niet en wisten te antwoorden / als my te noemen / om my te doen verwonderen / een sehere t'samen-mengingh / genaemt Hieralogody, maer ick bzaeghde haer / of sy niet en wisten / wat dat Hierapachy was / twelck het selfde is / daer sy heel verwondert en beschaemt v'n wierden / ende alsoo liet ick haer daer / mijnen wegh verborderende. In dese Stadt ontmoete ick t'allen gelucke een Fransman van Bretagne, die by een Ridder woonde / ende bzacht my tot sijnent / daer hy my het beste onthael dede dat hy konde. Daer vont ick een Persiaensche Slaef / die my van sijn Landt / ende van de Oost-Indien, daer ick gheweest had / hebbende hoozen spreken / soo verblijt was / dat hy seyde / dat ick van sijn Maeghschap was / ende dede my heel goet onthael in dit huys / daer hy vermogen in had.

Guadalete.

Dese Stadt van Xerez is gelegen op een hoogh en heel goet Landt / gelijck al het oberige van het Landtschap Andalusie, en leyt dicht by de klepne Rivier Guadalete, vermaert / om de groote slag / die daer dooz desen geschiede / waer Roderic, laetste Koningh van Spangien, met al den Adel der Visigotten doot bleef / toen de Mooren sich Meester van geheel Spangien maecten. Het Lant is rijck in hoozen / Wijnen / Oly en alderhande Bzuchten / ende brenghet oock die goede Paerden doot / welcke men Genets noemt. Als ick daer was / verhaelde men my / dat de Rychter van de plaets / die den Koningh van Spangien daer gestelt had / niet hebbende eenigh onrecht willen doen / dat de Edel-lieden en

Doochts eenige dagen te Xerez verbleven hebbende / keerde ick weder naer de
 Haven van S. Marie, met hoop gelegentheid te vinden om te ſcheep te gaen :
 maer daer zijnde / wat ick oock dede / ick konde noyt verlof krijghen van naer
 Indien te gaen / om het ſtrengly verbodt / dat daer is / van geen Dzeenidelingen /
 ende boben al Franſchen, daer naer toe te laten gaen : ſoo ick noch gelt had ge-
 hadt om te geven / mogelijck ſoude ick nietter tijdt verlof verkregen hebben /
 maer ick had niet een Maravedis meer / noch hoop daer pets te winnen / boben
 dat behont ick my niet al te wel geſtelt. Dit alles / met het quaet onthael / dat
 ick van ſoo wepnigh barmhertigh en vziendelijck volck ontſingh / gaf my ooz-
 ſaeck naer mijn weder-reys te verlangen / ende dacht in een der Schepen van
 Aulonne, die daer waren / ſcheep te gaen / om weder naer Vrancrijck te keeren :
 ende ick vergaderde al eenighe heel ongemeene Planten / die ick met eenige Ba-
 gagie in een Schip dede / daer ick zedert anders geen tijdingh van heb konnen
 krijgen / als dat men my ſepde dat ſy alles in de zee gewozen hadden. Onder-
 tuffchen moepde het my ſeer / dat dit Schip niet t'zepl gingh ; maer het was Dooche
Zee.
 opgehouden dooz de Dooche Zee / welch het afgaen van de Maen is. Want de
 Zee volght ſoo ſeer de verſcheyde loopen van deſe veranderlijke Sterre / dat
 men alrijt vermerckt dat de Eb en Bloet in ſijn volheidt is / als de Maen in
 haer conjunctie is / daer naer vermindert die / tot het eerſte quartier / dan
 kalmt de Zee / en dan waſcht die weder aillencxiens / tot dat ſy vol is / dan het
 gety weder afvallende tot het laetſte quartier / begint ſy op een nieuw weder te
 waſſen / en aldus gedueriglych. Dit Schip van Aulonne, daer ick naer wach-
 te / was genaemt de Gifte Gods, ende quam toe aen eenen Pieter Bled. Onder-
 tuffchen gingh dit Schip dooz / ſonder my in te nemen / ende ick bleef daer met
 groote moeyte en ellende / ende had anders geen toeblycht / als my in een Boot
 te begeben / die ick bont om naer Caliz daer dicht by te gaen : ende echter had-
 den wy groote moeyten / om de ſtercke tegen-wint : Wy gingen ſpidelijch in
 een heel woefte plaets / omtrent een mijl van Caliz, te lande / daer ick te voet
 langhs de Zee-ſtrand naer toe gingh. Ick bont daer hemis / maer ick had de
 gelegentheidt niet om my daer langh ſtil te houden / om dat de Stadt verbult

Dom
Louys
Fayardo.

was met Soldaten van het leger van Dom Louys Fayardo, Overſte der Spaerſche Bloot / die eerſt van Mamorre weder quam / 't welck hy van de Mooren genomen had / ende daer veel Zee-robers gebonden hebbende / hadde hy ſommige daer van doen ophangen / en de andere aen de ketenen leggen / de overighe haer door wanſloop ten deele hebbende laten ſincken / en ten deele haer ſelfs in bzant geſteken / liever als ſich over te geven.

Cadiz
Gades.

Deſe Stadt van Caliz of Cadiz, was eertijts dat ſoo vermaerde Gades, daer men ſeydt dat Hercules, de Gerions overwoonnen hebbende / ſijne gedenckwaerdige Pylaren plante / als als doen het eynde en uiterſte van de ſcheep-daert zijnde : maer naer deſe eeuwen hebben de Portugelen en Spaenjaerts geluckelijcken het Plus ultra, ofte noch verder / gebonden / welck haer in 't langh en breekt den doortocht door geheel Ooſten en Weſten gegeven heeft. Deſe Pylaren van Gades, waren / of de twee Bergen van Abyla en Calpe, op het uiterſte van de engte / d'een naer de kant van Afrika, en d'ander van Europa, hedendaegs Ceuta en Algezira ; of wel de rechte Pylaren van Kooper / of van Gout en Silber gemenght / die door Hercules in den Tempel van de Schick-goddinnen geſtelt waren / ende daer na in den Tempel aen hem in de Stadt van Gades toegepgeent. Deſe engte is zedert Gibraltar of Gabel Terif, dat is Bergh van Tarif genemt / ter gedachtenis van die vermaerde Heydenſche Oorloghs-heldt / die Spangien inkreegh.

Almadra-
ves.

De Stadt Gades heeft eertijts heel Volckrijck geweest / ende heden is het een kleine Stadt / vermaert om de Zout-mijnen / ende om de Almadra ves, ofte Wiſſcherpe van de Tonijns. Door deſen was het een Eplant meer dan 700. treden van het vaſte Lant geleghen / maer nu iſſer niet meer als een kleine Eyck die het aſſchept.

Siende dan dat ick my te Cadiz niet wel en koſt ophouden / gingh ick te landwaerts in / naer een oude verwoeſte (Cooren / die ſy die van Hercules noemen / naer de engte ſtreckende : ick vont daer ſommige ongemeene Planten / die ick met my nam / ende in deſe Cooren gaende / beſagh ick die van binnen / hoelwel met moepten / om dat de Zee daer dicht verby liep / ende daer quam oock een ſoo geweldigen golf / dat die my bykans wech nam. Dit gebou is ſoo wel gemaecht / ende licht ſoo heel / dat het ſchijnt geen 20. jaren te zijn / dat die gebout is. Als ick onder deſe verballene muren was / ſagh ick een grooten Wolf recht op my aenkommen / die te in 't beginſel een Ezal meynde te zijn / maer hem gekent hebbende / hielt ick my ſtil / ende liet hem verby my gaen / ſonder pets te ſeggen ofte te doen / aengeſien ick wel ſagh dat hy voetsel ſocht. By deſe verwoeſtinghen vont ick een Tempel / daer ick ingingh / ende leerch wel een Azoy ofte Kerck op ſijn Turcx, men had daer ebenwel een Autaer op-gerecht / daer men ſomtijlen Wiſſe dede.

Als ick van daer weder naer Caliz keerde / vont ick dat de Zee ſeer in 't rijſen aengegroept was / ſoo dat ick my een wepnigh nat maechte om door te gaen / en ſoo ick langer gewacht had / ick ſoude daer een quade Herbergh gehad hebben. Ik quam daer eyndelijck door / en vont een goeden ouden Man in mijnen wegh / die my aenſpach / en verhaelde heel veel van al deſe oudheden / ende hoe dat ſy in die tijt / in zeden / veel beter lieden waren / als hedendaeghs / hoelwel ſy de kieniffe van den waren Godt niet en hadden : maer nu waren de Chriſtenen, met al deſe keniſſen / de boofte des Werelts / onder haer niet als onrechtvaerdigheyt en

en gierigheyt zijnde: ende hier op seide hy my / dat hy een van de voornaemste van de Stadt Caliz geweest had; maer dat sommige deughnieten / sonder andere oorsaeck als uyt nijd en boosheyt / hem een gedingh berockent hadden / welck meer als 30. jaren geduyt / en hem t'eenemael t'onder-gebracht had. Maer dat wy ober onsen staet t'samen gepzaet hadden / verliet ik hem / en quam weder te Caliz; daer zijnde / ging ich om de Oranch-mengery van't Leger van Dom Louys Fayardo te sien / die in't Gasthuys der Siecken en gewonden / uyt Barbaryen weder-gekomen was. Ick was verwondert dese ellendige plaets te sien; want het was een slecht huys / twelck men by de muren van de Stadt gemeen had / om daer de arme Soldaten te brengen / soo lang het Leger daer soude zijn. Ick tradt dan in dese schrikelijcke plaets / vol van geschreeu en klachten der arme Siecken / heel qualijck besorght en verbonden / naer soo veel moeyten uytgestaen te hebben met de ongelooibigen te beverchten. Sy lagen heel qualijck en moessigh / ende het was schrikelijck soo veel bloedt in bekkens by haer gestort te sien: haer bedden waren op de manier van de Zee-lieden / namentlijck Quasters / soo sy die noemen / dat een soort van leeren zijn 7. of 8. voeten lang / en 4. of 5. breet / ende hangen aen koozden / de eene hoogh / de andere laegh / ende een aen de anderen gehecht. Maer ick was niet min verwondert de Apteeckery te sien / om sijn slechten staet daer hy in was / ende had in een hoeck in alles niet meer / als eenige buffen / oberhoop en dooz een / en noch slechter oversien / soo ick meen. Wy pzaeten een wepnigh t'samen / ende hy seide my / onder andere dingen / dat men hem veel gelts schuldigh was / dat hy niet en koste krijgen.

Hier naer / siende dat ick daer geen gelegentheidt kost vinden om te scheep te gaen / trock ick uyt Caliz, ende met groote arbeyt en moeyten / keerde ick weder naer S. Lucas en Sivilie, ende trock dooz Rote, een kleyne Stadt / ende dooz een Abdy, genaemt Nofra Sennora de Rhede; en van daer quam ick in een plaets / genaemt Chipione; ick daer wat gelts dooz eenige genesingen van de Artzeny gewonnen hebbende / soo quam ick weder te S. Lucas, ende van daer te Sivilie, daer ick genootsaecht wiert eenige tijt te blijven / ende begaf my by een Oranch-menger / die te Triane woonde / ober de Brugh: Triane is een Vooz-stadt ober de Ribier de Guadalquivir, ende daer is een kasteel / daer de ondersoeking ofte het Heyligh Wymt is / soo sy het noemen: Dese Oranch-menger dede belijdenis van't Christendom, maer men hielt hem vooz een Jood, gelijk hy my wel bethoonde; want hy dede my het quaetste onthael des werelts aen / wat dienst ick hem by sijn Alquitarres, ofte Distilleer-kloeken betoos: Ik verdoegh veel by hem / ende wiert daer uytneemende sieck van een overgebinge en buyckloop / soo seer dat ick meende te sterben. Dit duurde my meer als twee maenden / en had ick al de moeyten des werelts / om my te herstellen / sonder echter groote hulp van desen Jood ofte de sijne te ontfangen. Terwijle ick daer was / quam my in den sin / dat die van S. Annas Karspel, in de Vooz-stadt van Triane, op den avont van Paesdagh een ommeegangh deden / houdende alle ontfietene Wasckaersen in de hant / en singende een Lof-sangh / ter eeren van de Heylige Maegt, om te bethoonen dat sy sonder Erf-sonde ontfangen is / waer op sy pasten de woorden van den Psalmist / Caeli enarrant gloriam Dei, & in sole posuit Tabernaculum suum, &c. De Hemelen verhalen Godts roem, ende in de Son heeft hy sijn Tabernakel gestelt, &c. ende andere diergelijcke. Ende hier op was 'er een groot getijer dooz de heele Stadt van Sivilie, ende daer wierden selfs Priesters

in de onderſoeking getrocken/om dat ſp wilden ſtaende houden/ dat de Macht in ſonde ontfanghen was / ſoo dat daer een groot gheraes was : ende mijn Jood was doen ſeer bebreest/ ſonder upt ſijn huys te dorben gaen / hoewel hy van het ſelfde Karſpel was. Daer warender ſommige/ die of door vreeſe/ of aendacht/ op de bant van haer Hoedt groote geborduurde letteren van deſen inhoude droegen / Sin pecado original voto a tal, om te toonen/ 't geen ſp geloofden ofte wilden dat men van haer geloofde. Op dien ſelfden tijdt dede men voor de groote Kerck van Sivilie, op een Tafereel van Marmer / in gonde Letters/ ſchrijven/ Concebida ſin pecado original, ſp ontfingh ſonder erf-ſonde.

Zijnde dan van mijn Vranck-menger/ hoe ſwach ik noch was/ vertroocken/ ende ſommige vrienden gebonden hebbende / die my eenigh gelt leenden/ quam ich weder te S. Lucas, met hoop van middel te vinden om te ſcheep te gaen/ niet naer Indien, daer ich alle hoop van verlozen had/ maer om weder naer Vranckrijk te keeren : doch het ongeluck wilde/ dat ich dicht by S. Lucas, in de Pinars, afgeſet wiert/ ende te S. Lucas zijnde/ lieude ich mijne Robers wel/ maer ich en doſt haer noyt pets laten mercken / upt vreeſe van ergher ; want het Recht is daer alſo wel als elders qualijck ſonder gelt te bekomen.

Wederkeer
naer Vranck-
rijk.

Ten laetſten de gelegentheidt gebonden hebbende / om naer Vranckrijk te gaen/ vertroocken wy met een Vloot van 10. Schepen/ en gingen onſe hooghte wel ver in de Zee ſoekē/ upt vreeſe voor de Hoof-ſchepen van Thunis: het Schip daer ich in was/ was van Enckhuysen in Hollandt, ende het Hoofst daer van was genaemt Jan Taye. Op een dagh dat het heel ſtil was / noode deſe Hoofstman d'Admirael en Onder-Admirael en andere Hoofst-mannen / die hem te voeren onthaelt hadden / ende naer ſp t'ſamen goede cter gemaecht en waacker van deſe Spaenſe Wijnen gedroncken hadden / vertroocken ſp op den avondt heel vol weder naer haer Schepen. Ondertuſſchen begoft ſich de wint te verheffen/ ende men moeſt de zeplen veranderen/ maer al de Bootsgeſellen/ ende de Pilot ſelfs/ waren ſoo droncken/ dat ſp niet en wiſten wat ſp deden. Als die/ welck het roer beſtierde/ belaste naer leger wal te wenden / wende hy het naer hooger / het in de windt zijnde : de een riep van d'een kant / d'ander van d'ander / het was de grootſte onordentelijckheit des werelts/ en ſp verſtonden den anderen niet. Als ich dit ſagh / nam ich ſelfs het roer in de handt / en dede het Schip ſijn ſtreeck houden/ doen quam daer een repſend Franſch Bootsgeſel/ die upt de gebangenis van Barbaryen quam/ ende had ſoo veel niet gedroncken als de anderen / ich liet hem het roer ober / om dat men my ſeyde / dat ich my van de Capiteyn ſoude wachten/ die ſeer op my verſtoort was. Ich liet eventuel niet naer hem op den overloop van 't Schip te gaen vinden / daer hy noch eenighe Wleſſen met ſijn Bootsgeſellen was leegh makende. Als hy my ſagh begoft hy een wepnigh tuſſchen ſijn tanden te mozen/ maer ich nam terſtondt een kop en bracht het hem/ dat hem een wepnigh ter neer ſette / ende hy ſeyde/ dat hy heel noodelijck op my was/ en hem de oorſacck gebraecht hebbende/ wees hy my ſijn arm/ by naer niet komende ſpreken / als om my te ſeggen of ich geen blym en had om te laten/ ſoo het van nooden was. Daer op ich twijfelde/ ofte niet een Guyt/ een Noordman van Havre, hem hier ober bericht had gedaen ; want van S. Lucas hertreckende/ had ich hem geſeyt/ hoe de Scrupck-robbers my mijn gereetſchap genomen hadden. Ich had eventuel vooraet van Genees-kruyden met my genomen/ om de Siecken/ als het van nooden ſou zyn/ te helpen / ende ich

heel-

heelde de broeder van de Capiteyn van een seker quaet/dat hy aen de beenen had/ daer hy van genas: dat my grootelijchs dienstigh was; want zedert dien tijt was hy altijd booz my/ tegen die gene/welcke my quaet wilden/ en selfs tegen desen Noordman, die niet en socht als het volck tegen my op te ripen/ om my een quaden treck te speelen; maer Godt bewaerde my. 's Anderen-daeghs nam men een armen repende Neerlandse Jongen/die aen de groote reede vast-gemaect wiert/ om hem in zee te werpen/ om dat/ seyden sy/ hy sich dzoncken gemaect/ en de oberloop bespogen had. Hy wiert alsoo drie-mael om hoogh van de ree in de zee gedompelt/ naer dat de Capiteyn hem eerst toe-gedzoncken/ en bescheyt had doen doen. Het was een erbarmelijcke saeck het krijten en weenen van desen armen Jongen te hooren/ en ich kost soo wreeden schouspel niet aensien/ maer gingh om laegh/daer ich haer ondertusschen tegens my hoorde mozen/ op het aenhijsen van desen Noordman, die Capiteyn had geweest van een Terreneuf-Vaerder, en was een Keps-gesel in dit Schip/ met meerder gelt als gesontheit en eerlijckheyt.

Naer dat wy ten langhen lesten aldus eenigen tijt gebaren hadden/ quamen wy geluckelijck dooz Godts genade den 15. Augusti te Havre, en van daer ging ich recht naer Parijs, twelck het eynde was van al mijn Kepsen/ en van dese laetste tocht/ veel moeyelijcker en ongemackelijcker als langh. Maer Godt zy van alles geloofst/ wien ich onepndelijck dancke/ dat het hem dooz sijn Goddelijcke goetheyt belieft heeft my van mijn Jonckheyt af van soo veel gebaren en kommer/ die ich tot nu toe uytgestaen heb/ te bewaren. Want ich was noch aen de bozst/ als mijn Vader te Meaux in de gevangenis geset wiert/ om een schult/ die hy moest betalen/ en eer dat hy verlof kreeg om orden te geven/ moest mijn Moeder dooz hem/ met my/ gevangen sitten: en alsoo begoft ich al vzoegh de ellenden des werelts te gevoelen/ die ich zedert/ in meerder jaren/ meerder en swaerder geboelt heb/ wiyl ich meest altijt/ uyt mijn landt/ in vreemde en vergelene landen ben geweest/ van alle middelen ontbloot/ en van allerhande quaelen overballen/ die een mensch konnen doozballen: en selfs/ zedert mijn wederkomste in mijn eygen Vaderlandt/ daer ich niet gemist heb bynaer de selfde ongelucken en rampen uyt te staen; daer ich weynigh hulp van menschen toe gehad heb/ alleen hy-gestaen zijnde dooz de genade van mijn Godt/ die my noyt verlaten heeft; oock soo hebben de quellingen/ die het hem gelieft heeft my toe te senden/ oorzaeck geweest/ dat veel eerlijcke en met middelen gezeghende Personen haer goede en prijsselijcke barmhertigheyt tegens my geoeffent hebben.

Eynde van het Seste ende laetste Boeck.

T O T D O R D R E C H T,

Ghedrukt by Nicolaes de Vries, wonende in de Pieuw-stract/ by 't Latijnsche School. Anno 1656.

